

Vatra veche

Vatra veche

3

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul X, nr. 3 (111) martie 2018 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

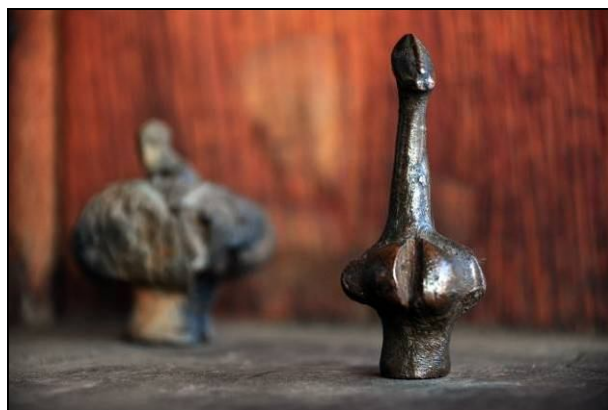

Grigore Bradea, "Muză"

Vatra veche dialog cu Andrei Vieru

SUMAR

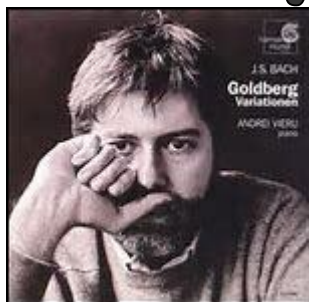
Vatra veche dialog cu Andrei Vieru, de Veronica Pavel Lerner/3
Vatra veche dialog cu Vasile Tărățeanu, de Ilie Șandru/5
Nichita Stănescu, prima oară în catalană, de Gabriela Căluțiu Sonnenberg/6
Maxime și aforisme, de Nicolae Mareș/8
Portret în mișcare. Mihai Arsene. Ispita stilului, de A.I. Brumaru/9
Ipostaze ale timpului în lirica feminină contemporană. Ileana Mălăncioiu, de Georgiana Căliman/11
Poeme de George Filip/11
Vitrina. Comunicare și comuniune (Nicolae Băciuț), de Ioan Marcoș/12
Poeme de Dumitru Velea/15
Poeme de Lazăr Lădăriu/16
Poetul "Cântărilor nemuritoare" (Teodor Dorz), de Mircea Daroși/17
Poezia religioasă și fericita așteptare (Ignatie Grecu), de Aureliu Goci/18
Cătă spovedanie, atâta iertare (Daniela Gifu), de Nicolae Băciuț/19
Sens și efect (Slavco Almăjan), de Florian Copcea/20
Poezia filosofică (Dumitru Găleşanu), de Adrian Lesenciuc/21
Poezia viului, viul poeziei (Corina Monea), de Daniel Marian/22
Declarații de iubire (Vasile Ungurașu), de Felicia Emilia Albu/22
Imprevizibilul nevăzut (Marcel Petrișor), de Livia Fumurescu/23
"Vadul ars" între realitate și mit (Constantin Stancu), de Radu Igna/26
Mama Mia (Nicoleta Cristea Ifrim), de Eliza Roha/27
Un poet în intersecție (Mariana Pândaru), de Paul Androne/29
Carte despre învățământul dedean (Gheorghe Dărăban), de Florin Bengean/30
Despărțirea (Decebal Alexandru Seul), de Gh. Dolinski/31
Tratat despre pseudodicionare (Iulian Cătălu), de Florin Șindrilăru/32
Despre "libertatea de a ne nota opinia" (Cornel Galben), de Rodica Lăzărescu/33
O decodificare a Japoniei (Milena Munteanu), de Ștefan Vlăduțescu/35
Poeme de George Anca/36
Documentele continuității. Transilvania, starea noastră de veghe, de Ioan-Aurel Pop/37
Puncte de vedere. Ungaria Mare – incurabila obsesie, de Silvia Urdea/38
Rege Mihai și Țara Hațegului... (Badiu Iancu), de Constantin Iancu/40
Mihail Săulescu, scriitorul-erou, de Marin Iancu/42
Sentimentul românesc al ființei (Marin Iancu), de Nicolae Băciuț/44
Basarabia, iarăși și iarăși (Ilie Șandru), de Răzvan Ducan/44
Mitropolia Ortodoxă Română a Basarabiei, de Stelian Gomboș/46
Pentru un studiu antropologic al meschinului în literatura populară, de Ștefan Lucian Mureșanu/48
Convorbiri duhovnicești cu Î.P. S. Ioan, de Luminița Cornea/50
Psalm spre cuib de rândunică, de Dumitru Ichim/51
Oglinda martiriului (Ioan Ianolide), de Ana Podaru/52
Poeme de Melania Cuc/53
Calitatea exprimării și respectul de sine, de Gheorghe Moldoveanu/53
Poeme de Camelia Florescu/57
Mihai Diaconescu, tendința actuală..., de R. Subțirelu/58
Poeme de Cătălin Varga/59
Marginalii. Anatomia unui fals (Hadassa Ben-Itto), de Eugen Mera/60
Starea prozei. Generalul și bicla, de Gheorghe Andrei Neagu/61
Punctul final, de Ana Podaru/62
Biblioteca Babel. Liliya Gazizova, de Elisabeta Boțan/63
Biblioteca Babel. Parisul meu. Vrem să știm, de Horea Porumb/64
Starea prozei. De unul singur, de Francisc Pal/65
Asterisc. Timpul, țelul, de Daniel Mureșan/67
Pridvorul cu lacrimi, poem de Mihaela Aionesei/67
Poeme de Cornel C. Costea/68
Starea prozei. Despre cel mai bun prieten, de Mihaela Bal/69
Poeme de Marin Moscu/70
Starea prozei. Baladă pentru un leu, de Nicolette Orghidan/71
Poeme de Iulia Pațiu/73
Ancheta „Vatra veche”. Prima casă, de Elisabeta Boțan/74
Teatru. Streptese la bazin, de Cristian Stamatoiu/75
Ovidiu Iuliu Moldovan 66/10, de Nicolae Băciuț/76
Literatură și film. Porumbel și porumbei, de Alexandru Jurcan/76
Film. Ana, mon amour (Călin Netzer), de Milena Munteanu/77
Evocare. Sculptorul Grigore Bradea, de Gheorghe Mizgan/78
Pr. dr. Gheorghe Șincan, la cumpăna unei vârste/ de Nicolae Băciuț/79
Dumitru D. Silitră, ultimul poet boem, de Nicolae Băciuț/80
Mă preambul cu Mitică, poem de Răzvan Ducan/81
Poeme de Dumitru D. Silitră/81
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/82
George Coșbuc/82
Delicii epigram(at)ice, de Nicolae Mătcăș/83
Calendar în 17 silabe (Dan Norea și Eugen Deutsch), de Vasilica Grigoraș/84
Festivalul Internațional de Poezie "Brucla"/84
Curier/85
Excelsior. Poeme de Mara Dimofte/86
Antologie Vatra veche. Anotimpuri, poem de Nicolae Băciuț/88

Număr ilustrat cu lucrări de Grigore Bradea

Vatra veche dialog

Andrei Vieru

„Adevărata substanță a unei cărți se naște din suma răspunsurilor date întrebărilor proprii”

ÎNTÂLNIRI ÎN SPAȚIUL VIRTUAL

Andrei Vieru, pianist, matematician, filosof, s-a născut la București în 1958 și este fiul compozitorului Anatol Vieru. A studiat pianul cu Dan Grigore la Conservatorul din București. Trăiește la Paris din 1988, unde, ca pianist, își face debutul în 1989. A fost invitat să cânte la numeroase festivaluri. A înregistrat pentru casele de discuri INA-Mémoire vive (*Arta fugii*), Harmonia Mundi (*Variațiunile Diabelli*, *Variațiunile Goldberg* etc.) și Alpha (*Clavecinul bine temperat*). Este autorul a două volume de eseuri: *Le gai Ecclésiaste* (Seuil, 2007) și *Éloge de la vanité* (Grasset, 2013, distins cu premiul Casanova acordat unor autori europeni de limbă franceză), pe care le traduce apoi în românește: primul a apărut la editura *Curtea veche*, al doilea la *Humanitas*. A publicat numeroase eseuri în *La Nouvelle Revue Française*, *Le Magazine littéraire*, *Cahiers de l'Herne*, *Revista 22*, *Dilema veche*, *România Literară*. Ultimul articol publicat în franceză: *"De la tâche du traducteur et de celle de l'interprète"* (*Le Courage* n°1, 2018). A publicat pe *Contributors.ro* câteva articole despre democrație și despre "dreptul sacrosanct de a bate la uși deschise".

Veronica Pavel Lerner: *Ne-am întâlnit la Bran, cu mulți ani în urmă, tu aveai 12 ani, eu eram adultă. Am avut câteva dialoguri pe băncuța din fața Casei de Creație și, deși era între noi o diferență de vârstă semnificativă atunci, m-a atras profunzimea gândirii tale. Pe urmă te-am "pierdut din vedere" până când, întâmplător, am dat din nou de tine, pianist, autor de cărți, filosof, matematician, pictor. Cuvântul "Întâlniri" din titlul rubricii ar trebui, în cazul tău, înlocuit cu "reîntâlniri". Spune-mi, te rog, când ai început pianul*

și care a fost, pe scurt, evoluția ta muzicală?

Andrei Vieru: Doi martori oculari ai aceleiași întâmplări n-o să depună niciodată mărturii identice. Cred că era la Sinaia, tu nu erai adultă, iar eu să tot fi avut 5 ani. Nu cred că vorbeam pe vremea aia, dar m-am întrebat decenii de-a rândul: "cine să fi fost *Veronica*?" Am aflat de curând, după vreo jumătate de secol.

Oficial, am început pianul pe la vreo 6 ani, dar câtă muzică oi fi ascultat în burta mamei nu știu. În perioada copilăriei, evoluția mea muzicală, așa cum o văd acum, se rezumă la rezistența pe care o opuneam dorinței primilor mei dascăli (părinții se exclud) de a-mi impune soluții statistice confirmate, care mie însă nu mi se potriveau deloc.

VPL: *Ce înțelegi prin "soluții statistice confirmate"? Game? Czerny? Hanon? Mă interesează, pentru că și eu i-am urât pe primii mei dascăli, dar Theodor Bălan, pe care l-am avut mai târziu, mi-a plăcut, avea un fel inteligent de a-mi explica. Ce-ți impuneau primii profesori?*

AV: Mă gândeam la moduri standard de a pune probleme și de a le rezolva. De parcă toată lumea nu numai că ar gândi la fel, dar ar și arăta la fel, de aceeași înălțime, greutate, și așa mai departe... În general, arta nu se poate "preda". Un profesor în adevăratul sens al cuvântului n-ar trebui să se limiteze la a oferi soluții. Fiindcă vor apărea în experiența artistică viitoare a învățatului de azi mereu alte probleme, de un tip nou, ireductibil la genul de probleme despre care a apucat să-i vorbească profesoara. Am avut însă

norocul să întâlnesc personalități care au reușit să mă facă să acord o anumită importanță atât unor principii generale cât și necesității de a nu le absolutiza. Mă gândesc de exemplu la tata, care îmi spunea: important nu e să înveți "material", ci să înveți în general cum să înveți.

VPL: *Dacă tot ai adus vorba de tatăl tău, te-aș întreba în ce măsură datorezi părinților deciziile pe care le-ai luat?*

AV: Nu am avut vreodată impresia că am luat vreo hotărâre în viață, cu excepția persoanei ca și a locului în care voiam să trăiesc. În tot restul vieții, m-am manifestat ca un om ale cărui decizii erau deja luate (dar care habar n-avea de ele, deși prin asta nu vreau să spun deloc că nu le-aș fi luat eu însumi). Singura hotărâre din tinerețe pe care o regret e aceea de a mă fi îndepărtat de matematică. Aici, cred că părinții mei - mai ales mama - au dat dovadă de iresponsabilitate.

VPL: *Spune-mi ceva despre cărțile din casa ta. Ce lecturi te atrăgeau? Când ai început să prinzi gustul pentru filosofie?*

AV: Învățasem să citesc simultan în românește și în rusește pe la vreo 4 ani. Când eram copil, nu citeam cărți de literatură. Încercasem să citesc, îmboldit de adulți, *Trei mușchetari*. După câteva pagini, m-a apucat o plictiseală de neuitat și m-am lăsat păgubaș. Ceva mai târziu, am citit partea rusească a bibliotecii: Dostoievski, Tolstoi, Cehov, Gogol, Turgheniev, Pușkin, Bulgakov dar și Thomas Mann, Hamsun, Shakespeare, romanticii germani (traducerile în rusește erau pe-atunci excelente). Lecturile mele în limba română erau ultraminoritare, dar nu lipsite de importanță: Între *Legendele Olimpului* (mitologia greacă adorată și cu desăvârșire uitată), *Don Quijote* și *Orbirea* (de Elias Canetti), mi-ar fi greu să-mi aduc aminte de cărți citite în limba țării în care trăiam: Kafka, Huxley... În orele de liceu mă prinseseră citind pe furiș Sartre (*Les chemins de la liberté*), dar nu și *Justine ou les malheurs de la vertu*, care pe vremea aia mă interesa, firește, iar acum, tot firește, deloc - oricât ar vrea Foucault să ne convingă cât e de important Sade. Îmi jurasem că voi absolvi liceul fără să citesc vreo carte din "programa analitică". Îmi spusese că le voi citi când nu mă va mai obliga nimeni. Ca orice copil, eram atras de literatura interzisă: Soljenițin (care, literar, îmi plăcea, dar mă interesa din unghi politic), Siniavski, Daniel, →

VERONICA PAVEL LERNER

Robert Conquest... În general, am citit în ordine inversă. Citisem deja de-a fir a păr *À la recherche du temps perdu* când am catadicsit să citesc *Roșu și negru* ori *Madame Bovary*.

Dezgustul față de filozofie l-am prins când am început s-o citesc. Excepție fac, pentru mine, câțiva filozofi care au introdus concepte noi și nu cuvinte.

VPL: *Am citit pe nerăsuflăte cartea ta Elogiul Vanității (Ed. Humanitas 2015), despre care am și publicat un articol în "LaPunkt". Ai scris-o ca pe un "răspuns posibil" dat propriilor tale întrebări, sau ca "replică" la ideile altora?*

AV: Dorința care te poate apuca să dai o replică la ideile altora poate fi și ea un motor, recunosc. Fie pentru că le consideri greșite, fie pentru că le crezi corecte dar prea primitive, incomplete, nenuanțate. Aș fi însă tentat să spun că adevărata substanță a unei cărți se naște din suma răspunsurilor date întrebărilor proprii (la care se pot adăuga și întrebările rămase deocamdată fără răspuns). Totuși o carte, oricât de personală, oricât de originală ar fi, mi se pare că rămâne într-o anumită măsură o operă colectivă. Sigur, rămâne de văzut câți cititori au curajul să se recunoască în calitate de coautori. Tuturor celor care te-au stârnit prin prostiile pe care le-au spus pe teme care te interesau în timp ce scriai trebuie să le rămâi recunoscător pe vecie. Cu toate acestea, cel mai important e să fii modest și să cauți compania mai ales a geniiilor care spun prostii puține și *de nivel înalt*.

VPL: *Ți-a plăcut și matematica. Ai iubit-o din liceu? Când ai devenit conștient de legătura dintre muzică și matematică?*

AV: Matematica mi-a plăcut cu mult înainte de a fi fost dat la școală. Că la 5-6 ani rezolvam sisteme de ecuații (lineare) cu două necunoscute nu era în fond mare lucru. Ar fi fost însă de datoria părinților să găsească atunci pe cineva de la care să învețe toată algebra liniară dintr-un foc. Sigur că la început îți dai seama că notația muzicală e de tip cartezian: timpul pe orizontală, înălțimile sunetelor pe verticală. Când am devenit însă cu adevărat conștient? Când mi-am dat seama de dimensiunea lor estetică comună - de natura oarecum teatrală aș spune, în măsura în care temele muzicale și expresiile matematice au darul de a se travesti unele în altele și de a naștere la quiproquo-uri. Și, nu în ultimul rând, când mi-am dat seamă că, în mod contrar credințelor răspândite nu doar în țara în care trăiesc, muzica, matematica și gândirea în

general se folosesc de limbaje fără să fie de fapt legate de ele. Înțelesurile (conceptele) sunt de natură alingvistică, de unde și scepticismul meu față de ceea ce unii numesc inteligență artificială și care e de fapt doar memorie în cantitate excedentară și putere sporită de calcul.

VPL: *Iată un interesant subiect de discuție. Așa e, limbajele matematicii și muzicii sunt diferite, dar gândirea umană le leagă între ele. Sunt, prin formație, om de știință și frumusețea, eleganța și simplitatea unor soluții științifice în meseria de chimistă m-au emoționat la fel de mult ca o operă de artă. Am scris un manual de metode analitice cu Motto-ul: "In every piece of art there is some science, in every piece of science there is some art". Pe tine, pianistul, te-aș întreba: e posibil să-i explici unui elev cum să-l interpreteze pe Bach?*

AV: Dacă ar fi să dau un răspuns pe scurt, atunci 1) încercând să-l încurajez să pătrundă cât mai adânc în structura lucrării; 2) experimentând.

Dacă e să dezvolt ce tocmai am spus, atunci ar trebui să încep prin a spune că crezul meu estetic e opus crezului meu politic. Așa cum cred că e și greșită și nocivă interpretarea trecutului istoric prin prisma prezentului, tot așa - sau nu chiar exact așa - cred că Bach trebuie "actualizat". Acest cuvânt îmi face uneori greață, așa încât mă simt obligat să precizez că nu mă gândesc de loc la a face dintr-o piesă de Bach o piesă de rap. Ci la faptul că pentru mine e imposibil să nu țin cont că între Bach și epoca în care trăim au mai lăsat urme pe pământ și câte un Mozart sau câte un Beethoven. Bach e un profet, iar dorința unora de a face totală abstracție de latura lui profetică mi se pare un semn de sărăcie dogmatică. Unii cred de exemplu că a cânta Bach la pian (și pe deasupra folosind pedala) e o blasfemie. E ca și cum cineva le-ar pretinde matematicienilor să demonstreze teorema lui Fermat strict cu metodele cunoscute pe vremea lui Fermat.

Ca să mă încadrez cumva în analogia pe care o faci între muzică și matematică (sau, mai general, între artă și știință), compozitorul pune o problemă (sau, dacă preferi, emite o ipoteză) pe care interpretul o "rezolvă" (sau, dacă preferi, o "demonstrează"). Dar o rezolvă cu metodele vremii sale.

VPL: *Sviatoslav Richter prefera înregistrările "live", Glenn Gould, pe cele în studio, pe care apoi le reedita. Care ar fi preferința ta?*

AV: Să răspund, cum spun unii, "sincer" sau, cum spun alții, "cu toată

modestia"? De fapt nu știu. Depinde de ce anume vrei cu o piesă. Într-un studio, e mai mult loc pentru experiment. Iar pentru artă, experimentul e mai important decât publicul. Gould prezisese căderea în desuetudine a concertului, fiindcă pentru el muzica e o artă a singurătății. Dar s-a întâmplat invers. În uitare, sunt pe cale să se scufunde înregistrările în studio. Lumea preferă emoțiile resimțite în grup, ca să nu spun gregar. Până la urmă, par să se impună variante intermediare. Înregistrări "live" dar retușate, ascultarea în singurătatea din spatele ecranului Youtube agumentată însă de posibilitatea de a comenta, de a schimba păreri cu alți ascultători.

VPL: *În încheierea acestui dialog, care ar putea dura la nesfârșit, mi-aș permite să te întreb: cu ce compozitor te simți cel mai bine când ești la pian? Am simțit, în interpretarea pe care o dai la pian "Artei fugii" de Bach, ideea pe care ai scris-o în "Elogiul Vanității", în care presupui că Bach a lăsat lucrarea intenționat neterminată.*

AV: Cu Bach, bineînțeles. Înregistrarea *Artei fugii* pe care o știi de pe Youtube e din 1994 (și e din concert, dacă tot am abordat deja subiectul). Ideea că neterminarea lucrării face parte din concepția inițială a lui Bach m-a vizitat mult mai târziu. Tocmai de aceea "sfârșitul fără de sfârșit" - care e numai unul din aspectele funebre ale acestei capodopere - a ieșit în același timp atât de original și de convingător (scuze că o spun atât de direct, dar așa-i adevărul). *Arta fugii* e o enigmă formulată neexplicit, și totuși evident, chiar în ediția originală, apărută după moartea lui Bach sub îngrijirea fiilor și a discipolilor săi. Ordinea fugilor - și nu doar ea - e acolo evident greșită, greșită *premeditat*. Acum, că tot știu care e ordinea corectă, crezi că aș adopta-o? Nu, fiindcă așa cum cred că am scris și în carte, prefer să cînt *enigma* și în *rezolvarea* ei.

VPL: *"Sfârșitul fără de sfârșit" e Bach-ul pe care-l oferi în înregistrările tale și pe care l-aș asculta la infinit. Îți mulțumesc, Andrei, pentru timpul și bogăția gândurilor pe care ni le-ai oferit cu atâta generozitate!*

Vatra veche dialog

Vasile Tărățeanu

„Poetul-Sisif cărând stânca
speranței reîntregirii de Țară”

Ne-am întâlnit la Chișinău, la cea de a doua ediție a Congresului Jurnaliștilor Români de Pretutindeni, organizat de Guvernul României – Departamentul pentru Românii de Pretutindeni și de Forumul Internațional al Jurnaliștilor Români, 14-16 octombrie 2010. A fost un prilej de mare bucurie pentru amândoi.

*

- Dragă frate Ilie, în primul rând, vreau să-mi exprim bucuria de a te revedea nu mai știu pentru a câta oară. Însă eu nu voi uita niciodată de prima invitație pe care mi-ai făcut-o de a merge la Toplița. Ne-am întâlnit acolo cu marele și regretatul poet **Grigore Vieru**, căruia, grație domniei-tale, i s-a acordat înaltul titlu de Cetățean de Onoare al orașului Toplița. Mi-au rămas întipărite în memorie cuvintele rostite atunci de Grigore: „*Devenind Cetățean de Onoare al orașului Toplița, simt că am devenit Cetățean de Onoare al patriei mele dragi, România(...). Faptul că sunt membru al Academiei Române și Cetățean de Onoare al orașului Toplița valorează, pentru mine, mai mult decât Premiul Nobel!*” (Acordarea titlului de Cetățean de Onoare lui Grigore Vieru s-a petrecut în 1995, cu ocazia celei de a 60-a aniversare a nașterii sale).

Mi-am reamintit de acea întâlnire memorabilă în contextul în care iată, tocmai s-a încheiat cea de a doua ediție a Festivalului „Grigore Vieru”, care a avut loc la Iași și la Chișinău. Aceasta urmărește eternizarea memoriei lui Grigore Vieru, figură emblematică a Basarabiei și a întregii Români, precum și dezbateră și

aprofundarea înțelesurilor adânci ale creației sale poetice, atât de frumoasă și de cunoscută nu numai în spațiul românesc ci și dincolo de hotare, încât numele lui Grigore Vieru a intrat în legendă și în istorie.

- *A intrat, cum se spune, în nemurire. Fiindcă numele lui Grigore Vieru se află deja în acel Panteon în care se găesc înscrise, pentru eternitate, numele marilor personalități ale culturii universale. Aș dori să-ți spun că trăiesc și eu din plin bucuria reîntâlnirii noastre. Iar bucuria este cu atât mai mare cu cât, iată, ne reîntâlnim într-un an care are și pentru tine niște semnificații deosebite. Ori greșesc cumva?*

- Bănuiesc că te referi la aniversarea a 65 de ani de viață, pe care i-am împlinit nu demult (27 septembrie – n.n.). E, într-adevăr, un moment de bilanț, când fiecare dintre noi trebuie să privească în urmă și să „cântărească” zestrea pe care o lășăm celor care rămân. În ce mă privește, ce să spun, uneori simt că am făcut atât cât m-au ajutat puterile, alteori trăiesc momente de regret că nu am făcut destul, nu am făcut tot ceea ce puteam face, pentru cultura românească, pentru neamul meu românesc. Rana sufletească a destinului tragic care ne-a despărțit și a înălțat între noi hotare nedrepte, „croite” din lacrimi și din sânge, cum spunea Octavian Goga, nu se va vindeca niciodată și mă voi duce cu ea în mormânt, așa cum s-a dus, mult prea devreme, Grigore Vieru.

- *Ascultându-te, mi-am amintit că cineva, într-o cronică, te-a numit „Poetul-Sisif, cărând stânca speranței reîntregirii de Țară”...*

- Da, poate avea dreptate. Însă stânca aceasta este atât de grea încât de multe ori simt că mă strivește. Mă revigorează speranța. După cum știm, ea moare ultima. Și, cine știe, minuni s-au mai întâmplat în lumea aceasta. De ce nu s-ar putea întâmpla și pentru noi?.. Valeriu Braniște scria că „*nu este al doilea popor în bătrâna Europă a cărui istorie să se constituie din atâtea minuni cum este poporul român*”. La 1 decembrie 1918, s-a împlinit una dintre acestea: Marea Unire!.. De ce nu s-ar mai putea întâmpla una?..

Aniversarea de care aminteam mi-a prilejuit totuși și niște momente de satisfacție, avându-i alături pe mulți dintre prietenii mei, pe cititori, elevi

și studenți. Prietenul nostru comun, poetul Nicolae Dabija, redactorul-șef al săptămânalului „Literatura și Arta”, din Chișinău, mi-a dedicat atunci o pagină întreagă, apreciată între alții și de academicianul Mihai Cimpoi. Apoi, cu totul neașteptat, președintele Uniunii Scriitorilor din Ucraina mi-a acordat cea mai înaltă distincție scriitoricească, aducându-și, probabil, aminte de cele 15 volume de versuri publicate, precum și alte câteva de publicistică. Acestea li s-a mai adăugat, recent, încă unul, **Până dincolo de umbră**, la Editura lui Victor Adam din Ploiești. Iar la Cernăuți, va apare în curând volumul bilingv de versuri, în limba română și limba ucraineană, intitulat **Eu sunt ceea ce sunt**.

-*Spune-mi, te rog, frate Vasile, ce mai fac românii bucovineni? Cum trăiesc dincolo de acel „gard de fier”, care te-a împiedecat cândva să vii, să mă colinzi: „Aș veni cu leri-ler./ Dar mă ține-un gard de fier”?*..

-Ce aș putea să-ți spun decât amintindu-l pe Eminescu: „*Toate-vechi și nouă toate*” la noi, în Ucraina. Vreau să știi că același proces de deznaționalizare a românilor continuă, poate nu chiar în același ritm susținut cum era acum câțiva ani. În anii aceia, în anii lui Iuscenko, care se declara a fi un politician de dreapta, politica de deznaționalizare, în special a românilor, a luat forme de-a dreptul draconice. Cei care s-au pus în slujba aceluși proces, adică ultranaționalistii ucraineni, au fost chiar decorați cu diferite distincții, devenind eroi naționali!

Nu trebuie să uităm că am avut cândva 90 de școli cu predare în limba română. Acum numărul lor a scăzut la mai puțin de 70. Iar în multe școli istoria și geografia se predau în limba ucraineană. Însă procesul acesta nu privește numai învățământul, el este multilateral și alterează întreaga viață spirituală.

Însă nu ne dăm bătuți, avem oameni dozebiți, care nu renunță ușor la luptă, nu se lasă ușor cumpărați de politicieni, au o conduită morală exemplară, punându-și întreaga putere în slujba poporului din care s-au născut. Avem, deci, drept călăuză, versurile: „*și tot ce-i românesc nu piere și nici nu va pieri!*”!

(octombrie, 2010)

ILIE ȘANDRU

Nichita Stănescu prima oară în catalană

O veste tulburătoare pentru românii care trăiesc în afara țării: Nichita Stănescu a fost tradus pentru prima oară în limba catalană.

Editura Leonard Muntaner-Editor din Mallorca (Spania) a publicat noul volum *Ànima gramatical. Antologia poètica 1960-1984* (în colecția de poezie *La Fosca*, nr. 31) al lui Nichita Stănescu, în traducere în limba catalană de Lilica Voicu-Brey și Xavier Montoliu Pauli, și cu o prefață semnată de criticul catalan de origine americană D. Sam Abrams. Titlul a fost preluat din poemul "Mizerabile pietre", din volumul *Un pamânt numit România* (1969).

Este vorba despre cel de-al cincilea volum al unui autor român publicat de către editura mallorquină și care a fost precedat de un eseu despre Paul Celan semnat de Petre Solomon și volumele de poeme ale lui Tristan Tzara și Marin Sorescu și, de asemenea, cartea *Per què ens estimem les dones* [*De ce iubim femeile*] a lui Mircea Cărtărescu.

Directoarea editurii, Maria Muntaner, care s-a ocupat personal de această splendidă ediție, ne declară cu mândrie că volumul a avut o primire excelentă din partea unui public curios și entuziast la prima lui prezentare în 10 iunie 2017, la librăria NoLlegiu (NuCitiți) din Barcelona.

Volumul conține aproximativ o sută de poezii selecționate în cea mai mare parte din volumele antume și câteva piese din volumul postum *Album memorial* (1984), editat de Gheorghe Tomozei. În deschiderea volumului, o amplă prefață semnată de criticul catalan de origine nord-americană D. Sam Abrams, excelent cunoscător al literaturii românești.

Cartea a beneficiat de sprijinul Centrului Național al Cărții din cadrul Institutului Cultural Român.

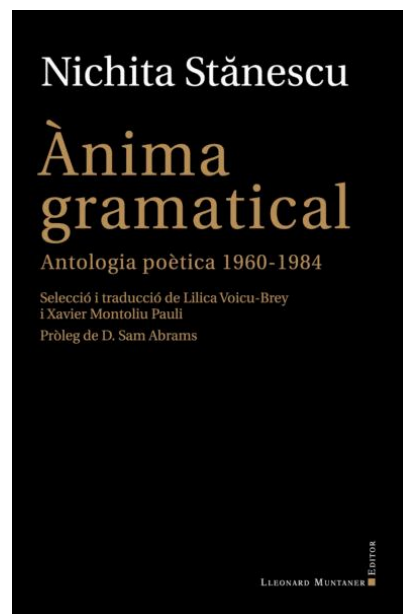
Cei doi traducători, care au contribuit ca Nichita Stănescu să revină în actualitatea culturală internațională, au deja o lungă trajectorie în prezentarea literaturii și culturii românești în afara țării. Era deja firesc ca destinele celor doi să se intersecteze.

Lilica Voicu-Brey a urmat cursurile Facultății de Limbi și Literaturi străine (spaniolă-franceză) la Universitatea din București (1983). Profesoară de limba franceză în

România și ulterior la Universitatea Rovira i Virgili din Tarragona unde și-a obținut doctoratul (2002). Este biografa [*A. Cioranescu. Biografia intelectual de un comparatista* (La Laguna, 2006)], bibliografa [*Bibliografie 1930-2010* (Târgoviște, 2009)] și traducătoarea [*Escritos autobiográficos* (memorii, Madrid, 2016)] lui Alexandru Ciorănescu. Pe aceeași linie de cercetare, exilul literar românesc în Spania (1945-1989), a publicat studii despre Alexandru Busuioceanu.

Activează în Grupo Humanismo-Europa, al Universității din Alicante și la Instituto Juan Andrés de Comparatística y Globalización din Madrid și colaborează cu Taller de Traducción Literaria, de la Universitatea din La Laguna, condus de poetul Andrés Sánchez Robayna împreună cu care a semnat mai multe traduceri de poezie din românește: Lucian Blaga și Eugen Dorcescu (Valencia, 2011); *Poemas rumanos* de Paul Celan și poezii de Tudor Arghezi (Madrid 2004; Valencia, 2016).

Xavier Montoliu Pauli e licențiat în Filologie Catalană la Universitat de Barcelona și timp de patru ani, din 1992 și până 1996, a fost lector de catalană la Universitatea din București. Colaborează cu editura Meronia din București. Lucrează ca referent pe programe culturale la Institutul Literelor Catalane al

gubernului catalan, muncă pe care o combină cu cea de traducător literar din română în catalană și spaniolă. A tradus creații literare semnate de Petre Solomon, Letiția Ilea, Marin Sorescu (în colaborare; Premiul Cavall Verd acordat de AELC, Uniunea Scriitorilor Catalani și Premiul Municipiului Craiova, 2014), Norman Manea, Alina Nelega, Bogdan Georgescu, Ion Es. Pop și Ioan Mureșan, precum și grupaje de poezii din creația mai multor poeți români pentru reviste sau festivaluri literare, printre care Virgil Mazilescu, Ileana Mălăncioiu, Aurel Pantea, Ion Cristofor, Svetlana Cârsteian, Marta Petreu, Andrei Dósa etc. În această primăvară (2017), a fost dintins cu Premiul Crítica Serra d'Or pentru cea mai bună traducere publicată în 2016 cu volumul, *Per què ens estimem les dones* (De ce iubim femeile), de Mircea Cărtărescu.

Maria Muntaner, directoarea editurii, a avut generozitatea de a ne oferi câteva extrase din prefața lui D. Sam Abrams, intitulată «Nu sunt altceva decât o pată de sânge care vorbește», în traducere din limba catalană de Lilica Voicu-Brey:

”La abordarea extraordinarei opere lirice a lui Nichita Stănescu, nu trebuie să pierdem niciodată din vedere că se bucură de o împătrită calitate: poet român, poet al Europei de Est, poet european și poet internațional sau universal. Adeseori receptarea lui Stănescu a pus, și încă mai pune, accentul în mod aproape →

**GABRIELA CĂLUȚIU
SONNENBERG**

exclusiv pe înscrierea lui în marea tradiție a poeziei românești din secolul al XX-lea. În epilogul traducătorului american al lui Nichita Stănescu, Sean Cotter ne permite să gustăm puțin din această imagine a lui Stănescu drept poet român get-beget : «Stănescu a confesat că nu știa ‘nicio limbă străină’ pentru a adăuga după aceea cu orgoliu că știa limba română ‘de șapte ori mai mult’ și limba poeziei ‘de douăzeci de ori mai mult’».

Avea dreptate, dar asta nu e totul. Dacă este adevărat, de exemplu, că traducerea a vreo nouăzeci de poeme ale lui Vasko Popa din sârbocroată în românește, publicate în două volume în 1965 și 1972, Stănescu a trebuit să le facă pornind de la versiuni literare pregătite de traducătorul Aurel Gavrilov și de Popa însuși, aceasta nu ar trebui să ne facă să credem că poetul nostru se alimenta numai cu poezie românească. Este o mare eroare, pentru că înseamnă că limităm zborul natural al operei lui Stănescu care este în mod intens și afectuos românească și, în același timp, își ia zborul și merge mult mai încolo de tradiția strict românească. Tocmai din această cauză, a fost tradus în atâtea limbi, atât limbi de amplă circulație precum spaniola și engleza, cât și limbi de mai restrânsă circulație precum catalana, suedeza sau italiana. Mai mulți poeți complet străini României și tradiției românești l-au adoptat pe Nichita Stănescu drept referent de căpătâi.

În definitiv, așa cum spune un vechi proverb, copacii nu trebuie să ne împiedice să vedem pădurea. În cazul concret al lui Stănescu, copacii înalți și îmbelșugați ai poeziei românești nu trebuie să ne împiedice să vedem abundența și exuberanța pădurea a poeziei universale. Din acest punct de vedere, una dintre trăsăturile caracteristice ale producției lirice a lui Nichita Stănescu este punctul de tensiune foarte puternică între a rămâne și a pleca, între a prinde rădăcini și a o rupe la fugă, între a se integra și a se înstrăina. De fapt, din punct de vedere istoric, Stănescu a suscitat în tradiția poetică românească a secolului al XX-lea această profundă pulsione contradictorie sau contrară, un precedent pe care îl vor urma alți poeți din generația lui cum ar fi Marin Sorescu (1936-1996) sau Ana Blandiana (1942). Există un poet

Dialoguri cu poezia, în curtea Casei Memoriale “Nichita Stănescu”, Ploiești

mai profund românesc decât Sorescu? Și, în același timp, ne-am putea întreba, în sensul aceluiași raționament, dacă există un poet mai universal decât marele Sorescu. Seamus Heaney era un devotat cititor al lui Sorescu și devoțiunea marelui poet, eseist și traducător irlandez este un bun exemplu al cunoscutei expresii cine se aseamănă se adună. Heaney vedea în Sorescu propria-i dramă a legământului solemn față de Irlanda și în același timp o dorință neînfrănată de a se desprinde, o dorință care se observă peste tot în ultima etapă a operei lui începând cu *Electric light* (2001). Și Ana Blandiana, întemeiat sau nu, este un autentic simbol al poeziei feminine din lumea întreagă. Dacă ar fi radical românească, poezia ei ar fi mai curând inaccesibilă pentru discipolele pe care le are respice prin lume. [...]

Pe de altă parte, există anumite aspecte ale teoriei poetice a lui Stănescu care ilustrează cum nu se poate mai bine dorința poetului nostru de a sări gardul din curtea casei familiale. De exemplu, celebrele și cunoscutele «necuvinte» din volumul *Necuvintele* (1969) exprimă dorința fierbinte de a transcende limba română și, indirect, orice altă limbă a planetei. Timp de ani buni, Stănescu, dușman declarat al izolării radicale, practica ceea ce el însuși numea «ritualul scrierii în aer», adică să compună un poem spunându-l cu voce tare în timp ce prieteni, admiratori și cititori, în mod frenetic, încercau să fixeze textul dictat, scriindu-l pe șervețelele meselor de restaurant sau bar unde se aflau. Stănescu declarase odată, într-un interviu, că Gutenberg turtise și strivise cuvintele pe un plan și ele trebuiau dotate din nou cu aspectul lor în spațiu. Mi se pare mai mult decât evident că celebrul «ritual de a

scrie în aer» și respațializarea cuvintelor sunt două recursuri teoretice și practice pe care le-a inventat Nichita Stănescu și pe care le-a folosit pentru a putea merge dincolo de limba însăși așa cum o cunoaștem.”

*

CANÇÓ

És una circumstància del meu ésser:
i aleshores, la felicitat de dins meu
és més forta que jo, que els meus
ossos,
que me'ls escruixes en una abraçada
sempre dolorosa, meravellosa
sempre.

Xerrem, parlem, diguem paraules
llargues, vidrioses, com uns cisells
que separen
el riu fred en el delta ardent,
el dia de la nit, el basalt del basalt.

Porta'm, felicitat, amunt, i colpeja'm
la templa amb les estrelles, fins que
el meu món allargat en la seva
infinitud
es torni columna o una altra cosa
molt més alta i molt més presta.
Quina sort que siguis, quina sorpresa
que sigui!
Dues cançons diferents, topant-se,
barrejant-se,
dos colors que no s'han vist mai,
un de molt avall, girat cap a terra,
un de molt amunt, gairebé trencat
en la febril, la incomparable lluita
del miracle que siguis, de l'atzar que
jo sigui.

CÂNTEC

E o întâmplare a ființei mele:
și-atunci, fericirea dinlăuntru
e mai puternică decât mine, decât
oasele mele,
pe care mi le scrâșnești într-o
îmbrățișare
mereu dureroasă, minunată mereu.

Să stăm de vorbă, să vorbim, să
spunem cuvinte
lungi, sticloase, ca niște dălți ce
despart
fluviul rece în delta fierbinte,
ziua de noapte, bazaltul de bazalt.

Du-mă, fericire, în sus, și izbește-mi
tâmpla de stele, până când
lumea mea prelungă și în nesfârșire
→

Maxime și aforisme

- Îmbătrânită – prostia devine tot mai inflexibilă.
- Părerea /judecata/ omului deștept pune-o la butonieră, în piept.
- Cu *femeie căutată*, n-ajungi să-ți faci casă.
- Prima a păcătuit Eva; suficient să fie urmată de-o masă anonimă de eve.
- Nu peruca-l face pe actor mai convingător.
- Gluma nereceptată, doar în vânt aruncată, nu-i gustată.
- Aplauzele au forța de-a te și speria, nu doar de-a te încânta.
- De adevăr s-a lepădat, și gol-goluț a rămas.
- Niciodată adevărul nu-și fardează chipul.
- Ai murit, poți fi cel mult compătimit, în niciun caz invidiat.
- Cei mai mulți dintre altruști sunt învinși.
- Animalul din om nu prea știe ce-i acela somn.
- Cine vrea și într-un pârău se poate îneca.
- Viața-i precum Dunărea, unora le poate da ceva – altora le ia.
- Ascunsă, durerea e mai grea.

- Câteodată, și banalitatea-i aplaudată.
- Și cei mai mari artiști, Maeștri au avut.
- Aurul n-are viață, dar deschide orice poartă.
- Banul bine socotit se poate înmulți, dar nu la nesfârșit.
- Numai la bătrânețe descoperi cu-adevărat tinerețea.
- Bătrânețea-i hulită mai ales de cei care n-o merită.
- Ai grijă cu fericirea cum te porți. În drum lăsată, în picioare de alții-i călcată.
- Chiar și într-o pagină impecabilă se strecoară câte-o greșală.
- Cum să-l poți aplauda pe cel care de mâini te-a legat.
- În primul rând, cultura ar trebui să-l cultive pe om să fie cult.
- Nu dulăii, ci căteii îi mușcă pe cei fricoși.
- Și rănile-i călesc pe viteji.
- Cu vorba mea mă pot juca, dar nu și cu-a altui.
- Vai, realitatea curată de vorbe a fost înecată.
- Cuvântul nu-i poate spune omului mai mult decât acesta vrea s-audă.
- Șefii își doresc să aibă papagali

discreți.

- Cu legi drepte, statul se autoconservă.
- Râzi, râzi cât mai tare, atunci clipa cea trecătoare - sigur de ciudă moare.
- Ghimpii sorții, nu alții, ci singur omul și-i ascute.
- Nu-i onorați pe calomniatori – răspunzând calomniilor lor!
- Când lumânările nu mai încap pe tort, e timpul s-o iei din loc.
- Clipa de fericire-i la fel de lungă precum clipa de nemurire.

NICOLAE MAREȘ

→
se face coloană sau altceva
mult mai înalt, și mult mai curând.

Ce bine că ești, ce mirare că sunt!
Două cântece diferite, lovindu-se,
amestecându-se,
două culori ce nu s-au văzut
niciodată,
una foarte de jos, întoarsă spre
pământ,
una foarte de sus, aproape ruptă
în înfrigurata, neasemuita luptă
a minunii că ești, a-ntâmplării că sunt.

O viziune a sentimentelor (1964)

LES NO PARAULES

Ell em va estendre una fulla com una
ma amb dits.
Jo li vaig estendre una ma com una
fulla amb dents.
Ell em va estendre una branca com un
braç.
Jo li vaig estendre el braç com una
branca.
Ell va inclinar cap a mi el tronc
com un pomer.

Jo vaig inclinar cap a ell l'espallla
com un tronc nuós.

Jo sentia envigorir-se la seva saba
bategant
com la sang.
Ell sentia alentir-se la meva sang
pujant com la saba.
Jo vaig passar a través d'ell.
Ell va passar a través de mi.
Jo vaig quedar-me un arbre sol.
Ell
un home sol.

NECUVINTELE

El a întins spre mine o frunză ca o
mână cu degete.
Eu am întins spre el o mână ca o
frunză cu dinți.
El a întins spre mine o ramură ca un
braț.
Eu am întins spre el brațul ca o
ramură.
El și-a înclinat spre mine trunchiul
ca un măr.
Eu mi-am înclinat spre el umărul
ca un trunchi noduros.

Auzeam cum se-ntețește seva lui
bătând
ca sângele.
Auzea cum se încetinește sângele
meu suind ca seva.
Eu am trecut prin el.
El a trecut
prin mine.
Eu am rămas un pom singur.
El
un om singur.

Necuvintele (1969)

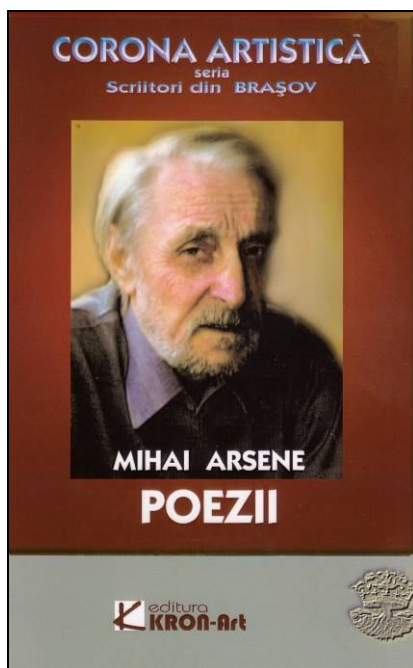

Portret în mișcare

MIHAI ARSENE. ISPITA STILULUI

În anii 70, când l-am cunoscut, era impresionat de Scott Fitzgerald, americanul genial și extravagant – cred așadar că Mihai Arsene, nu doar ca autor aflat atunci în deplină lucrare, îl urma (cum e cu puțință să-mi fi și mărturisuit), în ținută și purtare, pe **Marele Gatsby**, ins boem și enigmatic deopotrivă, neevitând totuși, cum știe tot cititorul, modernitatea subțire, de cin. Îl urma oare și ca autor? Americanul nu-i va fi fost totuși, cu toate acestea, modelul irefutabil, prozatorul român, deși neemulogot încă de istorii și dicționare, avea deja în sertare, după un mit urban, nenumărate scrieri (o operă întinsă) și o marcă a scriiturii persoanlă, indelebilă. Că nu a fost îndeajuns tipărit nici în deceniile 6,7, nici mai târziu, când omul se petrecuse în vârste, aceasta s-ar fi datorat, ca să folosesc eufemismul, inconfortului scrisului său: scris adaptat, aș spune, cu inteligență și răbdare, vremurilor de insolentă securisto-comunistă (ceea ce se poate constata, răsfoind doar, pagini din opera inedită, de exemplu romanul **Moartea lui Priam**, povestirea eseistică, o eminentă mostră de stil, **Simfonie la trianțlu**); un scris încă, merit de la început (cum ținea M. Arsene să precizeze), *scoaterii din îmbolnăvirea est-colonial-bolșevică a culturii/literaturii române*.

De ce acum, încă o dată, un scris inconfortabil? Pentru că, așa cum am observat și cu altă ocazie, era acordat mereu la măsurile beletristicii occidentale (scriitorul nostru contemporaneiza cu *noul roman francez* sau cu acei *tineri furioși* ai Angliei postbelice etc.); necălcată, tocmai de aceea, de răul socialismului real din Est, proza lui Mihai Arsene va fi neconținut prea novatoare: sare iute din canoane, nu va îngredi, în consecință, libertatea și îndrăzneala scriiturii. Prozatorul brașovean atacă, prin urmare, încă de timpuriu, acele *teme* ce vor ecloza lent, după ani de zile: ludicul, ironia, adică punerea sub întrebare (în gr.v. *eironeia*) etc. (vezi îndeobște romanul amplu **Capul de pod**, 1990). În primul rând vizează, în epoca imitației, a reproducerii, a redării, o literatură ca *antimimesis* –

cum ar zice francezul (ludic) Jean Tardieu: *abatere de la real a lucrurilor realului*. Proza lui Mihai Arsene nu mai consideră natura (lumea) ca obiect de refăcut în spațiul verbal, această lume va fi, dimpotrivă, demontată, astfel ca, neimitând aspectele reale, scrisul să-l ferească totuși pe cititor de orice *trompe l'oeil* (amăgire, prosteeală) în regim realist. Ar fi vorba, în consecință, numai de o *imagine inversă a lucrurilor lumii*, care să nu așeze totuși, în realul reconstruit lingvist, vidul ori haosul.

Există o himeră orgolioasă a scrisului beletristic, spunea undeva poetul și criticul Gheorghe Grigurcu, și Mihai Arsene, știu aceasta, își asumă spusa în întregime: *lenea verbului îl exasperează*. Dacă viața e așteptare (precum omul însuși, și el rezultatul unei amânări, crescând adică încet pe o absență), atunci lunga așteptare din viața literară a lui Mihai Arsene (din impozantul depozit de manuscrise au fost recuperate editorial, până astăzi, doar două, **Capul de pod** și **Actrița și Taurul** *) să nu fie tocmai aceea nesfârșită, în care spiritul și litera își fac deopotrivă intrarea; o așteptare, în consecință, privilegiată? Și astfel Mihai Arsene să nu câștige pariul, transformând așteptarea în operă?

În 2007, când încă mai trăia, am scris despre Mihai Arsene o *schită monografică* (**Destin deturnat**, Editura KronArt, Brașov). Am început cartea cu un citat din

eminentul și nefericitul scriitor brașovean, o mențiune din prodigioasa sa operă: „*Sunt împăcat cu moartea pentru că nu am trăit o viață de marionetă*”. Apoi a urmat ultima sa carte, romanul **Moartea lui Priam**. Așa e: murim precum a murit și Priam, regele Troiei.

A. I. BRUMARU

-----
*Un prieten vechi (de prin 1963-63) al lui M. Arsene, Prof. Univ. Dr. Ioan Alexandru, a furnizat de curând Editurii KronArt, manuscrisul unui volum de **Poezii** al scriitorului. Volumul este înzestrat cu desenele de o mare finețe și sensibilitate ale lui Mihai Arsene, care, cum se știe, a fost și un inspirat grafician și tehnoredactor. Iată din acest volum **Regrete de toamnă**, care, ca și alte versuri, destăinuie un poet remarcabil: „De ce plângi?.../Culoarea aceasta ți-a reușit./Ai jucat cinstit,/pe-o singură carte./Lumina, pe pânză, a căzut perfect./De ce?/De ce plângi?!.../Culoarea aceasta ți-a reușit,/ ți-a reușit perfect./Și ai încă lmină pe șevalet...”
*

A.I. Brumaru: „**Destin deturnat. Schită monografică Mihai Arsene**”, editura Kron-Art, Brașov, 2007

„Memorabile rămân aprecierile lui A.I. Brumaru la adresa acestui mare nedreptățit: „...supus atător vitregii, (el) adoptă cu inteligență și fantezie strategii scriiturale dintre cele mai îndrăznețe, sofisticate, de reale frumuseți”... (...) „M.A. – notează în acest sens A.I. Brumaru – a debutat (editorial) la exact 60 de ani, cu toate că făcea parte, încă din 1975, dintre cei așezați pentru totdeauna în panoplia laureaților Uniunii Scriitorilor cu premiul *Luceafărul*: Nichita, Preda, Blandiana, Neagu, Bănulescu și alții”. A fost M.A. înzestrat cu darul premoniției? Recitind micromanul „Toamna”, strecurat în paginile Astrei prin anii '70, publicat cu riscurile de rigoare ale aceluiași A. I. Brumaru, constatăm o „uluitoare descriere artistică anticipată a lui 15 noiembrie '87...”, fără să fi bănuțit ce se va întâmpla peste șaptesprezece ani” (A.I. Brumaru).

LIVIU POPESCU

Ipostaze ale timpului în lirica feminină contemporană

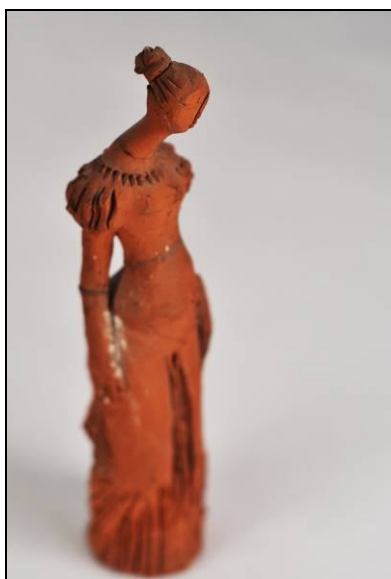
(III)

Cronos și Thanatos

Lirica Ilenei Mălăncioiu este străbătută de fiorul morții, eveniment privit uneori cu voluptate, alteori cu oroare sau curiozitate, într-o atitudine de acceptare sau de revoltă, cel mai des în relație cu timpul. Viața și moartea, limitele temporale ale existenței umane, sunt descrise ca evenimente similare, un șir de repetări ale unor gesturi inutile. Poezia *Undeva deasupra* (vol. *Peste zona interzisă*) propune un discurs liric adresat de eul liric vieții, pe care o privește „ca pe ceva încheiat”, dar „fără speranță”. Preocuparea pentru problematica morții generează în poezia *Încă un ceas* (vol. *Peste zona interzisă*) o atitudine interogativă cu privire la timpul de după moarte. Titlul desemnează un timp pe care ființa poetică îl clamează universului, un timp care ar fi anulat „tăcerea hohotitoare” a morții și ar fi prelungit iluzia vieții, idee sugerată de tabloul unui spațiu terestru armonios: „Încă un ceas/ și așa fi privit din nou valea îngustă în care stam/ și așa fi numărat brazii proiectați în zare/ și păsările sub care visam/ și furnicile care umblau pe mine/ ca pe un drum al lor obositor și trist.” Simetria versurilor este susținută de asocierea timpului cu soarele și norii, atât în incipitul poeziei, cât și în final, într-un tablou metaforic al vieții la început: „Încă un ceas și așa fi văzut iarăși/ cum soarele aleargă pe deasupra norilor/ și cum la marginea lor pâlpaie/ ca la ivirea zorilor/ unei alte vieți”, al morții la sfârșit: „Încă un ceas și norul acela negru/ s-ar fi mutat de pe soare.” Repetarea de patru ori în poezie a titlului transformă *ceasul* în motiv recurent al exprimării timpului și versurile într-o rugă adresată indirect timpului universal implacabil.

Același motiv al *ceasului* capătă în poezia omonimă, din volumul *Sora mea de dincolo*, semnificații diferite. Volum inspirat de un eveniment autobiografic, pune în lumină timpul subiectiv, marcat de trecerea în neființă a surorii poetei. De altfel, titlul desemnează simbolic momentul

morții pe de-o parte, dar și timpul ce pare să se oprească, pentru a-și relua curgerea „întâi în sens invers, cu disperare”, marcând întoarcerea în trecut, amintirile care încep să se deruleze odată cu moartea surorii, „pe urmă fără niciun sens”, ceea ce transfigurează neputința celor rămași în viață de a-și reapeza existența în tiparul unui timp al gesturilor firești; ceasul reprezintă și obiectul în sine, fără să fie însă uriașul *orologiu* din poeziile Anei Blandiana, cel care măsoară timpul universal, ci doar modestul instrument care înregistrează discret, dar la fel de crud în precizia sa, insignifiantul timp al existenței umane. Incipitul, conceput ca adresare directă a muribundeii „Nu mai trece ziua de azi, îmi spunea/ uitându-se la ceas din ce în ce mai des” reluat în exclamația retorică „Doamne, nu mai trece ziua de azi”, este ambiguu. Este o constatare a faptului că apropierea morții este presimțită prin iluzia unui timp care se dilată, expresie a speranței că, în apropierea iminentei morți, timpul ar putea lăsa un răgaz celui care se pregătește să moară. Impresia dilatării timpului este confirmată de ființa poetică „fără îndoială ea nu greșea/ ziua aceea lungă de treisprezece aprilie/ de care se temuse cu mult înainte/ într-adevăr nu mai trecea”, transmițând suferința celui care veghează neputincios, anticipând durerea pierderii, a absenței, la fel de înfricoșat ca și cel vegheat, care trăiește angoasa confruntării apropiate cu necunoscutul, cu veșnicia. Momentul precis al trecerii în neființă

Grigore Bradea

este asociat ceasului-obiect „La ora șase după amiază ceasul părea oprit/ și toți ne-am uitat la limbile lui îngroziți”, punând în evidență două ipostaze în antiteză. Pe fundalul lipsit de orice emoție al timpului care înregistrează placid o oră banală, ca oricare alta, moartea este transfigurată într-un tablou al armoniei – „ea s-a făcut roz-albă și luminoasă” – care conotează dispariția vieții și trecerea din planul material în cel spiritual, declanșând în toți ceilalți groaza, atât a pierderii, cât și a perspectivei propriului sfârșit. Astfel, poezia devine, dincolo de evocarea unui dureros eveniment trăit, un prilej de meditație pe tema timpului subiectiv.

În volumul din 1982 – *Linia vieții* – teama de moarte se împletește cu speranța că momentul mării treceri nu a sosit încă. Semnificative în acest sens sunt poeziile *Cântec de primăvară* și *Un ceas de insomnie*. „A venit primăvara, speranțele de iarnă s-au dus” este versul care se repetă simetric în *Cântec de primăvară*, exprimând bucuria de a trăi. Descrierea morții capătă accente optimiste, într-o succesiune de versuri repetitive, al căror sens se modifică treptat, într-o gradație ascendentă cu privire la timp: „Dar o să fie bine la toamnă./ Dar o să fie bine la sfârșit./ Dar o să fie bine după aceea”, sugerând îmbătrânirea, moartea și existența postumă. În ciuda imaginii edulcorate a morții, ființa poetică nu se lasă ispitită de perspectiva ei – „Vine o vreme când totul e bine./ Dar eu mă încăpățânez să cred/ Că încă nu e vremea.” Metafora muntelui – „Și-am început din nou să urc muntele” – conotează liniștea sufletească a celei care optează pentru viață, chiar dacă ea înseamnă suferință și zădărnice, amintind de mitul lui Sisif. Tonalityatea jovială a versurilor este →

Prof. dr. GEORGIANA CALIMAN
Colegiul Național „Elena Cuza”,
București

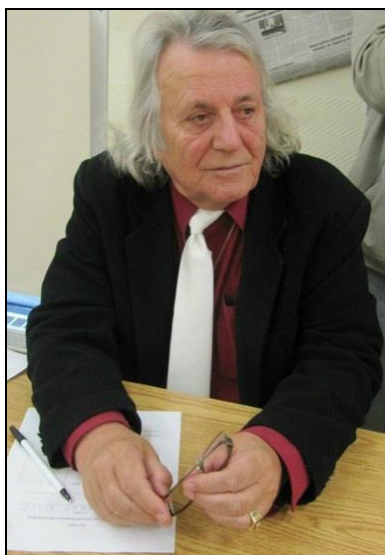
CORABIA

corabia nu-i gata,
parâma nu s-a tras.
pe malurile terrei
iubirea ne-a rămas.
adu-o tu - Maria,
iubirea-i fructul tău,
ea ne-a ținut făclia
la bine și la rău.

ia și copilăria.
nu o uita în port,
la vamă ea va trece
cu... fără pașaport.
părinții nu-i aduce.
mai lasă-i în pridvor
să ne stropească pașii
cu lacrimi mari de dor.

în pupa bate vântul.
în prora e drum bun.
iubito... spre ce țărături
ne îndreptăm de-acum?
să mergem - veșnicia
ne face cuib la toți;
ferește-te - Maria
de pungile cu zloți.

corabia e gata
de două mii de ani.
fără fericirii
ne cântă: LA MULȚI ANI.
e cântecul - Maria,
care ne arde-n gând;
iubito, noi din ȚARĂ
să nu plecăm... nîcîcînd!

DANS PE PLAJĂ

-nepoatei Viorela Filip-

Dansează pentru mine
frumoasă ca
atunci
când sfințele stamine
te-ademeneau în
prunci
îngenunchind tăria
în mugurii de
dud
atunci... când veșnicia
mijea în trupu-ți
crud.
Te-a prorocit Vezuviul
pe malul Mării
mari

și te-ai născut – un fluviu
tocmit cu lăutari
să fii o Viorelă
cu ochii sinilii
dansând o tarantelă
pe-un țarm de
veșnicii.
Și ai grăit – fecioară
ai gungurit frumos
era o primăvară
prin veacul tumultos
și ți-ai croit petale
să te înveți să zbori
prin spații ireale
cu doruri să ne dori.
Tu ai sorbit din vise
și ai zburat în sus
spre porțile deschise
ce unora... le nu-s
și-ai devenit zeița
cântărilor de vis
prin veacul meu – mlădița
poetului proscris.
Acum...când veșnicia
cântă-ntr-un trup
necrud
și-și caută pruncia
în frunzele de dud,
când sfințele stamine
te strigă din neprunci,
dansează pentru mine
pe plăjile de-atunci...

15 martie – 2018 – la Montreal

GEORGE FILIP

IPOSTAZE....

→atenuată în poezia *Un ceas de insomnie*, în care titlul exprimă starea meditativă a ființei poetice cu privire la propria-i trecere în neființă. Imaginarul poetic descrie un spațiu prevestitor morții – „casa e pustie și scârțâie (...) obloanele de lemn”, se aude „cântecul grotesc” al unei „păsări de noapte”, eul însingurat îi aude „suflarea de gheață” și foșnetul „penelor cernite”.

Este un cadru care generează și amplifică teama de neant, atât de intensă încât contaminează și obiectele neînsuflețite, scârțâitul obloanelor fiind doar „prelungire-a spaimei în afară”. În ciuda tabloului sinistru zugrăvit în primele două catrene, în ultima strofă se insinuează bucuria de a fi în viață, chiar într-un astfel de mediu apăsător, stare evidențiată de exclamația retorică „Ce bine”, repetată de trei ori. „Visul urât” care

naște ceasul de insomnie și spaima declanșată de scârțâitul obloanelor deschise sunt preferabile „somnului fără vise” al morții; bucuria de a trăi, de a fi viu este astfel ilustrată cu mijloacele expresivității bacoviene.

După învierea lui Lazăr este un volum care sugerează încă din titlu plasarea discursurilor poetice într-un timp postum. Așa se face că *Înapoi, către țara promisă* sau *Într-o așteptarea apăsătoare* descriu timpul-așteptare al unei ființe poetice trecute deja în neființă și care, fie se îndoiește cu privire la posibilitatea de a reînvia, fie a renunțat complet să mai spere.

Motivul *lespezii* sugerează în ambele poezii izolarea mormântului, deși viziunea asupra existenței de după moarte e diferită. În poemul *Înapoi, către țara promisă* eul liric apare în ipostaza unei ființe ce rătăcește înfricoșată, dar liberă prin

pustiul morții, „Umblu ore în șir prin cimitirul acesta în floare,/ Sunt liberă să umblu cât pot”, căutând drumul întoarcerii „către țara promisă”, metaforă cu semnificație biblică, a speranței, care, în contextul versurilor, devine expresie a speranței de a renaște. *Într-o așteptarea apăsătoare* însă descrie sentimentul închiderii în sine „Într-o așteptare apăsătoare m-am îngropat”, al renunțării „nu mai scriu versuri, nu mai visez, nu mai tremur, nu mai plâng, nu mai sunt”, refuzul sarcastic de a mai crede în reînviere: „Doamne, cât de naivi sunt și îngerii ăștia/ Care de-atâta vreme nu au aflat/ Că nu învie morții, e în zadar”.

Concluzia la care ajunge însă eul liric este surprinzătoare – „Noroc că timpul trece oricum”, sugerând că stagnarea sau situarea în veșnicie sunt mai insuportabile decât însăși măsura timpului.

COMUNICARE ȘI COMUNIUNE

Într-un poetic cuvânt înainte la poeme proprii, Nicolae Băciuț aduce câteva dezvăluiri cheie despre actul liric ca divinație și mărturie de credință. Poeziile ultimului volum **La taclele du Dumnezeu**, ne spune poetul, sunt scrise „dintr-un suflu, așa cum mi-au fost inspirate, eu nefăcând decât să traduc mesajele pe care le-am primit” (p. 5). „Poeme datate”, căci „au chipul și asemănarea acelei clipe în care ai sentimentul că te desprinzi, că plutești, într-un zbor îngeresc, când îți devii propriul înger” (6). După *Despărțirea de înger*, noul episod liric e monologal în expresie, dialogal însă în figurația simbolistică. Invocarea absolutului reculează în plan terestru, însă eul liric rămâne ancorat în înalt, între semne și simboluri, - „urme” sacrale. Aspirând la o formă dificilă a relaționării poetice, comunicarea se purifică într-un act de smerenie: „Sunt ucenic întru cuvânt,/ învăț colorii doar de la cer/ și rânile de la pământ”. În subtext, rămâne nostalgia discretă a îngerului: „învăț de-acum să fiu fereastră,/ prin care vrei să mă privești/ și florilor să le fiu glastră,/ când numai tu te îngerești.” (*Îngerire*).

Înălțarea sufletească e lamura ultimă a trecerii printr-un șir de probe inițiatice. Semnificativ, mare parte din meditația poetică are loc în umbra anotimpurilor, din rotația cărora poetul extrage esențe tari de sensuri revelate: „Toamna a trecut pe lângă mine - / nici nu știu dac-o s-ajungă undeva/ sau dacă, fiind coborâtă de pe cruce,/ înc-o dată ea va învia!” (p. 39).

Alegerea e dificilă, căci primavara, toamna sau iarna inscriu toate semne în alfabetul timpului: “când frunzele sunt epoleții fără ranguri/ și în tranșee de zăpadă/ mai treci cuvinte peste praguri,/ ce anotimp o să alegi?” (*Anotimpuri*). Mutația regnurilor atrage paralela cu trecerea, peste timp, a ființei: „Nu știu ce altă primavară/ o să se ascundă în semințe,/ de-o fi să mă retrag în flori,/ când doar copacii mai rămân ființe” (36). O vagă imputare aduce în prim plan vasta povară de bogății ale toamnei. Intonația amintește elocvența psalmistului: „Vin iarăși

trenuri lungi, cu toamne/ ce nu ajung la tine, Doamne” (40). Perspectiva cosmică strămută un ritual lumesc în varianta lui sacrală: „Încă un anotimp/ ne intră în casă,/ de la floare până la fruct,/ încă o cină,/ poate de taină,/ între ceruri,/ se-așează abrupt” (*Alexandra*). Lumea exterioară devine interioritate a umanului așezat sub cupola divinității, ca în acest colind hieratic: „A nins și la Ierusalim,/ Și seara asta nu e seară,/ E dimineața unei lumi,/ care din nou în noi coboară./ A nins, dar nu pentru-a fi iarnă,/ Ci doar lumina-n noi s-aștearnă” (*Alb de Ierusalim*). Văzutele și cele nevăzutele se întretes într-o osmoză de sensuri comunicante („zapezile-au ajuns la cer,/ cu stele-nceput/ să cearnă,/ dintr-un alt prier” - 10). Întâlnirea sacrului are loc într-un cadru transfigurat, de feerie magică: Va fi o seară/ cum n-a fost încă,/ vor fi lumini,/ ca la un ultim bal,/ va fi o mare,/ cum n-a fost încă,/ la care nu va trage/ niciun mal” (p.32). Un *De profundis* laconic impune prin intensitatea reflecției: „O, Doamne, dacă vrei să vin/ n-aș vrea să-mi dai de știre - / nici strugurii nu se visează vin,/ nici pruncul nu-și dorește a fi mire.” Împăcarea cu sine a eului are o sublimă cerință: „Dar lasă-mi, Doamne, o clipire,/ s-opresc sub pleoape-ntreaga Ta iubire.” (*Iubirea de sub pleoape*). Desfrunzirea autumnală inspiră reverberații profunde: „Rămâne toamna fără noi,/ nici n-avu timp să ne cunoască -/ doar umbra-n noi și-a risipit,/ alt anotimp în noi să nască”. (*Anotimpul din colivie*). Iluminațiile de viziune a Totului nasc unice angoase, din teama de rupere a echilibrului existențial: „Cine intră la mine-n vis/ și nu mai poate crede/ că Unul e Niciunul/ că Una e Niciuna?// Că Totul s-a oprit/ și curge-ntruna!” (*Mă mai privești?*).

Adresarea psalmică, directă, nu e revoltă, ca la Argezi, ci împăcare, iluminare (ca în *Așteptare* - cu maluri, „cu valuri care nu se sparg”, așteptare intensă „cum albatroșii-așteaptă/ un catarg”; ca în final, rolurile să se inverseze: „vin eu la tine, / lumină ce se-ntoarce/ în retine” -116). Mai poate fi rugăciune elegiacă. În *Ultima clipă*, ruga e exclusiv spirituală: „și lasă-mă-albastru,/ să fiu o clipa cer” ori „și limpede mă lasă, ca apa din fântâni,/ și lasă-mi și lumina,/ și-n ochi, dar și în mâini/ ca să te pot atinge, /

Doamne” - 119). Procesul de purificare, de învățare perpetuă în „arta de a muri”, detașarea de lumescul diurn al fragmentării conduce spre o dublă prezență – aici și dincolo, în fapt și în contrariul lui („și niciodată nu voi fi/ cu viața mea decât prin moarte”). Desprinderea din realul efemer presupune întoarcerea la realitatea esențială a iubirii: „și niciodată n-oi fi eu/ și niciodată n-o să fie nu/ și niciodată n-o sa fie Dumnezeu,/ dacă în toate nu ești tu” (*Niciodată*). Dragostea e atracție cosmică, „potrivire” elementală. Perechea sufletească, aflată în centrul evocării lirice, este într-un grad superlativ: singura (pentru un mire), străină (țară), albă (iarnă), depărtată („să-ți fiu privire”), „ca iarba” („să-ți fiu pământ”); corolarul acestor ipostaze plasează paralela în plan spiritual („tu ești tăcerea -/ și-ți voi fi cuvânt”).

Zugrăvind și judecând lumea, poetul se vede și pe sine în liniile unui autoportret: „Nu e cuvânt cât intră în cuvinte/ Pe care nu le pot rosti - / Nu e poveste să devin poveste,/ Cât, Doamne, n-ai ce-mi povesti!/ Rămânem cum am fost - / Tu, fără vârstă,/ Eu, cel ce-nvață singur a muri” (*Fără vârstă*). O altă efigie urmează desenul (post) modernist al unor trepte-întrebări abia schițate: „Și ce dacă încă/ n-am viață,/ și ce dacă încă sunt trecut,/ și ce dacă/ sunt om de cuvinte,/ și ce dacă/ încă n-am început?” Răspunsul e o imagine forte: „Rămân bătut în cuie,/ scară ce coboară/ când suie”.

IOAN MARCOȘ

Un element relevant de compoziție e insolitul perspectivei. Ca în *Plecarea anotimpurilor*, unde iarna „nu-i decât lucarna/ prin care nu te pot privi”, ca apoi meditația lirică să alunece în alt plan („ce pol va-ncepe să se-aștearnă/ când iarba nu va înverzi”- 36). Autorul operează un transfer continuu între concret și abstract, prin răsturnări de unghi al privirii: „Nu am crezut să ai o zi./ dar, fie./ căci ziua ta e cât un an/ și anul tău e cât o veșnicie” (*Întâmpinare*). Reliefarea imagistică e frecvent antropomorfă, însă cu dese trimiteri la un tărâm transmundan. Nicolae Băciuț se manifestă în orizont religios, nu însă teologal. Poemele sunt mărturia unei experiențe contemplative, transmisă în termeni minimali, feriți de retorică. Un *insight* special, intensă privire interioară scoate la iveala ineditul din lucruri și fenomene, într-un joc ingenios de lumini și umbre ce menține vie impresia diversității. Efemerismul vegetal induce mișcare în lumea aparențelor, poetul citește schimbarea ca și cum ar simți pulsația în resortul unui ceas natural: „să-mi fie primvara/ măcar c-un ceas/ mai scurtă./ să înfrunzesc/ și să ne crească/ ramuri noi./ amândurora” (12). Recursul la vegetal augmentează criza organicului: „până la rană să te simt./ sa-ți fiu aceeași sângerare/ ce s-a ascuns în hiacint” (111). Viziunea plastică a abstractului e ilustrată convingător în seria de simetrii despre timp: ființa în timp, interogativă, ne apare captivă – „secundele se desprind/ din ceas/ timpul rămâne în urmă”.

Goana schimbărilor, între „devreme” și „prea târziu”, între minut și oră („ora e încă atlas - / minutul unde rămâne?”) se suspendă într-un „târziu”, prin inversarea termenilor: „E, Doamne, târziu./ e devreme.../ umbra e singurul ceas - / eu nu mai am umbră” (58). Întoarcerea, așezarea în rost e într-un „sat fără de margini./ sub pământ”, transfigurat însă (sat „în care rădăcinile/ sunt pagini./ în care liniștea e cânt”). Adagiul „și eu mă voi întoarce” e asimilat, simbolic, cu salvarea în ordine spirituală: „și eu mă voi întoarce/ undeva./ cum se întorc cuvintele-ntr-o/ carte./ din care nu ramâne/ de citit/ decât cuvântul/ care ne desparte” (*Și eu mă voi întoarce*).

S-a remarcat, îndreptățit (Nicolae Suciu, într-un eseu bine articulat ideatic și analitic) încărcătura simbolică a poemelor. În lectura noastră ni se impun (între altele) ca simboluri: zăpada (p. 7, 10, 48, 87), scara (11, 29), îngerul (14, 56), crucea (13,84), steaua (10,15), cerul (10,107, 122).

Zapada e, încă de la volumul de debut, o constanță a purității, dar și a spiritualizării: „e ca un giulgi peste trecute răni”; „fiecare fulg rămâne mir/ Ca pentru-o altă înălțare”; a nins ca „lumina-n noi s-aștearnă”; sau: „zăpezile-au ajuns la cer”, de unde „cerne” cu stele; într-un decembrie, „ninge cu colinzi”, poetul scrie „cu iarna./ cu fulgi ușori”, scrie „în alb”, „până zăpada la fereastră/ o să știu/ că-ți bate”; într-un alt colind cad „zăpezile de pară”.

Scara e asimilată ascensiunii, dar poate fi și coborâre: „Doamne, cât timp îmi mai lași/ să fiu singur cu tine./ să învăț ultimii pași./ înainte de scări./ care urcă sau coboară”. Aceeași sugestie, de punte verticală între bine și rău e și în poemul *Scara*: „Rămân bătut în cuie./ scară ce coboară/ când suie”.

Crucea, simbolul cristic, aduce un complex de semnificații exprimate în secvențe profunde: „cu moartea ne-am cuminecat”; „Din crucea Lui ne facem nume”; „Si lemnul crucii-nmugurește./ între lumină și păcat” (*Înviere*).

Imaginile cu *îngeri* respiră transparența, diafanitatea sacralui:

Grigore Bradea

„sub cer senin./ foșnetul de aripi calme/ doar pe umeri îl mai țin” (14). Albul zăpezii este și aici punte între lumi: „Ah, îngerul meu./ cum mai ninge, cum mai ninge - / atunci ai venit tu./ femeie de zapadă/ prin aerul care sclikea./ ca Dumnezeu să ne vadă” (*Femeia de zapadă*).

Stelele sunt realitate cosmică vazută în ordine terestră. Într-o reprezentare simbolică a paradigmei lui Iisus, dăm peste o inspirată imagerie a lespzii: „lespede de aur”, „lespede de aer”, „lespede de stele”. Efectul de contrast e amplificat apoi pe axa „pământ” și atributele sale: „Pământ de ceară”, „pământ de sânge”, „pământ crucificat”, cu un corolar apoteotic în final: „pământ de cuvinte./ pământ înstelat”. În alt loc stelele se „cern” din cerul zăpezilor. Alteori vin în prelungirea ploii, a „adierii de vânt”, a „degetelor florii”, ca „pulberi de stele”. La o *Primavară*, „frigul îți numără cifre astrale”, „vântul/ se ascunde în petale”, iar „semințele pocnesc/ și cad din cer/ ca niște stele uitate”.

Cerul e, la fel, transcendentul care coboară, înflorind („cerul se-ascunde-n liliac - / acum e totul violet/ și mă cobor în mine./ cu tot cu primăvara asta-nceț”); se manifestă ca punte între lumi („E iarnă, încă, Doamne./ eu sunt un om de zăpadă./ iar ochiul tău./ Doamne./peste ceruri închis./ nu poate să mă vadă”), ori ca verigă cheie într-o înlănțuire de „necuvinte” conturând o atmosfera de basm, nelumească: „Nu-i nici iarnă./ nici nu-i vară./ nici nu-i nor./ nici nu e cer./ din senin./ încep să cearnă./ păsări negre./ în poem”. Adâncul și înaltul se întrepătrund, filtrate înspre esențe imateriale: „nici n-ai fost/ și nici nu ești./ umbra parcă ți-o ferești./ umbrei mele să-i rămână/ cerul scos dintr-o fântână” (122).

Registrul imaginii, de variată coloratură, însă fără stridențe, e susținut în surdină de o vibrație melodică pură, detectabilă în fluența frazării, în varianta de ritm, în combinațiile rimei. În desfășurarea poemului, elementele imaginii sunt filiera vie, centrul de forță ai semnificării. Ca în *Moaște*, unde metafora este valul într-o maree a înstrăinării („Acum nu mă mai cunoaște/ nici nisipul/ și pentru mare/ sunt un val străin”); sau într-un poem despre inimă (34), unde „inima mea e o stea”. O „pierdere prin anotimpuri”,

prin „toamne ținute prizoniere” converge în imaginea unui anotimp interior („și nici nu știu ce anotimp/ o să-ți mai curgă prin artere”). Un rafinat poem pe tema colindului asociază scrisul cu ninsoarea: „Îți scriu doar cu ninsori,/ îți scriu cu iarna,/ cu fulgi ușori,/ ca un colind”. Zăpada devine mesagerul iubirii, bate la fereastră - un apel sufletesc: „nu să-i deschizi,/ ci doar s-ascuți/ cum ninge cu colinzi” (48). Aceeași idee precipită într-o imagine laconic formulată: „înc-o scrisoare - / ultima ninsoare” (47).

Condensarea expresiei e calitatea dominantă a textelor lui Nicolae Băciuț. Rhetorica, lest inutil, e lăsată în urmă. Sugestivitatea poemelor rezidă exclusiv în forța imaginii. Se simte aici exigența școlii, asimilată însă într-o formulă proprie, cu puternice inflexiuni postmoderne. Relevantă în acest sens e radicalizarea imaginii: „Să vină vremea/...cum sângele / pe lama de cuțit/ e doar rugina/ dintr-un trup/ din care-a curs,/ cândva,/ lumina” (51); „viața mea întinsă la soare,/ peste care marea/ își întinde nisipul,/ ca un cearșaf/ fără amintiri” (62); „iarba care crește/... ca un mormânt/ din care poți privi afară” (65). În *Poemul mușuroi*, „scriu de mână” e sinonim cu a scrie cu trup și suflet. Aidoma furnicii, poetul se consumă în ardoarea proiectului. O *ars poetica* de faur, unul sedus de înalt, văzut hiperbolic: „Iată, îmi zic, acesta e poemul,/ un mușuroi de cuvinte/ din care furnicile-au plecat - / un mușuroi/ cât un munte Ararat”. Eul răsfrânt în multiple imagini oglinzi ca tot atâtea ipostaze se configurează frecvent prin confesiune lirică - o invitație implicită la comunicare. Un *Autoportret la zi* schițează conture concentrice, aspiraționale: „Acela nu sunt eu,/ poate că e aripa mea,/ poate că-i zborul,/ când poate lacrima - poate că-i aerul/ când prinde chip/ și seamănă cu umbra ta,/ poate că-i râul,/ când malurile-ncep a lumina”. Poetul așteaptă nașterea în spirit, - din iubire, întru Creator, sau în poem ca autocreație. Adesea oglinda e umbră, punte de trecere spre altceva. *Fiiința umbrei*, poem fulgurant, de artificii imagistice explozive, poartă umbra într-o pendulare împrejurul ființei. Umbra e „cărare” dar și „zare”; e trecut (eminescianul „crește-n urma mea”), ea „lasă-aproapele/ departe”

Grigore Bradea

(în apus - umbra alungită); umbra e cuvânt (cuvântul scris), adică „legământ”; e povara reziduală, dar și proiecție în adânc („umbra-i apa-n care/ mă înec”), sau într-un *dincolo* („viața/ dintr-o altă viață”), „cal troian” ofensiv. Ca în final să vedem, la polul opus, umbra năzuind spre ființă: „Umbra mea/ ce-ai vrea să fii?! Biată ființă/ fără zori de zi!”. Asocierea de termeni contrastanți îl intensifică, în context, pe fiecare: „iar sângele se va trezi/ ca orologiul din perete” ori „Somnul mă ajunge/ din urmă, ca un animal de pradă” (117).

În paleta tehnică a poemelor înscriem finalurile - săgeți de sens precis orientate. Așa e *Așteptând colind*, unde așteptarea terestră trimite spre înalt, spre „altă lume...alt timp”, un „alt cântec”. Așteptare contrazisă de golul din timpul real, peste care poetul așterne pânza speranței: „Aștept colind/ și nimeni nu colindă,/ mă uit la cer/ și ceru-i o oglindă/ în care, totuși,/ văd colindători - “. Finalul împacă două fațete ale unei unice medalii: „Aștept Colind/ ca Judecata de Apoi”.

Un poem conturat pe metafora zăpezii (dominantă în volum) induce acumularea de sensuri spre o revelație finală: „A nins, dar nu pentru-a fi iarnă,/ Ci doar lumina-n noi s-aștearnă” (7).

Un lirism conceptual îl atestă *În garda de zi*, unde un șir de atribute ale inimii (una „de cărpe”, „rămasă dintr-un cântec”, „dintr-o poveste”, „o inimă albastră”, „dintr-o altă viață”, „o inimă fără stăpân”)

dezvoltă un concept al ființei în impas. Finalul răstoarnă perspectiva: „nu trageți,/ e inima/ ce tocmai mă vâna”.

Tot un poem idee (*Cine ridică piatra?*) mai liniar, dezvoltă tema „pietrei de râu/ purtată în vârtejuri” până la „mal de mare”, „the rolling stone” „abandonată de ape”, care în final ajunge, în mâini îndrăznețe, o aprigă armă.

Sunt frecvente astfel de încheieri cu tâlc, închideri care deschid în alt orizont fereastra poemului (p. 9, 11, 13, 26, 39, 40, 47, 53, 55, 63 ș.a.)

Ca tehnică de compoziție poetul își alege nu o dată un set de termeni-cheie cărora le dă, prin ingenioase asocieri, valențe surpriză. În *Ploaie de noapte* triada ploaie-noapte-moarte ajunge la o simbioză finală, de incantație: „Numai noaptea, numai noaptea,/ ascunde sub pleoapele ploilor moartea”.

O percepție în adânc a convenției timpului (anul vechi/ an nou) e abordată ca alternanță de planuri, unde anul vechi, trecutul invadează memoria („îți va vorbi,/ ecou după ecou,/ ca verdele uitat/ pe sub zăpezi”), în vreme ce un alt flux („anul cel nou”) își taie vad („mereu la pândă/ să-ți fie bucurie și osândă” - *Noul an cel vechi*). Un pointilism *sui generis* susține textura unor poeme, notația aparent aleatorie trimițând spre un „ca și cum” al sensului posibil (67).

Un grup de poeme în vers scurt, redus pe alocuri la monovocabule, accelerează succesiunea imaginilor, potențând forța întregului (20, 21, 114, 118 ș.a.).

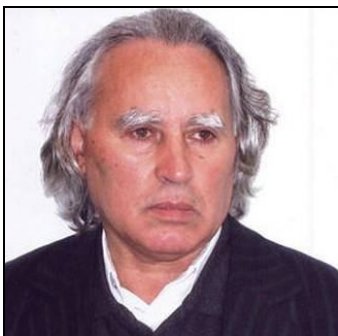
Un colorit intens, combinat cu un simț al echilibrului metaforic și vocația paradoxului dau strălucire expresiei poetice, ridicată la o structură canonică. Poeme de top sunt un act de inspirație, dar și elaborate, rod al unor „potriviri”, armonizări metodice.

Poeme de noapte, de umbră, de iarnă, cu rostuirii de ritm și rimă bine temperate, versurile lui Nicolae Băciuț stau sub semnul vătuit al bufniței, pasărea ce veghează, în obscuritate, magia trecerii.

Confesiunea aspiră spre comunicare care când e deplină devine comuniune.

Chemarea sa e una a contemplării limitei, cu întreg spectacolul de miracole ale călătoriei interioare.

POEME CU DEDICAȚII

ÎN CĂMAȘA MORȚII

Lui Mircea Ciobanu

Înelul domnesc, cu înscrisul
lui Tudor Vladimirescu,
l-am văzut pe degetul cel mare
al drepteii lui Mircea Ciobanu,
în timp ce vorbea cu Iov
despre suferința omului
și aduna cuvintele în cartea
Până la capătul puterilor.

Cu el își ștampila manuscrisele,
precum Pandurul

Proclamația către Popor

și alte câteva acte,
înainte de a cădea sub iatagan
și a fi zvârlit
în fântâna părăsită
de la marginea Târgoviștei.

ÎN FAȚA PORȚII

Lui Franz Kafka

Există o poartă ce stă închisă,
prin care omul nu trece,
deși în fiecare noapte
se-aude scârțâitul cel rece.

Există o poartă ce stă închisă,
cu prințul sub pragul de sus,
el singur împarte pâine
celui pe-aceiași drum ajuns.

Vântul o deschide și trece,
prințul o arată învinsă –
căzut pe pragul de jos, omul nu știe
că doar lui îi fusese deschisă.

Există o poartă ce stă închisă.

ZI ȘI NOAPTE

Bunicului meu, Lie

Au răscolit pământul și-au ridicat o
movilă,
încercând să rezolve o dispută de
hotar.

Bătrânul s-a așezat în vârful
pământului reavăn,
a privit norii cu tristețe și-a risipit
țărâna.

Aceiași mâniași, ca și cum nu l-ar fi
văzut,
au strâns iarăși pământul, punându-i
un lemn în vârf.

Zi după zi, bătrânul a smuls semnul
fără viață
și, până la amurg, a risipit pământul
adus.

În zori, movila era la loc. Toată
noaptea munciseră
pe bătrân să-l acopere, cât mai frumos
cu puțință.

Acum, săpând în movilă, mi-am
amintit de Epictet,
când, iată, strălucind scheletul cu
brațul spre cer!

POVESTE CU FÂNTÂNĂ

Bunicei mele, Lina

Bătaia în ușă îi săgetă auzul. Omul se
ridică
pentru a întâmpina nepoftitul oaspete.

Trei zile de pregătire ai. După care –
mai auzi de dincolo
de prag – *vei avea oaspeți de seară.*

În prima zi, se întâlnește cu femeia
pe fruntea căreia aurora deschidea
imaginația,
și se înfășură în melodia strunelor
înalte –
văzduhul îl acoperi: trase aer în piept,
dar nu găsi un strop de apă.

În a doua zi, pe sub razele tăioase ale
soarelui,
strălucitor ieși printre zidurile cetății
–
le încercă piatra, trecu pe sub portale
ca să privească muntele și mare: trase
aer în piept,
dar nu găsi un strop de apă.

În ultima zi, cu capul și umerii
plecați, se întoarse,
pe sub lumina scăzută a soarelui, între
pereții săi,
își luă cele de trebuință și grabnic ieși
din cetate.

Paznicii porților adormiseră. Era ziua
a treia

a călătoriei sale. Din zori înainta pe
drum
și, din cauza amețitoareii lumini, își
spunea:

*Cele trei zile au fost o cruntă
imaginație.*

Le-am străbătut pe toate? Trase aer
în piept
și alergă la fântâna cu cumpăna
profilată pe cer.

Scoase o ciutură de apă, vărsă puțină
pentru dușii trecători,
își spală fața și, deodată, în oglinda
mișcătoare
a apei din ciutură i se alese, pe
cumpăna fântânii,
aceiași oaspete, care-i zise:
*Ce bine că mi-ai ieșit în întâmpinare,
mi-ai luat atâta cale din picioare!*

Tulburat, sorbi o gură de apă și prin
pânza
tot mai deasă a amurgului
recunoscu fântâna:
el însuși a săpat-o, dar pentru numele
său
nu a mai fost timp de încrustare.
Căzuseră pleoapele nopții.

În zori, oamenii au așezat lângă
fântână
o cruce.

UNTDELEMN

Îndurătoarei mele mame, Bălașa

De sete păsărilor și limba-n cioc li s-a
uscat,
ascunsă de soare, prigoria țipă-n
malul crăpat.

Bătrâna nu mai știe decând ochiul de
sus a lăcrimat,
nu-și mai amintește ziua când nori pe
cer au alunecat.

Vasele toate le-a strâns, pe sub
streășina casei le-a așezat
să se adune în ele roua de sus, din
vasul răsturnat,

dar în zori, în fiecare vas a găsit
untdelemn, înspumat.
Și de pe limba ei picura untdelemn
înmiresmat.

Vasele în jurul casei o frază de
untdelemn au format,
de untdelemn se umpluse bătrâna
uscată din sat.

DUMITRU VELEA

DIMINEAȚA

Ia-ți coliviile multicolore și vino
cu tăcerea lor toată de fluturi,
ne va duce o caleașcă cu felinare prin
noaptea
omului iară față,
de fiecare dată la trei pași distanță de
casă
păstrându-ne încă numele scrise cu
cretă mai albă

ca dinții

unui copil.

Ia-ți coliviile multicolore și vino
la turnul păsărilor,
la turnul libelulelor,
în dimineața aceea
singurul deșteptător să ne fie
șarpele cu clopoței.

DIN TUNEL, TIPTIL S-ARATĂ MIRIAPODUL

În măduva neagră a pământului
gândul cuminte al adâncului
doarme în cușca uitată
a trenului-anotimp;

pe dealuri, departe s-aud
doar topoarele cum mușcă
din carnea copacilor încremeniți;

ferestrele privesc peștii uimiți,
uitați și ei în sudorile timpului;

din tunel, tiptil s-arată miriapodul
cu un trandafir roșu în gură,
tocmai când zăpada foamei
lupii lacomi o devoră.

DOAMNE, AUD IARBA TINEREȚII SCÂNCIND

Ce aud acum
de pe toamna muntelui meu?

Ascult, parte deja și eu,
văd piatra zidirii mele
în timp
și aud, Doamne,
iarba tinereții mele
scâncind,
în gura coasei,
și simt parfumul fânului,
cândva, prin rouă,
cu tata cosit;

și păsările cerului le-aud, Doamne,
privindu-mă cu ochii lor de onix,
cu libertatea aripii plutind
pe sub cerul, și el uimit
de grația aceea
din colivia grațiilor de diamant

în care prizonieri toți suntem,
și zbor, și înălțare,
dar și cădere,
odată cu topirea aripilor de ceară,
pe care veșnice noi le-am crezut;

păsările, cântecul viu
l-au învățat din discreția
subpământului;
prin ghețuri supuse,

păzind cheile văzduhului
și viețile grăbiților,
în vârful picioarelor noaptea pleacă
în mâini pline cu zăpezi de cristal;

Doamne, aud iarba tinereții mele
în gura coasei scâncind
și simt cum mi s-apropie toamna
din cântecul singurății.

ÎNCHID OCHII

E-un cântec trist
tot trenul acesta de noapte,
un cal galopând între zări
cu frigul se duce,
cu mine se duce;

închid ochii
și văd muntele de altădată,
conturul lui subțindu-se
în somnul din sine mâncând,
asemenea plantei cu seva proprie
hrănindu-se,

scrisoare,
întorsă de unde nimeni nu știe,
cântecul trist
în trenul de noapte.

INTIMIDAȚI DE ATÂTA ARMONIE

Pe fundul râului
răsfățat este doar scheletul peștelui.
Trece paznicul de vânătoare
cu abacul multicolor ocolind lacul,
în ochii câinilor lui se citesc deplina
siguranță
și liniștea.

Nu mișcă nici frunza,
niciun fir de iarbă nu mișcă
prin apa intimidată de atâta armonie,
nimic nu se mai clintește:

forcepsul,
clestele de scos dinții,
un porumbel de tinichea,
medaliile invalidului rege,
iarba mâlos de verde, tentacular
odraslind ordinea
interioară.

PRIMĂVARĂ, CU ANII MEI, EU TE AȘTEPT!

Cineva merge pe ape,
supuse par nestăpânitele valuri
sub ochiul cel de aramă,
apus;

umbre lungi
calcă
flăcările asfințitului,
tăcute venind,
abia se văd,
dar se simt
prin ziua,
de sine
încet lepădându-se;

din adâncuri urcând,
aud, chemând,
clinet de născuți clopoței;

primăvară,
cu anii mei mulți,
înjur,
eu,
din nou,
te aștept!

CU PASI DE TĂCERE CĂLCÂND DEȘERTUL

Înalta doamnă de zăpadă
tot dinspre Steaua Polară vine,
când lumina palidă
coboară pe scările înaltului,
ca o iluzie subțire,
în cămașa albă a fantomelor;

pe biciclete de cer venind
îngerii-s stele,
trag clopote de brumă
în catedrala văzduhului;

îmbrăcate în blana înaltului,
cu pași de tăcere călcând deșertul,
stelele învinșilor
mângâie sigurul fir de iarbă
învingător.

LAZĂR LĂDARIU

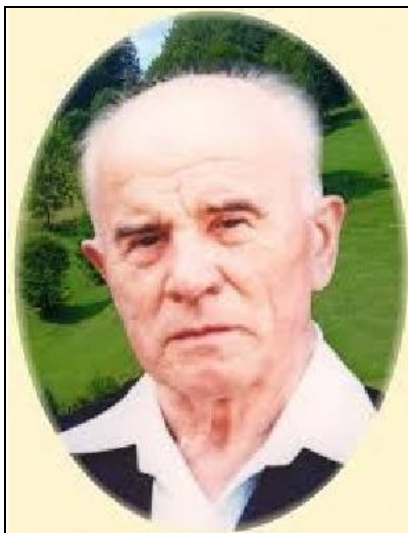

Cronica literară

Poetul „Cântărilor nemuritoare”

Prin patosul ideilor și calitatea expresiei poetice cu un profund mesaj religios, opera lui Traian Dorz poate fi asemănată cu poeziile lui Vasile Voiculescu, Radu Gyr, Nichifor Crainic sau Vasile Militaru, trecuți și ei prin exercițiul suferinței din închisorile comuniste. Pornirile sale poetice își au rădăcinile încă din anii adolescenței, când se afla sub influența lecturilor din marii clasici români, dar mai ales a cărților religioase, care i-au trezit dorința de a scrie el însuși versuri spre slava lui Dumnezeu. Formația sa intelectuală se datorează unei bogate activități de autodidact, iar talentul poetic l-a propulsat în lumea literaturii. Amprenta cea mai puternică a formării sale îi aparține preotului Iosif Trifa, atât ca model literar, cât și spiritual. În calitatea sa de jurnalist și redactor la diferite periodice ale cultului religios pe care l-a îmbrățișat (Oastea Domnului), devine unul dintre cei mai buni misionari ai acestuia. Pentru că n-a vrut să renunțe la scrierile și convingerile sale religioase, Traian Dorz a fost condamnat în 1948, la 17 ani închisoare. Opera sa poetică realizată până în anul 1947 a fost adunată în volumul „Spre Țara dragostei”. În timpul detenției, a creat peste 200 de poezii, pe care le-a memorat și apoi, după eliberare (1964) le-a scris pe hârtie. Dar prigoana împotriva lui a continuat să existe până la sfârșitul vieții (1989), iar opera sa n-a fost tipărită decât în străinătate, stârnind mânia autorităților comuniste. După 1989, poeziile lui Traian Dorz au luat drumul către cititori în foarte multe volume. Dintre numeroasele titluri apărute în perioada postdecembristă, amintesc doar câteva: *La Golgota*, *Locurile noastre sfinte*, *Minune și Taină*, *Hristos*, *Mărturia mea*, *Pe genunchii lui Iisus*, *Cântările bibliei*, *Eterna iubire* etc. Poezia lui Traian Dorz este plină de sensibilitate, iar arta sa este rezultatul acestor trăiri. Opera religioasă a lui Traian nu se manifestă în mod izolat ori sectar, discriminatoriu sau dintr-o viziune îngustă, ci dimpotrivă, este acceptată și gustată de orice creștin. Această recunoaștere vine din partea unor mari personalități și, în primul rând, din partea Bisericii Ortodoxe Române :

„Cântările și poeziile fratelui Traian Dorz sunt inspirate din Sfânta Evanghelie, au un conținut spiritual și moral accesibil credincioșilor de toate

vârstele ; ele cultivă iubirea față de Hristos și față de semeni sub forma unei sensibilizări poetico-populare, asemenea colindelor și cântărilor de pelerinaj” (Preafericitul Daniel, Patriarhul României). Cuvinte de aleasă apreciere are și Î.P.S. Andrei Andreicuț, care spune că, „Traian Dorz a fost un mare om duhovnicesc... a fost un om dăruit de Dumnezeu cu harul poeziei și moștenirea poetică pe care ne-a lăsat-o e vrednică de prețuirea și admirația noastră”.

Tematica poeziei lui Traian Dorz este vastă și cuprinde rugăciuni de iertare, mulțumire și laudă adresate lui Dumnezeu, Fecioarei Maria și Sfinților. Cunoscând suferința în toate formele ei de manifestare, el rămâne poetul lumini, al iubirii și smereniei. Versurile sale sunt niște „cântări luptătoare”, îmbrăcate în expresia imnului sau a odei, așa cum se întâmplă în creațiile altor reprezentanți ai literaturii religioase. Multe poezii au fost asociate cu melodii adecvate și sunt cântate în biserici, mănăstiri și în alte medii religioase. Foarte mulți creștini se emoționează la auzul cântecului „Blândul păstor, blândul păstor”, dar nu toți știu că versurile aparțin lui Traian Dorz : „Odată L-am văzut trecând/ Cu turma pe păstorul blând,/ Mergea cu turma la izvor/ Blândul păstor, blândul păstor”. Poezia a intrat și în manualele de religie și este cunoscută ca una dintre cele mai frumoase privesne. Pe același ton al sensibilității se află și poezia „Vei veni, Iisuse”, pe care o amintește adesea IPS Andrei în predicile sale : „Vei veni, Iisuse, știm că vei veni/ că pe nori cu slavă, Tu vei răsări/ mare va fi ziua când ai să cobori/ Sărbătoarea celor fără sărbători”.

Între motivele poetice întâlnite în Poezia dorziană, motivul dorului și al

iubirii sunt predominante. Dorul este condiția înaintării veșnice a omului către Dumnezeu. Împlinirea unui ideal dă naștere la altul, iar cel care întreține această înaintare este dorul de Dumnezeu, așa cum spune poetul în versurile sale: „Țara Primăverii/ ce ne-aștepți în tine,/ Dorul revederii/ arde pară-n mine/ Pașii mi-i așteaptă zări nestrăbătute/ Treaptă după treaptă/ să le sui mai iute” (*Țara Primăverii*). Acad. Dumitru Stăniloae spune că dorul este un sentiment greu de definit... în dor e prezentă într-un fel propriu și în grad foarte intens o duioșie, un sentiment indescriptibil, în care inima se topește de dragul ființei iubite”. Sunt emoționante în acest sens versurile lui Traian Dorz : „Ce haruri mi-ai turnat în suflet/ de nu-mi mai aflui-n lume loc/ de arde-n dorurile mele/ atâta dragoste și foc (*Dorita Patria iubirii*) sau : „Dor al dorurilor mele/ strălucit și sfânt și-nalt/ Toată dragostea mea suie/ către țărnuțelul celălalt.../ care-i valul ce m-ar duce/ până dincolo de salt/ dor al dorurilor mele/de pe țărnuțelul celălalt” (*Dor al dorurilor mele*). Traian Dorz este un poet „bolnav de iubire”, așa cum singur mărturisește : „Bolnav de iubire și zdrobit de jale/ Am pornit pe drumuri lungi a Te găsi/Să-ți sărut cu lacrimi urma urmei tale/Și măcar o dată Fața a-ți privi”. Acest sentiment străbate întreaga sa operă și constituie „izvorul nețărmuritei și veșnicei iubiri” : „Se duc pe rând, Iisuse, acei ce Te-au iubit,/ dar veșnic fericită iubirea Ta rămâne,/ se duc cei sfinți, dar harul rămâne strălucit/ din ieri în azi, același, apoi din azi, în Măine !” O atenție specială beneficiază și versificările psalmilor. Este psalmistul umil, purtător de har și talent, de o naturalitate surprinzătoare și convingătoare. El se află în căutarea sensului existențial. Poezia „O, om!”, scrisă în stil coșbucian, exprimă un asemenea mesaj : „O, om !... ce mari răspunderi ai/de tot ce faci pe lume! / de tot ce spui în scris sau grai/ de pilda ce la alții-o dai./căci ea mereu spre iad sau rai/ pe mulți o să-i îndrume!” Ioan Alexandru spunea la un moment dat despre Traian Dorz: „Niciunul dintre poeții contemporani n-a pătruns atât de adânc în inima credincioșilor, precum poetul transilvan”.

Dacă multă vreme Traian Dorz a fost un poet necunoscut, astăzi, descoperit și redescoperit, poate fi așezat cu cinste în galeria marilor creatori de poezie religioasă.

MIRCEA DAROȘI

Poezia religioasă și fericita așteptare

Ignatie Grecu, *Veni-va*, ed. Agol, București, 2015

Versurile în cădere – fiecare cuvânt are valoarea unui vers – parcă ar căuta punctul de echilibru, la fel și forma cărții, foarte specială, tip agendă (20 cm lungime, 9 cm lățime), care poate fi purtată în buzunarul de la piept.

Cu un Motto din Fericitul Augustin - 354-430: „Cântă și mergi/ Dumnezeu e la capătul drumului”, poezia motivează călătoria inițiată și drumul care se sfârșește în ființa lui Dumnezeu.

Forma și formula versurilor creează o anumită dinamică, prin căderea de la titlu spre subsolul paginii, care însă, în citatele de mai jos, nu este relevant, din pricina poziției orizontale. De fapt, poemele nu au titluri, ci numere, care nu sunt echivalente cu numărul paginii, în felul acesta performând ideea că întregul volum nu reprezintă decât un singur poem; aceasta poate fi o interpretare posibilă prin chiar unitatea semnificativă, de rugăciune continuă, nesfârșită a cărții.

Cele mai multe texte sunt arte poetice, interogații sau reflecții privind condiția poetului-ființă în căutarea lui Dumnezeu. Sunt versuri crepusculare, vorbind de amurg și înserare, în care soarele se prăbușește într-o mare de lumină, și cântă sfâșietor mierla lui Trakl. Sunetul original al poeziei este de confesiune interiorizată, în care stările sufletului – vina, păcatul, „crucea cântecului” – se transfigurează într-un cânt universal al naturii, înălțat lui Dumnezeu în tonalități imnice holderliniene. Credința puternică și prezența cosmogonică a Tatălui ceresc anulează momentele de destrămare de tip expresionist ale sufletului, în timp ce altă pasăre cântată de poet, pitpalacul, se înalță pe o rază de soare spre cer.

Cântecul și credința se îmbrățișează din cele mai vechi perioade de istorie sacerdotală și cenzurează cu moderație optimismul existențial: *Alungă/cu/ un/ cânt,/ cu/ un/ psalm/ mohorârea/ tristețea mi-a/ spus/ încearcă/ ia/ fluierul/ acesta/ și/ cântă/ fii/ vesel/ dar/ cu/ măsură/ precum/ David/ odinioară/ se/*

mărturisea/ Domnului/ cu/ jale/ în/ suflet/ cântând/ la/ Psaltire (98).

Autorul crede că sufletele sunt niște păsări cosmice în grădina lui Dumnezeu, adică nu sunt, în niciun caz, diamante, ca în scrierile lui Platon. Credința și umilința creează un portal spre mângâierea lui Dumnezeu, iar bunăvoința divină este motivația și finalitatea creației poetice, fără derivații mistice.

Autorul îndrăgește pitpalacul, pasărea vorbitoare care socializează omeneste, dar amintește și de ciocârlia care se înalță la cer: *Și pitpalacul/ răsuțește/ din/ nou/ cheița/ de argint/ a zorilor/ și/ se/ revarsă/ vîind/ în/ marea/ cea/ verde/ un/ fluviu/ de/ lumină/ orbitor. (2)*

Poemul 22 este un discurs „al ciocârliei, o pasăre evlavioasă”, cu obiceiuri umane: *Am/ ridicat/ soarele/pe/ boltă/ priviți/ a/ spus/ ciocârlia/ cântând/ fericită/ pământul/ rar/ îl/ ating/ numai/ atunci/ când/ voioasă/ culeg/ boabe/ de/ rouă/ din/ jurul/ cuibului/ meu/ unde/ mă/ așteaptă/ cu/ aripa/ întinsă/ gata/ de/ zbor/ cei/ trei / puișori/ Aliluia!* Această poezie transmite un climat sufletesc de încredere în mesajul biblic, de seninătate și optimism, de aspirație transcendentă, generate de credința puternică, în contrast cu viziunile apocaliptice și previziunile milenariste, prezente într-o bună parte a creației contemporane.

De altfel, semnul întrebării și cel al mirării rămân singurele forme de punctuație și – împotriva tuturor referințelor identitare ale poetului – limbajul nu are distincții arhaice sau mănăstirești. Singura formă cu pecete stilistică este viitorul răsturnat, ca metateză: „Veni-va!”

Întregul volum este un mesaj, așa spune, în opoziție cu universul arghezian, de solitudine și confruntare cu Puterea divină, generat însă de același orizont sacerdotal al Mănăstirii Cernica.

D. Ignatie Grecu se confirmă ca unul dintre cei mai autentici poeți contemporani, continuator individualizat al mesajului creștin al revistei „Gândirea” și printre puținii creatori de conștiință teologică și de atitudine neo-tradiționalistă pentru care natura există, cerul există și Dumnezeu veghează asupra unei umanități opresate de propriile atitudini și opțiuni existențiale.

IGNATIE GRECU

Veni-va

Conformația discursivă a rugăciunii, a Psalmilor – fie sub forma afirmativă, a exclamației sau a interogației sau o combinație de registre – poate fi analizată prin formula clasică: Emițător (E)-Canal (C)-Receptor (R). E reprezintă cu certitudine pe Dreptcredinciosul, pe Rugătorul către Divinitate; C este format de textul propriu-zis, de Rugăciune, iar R nu poate fi decât Dumnezeu, Cel care ascultă, sau nu ascultă mesajul trimis de credinciosul umil, și îndeplinește - da sau nu – preaplinul sufletesc revărsat în mesajul plin de încredere și devoțiune.

Există și varianta când componentele informației se schimbă între ele: Emițătorul este Divinitatea care transmite prin Canalul-text semne și semnificații, mesaje încifrate sau parabolice spre Receptorul credincios care uneori nu percepe mesajul, sau nu-l înțelege. În acest caz, Canalul este universul bisericii, sfânta liturghie sau alte elemente ale ceremonialului sacerdotal.

Lucrurile devin plauzibile dacă ne gândim că Rugăciunea rămâne esențialmente o comunicare personalizată către un destinatar ceresc atotputernic. Iată deci că sfânta rugăciune poate fi așezată și în conceptele moderne ale teoriei informației, și în universul complex al comunicării, iar poezia complexă și profundă a d.lui Ignatie Grecu stimulează și alte forme de meditație asupra sentimentului religios. →

AURELIU GOCI

Alături de Dumnezeu nu mai poate sta nimic altceva. Nici Raiul, nici îngerii, nici creația Sa. Ca o simplă asociere contextuală, amintesc faptul că poezia lui Nicolae Băciuț asociază credința cu sentimentele pământești, iar lirica lui Radu Cârneli adaugă iubirea părintească celor menționate mai sus. Poetul Ignatie Grecu n-ar fi, în opinia mea, un teolog, un ideolog al credinței, ci un mărturisitor care simte prezența divină și în cotidianul umanizat, în satul îmbătrânit sau în pădurea de stejari seculari care, împreună cu toate minunile lumii, alcătuiesc un fel de catedrală cosmică animată de prezența lui Dumnezeu, presimțită în toate manifestările naturii.

Ignatie Grecu reactivează cuvântul, cuvântul simplu, fără podoabe stilistice sau asocieri lingvistice complicate, cuvântul capabil să exprime, în deplină transparență, iubirea nesfârșită pentru Dumnezeu și aspirația mistică a contopirii cu Ființa supremă. Lui Dumnezeu îi dedică întregul său timp omenesc, descoperind sensul superior al vieții în rugăciune și meditația creștină. În poezia d. lui Ignatie Grecu poți descoperi răspunsul la întrebarea: cum poți să devii poet important, fără a face eforturi deosebite pentru aceasta? Iar răspunsul este cât se poate de simplu: prin rugăciune, cu dragoste și devoțiune pentru creația lui Dumnezeu.

Versul lung și subțire, ca o înălțare, în reprezentarea grafică a paginii, acordă textului un fel de aerodinamică și portanță, aproape de geometria sacră inoculată în Coloana Infinitului Credinței.

La modul figurat, ca act de prezență și implicare spirituală, rugăciunea înseamnă ochii ridicați spre cer și fruntea în reculegerea transfigurării mistice, într-o orchestrație de limbaj și în convergență de mesaj. Dumnezeu e pretutindeni și invocația creștină se poate configura oriunde, pentru că peste tot și oricând cosmosul întreg e casa Divinității.

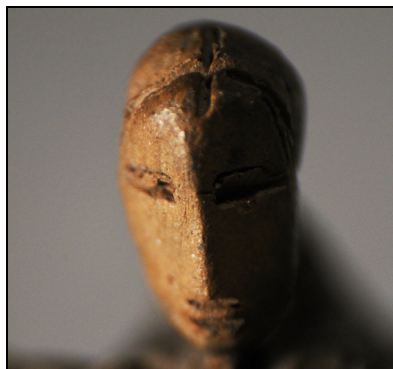
Nicăieri nu există o localizare strictă, pentru că autorul ne proiectează în „țara de peste veac” a lui Nichifor Crainic, adică în afara timpului uman, disociind rezolutiv între „sacru și profan”, cu opoziția conceptuală a lui Mircea Eliade.

Ignatie Grecu și-a cristalizat deja o operă remarcabilă. Constanța și periodicitatea aparițiilor editoriale denotă că poezia profundă nu se generează din sentimente întâmplătoare aflate la îndemâna inspirației capricioase, ci din stări identitare de elevație sufletească. Călugărul de la Cernica a rămas printre puținii creatori și continuatori ai poeziei creștine de viziune ortodoxă, precum Nichifor Crainic, Vasile Voiculescu, Radu Gyr, Sandu Tudor. El aparține aceleiași generații ca și Daniel Turcea care se convertise la poezia religioasă, dar păstrând anumite abilități tehnice și un discurs moderat ermetic.

Miracolul creștin, devoțiunea pentru litera și spiritul credinței ortodoxe, optimismul cosmic al creatorului călugăr care predică venirea lui Iisus Cristos rămân aproape singulare în tipologia inspirației religioase, astăzi atât de puțin prezentă în contextul poetic, deși materialismul și ateismul nu au reprezentări lirice.

Sub aspectul explicit, comprehensiv, deschis, poezia, care este o prelungire a miracolului creștin, camuflează anumite dificultăți care declanșează revelații personale, imaginând un spațiu paradisiac, undeva, „la răsărit de Eden”: *Unde/ nimeni/ nu/ vine/ nimeni/ nu/ pleacă/ pasc/ fără odihnă/ cail/ stelelor/ cu lanțuri/ de/ argint/ la/ picioare/ o/ iarbă/ mătașoasă/ de/ aur (93).*

Carte non-convențională ca format, cursivă și coerentă pentru o lectură de un ceas, „Veni-va!” are darul și menirea de a te pune pe gânduri pentru multă vreme, iar autorul, în distincția și reclusiunea sa, a devenit unul dintre poeții substanțiali ai începutului de mileniu.

Grigore Bradea

Câtă spovedanie, atâta iertare

Să fii doctor în informatică și doctor în filosofie, cu licența în fizică și master în comunicare și relații publice, să fii preocupată de inițiere spirituală, dar și de discursul politic/electoral, de dezvoltare comunitară și incluziune socială din/în perspectivă socio-economică și să scrii poezie - ei, asta da încurcătură de mațe, cum ar spune un mucalit.

Cu siguranță însă că în teritoriile științei, atunci când le parcurge, Daniela Gifu caută/pune și poezie, iar în toată poezia sa caută/pune și știință.

De aici vin, cu siguranță, registrul lingvistic auster, cu semnificații directe, de aici economia de metafore. Puțină informatică, un strop de filosofie, puțină viață trăită și rețeta poetică e sigură, nu dă greș.

„Delicată, modernă, interesantă, sofisticată, prietenoasă, comunicativă, expresivă, harnică, educată...” sunt câteva trăsături prin care George Roca încearcă să-i contureze un portret.

La care Daniela Gifu mai adaugă: „Sunt născută sub semnul Capricornului... Semn de pământ. Prin urmare, sunt ambițioasă, cerebrală, întreprinzătoare, chibzuită, organizată, imaginativă, generoasă, vehementă, melancolică, aș putea spune predispusă la pesimism, corectă, uneori repezită și aș putea continua. Dar mi-e să nu-L înfurii pe Cel de Sus!” →

NICOLAE BĂCIUȚ

Toate acestea la un loc, ca într-un „melting pot”, la care, desigur, am mai avea ce adăuga încă destule (să le invocăm măcar pe cele care țin de trăsăturile specifice pantereii, cu care se identifică!), întrețin starea de poezie a autoarei. Ele configurează sursa unei poezii confesive delicate, fără ostentație, dar ofensivă, pentru că, spune poeta, „Nu-i vorbă mai apăsătoare /ca resemnarea confesării”. (*Temere*). Tocmai de aceea resemnarea e ținută departe, făcându-se loc sentimentului tonifiant al spovedaniei (ca eliberare de păcate, dar și ca iertare a acestora), în mărturisire, dar și în mărturie. Confesiunea, în exercițiul ei terapeutic și nu numai, are și încărcătură erotică, un erotism cu accente suave, dar și nostalgice, nostalgice în care amintirii i se deschide un orizont fără de timp, însemnând deopotrivă trecut, prezent, dar și viitor. De ce nu am spune, plecând de la un titlu binecunoscut, că aceste confesiuni/spovedanii sunt și „amintiri din viitor”?

Când sentențioasă, când laconică, cu o sinceritate debordantă, poeta se rostește pe sine în rostuirile vieții și ale lumii.

După un deceniu de trasee poetice pe care le-a parcurs, nu fără ezitări și rețineri, cred că Daniela Gifu și-a aflat drumul său în poezie, unul în care se regăsește cu toate elanurile ei creatoare. E și această „spovedanie a unei pantere”, „păcatul neliniștii” poetei, un „jurnal de inițiere spirituală”.

Daniela Gifu e un autor care merită să fie urmărit, pentru că poate avea un cuvânt greu de spus în poezia feminină din România. Nu ca gen al autorului, ci ca proiecție a destinului.

Grigore Bradea

Sens și efect

Universul poeziei lui Slavco Almajan nu ni se dezvăluie în cuvintele ce îl compun, întrucât semnificația acestora constă în deformarea și dematerializarea realului.

Explicația stă în faptul că oricât de estetizate ar părea, structurile insolite ale poemelor din volumul recent – *Un pește a sărit din acvariu* (Ed. Libertatea, Panciova, 2017), se dovedesc a fi, mai ales, o operație pe text deschis, demers funciarnamente deconstructivist, continuator al tendințelor de desăvârșire a operei prin denunțarea miturilor existențiale, întâlnite, de altfel, și în *Fotograful din Ronkonkoma* (Ed. Libertatea, Panciova, 2009) și *Mansarda de Vest* (Ed. Libertatea, Panciova, 2012).

Avem în poetica lui Slavco Almajan, etalată emfatic, un indubitabil experiment care, mereu supus inovării, ne oferă simbolurile sacre ale ficționalizării nonficonalului, cele care îl detașează net de generația modernștilor literaturii române din Serbia: „Mă întreb/Ce fel de om sunt eu când scriu poezii/În loc să duc sacii de grâu la moară/În loc să sparg lemne în spatele casei//Viitorul nu-mi va ierta intenția de a fi cu manuscrisele/ Cu fantasmalele cu natura nonșalantă a amintirilor//Cei din jurul meu consider că va veni o vreme/Când nu vom mai avea nevoie de vis/Nici de cărți//Așadar nu ne mai învățați să ne bucurăm citind/Învățați-ne să schimbăm apa din acvariu/Deoarece peștele de aur alb/ De azi înainte nu ne va mai promite o viață mai poetică” (*Manuscrise și fantasmale*).

Mitogeneza și Creația, cele două elemente fundamentale în jurul cărora poetul își exercită puterea de seducție, conferă sens și efect textului și asigură, de îndată, o imagine concretă imprevizibilului, împrejurare în care obiectul poetic semnaleză prezența noțiunii de artă: „Omul-carte-de-ieri sosise ultimul/Îmi făcuse cadou câteva cuvinte alese/Zise că biografiile noastre trebuie scrise cu cerneală vegetală/Deoarece intrăm rapid în epoca deconstrucției” (*Vânzătorul de măști*), sau: „Duminică te vei trezi din vis bine dispus/Oxigenat/Cu o cheie de aur pe o masă rotativă//Cu cheia vei

deschide sertarul cu efecte asupra imaginarii//În sertar vei găsi acest poem/E poemul tău/Îl poți semna/Și-l poți arăta iubitorilor de poezie/Înainte de dejun” (*Aperitiv*).

Dispoziția, să-i zicem ludică, îl strămută pe creator dintr-un spațiu liric polifonic-intertextual, auctorial, extradimensional chiar, într-altul interiorizat, misterios, profund, reciclat, fiindcă, nu-i așa?: „Versul așteaptă în fața porții/De parcă ar fi prietenul omului/În copilărie prin poarta casei intrase taurul/Roțile de la trăsura/ Rogozul umed//Versul ascunde ceva/Ascunde copilăria/ Crezând că viața de azi este mai aromată și mai diagonală//Timpul trece și noi nu vom afla cine a bătut la poartă/Ce s-a întâmplat cu taurul cu trăsura/Nu vom afla dacă rogozul s-a uscat între timp/Nu vom afla unde era ascunsă copilăria în vers” (*Treburile urgente*).

Delirul lui Slavco Almajan, cu totală sa capacitate de sublimare, este un pretext dificil de definit, dar care, totuși, ne îngăduie să fim de acord cu realitatea: „Totul e trecător precum o inspirație/În cartea deschisă pe masa de palisandru se află lecțiile de tinerețe/Gloriosul trecut al amintirilor dizolvate într-un pahar de whisky// Lumea se află la distanță deși gândirea se dilată peste tot/Misterul vieții nu are nevoie de tine el strică jocul demascat/În timp ce suspiciosul rezistă ca și artistul flămând al lui Kafka” (*Mondo mutato*).

Cuvântul și poemul sunt, →
FLORIAN COPCEA

așadar, în inconfundabilele creații din *Un pește a sărit din acvariu*, pe care le considerăm a face parte dintr-un labirintic poem, devenit un potențial perpetuum-mobile liric, sunt toposurile dovedite ale unui imaginar dedoxificat de non-ficțiune: „Acum e clar/În locuința mea trăiește o pasăre exotică/În fiecare zi rupe din cărți câteva cuvinte/Mănâncă idei metafore istorii sentimentale//S-ar putea să mă trezesc fără bibliotecă/Chiar fără entuziasm//În cazul acesta/Lucrurile vor deveni mai insuportabile/Și mult mai distanțate de viața reală//Va fi nevoie de o explicație imediată/Pentru a ști dacă merită sau nu/Să alungăm pasărea din acest poem” (*În cazul acesta*). Așadar, trăsătura postmodernă care caracterizează poetica lui Slavco Almăjan certifică viziunea eshatologică a unui sens spiritual ascuns și invers, el indicând un adaos organic la retorica recurentă a discursului poetic. Ultima observație are punctul de plecare în constatarea lui Roland Barthes (*Romanul scriiturii*, Ed. Univers, București, 1987) potrivit căreia textul, acum, aici, „mitema” cărții poetului român, „nu-i altceva decât șirul deschis al focurilor limbajului”.

Slavo Almăjan, renunțând la jocurile poetice comune, își focalizează liniile de forță ale științei de a crea lumi metafictionale către „o operă de imaginație” (Lee Eisenberg), singura în măsură să-l facă nu atât de celebru, pe cât de original, și tot mai departe de modernismul tradițional.

Cu alte cuvinte, asistăm la un process în care „plăcerea textului e clipa” în care eul poetului „își va urma propriile idei” (Roland Barthes). Pentru Slavco Almăjan adevărul este „reduc la simpla realitate” (*Texte care cresc*), motiv suficient să ne amintim că „e cazul să medităm asupra acestui neobișnuit fenomen/și să ne întrebăm dacă lucrurile neobișnuite/depășesc felul de gândire obișnuit”.

Această situație a *Ființei* (aceasta văzută în sens heideggerian) în lăuntru logosului poemului, supus definitiv exotismului lingvistic, exprimă esența cuvântului al cărui rost, abscons, nu poate fi altul decât să trezească în cititor dorința expresă de a cunoaște funcția și logica frumosului din poezie: „Celălalte zile se hrănesc cu sentimente/Cu amintiri cu iluzii de tot felul/Se transform în

pânză de păianjen/Urcă și coboară/Laudă și modifică textul//Dacă nu ești creator de surprize/Atunci ești trecutprezentviitor/Ești cea de-a treia zi conceptual diferită//Prea puțină neliniște/Pentru această trecere a poemului/Dintr-o sală de așteptare/Într-o bilă de aer în care pătrunde altă bilă” (*Trecutprezentviitor*). Din această perspectivă trebuie „anatomizate”/decodificate poemele din recentul volum *Un pește a sărit din acvariu*.

Nu mai încap dubii, Slavco Almăjan are propriul său stil de întemeiere a bazelor unei „lirosofii” (simptomatice, în plin avânt al postmodernismului) centrată pe videopoeme, unde simbolurile existențiale ale lumii, parțial dominată de suspansuri, sunt împinse până la frontiera verosimilului, adică în „pivnițele ființei”: „...Dacă stai și te gândești ce se întâmplă în jurul tău/Vei înțelege că această lume e în afara poeziei/Chiar în afara cerului deschis//Nu te neliniști/În curând vom renunța la sensul ascuns al lumii alegorice/Poemele mele bine educate vor deveni aproape imposibile// (...)Realitatea se va adapta textelor noi/Reînnoirii versului orizontal/Mergând în vârful picioarelor/Spre serpentinele dintr-un alt vis” (*Lumea în afara poeziei*).

Poetul dispune de o tehnică specială în scrierea poemelor. Asemeni unui alchimist el transformă, demetaforizând, desigur, cuvântul-idee în valoare absolută. Poemele devin, astfel, într-un infrareal de-a dreptul mitic, meditații asupra filozofiei vieții, aceasta din urmă, identificabilă în toate poemele cărții *Un pește a sărit din acvariu*, constituind propria sa hermeneutica axiologică.

Pentru a lămuri cât mai bine cititorul asupra cosmosului creat din haos al poetului universal, care este Slavco Almăjan, vă propunem, spre lecturare, un edificator (în contextul tezei dezvoltată mai sus) fragment din poemul *Transformarea peisajului interior*: „Aproape nu-mi venea să cred/Prezentul dispăruse din fața mea/Ceea ce am văzut/Nu era decât o pată de vis/Crescută în profunđa mirare a vieții alternative//Viitorul poeziei nu e o idee abstractă am zis atunci/Glasul îmi era schimbat/Fragilitatea atipică a textului mi-a aruncat nisip în ochi”.

POEZIA FILOSOFICĂ

Cu rădăcini într-un romantism care s-a legitimat drept cultivând dialogul direct al poeziei cu formele cunoașterii: filosofia, științele, ca după o noapte a intuiției și miturilor alungate de lumina acestei cunoașteri – de aici și nevoia imperioasă de a trimite la limbajul matematicii sau la al pozitivismului de la jumătatea secolului trecut -, **Axiomele infinității** (Editura Tracus Arte, București 2017) ni-l relevă pe Dumitru Găleşanu în ipostaza căutării ritmului pur barbian spre a da formă diferită poeziei. Sau filosofiei. Îl găsim, așadar, pe Dumitru Găleşanu în căutarea altor căi de asumare a legilor cosmosului, în raport cu care poetica actuală nu (prea) reușise să propună, într-o retorică să-i spunem cotidianistă, măcar o proiecție întâmplătoare. A spuzelii de stele.

ADRIAN LESENCIUC

Grigore Bradea

Poezia viului. Viul poeziei

Suficient să existe energie, pentru a apărea ca inevitabile tangențele energetice și uneori chiar transferul energetic.

În acest angrenaj are loc comunicarea ca mijloc și cea ca scop, prima biologic material și mental realizată, a doua ținând strict de latura ființei predispușă creației.

Atunci când e vorba de comunicarea în cuvinte, se poate întâmpla o magie aparte. I se atribuie acesteia denumirea de poezie, fără a se cunoaște o definiție concludentă, majoritatea încercărilor fiind ori forțat explicative ori oarecum stranii prin faptul că se produc prin însăși poezie.

De aceea, am putea considera poezia ca fiind un organism viu, singurul de altfel capabil să se explice și la un moment dat să se reproducă prin el însuși.

Cu toate că risc după cum se vede o tautologie, voi rămâne la acest concept dual, viul și poezia.

La urma urmelor, ar putea fi și o întărire semantică, într-un amplu entropic care are nevoie de câte o personalizare punctuală de unde să izbucnească ideea. Abordarea celor două ipostaze existențiale are nenumărate șanse de expresie.

Metafora se află cea mai la îndemână, lucrul cu imaginea fiind, poate paradoxal, destul de greu. Bineînțeles că se întrevede un lung desfășurător cu alte modalități de luat în calcul, dar ne complicăm prea tare.

Rămânând într-o relativă confortabilă stabilitate, astfel ne încumetăm să pătrundem atent în arealul construit în oricâte dimensiuni dar cu păstrarea valorilor omenescului de **Corina Dașoveanu Monea** în declarativul „**îmi iau pantofii, sufletul, rujul, dispar**”.

Tema centrală a poetei este fixată pe ceea ce contează primordial, *iubirea*, obligatoriu autentică și nedisimulată.

De altfel, cum mai clar de atât, când universul exact justificarea aceasta o are... „**ziua dintâi, iubirea**”: „acum între noi, dumnezeule! nu inserăm între mine și tine/ distanțe măsurate/ în timpul de topire a lumânărilor,/ nici îngeri risipitori de efectul secundelor.// ești dogma mea și atât,/ sunt antidogma ta

și e de ajuns./ căutări frământate în necredințe/ până au ajuns adevăruri.// eu și tu, domnul meu,/ nu coborâm genunchii în rugă./ nu săgetăm anateme-n icoane,/ nu construim biserici de frică,/ nu cântărim timpul și moartea.// e ziua dintâi a creației,/ azi facem iubire.”

Cu toată responsabilitatea asumată a ființei, vine poeta și ni se deslușește, ne spune în cele care trebuie culorile arborate de ipostaza minții deschise, nesufocate de prejudecăți aiurea sforăitoare. Empatia merge la culme în 'cârdășia' cu Dumnezeu, nu se irosesc formule forțate care să dea pe dinafara cognitivului. Are loc o previzibilă de bun simț polarizare în legătura cu divinul, și vede spre a expune lucrurile așa cum sunt, neomologate neapărat în marea de canoane.

Raportarea la esență se face cumva riscant opozabil în avalanșa de interpretări ale (in)certitudinilor. Și este bine filtrată, scăpată de orbecăiala înfloriturilor, până să devină necondiționată.

Sincer, sper că nu m-am făcut facil înțeles în sensul de a mă 'împiedica' de necesarul început și a nu mai calcula valorile parcursului ca după aceea inevitabil să pară facultativ.

De aceea eu nu voi rămâne aici, ba chiar voi reconstitui întreg periplul poetic al Corinei Dașoveanu Monea, cuprins în această carte pe care o consider eveniment în contextul lui azi. Dar asta este o chestiune personală. Vă sugerez să faceți același lucru!

DANIEL MARIAN

Declarații de iubire

L-am cunoscut pe Vasile Ungurașu, din Onești, județul Bacău, lecturându-i volumul de poezie „*Declarație de iubire*”, apărut la Editura PIM, din Iași, în 2017.

Citind și meditând la creațiile lui Vasile Ungurașu, poți să definești două entități: poetul și epigramistul. Cert e că, între cele două definiții nu există frontiere, cele două interferându-se mereu.

În poeziile sale, poetul surprinde diferite ipostaze în care se află omul, contemporan lui, scoțând în evidență trăsături specifice unor profile, pe care societatea le oferă.

Spre exemplu, „...unii indivizi/ Chiar de-s inși de suprafață”, deci se reliefează ideea că există oameni mediocri, superficiali, care „doresc a fi în față” și „Își impun a lor prezență”, pentru că au bani câștigați „în străinătate”.

Cunoscându-se faptul că în țări din Occident, românii se ocupă de muncile umile, precum îngrijitori de bătrâni, de grădinari, culegători de legume – munci pe care locuitorii acelor țări nu se pretează a le face, constatăm că-i angajează pe românii care se bucură să sape, să zugrăvească, pentru a-și câștiga existența.

Dacă suntem corecți, poetul are dreptate: se duc la muncă în străinătate, doar cei care nu și-au găsit un rost în societatea românească. Spune autorul: „Cred că au doar ei dreptate” și „Își impun a lor prezență”. Pe bună dreptate apare →

Prof. FELICIA EMILIA ALBU

aici ironia și satira, pentru că epigramistul este un fin observator a tot ce-l înconjoară (poezia „*Oameni de „doi lei”*”). În poezia „*Omul de vază*”, concluzia este tot o epigramă: „Celor ce sunt la putere/ Le oferă cu plăcere/ Un mandat de patru ani/ Să-i aducă mai mulți bani”.

Fiecare întreg, fiecare poezie se poate concentra într-o epigramă: „Recent văzut-am două babe./ Subțiri așa ca niște scoabe/.../Sunt acre-așa precum oțetul./ Blamând firește tineretul” (poezia „*Două babe stafidite*”).

Ca și Caragiale, în schițele sau comediile sale, autorul scoate în evidență particularitățile negative ale unor oameni, cu scopul vizibil de a le ironiza, pentru a-i determina spre schimbare. „Al nostru domn, Ștefan cel Mare, ..., Domnit-a ferm și cu onoare/ ... / Iar toată munca lui de-o viață,/ Voia ca-n van să nu se piardă” (poezia „*Apus de soare*”). Cu toate acestea „La noi sunt unii guvernanți/ Ce sunt în posturi figuranți,/ Ei fură mult și fac avere/ Iar țara suferă-n tăcere” (poezia „*La noi*”). La fel ca poeții clasici, Vasile Ungurașu pune în antiteză faptele mărețe ale înaintașilor noștri, cu nelegiuirile înfăptuite de contemporani ai săi. În această „Lume pestriță”, cum se exprimă poetul în poezia cu același titlu, observă mulți indivizi care „Îți produc multă rușine”, prin faptele lor reprobabile.

Se poate concluziona că poetul are tendința de a realiza un portret moral al societății în care trăiește, prezentând caractere ridicole, dacă nu grotești.

Din punct de vedere al realizării artistice, se remarcă faptul că Vasile Ungurașu este parcimonios în a folosi figuri de stil. Am găsit epitetul „sălbatică-i culmea” (poezia „*Călători prin munți*”) și metafora „mugurel de soare” (poezia „*Zori de ziuă*”).

Îi recomand poetului să se adreseze cunosătoarei folclorului din zona Domniei Sale, Daniela Condurache, cu poeziile „*Viață, viață*”, „*Acțiunea Nectarina*” și „*Zboară, păsărică, zboară*”, spre a i le valorifica prin cântec.

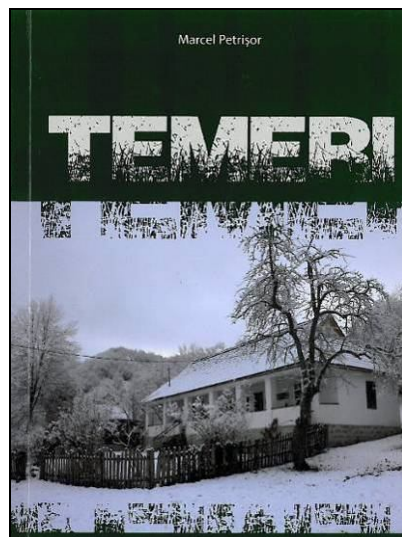
Volumul, care cuprinde 156 de pagini, beneficiază de o prefață de cinci pagini, semnată de prof. Mariana Bendon, scriitor și membru L.S.R. și U.S.L.R.

IMPREVIZIBILUL NEVĂZUT

Așa cum am mai spus-o, se pare că pe măsură ce anii curg pe apa timpului, înțelegem că, pe oriunde ne-ar duce pașii, pentru cei mai mulți dintre noi, există o vreme a întoarcerilor ACASĂ, în locurile dragi, purtătoare de nostalgice amintiri, în care umbrele părinților și ale tuturor celor iubiți, trecuți în veșnicie, ne teleportează emoțional în anii fericiți ai copilăriei și adolescenței, când neconștrâni de rigorile vremurilor, ne bucuram de ocrotirea adulților, trăind bucurii cu care niciodată nu ne vom mai întâlni. Farmecul acelor timpuri, care și-au pus amprenta asupra firii și caracterului, îl descoperim treptat, în tăcuta curgere a nisipului prin clepsidra viețuirii noastre, de ființe trecătoare pe acest pământ darnic și primitiv, în care, după urcușuri și coborâșuri, după bucurii și supărări, după întâlniri și despărțiri, ne regăsim liniștea în veșnica odihnă a gleei primitoare.

Așa va fi simțit și scriitorul Marcel Petrișor, vechi membru al URSS, pentru care Ocșorul său natal și toate împrejurimile de pe valea Crișului Alb i-au legănat copilăria, adolescența și senectutea, și la care revine mereu, fiindcă prea le dusese dorul în tinerețe și maturitatea celor paisprezece ani petrecuți în închisorile comuniste, obsedat de teama că nu le va mai vedea. Poate de aceea, aflat în cel de-al nouălea deceniu al vieții sale tumultuoase, revine neobosit la marile praznice ale creștinătății, la Sărbătorile Nașterii și Învierii Mântuitorului, să-i mulțumească celui Atotputernic că i-a cruțat zilele și că i-a dat puterea de-a se bucura de pacea și liniștea din casa părintească, participând cucernic la slujbele din biserica nouă pe care o ctorește, aprinzând candelile și rugându-se la mormintele celor plecați în Veșnicie.

Majoritatea scrierilor sale, publicate după eliberarea din închisoare în 1964, reconfigurează pitoreasca lume a satelor transilvănene de pe valea Crișului Alb, cu miturile, superstițiile și tradițiile perpetuate de la o generație la alta, cu obiceiurile și cu preocupările oamenilor din prima parte a secolului al XX-lea. O admirabilă monografie a satului ardelenesc din partea zărândeasă a țării se recompune din volumele *Serile-n sat la Ocșor*, *Măreasa*, *Temeri*, *Căruța cu scânduri*, *Cei din Aciuia*, *Strigoii Ocșorului*, *Povestiri*, *Nemaipomenitele isprăvi ale unui băiat cuminte*, *Pățanii vrute și nevrute* etc. Atrăgătoare prin stilul inconfundabil al autorului mucalit și cu subtil umor de calitate,

dar și prin cunoașterea mentalității, tradițiilor și valorificarea limbajului acelor vremuri, scrierile domnului Marcel Petrișor aduc interesante informații istorico-sociale și umane, care influențau viețile oamenilor, convinși de existența unor puteri nevăzute, care le guvernau viețile.

Romanul *Temeri*, ediția a II-a (2017), dedicat „*bunicilor, părinților... și bătrânilor din Ocșor*”, dezvoltă, după afirmațiile autorului „... o lume apusă, dar în care grija față de rânduială, măsură și așezare, constituie principala trăsătură a eroilor ei. De unde și *temerile* lor față de ceea ce li s-ar fi putut întâmpla, uitând că omului îi este dat să aibă *numai atât cât poate iubi* și să stăpânească *așa cum se poate stăpâni pe sine*”.

Titlul romanului se decriptează încă din prima pagină, când Ruzalia, neștiutoare de carte, personaj principal emblematic pentru autoritatea și gândirea celor bogați din fruntea satelor începutului de secol al XX-lea, e marcată de „*un chip străvechiu de pe peretele din răsărit*”, pe care scria, după spusele bărbatului ei, „*Văzutu-te-au apele și s-au temut*”. Cuvântul „*temut*”, în ciuda certitudinilor garantate pe atunci de valorile materiale deținute, devenise pentru ea o vagă amenințare, căreia nu i te poți opune, suprapunându-se nelămurit cu puterea dumnezeiască, de care-și amintea în diferitele împrejurări (când caii speriați au luat-o la goană cu cele două preutese, când trebuia să respecte postul și tradiția sărbătorilor, când își amintea de contabilizarea păcatelor în lumea de dincolo, când îi ajuta pe sărăntocii satului etc.).

Valoarea autobiografică a cărții se confirmă și prin **realitatea geografică** în care se derulează întâmplările, pe valea Crișului Alb, în satul Ocșor, →

LIVIA FUMURESCU

înconjurat de coasta Bosului și a Zapoei, cu soarele răsărit de după Măgura. În depărtări se zăreau Biharia, vârful Cocoșu și muntele Găina, străjeri ai statorniciei și ai aspirației spre libertate.

Autorul grupează informațiile în jurul a patru mari evenimente, cărora li se însumează nenumărate retrospective și povestiri în povestire, focalizate pe impresionanta personalitate a preteșei din Ocișor : târgul Floriilor, regruparea familiei la Praznicul Învierii, prestața Ruzaliei în relația cu autoritățile vremii, înțelegerea tardivă a marilor adevăruri existențiale și decesul preteșei.

Precum piesele unui puzzle, diversitatea aspectelor prezentate cu savuros talent narativ (evenimente, gesturi, vorbe cu tâlc și replici sentențioase etc.) se recompun într-o admirabilă frescă rurală, vizând viața comunităților de pe valea Crișului Alb și, în mod deosebit, a Ocișorului, din perioada interbelică.

Bun cunoscător al istoriei și al obiceiurilor vremii, autorul țese în urzeala epică **aspecte cu valoare documentară** pentru urmași, precum căsătoriile aranjate de părinți fără ca tinerii să se cunoască înaintea nunții, (îi este ales Ruzaliei bărbat „*un popă sărântoc, dar de treabă*”), „*zestrea statornică și cea umblătoare*” a miresei, argument în precizarea unor condiții (stabilirea tinerilor la Ocișor, nu la Ciungani), bogăția preteșei o făcuse vestită pe Criș, ca fiind „*stăpâna celui mai bun stăpân din lume*”, respectată de țărani pe care-i gira și-i ajută, cunoscută de „*inteligenția de pe Criș și de pe Mureș, fiindcă, deși era analfabetă, împreună cu frațele ei, deținea mai bine de jumătate din acțiunile băncilor de primprejur*”.

Cu aurul Ruzaliei, venită din Luncoiul Bradului, s-a construit casa cu o nouă arhitectură funcțională pentru aristocrația rurală, „*cu pridvorul domnesc... cu încăperi mari și luminoase, cu ferestre prelungi...cu coperișul roșu de țigla... duraseră gardurile cele noi de scândură...aduseseră mobila grea de stejar dintr-un oraș nemțesc*” etc. Totul impunea respect, știindu-se că totdeauna „*calicii și sărântocii nu știu decât de mărimi, de porunci și de minuni*”.

Preteasa era apreciată și stimată și pentru energia exemplară, care-i obliga pe cei din jurul ei la punctualitate și la împlinirea obligațiilor („*nu știa nimeni nici când închidea ochii, nici când îi deschidea*”), dar și pentru buna organizare gospodărească, în care slujnicile Crișca și Parmina, dar și nora Melania aveau responsabilități clare. Avea simțul afacerilor și-i ajuta pe cei aflați în nevoie, dar numai după ce puneau degetul cel mic pe o hartie bine păstrată,

angajându-se astfel că-și vor achita datoria.

Târgul Floriilor de la Hălmațiu – „*loc de schimb și de înfățișare*” - aduce în prim-plan o galerie de personaje ale vremii, de obiceiuri și de întâmplări specifice, surprinse într-o frescă de un pitoresc incontestabil, parte dintr-o monografică realizare. Însotitorii animalelor pentru vânzare (boii de Prăvăleni și de Ciungani, viteii, vacile, caprele, iezi etc.), comercianții cu mărfurile și ajutoarele porneau dis-de-dimineată, pe jos, iar bogătașii în cocii (cărute) și hinteie (trăsuri) mai târziu, să fie multă vreme „*primantâi*”. Drumul printre holde bine lucrate, „*cu scologul tras cu sapa, ca pe ață*” evidențiază hărnicia oamenilor, care „*munceau bieții până cădeau din picioare*”.

Bunicul cu nepotul Mihai au pornit spre târg în trăsura cea nouă, galbenă, cu roșu la obezi și spițe, trasă de calul Cezer, strunit de Iuănu lui Mălăncuț, ale cărui povești de viață amestecau amintirile cu imaginația. Ruzalia, cu prietena ei, preteasa din Ociu, au mers cu hinceul ai cărui armăsari erau conduși de Ilie, vizitiul parohial. Admirabile portrete realizează scriitorul celor două preteșe, prietene aflate însă într-o permanentă competiție, cea din Ociu recunoscându-și bogăția ogoarelor, iar cea din Ocișor bogăția averii din bănci, având și un bulgăre de aur, cât un ou de rață, chiar în călcâiul cizmei. „*Prestația*” Ruzaliei se impunea prin bogăție, prin inteligența nativă, prin bogata experiență de viață, prin convingerea că „*eu știu tot ce scrie-n cărți, da-n cărți nu scrie tot ce știu eu*”, dar și prin înfățișare și haine : „*Poale peste poale, cămăși peste cămăși...bluzele-i negre...pieptărașele, ...laibărașele...cojoacele...haina cea grea din postav unguresc, cu găetane și nasturi negri...maramă de lână neagră*” etc. Pe piept și-a pus „*lanțul de aur cu crucea cea mare*”, iar în picioare cizmele cu potcoave strălucitoare.

Scriitorul amintește de sediul Jandarmeriei, dar și de Primăria, unde preteasa îl anunță pe domnul Toader, scriitorul, să răspândească vestea de marea pomană pe care o va organiza în duminica Tomii, ca să se împace cu toți dușmanii, ca arună a tratamentul preferențial în lumea de dincolo. Frica de puterea nevăzută se împletea cu vanitatea de a se vorbi despre generozitatea și dărnicia ei. Foarte interesante informații despre mărfurile din târg dezvăluie nivelul de viață și preocupările oamenilor (șatra cu găteți

și nimicuri pentru slujnice, cu pânzeturii, stâmburi, baticuri cu sclipici, sectorul opincarilor, al negusorilor de ulcioare, străchini, oale și tipșii de lut din satele Obârșsa sau Târnavița, moșii cu donițe și cu ciubere, furci și greble, târgul de bucate – grâu, orz, ovăz, cucuruz etc., târgul de vite etc.). Țărăncile ofereau ouă, brășuri de brânză, cofițe cu smântână, prune uscate, vinars sau păsări vii etc. Copiii de moți, obișnuiți de mici cu munca, ofereau spre vânzare fluiere, solnițe și ciubărașe, ispițiți fiind de mirosul bunătaților din jur. Peste tot se negocia, cumpărătorii și vânzătorii se tocneau asupra prețului cu bucuria de a-l scădea sau de a-l menține, incluzând și adălmașul, pândind parcă vorba răsucită, interpretabilă („*...așa o fi, iar dacă nu, om vedea noi cum are să fie, că niciodată n-a fost să nu fie într-un fel oarecare*”). Fără o astfel de obiectivă consemnare, multe realități din acel secol al schimbărilor s-ar fi pierdut în negura anilor, fără ca noi și urmașii să cunoaștem etape care ne-au precedat.

În Mihai, dus de bunicul cel blajin în târg, recunoaștem autorul - copil, care trăia bucuria cumpărării turtelor colorate în formă de inimă, cu oglinjoară în mijloc, a miedului colorat, dar și a briceagului mult-dorit, la care în final a renunțat, pentru a da ologului banii, fiindcă târgul vuia de tânguielele cerșetorilor, ciungilor, șchiopilor și orbilor. Cu discernământul etnografului, domnul Marcel Petrișor descrie îmbrăcămintea oamenilor și portul popular al mulțimii pestrițe din toate satele Crișurilor și Arieșului, insistând pe specificul modelelor și culorilor care le diferențiau.

Strategia Ruzaliei de a convinge cumpărătorul să accepte prețul cerut se confirmă în discuțiile cu fiul lui Cercel, continuate la birtul lui Rozenzweig din centrul Hălmațiuului, în separeul pentru „*inteligenția inteligenției*”, unde preteasa evocă personalitatea marelui lotru, „*care băgase spaima în toți grofii de pe Criș*”, fiind salvat de la osândă de ortaci, făcându-le și el bine multora și fiind apreciat pentru că „*vorba-i era lege, iar dorința-mplinită pe loc, de frica afuriseniei*”. Talentul autorului extinde frecvent narațiunea prin inserarea multor amintiri și a povestirii în ramă, evocând întâmplări trăite de oamenii satului (Iuănu lui Mălăncuț, supus al Împăratului din Viena, luptând în Primul Război Mondial pe frontul austriac și polonez, căzut prizonier la ruși, ajuns în Siberia, unde l-a prins Marea Revoluție, trăind apoi →

aventura reîntoarcerii acasă). O secvență veselă, având tâlcul zădărniceii și nesăbuitei dorințe de avere care ia mințile oamenilor, este povestea lui Laia Todericii, reîntors din America la Ocișor, după douăzeci și cinci de ani, cu mulți dolari, împrăștiați cu orgoliul celui avut, terorizându-și consoarta să învețe denumirile apelor și orașelor Americii, care-i schimbaseră firea, sfârșind mort de beat și sărac.

În **duminica Floriilor**, Ruzalia făcea daniile slujilor (rochii de *mătase sclipitoare, broboade și ghetete cu potcoave și cărâmi înalți*) ca să fie remarcate de săteni spre lauda ei, dar dăruia multe și nurorii și nepoților, fiindcă frica de ce-o aștepta în lumea de dincolo îi explica adeseori comportamentul și generozitatea („*Știa însă multe, din fire, și-adulmeca primejdiile și câștigurile ca o jivină*”).

Bucuria revederii rudelor, chiar dacă uneori mai încordată sau mai destinsă (cu voieșie, cu pupături, intrigi, cu vorbe de spirit, dar și cu nevinovate răutăți, cu chicoteli, şușoteli și râsete) de la Sărbătorile Paștelui, când se aduna toată familia, recrează în gândurile Ruzaliei eforturile făcute pentru pregătirea copiilor, cheltuind mult cu cei cinci băieți, spre a le asigura viitorul cu slujbe traince (ca preoți, învățător, consilier, ofițer), dar aranjând și căsătoriile celor trei fiice, cărora le dăduse zestre în aur. Deși nu se arăta, mai tot timpul era nemulțumită de nurori și de gineri, chiar de unii dintre copiii ei, îngrijorată că-i vor cheltui averea cu nesăbuiința lor. Păstrătoare a credințelor și superstițiilor, Ruzalia amesteca adeseori puterile lui Dumnezeu cu intervențiile diavolului, în funcție de interese și de împrejurări. După slujba Învierii, a urmat **masa tradițională** cu ouă roșii, drob, ciorbă cu mult oțet și ardei, friptură, cozonac și darul dat nepoților „*după merit*”, fiindcă fiecare trebuia să prezinte poezia, cântecul sau snoava știută. Popa Iuân și Ruzalia dominau „*soborul de fii risipitori, de nurori clevetitoare și de fete ne-ntrecute în iubirea de mamă*”.

Sătenii Ocișorului evocați cu duioșie în nopțile de nesomn ale Ruzaliei, obsedată de misterul lumii de dincolo (Saveta lui Iuânului lui Mihai, Pătru, Savetii, Nuțu Irinei, Iosipul Anicuței, Pășcuțul lui Pătru, Toader, căprarul de peste Criș, Rista și Carolina, neamuri și vecini etc.) completează tabloul acelor vremuri, „*cu oameni pizmași și pizmuiți*”, cu **nașteri și botezuri**, cu inundațiile și cu pagubele pricinuite de revărsarea

Crișului, cu construirea bisericii din deal, cu nașterea declanșată de împușcătura la capul femeii, cu tălmăcirea urmelor lăsate de ursitoare pentru soarta noului-născut etc. **Nunta** Valeriei lui Burcușescu cu harnicul și priceputul Roman, cu nașii de vază - Lelu și Melania - este înfățișată cu talentul cunoscătorului tuturor amănuntelor, care să rămână mărturie peste timp a acestui fel de eveniment (pregătirile familiilor, viforii, gătirea miresei, drumul la biserică, ceremonia cununiei, ploaia cu mărunțiș aducător de belșug mirilor, muzica, strigăturile deocheate, vinarsul băut din sticla dată din mână-n mână, poarta legată și plata nașului pentru dezlegare, mâncărurile gătite de sococițe pricepute, jocul înfierbântat al nuntașilor, bârfele bătrânilor, cocăturile, dulciurile și torturile, iar mai apoi darurile pentru noua pereche).

Aspecte ale învățământului acelor ani sunt înfățișate pe parcursul romanului: școala clădită de Ruzalia (analfabeta care nu credea în foloasele învățaturii, ci în puterea aurului, a bogăției și a rânduinelor), asigurând fiului ei Lelu, post de învățător în sat, eficiența inspecțiilor și replica dată inspectorului, care scrisese procesul-verbal, metodele intuitive, cu ghiduşii, de învățare a alfabetului „*scris, citit și mâncat*” și al tablei înmulțirii „*cântată în cor*”, tactul pedagogic al învățătorului etc. Un fragment edificator pentru **autoritatea și respectul de care se bucura preteasa din Ocișor**, povestit cu har narativ, îl constituie demersul ei hotărât de a o salva de la corigență pe nepoata prietenei din Târnava, elevă la Liceul din Deva. Eșecul tratativelor de la școală o determină să meargă la primărie, propunându-i edilului sponsorizarea discretă cu produse în natură și cu bani a unei serate organizate de conducerea ținutului cu scopul ajutorării celor nevoiași, unde ea să aranjeze cu cei influenți promovarea elevei, ca să se poată fata mărita onorabil. Ca totdeauna, Ruzalia își finaliza planurile, născocind soluții, făcând chiar unele compromisuri care să-i susțină demersurile avantajoase ei (precum strategia negocierilor cu Petru, fratele Melaniei), păstrând secretul aranjamentelor chiar pentru cei din jur. Sorcovirea bunicilor de Anul Nou și primirea monedelor de aur și de argint, cu urările bunicești completează filmul obiceiurilor de altădată.

Nedeia Ocișorului, din a patra duminică după Paște, respecta etapele specifice evenimentului (liturghia,

găteala fetelor, jocul și hârjoana, omenirea invitaților etc.). În sufrageria Ruzaliei erau așezați „*după rang, dușmănie, prieteșug, vârstă și importanță în județ*” protopopul Hălmagiului, judecătorul, avocați, notarul, primpretorul, inginerul silvic, doctorul, poticărașul, inspectorul școlar, medicul veterinar etc., care discutau politică. Pe gangul mare al casei era întinsă masa pentru familie și rude, dar și pentru alte notabilități locale. Afară chiuiau cei mulți „*într-o petrecere nesăbuită*”.

Un loc bine stabilit în structura romanului au **copiii**, mai ales Mihai cel isteț, în care recunoaștem autorul, evocând anii copilăriei sale, cu năstrușnicile vârstei băiatului sensibil și curios, mereu apărât de bunicul Iuân cu înțelegere și cu intuirea calităților nepotului, care-i promisese să-l pomenească în cărțile pe care le va scrie. Supărată pe firea aventuroasă a lui Lelu, care-i risipea avutul, cumpărând un aparat de radio, preuteasa i-a aruncat acumulatorii, declarându-se împotriva înnoirilor păguboase.

Fragmente care trimit la perioada dominației austro-ungare, la schimbările aduse de Marea Unire sau la luptele politice dintre liberali și țărăniști plasează acțiunea în timp, anunțând pericolul cedării Ardealului și al invaziei lui Hitler, anomalii pe care Ruzalia nu le accepta, bănuind că dereglează rânduielele de veacuri ale oamenilor. Într-o lume aflată la răscrucea schimbărilor, aventurosul Lelu și supusa Melania înțelegeau trăinicia valorilor spirituale și înnoirile, care se prefigurau în vâltoarea fluctuațiilor ce sfârșeau statornicia.

enirea în sat a „*bunului Avram*”, profetul care proceea apropiata sosire a „*pedepsitorilor cu dovezi*”, pentru „*a se împlini cele scrise - n lege*”, o răscolesc pe Ruzalia, prezentă la întâlnire, simțind că trebuie să-și regândească convingerile de-o viață privind atitudinea față de cei din jur și a puterilor imprevizibile care trasează soarta omului peste vrerea lui.

Revenirea lui Romulus, fiul cel bolnăvicios, ca să se sfârșească acasă, moartea lui, privegherea oamenilor și toate care au urmat **conform tradiției și ritualului înmormântării**, înfățișat de scriitor în toate detaliile, al convins-o pe Ruzalia că trebuie să șteargă „*urmele unei stăpâniri care ...ia sfârșit*”. Înțelegând că toată încrâncenarea din viața ei trecătoare se termină „*fără scăpare*” pe drumul către lumea de dincolo, a ars „obligățiile”, prin care-și condiționa datornicia să-i returneze împrumutul, i-a dat acțiunile →

Melaniei, le-a dăruit nepoților banul de aur și de argint, lăsând punguța pegătită din timp și pentru slujnice. Privind-o, bărbatul ei, Iuân, dominat în întreaga viață de puternica personalitate a Ruzaliei, a înțeles că soața lui cea aprigă și hotărâtă și-a netezit, cu tardivă înțelepciune creștinească, și drumul plecării dintre ei, ceea ce s-a și întâmplat chiar a doua zi, când a fost găsită moartă.

Farmecul lecturii rezidă și în multe comparații și metafore neașteptate, ocolind platitudinea, dar și în vorbele de spirit („*zvonul umbla ca gândul; era bun la suflet ca pita caldă și-nțelept ca șerpii; prin suferința celor umili poate fi stins răul din lume; bătrânețea asta-i și povară și scuf*” etc.), adeseori împletite cu adevărurile biblice („*Mari și nebănuite sunt cărările*”).

Domnului...fericiți cei săraci cu duhul...” etc.). Multe dintre personajele romanului au numele real al modelului cunoscut scriitorului, fiindcă onomastica populară, vocabularul specific zonei și vremii (*boctărie - haltă, cuiernic - cotef, uspători - oaspeți* etc.) gândurile spuse pe jumătate sau suspendate ale personajelor, deloc idealizate, ci înfățișate cu obiectivitatea cunoscătorului, valorificarea stilului oral direct și indirect, prin propoziții interogative și exclamative, contribuie la impresionanta culoare locală și istorică a romanului.

Încercând să facem o comparație cu operele lui Ion Slavici sau de ale lui Liviu Rebreanu, care zugrăvesc cu talent lumea din care au plecat, îndrăznim să afirmăm că operele lui Marcel Petrișor, și prin acest roman-frescă, se detașează prin autenticitatea construcției epice și a vocabularului, prin verva narativă captivantă, plasându-se într-un alt concept al percepției monografice. Memoria romancierului a păstrat nealterate amintiri, personaje, obiceiuri, vorbirea, comportamentul și mentalitatea oamenilor din Ocișor, convertindu-le în admirabile pagini de literatură, cu o inestimabilă valoare documentară în calea uitării a ceea ce a fost, spre știința celor care sunt și vor fi.

Meritul scriitorului constă și în explicarea la subsol a regionalismelor și arhaismelor lexicale și fonetice, dar și în iconografia de la sfârșitul cărții, în care descoperim traseul afectiv și moral al autorului, căruia Ocișorul, casa părintească, biserica și mormintele înaintașilor îi sunt reazem și scut în fața impredictibilității Nevăzut desprins chiar din biografia sa.

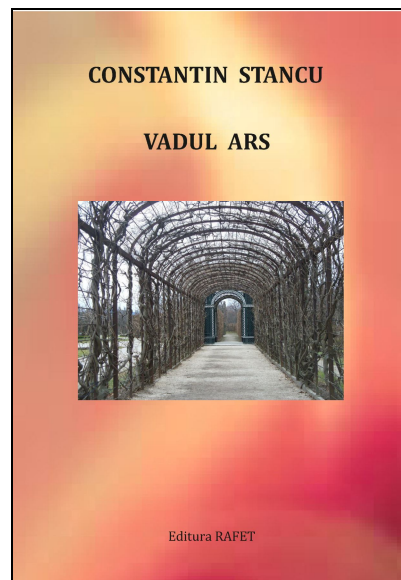
„Vadul Ars” între realitate și mit

Constantin Stancu excelează în scrierile sale în proză printr-o extraordinară putere de investigație a realității, cu implicații impredictibile în conexiunile lor ulterioare. Personajul central din romanul *Pe masa de operație* (Editura Rafet, Râmnicu Sărat, premiat la festivalul internațional „Titel Constantinescu”, ediția a IV-a) învinge neprevăzutul prin puterea divină. Și *Vadul Ars** (Editura Rafet, 2016) lumea lui Stancu este o veșnică curgere, dar aici domină neputința oamenilor de a percepe, de cum a învinge neprevăzutul. Romanul, structurat în 32 de capitole, consemnează artistic „prefacerile” între 1989-2013 într-o localitate monoindustrială în plin proces de înfăptuire a tranziției „de la un mod de organizare al societății la alt mod” (ar putea fi Călanul, Hunedoara, Reșița etc.). Romanul a fost premiat de Uniunea Scriitorilor din România, Filiala Alba-Hunedoara în decembrie 2017 pentru cărțile apărute în anul 2016, la categoria proză.

În preambulul cărții, autorul a pus o parabolă, povestea păsării Dodo, trăitoare pe insula Mauritius, cum aceasta a dispărut din lumea animală urmare a nechibzuinței străinilor aciuși pe acea insulă. În roman, pasărea Dodo devine combinatul metalurgic de talie europeană, apreciat pentru produsele metalurgice produse aici, în Vadul Ars. Urmărim astfel destinul comunității, pe mai multe planuri, economic, politic, social, cultural.

De reținut un aspect interesant, *Vadul Ars* e localitatea unde se desfășoară acțiunea romanului. *Vadul ars* reprezintă mitologia contemporană a unor localități din România în perioada de tranziție, cu bune și rele.

Personajele, numeroase, sunt reprezentative pentru diferitele compartimente ale lumii industriale, ingineri, economiști, muncitori, funcționari. Ilie Talan, economist, un cap limpede, directorul Ardelean Ion, Ana Nor, avocat, ziaristul Ion Jude, Ioan Hora, chelnărița Bianca Drăguț oamenii poliție locale și județene, ocupă locul central în derularea acțiunii. O comunitate specifică unei zone monoindustriale. Combinatul metalurgic este la rândul lui un personaj.

Încă din primele pagini se degajă o stare de neliniște, se simte amenințarea, pentru a salva lucrurile se impun măsuri speciale. Iată un fragment edificator: „Îl privi pe Ilie cu intensitate și încercă să afle reacția lui...Pe scurte, că sunt direct cum mă știi: trebuie să aranjăm două milioane de dolari... trebuie să ajungă la Șeful de sus, înțelegi, foarte sus...Că am și eu un șef, nu-s de capul meu pe averea statului... Eu zic să facem ce trebuie, dacă iese treaba, avem și noi posibilitățile noastre, nu trebuie să mergem prin alte părți pentru un loc de muncă” (p. 18). Ilie pleacă la București să rezolve problema. Previzibilul șef, printr-un sistem avocațesc, își primește milioanele. Deși au piață de desfacere, producția stagnează în ciuda faptului că: „Suntem singuri producători din zona asta din Europa, tehnologia este destul de bună, chiar nespuse de bună, și producem piesele la un preț mult mai mic decât francezii prezenți acum aici, doar 60% din prețul lor, îi putem bate dacă ne lasă...”(p. 9). Refacerile au început după indicații precise: s-a obținut creditul, au contractul pe utilaj, toate păreau a merge bine. Făcuseră o firmă nouă, celelalte s-au divizat, altele au intrat în faliment, dar partea importantă din firmă era protejată” (p.10). Mai dăinuie amintirea când un cosmonaut american care a vizitat uzina precizând încântat că produsele uzinei din Vadul Ars au fost folosite de NASA prin anii 70.

Urmează bătălia: unii edifică noua investiție, alții profită de fierul →

RADU IGNA

vechi din combinat. Pentru început, s-au redus mai multe locuri de muncă. Cei rămași pe drumuri, găsesc un mijloc de câștig prin colectare a fierului vechi. „Câștigă și ei o pâine, comentează directorul combinatului, e bine, ne lasă în pace, nu dezmembrează utilajele, din asta trăiesc, mai recuperează, ca să nu zic fură, ce vreți să avem război zilnic cu ei” (p.53).

Oamenii din poliție nu-i pot aresta, aceștia sunt apărați de partide, cu argumentul că trebuie să-și asigure cumva existența. În acest scop, în Vadul Ars s-a deschis o întreprindere de colectare a fierului vechi, For You SRL, cu aprobarea oficialităților, unele implicate.

Oricum, orașul cunoaște multe schimbări, se dezlanțuie lumea afacerilor, pentru început, se credea în privatizare, buticuri și restaurante fac acum plăcerea orașului. Restaurantul pensiune *Macarena*, opera unui fost salariat al combinatului, a luat locul bisericii: „lumea se adună fără mari pretenții, este veselă, se confesează, unii își strigă durerea, alții pun la cale aranjamente, parcă ar fi un centru de comandă” O chelnăriță blondă autentică, frumoasa Bianca Drăguț, intră în grațiile șefilor, le află secretele (p.80).

Există totuși oameni care discern subtextul cotidian. Ana, soția nelegitimă a lui Ilie, eminent jurist, comentează evenimentele locale, face previziuni: „Vor apărea căpușele, creditorii, alte specii de vampiri care vor ataca prada. Fără fier vechi nu veți avea bani de salarii, de resurse, investitorul își va aduce partea, dar noi,ăștia de aici, va trebui să facem partea noastră, resursele noastre, vânzarea de marfă, de fier vechi... În judecătoria sunt mii de dosare” (cap.XIII).

Momentul de maximă intensitate pare a fi închiderea Secției de Preparare. Fierul vechi din acel sector urma să fie folosit ca sursă de capital pentru ca uzina să poată funcționa. „O parte din combinat se ducea, se rupea, oamenii erau puși pe liber...erau tot felul de programe de finanțare pe zone, pe ramuri industriale, pe domenii”.

Ilie Talan, om al locului, constituie o asociație pe acțiuni împreună cu cei disponibilizați, *Invest SRL*, considerată o sfidare pentru cei care urmăreau câștigurile din vinderea fierului vechi, falimentată subtil. Ilie

are soarta combinatului, ucis prin demersuri prea complicate pentru a fi înțelese de cei mulți. Îl găsesc jos, pe pământul poluat, mort, cred că s-a sinucis. „Trupul lui mai sta pe pământ, inert, fără viață, mai multe ore, l-a încălzit soarele, păsările au zburat peste el, mineralele din pământ i-au primit sufletul” (p.158). Moartea lui simbolizează moartea uzinei pe care a iubit-o și a încercat să o salveze și moartea unei generații care a crezut că se poate face un lucru bun în zonă prin muncă.

La fel ca în parabola cu pasărea Dodo, colosul industrial, construit în urmă cu 120 de ani, a dispărut. În mintea locuitorilor dăinuie momente din istoria locului, „data la care s-a pornit cu industria aici, au fost nemții la început, apoi românii, au fost și perioade bune, în care am avut succes, sau mai rele, mai ales după al doilea mondial...” (p.111).

Cei care au rezistat schimbărilor, își găsesc fiecare locul în noua lume a improvizațiilor în care Combinatul industrial a rămas doar o amintire. Ion Ardelean, director, devine proprietar de fermă agricolă, Ioan Jude, ziaristul de temut, pe punctul de a fi recunoscut ca scriitor, înființează o companie de publicitate și consultanță, după ce a învățat cât de greu se pătrunde în lumea revistelor literare. „Uzina nu mai trăia, au rămas puțini angajați, pentru lichidarea averii acesteia. Singurul punct important din uzină era biroul unde se eliberau de la arhive adevăruri privind grupele de muncă. Unii s-au pensionat cu acele adevăruri, alții au plecat în alte localități, sau peste hotare. Nimeni nu era interesat de cultură”.

Grigore Bradea

Jude Ioan consemnează evenimentele în ziarul său. S-a pus în practică un proiect de implementare a unui nou stil de viață. Bianca Drăguț, fostă chelnăriță la *Macarena*, a devenit om de afaceri, patroana unei firme de îmbrăcăminte. Ea și-a lansat în orașul ei noua gamă de îmbrăcăminte pentru femei. (Bolnavă de cancer peste câteva luni, se sinucide). Au fost prezenți la eveniment prefectul județului, domnul Mircea Măciucă, primarul orașului, domnul Sorin Militaru, șefii poliției din cele trecute vremuri. „Se așteaptă ca Vadul Ars să devină un centru al modei” (p.192). Presa menționează elogios evenimentul.

Un Nicolae, șomer, conchide: „Prostii, băieți. Când mergea uzina, eram boieri, aveam salarii, concedii, prime, eram cineva în lume. Exportul aducea valută la buget, Acum exportăm curve” (p.193).

Printre multele încercări de a-și afla un rost în lumea cea nouă, cu buticuri și mici afaceri de familie, un ins cuprins de spirit divin, Ioan Hora a deschis un Centru Creștin, unde sufletele îndurerate vin să-și găsească liniștea. Concluzia se degajă din ultima pagină (214): „omul trebuie să învețe mereu. Centrul Creștin! Ne-am implicat pentru a ne întâlni aici. E un mod de viață. Oamenii au nevoie de Dumnezeu... Deocamdată oamenii sunt disperăți, vor salarii, timpul îi presează, nu au răbdare...” (p.214).

Încheiem aceste însemnări cu un scurt comentariu al domnului Prof. Dr. Adrian Botez „*Constantin Stancu a realizat prin romanul Vadul Ars cea mai valoroasă și cea mai convingătoare (prin profunzimea semantică și prin polisemantismul, tinzând spre infinit, al rosturilor și direcțiilor de interpretare ale cărții) structură narativă parabolică din epoca postdecembristă!*

Constantin Stancu, cel puțin prin aceste două romane (Pe masa de operație și Vadul Ars) e, deocamdată, câștigătorul cursei, pentru afirmarea romanului parabolic contemporan românesc. Depășind cu multe „lungimi de barcă”, firește, toate postmodernismele valahe, încă la modă” (Vatra veche, nr. 7/2016, pp.43-45).

Așteptăm cu interes următorul roman al scriitorului, sperând că vom afla mai multe despre odiseea oamenilor din Vadul Ars.

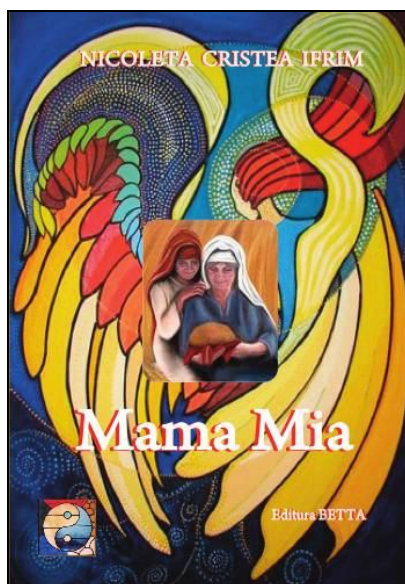
MAMA MIA

Mama mia, de Nicoleta Cristea Ifrim, Editura Betta, București, 2018, e un roman surprinzător, care ar putea fi definit drept o cronică a vremurilor de dinainte și de după 1990, scrisă sub forma unui monolog satiric însumând 460 de pagini, de către "une femme d'esprit", o scriitoare al cărei stil literar este caracterizat prin inteligență, voiciune, talent, o remarcabilă putere de muncă și de concentrare.

Discursul, când la persoana a treia, când la persoana întâi, începe abrupt, cuceritor, ne introduce în microuniversul unei familii formate din trei personaje clar conturate: domnul Irimia, personajul masculin, care nu posedă mai nimic din calitățile bărbătești, adică forță, echilibru, inteligență, vrednicie, capacitatea de a-și ocroti familia. Din desfășurarea ulterioară a narațiunii, reiese clar că se situează pe poziția atipică de "bărbat de lux", adică numai cu numele. Aflăm că este poet, și la propriu și la figurat, și lucrează la o revistă, publicație care nu primește fonduri de la primărie ori sponsorizări care să asigure un salariu decent angajaților. Depășit de situația dificilă social-economică, devine total dezinteresat de greutățile presupuse de conviețuirea casnică, insensibil chiar și atunci când soția are probleme grave de sănătate. Labil afectiv, laș, în același timp fire dominantă, prezintă comportări paradoxale determinate de viciul alcoolismului și intră în conflict deschis nu cu soția, ci cu soacra, adică Mama Mia.

Mama Mia e o femeie din popor, cu mulți ani în câmpul muncii, sănătoasă și vrednică din cale afară, cu o gândire frustă, dreaptă, conformă moralei creștine, tradiționale a poporului român, având o fire dominantă, de neîntimidat și care, în mod firesc, nu rezonează la ceea ce se întâmplă în viața fiicei sale, Matilda, pe care o susține financiar, moral, o ajută în treburile gospodărești, o apără și ocrotește cu un devotament dincolo de orice închipuire. La propriu, cu reteveul în mână când este cazul, ori cu asprimea vorbei.

Cel de-al treilea personaj, Matilda, fiica Miei, adică soția domnului Irimia, sensibilă, frumoasă, imposibil de a se adapta unei societăți căzută în hăul corupției, în același timp lucidă, este lipsită de pragmatism, de forța și "atuurile" necesare pentru a se ridica deasupra încrâncenărilor ce înstăpânesc toate formele de existență ale societății

în care trăiește. Personalitatea sa nu se poate dezvolta armonios, este pur și simplu strivită de cele două forțe dominante și puternice ale d-lui Irimia și ale Mamei Mia, aflate pe poziții antagonice și în conflict declarat.

Lecturând cartea, am avut impresia că d-na Nicoleta Cristea Ifrim a creat un singur personaj feminin, pe care l-a despărțit în două, Mia și Matilda, percepție datorată poziției exprimate către sfârșitul cărții de către Matilda. Privind înapoi, Matilda își realizează imaginea făpturii sale din tinerețe, dar, odată maturizată, devine ca gândire și limbaj, desigur mai elevat, foarte apropiată de configurarea personajului Mama Mia. Parcă i se ia un vâl de pe ochi, înțelege tot ce s-a petrecut de pe altă treaptă a deslușirii adevărului și se răzbuună pe fostul soț, poate și pe societatea lipsită de logica dreptății, creând personajul Mia. Adică persoana detașată de un timp trecut devine un fel de mamă a personajului care fusese în tinerețe. Compasiune, dar și revoltă față de toată nedreptatea ce i s-a întâmplat, față de tinerețea subjugată și distrusă.

Formula pe care o adoptă nu este tragică, nici plângăreată, ci pamfletară, persiflantă, sarcastică, creând astfel o satiră puternică drept armă de luptă împotriva a ceea ce a fost, dar se poate repeta, lăsând senzația unei forțe ce irumpe și năvălește exploziv, controlată doar de talentul scriitoricesc. O înălțare, o scuturare de raul ce i-a distrus viața și sănătatea, o revigorare și o redimensionare a personalității sale prin scris. În acest sens se și termină cartea, Matilda metamorfozându-se într-un martor impasibil la declarațiile înflăcărâte, poetice, pline de sensibilitate și iubire ale fostului soț. Cititorul devine și el un martor justițiar.

În paralel, cartea este traversată de canonada socială, aspecte ale vieții românilor de dinainte de evenimentele de la sfârșitul lui decembrie 1989, lipsurile și aberațiile de tot felul care au tronat fără speranța unei eliberări, apoi desfășurarea evenimentelor de după perioada respectivă, haosul și distrugerea economiei țării cu impact devastator asupra maselor nepregătite pentru intrarea în malaxorul concurenței nelocale, supuse disperării, derivei sociale, altor nedreptăți parcă și mai neomenoase.

Mama Mia povestește toate aceste întâmplări cu șarm, într-un discurs sprințar, folosind ziceri, vorbe de duh bine ticluite, așezate în contextul narativ cu farmec și un pitoresc absolut cuceritor, hazliu, care îl îndeamnă pe cititor să citească, pagină după pagină, consistentul volum. Personajul poate fi interpretat și ca o expresie metaforică a unei conștiințe a vremurilor pe care le trăim, filtrată cerebral și exprimată pitoresc. Monologul este o răbufnire, o apostazie cu efect întârziat dar foarte puternic. Iubirea oarbă specifică tinereții se prăbușește în stridentțe ce o acoperă pentru totdeauna, la urmă învingând luciditatea.

Cartea cuprinde întâmplări ca revelării în desfășurarea timpului, surprinzătoare întoarceri de situații trist-hazlii, dialoguri ce amintesc de arta teatrală, pamflet, poezie, poezie în proză, cugetări, o filozofie de viață pertinentă, s-ar putea afirma că ne învârtă prin mai toate posibilitățile exprimării literare, armonios legate, intercalate, oferind cititorului o scenă diversă a comediei umane, într-un limbaj neaoș, atrăgător. Uneori chiar impresionează prin diversitatea exprimării aceluiași mesaj pe care vrea să-l transmită, un fel de joc pe loc expresiv și incitant.

Dl. Titi Damian, un scriitor demn de respect și admirație, analizează inteligent și profesionist diversitatea aspectelor de fond și formă ale cărții, evidențind meritele incontestabile, pe măsura multiplelor comandamente ale acestei cărți, ca teme fundamentale privind umanitatea, printre care, în prim plan, relația femeie-bărbat, oferind motive de meditație, cu multe ramificații ale efectelor, fără a sugera soluții, vizând socialul, economicul, starea de moralitate a societății.

Mă alătur poziției domnului prefațator și, ca împătimit cititor, consider romanul MAMA MIA al doamnei prof. Nicoleta Cristea Ifrim interesant și incitant, o frescă lucidă a societății actuale, un adevăr al timpului pe care îl traversăm.

ELIZA ROHA

Un poet „în intersecție”

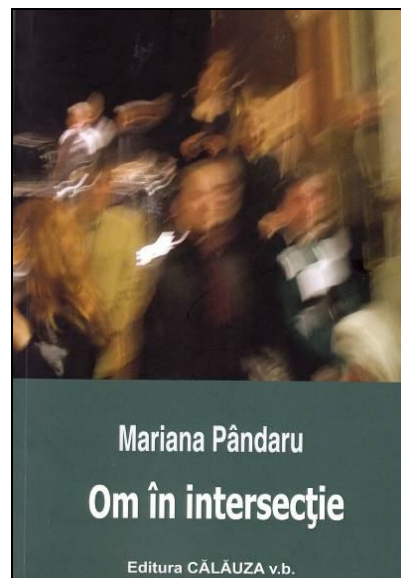
Recenta apariție editorială a Marianei Pândaru, „Om în intersecție” (Editura Călăuza v.b. 2017) reunește peste 20 de narațiuni de dimensiuni reduse, un semn că proza scurtă își conservă puterea sa de seducție într-o epocă dominată de autoritatea romanului și că genul acesta concentrat este mai mult decât un simplu exercițiu epic. El presupune mai mult dinamism și spontaneitate a percepției, putere de a decupa detaliul semnificativ din complicatul tablou al cotidianului, lapidaritate a discursului narativ, precizie în fixarea portretului în rama textului. Nu cunosc alte cărți de proză ale Marianei Pândaru (dacă ele există), numele său este legat în primul rând de poezie și de publicistică, dar chiar și raportându-mă la „Om în intersecție” am dovada unui spirit creator proteic, cu disponibilități certe pentru genuri literare diverse. Componenta lirică a personalității autoarei alimentează în chip evident prozele cărții, le creează tensiunea emoțională și haloul conotațiilor textuale, le determină acel timbru prin care se manifestă originalitatea.

Titlul cărții reia pe cel al piesei finale, dar acoperă de fapt întreaga materie epică fiindcă în fiecare proză personajul este un „om în intersecție”, aflat într-un punct critic, într-un moment al deciziilor cu impact acut în existența sa. O galerie de personaje diverse, chipuri într-un album al cotidianului febril, în ipostaze inedite populează narațiunile, compun spectacolul vieții, cu lumini și umbre, cu strigăte și cu șoapte, cu revolte și cu resemnări. Bărbați și femei, tineri și vârstnici, cu profesii bine precizate sau nedecarate, din orașe sau din lumea rurală, cu trimiteri temporale mai mult sau mai puțin apropiate de prezent se confruntă cu „probleme de viață”, trăiesc conflicte interioare pe care le rezolvă sau le comută într-un gen de surdină sufletească, dar de fiecare dată cu o combustie afectivă ce le definește statutul de „trestii gânditoare”. Jumătate dintre prozele din carte au drept protagonist femei: femeia singură, înșelată într-o iubire defunctă, femeia eșuată într-o căsnicie glacială, femeia mamă

dedicată total copilului, femeia libertină „îmblânzită” de nevoia de tihnă casnică și de maternitate, femeia bunică întinerită de scrisorile primite de la nepoata sa etc. Toate aceste femei seamănă și se deosebesc în egală măsură fiindcă poveștile lor sunt într-un fel variabilele unor constanțe. Destinul multora este marcat de ratarea fericirii alături de bărbatul iubit. Personajele se află, în general, la altitudinea maturității de unde pot privi și reflecta rațional asupra drumului parcurs. Suferința eșecului și-a cunoscut acidul, convalescența însăși s-a încheiat rămânând doar ceva din gustul amar al resemnării. O resemnare care nu anulează „dreptul la puțină fericire”, după cum se exprimă eroina din proza „Ioan cel din nord”. Această nevoie funcționează ca un instinct de supraviețuire, mai puternic sau mai slab manifestat de la o poveste la alta. Unele personaje și-au găsit echilibrul alături de un bărbat, altele s-au dedicat cu toată ființa copilului, fiecare motivând cu argumente proprii calea aleasă. Întoarcerile în trecut devin un test pentru verificarea vindecării de suferință; o întâlnire întâmplătoare cu cel de odinioară, vederea unei cărți scrise de acesta, participarea la vernisajul tablourilor lui sau la un concert al trupei sale.

Psihologia feminină, diagrama stărilor emoționale, reacțiile comportamentale sunt observate atent, cu ochi pătrunzător și cunoscător, dezvăluie concentrat contrastul dintre oglinda liniștită a apei și agitația turbure din adânc.

Nu este aproape nimic idilic în „recuperarea” acestor femei. În „Sacrificiul” Lidia este un gen de doamna Bovary în măsura în care simte plictisul căsniciei ca pe o „pace glacială”, cenușie, dar spre deosebire de personajul lui Flaubert se limitează la o relație platonice și la o corespondență secretă cu vechea sa iubire din liceu. Același gust amar și același disconfort sufletească îl simte din plin și Mona din proza „Actorul”. În narațiunile pe această temă motivul recurent este amintirea. Ea este puntea pe care eroinele o parcurg pentru a lega între ele experiențe trăite, segmente ale propriei vieți, dar fiecare alege sensul în care să parcurgă această punte. Crezul Maiei din „În ziua aceea captivă” este că amintirile sunt

temelia pe care construcția rezistă; „Să nu renunți niciodată la amintirile tale, că ele sunt bogăția sufletului tău, și pe acestea nimeni nu ți le poate fura. Ele te-au construit, în timp, ca om”. Lidia din „Sacrificiul” luptă însă cu amintirile pentru a se simți liberă; „Nu te poți desprinde când vrei tu de amintiri. Trebuie să se desprindă și ele de tine ca să poți merge mai departe”. Din aceeași perspectivă, dar cu un fatalism accentuat, privește și Livia din „Întâlnirea” rostul punții peste timp; „Sunt drumuri în viață care, odată închise, e bine să rămână închise pentru totdeauna. N-a fost să fie, și gata”. Amintirea devenită obsesie capătă dimensiuni tragice în situația unui personaj bărbat, Nicolae din proza „Povara faptei”, o narațiune cu rezonanțe shakespearice: o iubire pătimașă între tineri de condiții sociale diferite, sancționată sever de părinții fetei, ceea ce determină hotărârea îndrăgostiților de a se sinucide. Nicolae își ucide iubita cu arma de vânătoare, se împușcă și el, dar supraviețuiește și execută ani grei de închisoare. Retrăirea scenelor de coșmar de odinioară înseamnă adevărata condamnare și ispășire, amintirea fiind aici puntea între eros și thanatos sau crucea unui destin nedrept. Tot sub semnul amintirii se situează și acțiunea din prozele „Ziua cea mai grea” sau „Casa din deal”, narațiuni care sondează profunzimi afective legate de relația inefabilă dintre om și casă, dintre creator și creație, căci într-un fel omul este un meșter Manole care se zidește pe sine →

PAUL ANDRONE

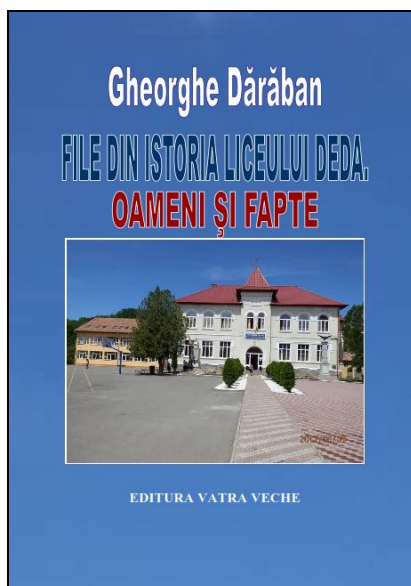
Carte despre învățământul dedean

Lucrarea domnului profesor Gheorghe Dărăban, intitulată *File din istoria Liceului Deda. Oameni și fapte*, reprezintă o nouă filă din istoria localității Deda, dar și o foarte însemnată contribuție adusă la cunoașterea istoriei și evoluției învățământului din cea mai importantă localitate a Văii Mureșului Superior, precum și la conturarea personalității dascălilor și elevilor, care, de-a lungul timpului și-au desfășurat activitatea la Liceul din Deda.

Deda reprezintă un centru al Văii Mureșului Superior. Este și un centru cultural. Aici, la Deda, elementul învățătoresc a fost totdeauna la el acasă. S-au ridicat o serie de mari personalități. În primul rând trebuie menționați aici: cărturarul *Vasile Netea*, care este unul dintre cei mai mari istorici români, cu o operă impresionantă desfășurată pe multiple planuri; *Teodor Ceonța*, care a fost profesor la Preparandia din Arad și despre care se spunea că ar fi fost prieten cu Mihai Eminescu; *Andrei Ghidiu*, protopopul Caransebeșului, care a fost un mare naționalist și orator bisericesc și lista poate continua.

În această carte, prof. Gheorghe Dărăban face un arc peste timp, o legătură între trecut și prezent.

Domnia sa prezintă istoria învățământului liceal din Deda, bineînțeles că și patronul spiritual al școlii – Vasile Netea se regăsește în paginile acestei lucrări. Autorul vorbește pe larg despre personalul didactic, absolvenți, personalul

nedidactic, pentru ca în finalul lucrării să se regăsească o serie de anexe extrem de interesante și edificatoare.

Astăzi, liceul din Deda poartă numele marelui cărturar și, în același timp, fiu al satului Deda, Vasile Netea. Liceul reprezintă și azi centrul cultural al Văii Mureșului Superior, aici studiind tineri atât din comuna Deda cât și din localitățile învecinate, venind copii de la distanțe destul de mari.

Întotdeauna, dascălii din Deda și-au înțeles misiunea lor și și-au desfășurat activitatea cu acrivie, seriozitate, dăruire, devotament. Dascălul este cel care educă, instruieste. Educatorul, dascălul îndeplinește roluri multiple. Este agent al instruirii și educației, misionar al transmiterii valorilor culturii și civilizației, răspunzător de calitatea umană a urmașilor, animator al transmiterii valorilor culturii și

civilizației, modelator al personalității, îndrumător al emancipării, socializării, coautor al formării tinerei generații.

Dascălii din Deda sunt acele chipuri luminoase, acei apostoli ai învățământului românesc care au transmis sau transmit și în prezent ceea ce au dănașii mai bun. Ei luminează, ca niște făclii, cărările vieții tuturor. Ei sunt luminători în vremuri de întuneric. Cu siguranță, fiecare dintre noi are o legătură indestructibilă cu școlile pe unde a studiat, cu dascălii care l-au format de-a lungul timpului. Fiecare om nutrește un gând de recunoștință pentru dascălii săi, păstrează în suflet mereu vie icoana luminoasă a dascălilor săi. Se cuvine un elogiu tuturor dascălilor. Să trăim cu nădejdea că învățământul românesc va avea totdeauna dascăli harnici, sărguincioși, cu vocație, cu pasiune, pentru că numai astfel putem spera că societatea românească va progresa.

Se cuvine să aducem cuvânt de felicitare domnului profesor Gheorghe Dărăban, atât pentru întreaga activitate a domniei sale în slujba învățământului și culturii românești, cât și pentru această carte memorabilă care îmbogățește istoriografia românească contemporană și vine să dezvăluie istoria învățământului dedean și să contureze personalitățile dascălilor care și-au desfășurat activitatea la Deda, precum și a absolvenților care, primind acolo bunele învățături s-au împrăștiat prin țară și prin lume ducând cu ei bunul renume al Liceului din Deda.

FLORIN BENGHEAN

UN POET...

→în pereții construcției. Actorul din prima proză menționată mai sus, martor la demolarea abuzivă a casei sale, trăiește o dramă puternică simțind că buldozerele îi anulează și îi aruncă în neant întreaga lui viață. Meritul scriitoarei este de a fi evitat patetismul, alunecarea în melodramă, tentație destul de sensibilă în mai toate situațiile din prozele cărții. Personajele manifestă o demnitate a suferinței, un gen de detașare moromețiană, înlocuind disperarea cu o contemplație sobră. Sobrietatea este și o calitate a stilului în care sunt

construite textele. Scriitoarea pătrunde în intimitatea personajelor, le ascultă vibrațiile sufletești, le urmărește gândurile și reacțiile armonizând tot acest univers interior cu un limbaj adecvat atent, precis și expresiv în egală măsură. Naratorul își pune masca obiectivității, își cenzurează manifestările subiective, dar se simte empatizarea cu personajul, fapt ce creează un flux emoțional benefic pentru construcția epică. Uneori textul este realizat polifonic, prin alternanța vocii naratorului cu vocea personajului, ca în proza „Actorul”, așa încât perspectiva narativă permite o dublă

viziune asupra situației relatate. Alteori firul epic conduce acțiunea urmărind succesiunea clasică a momentelor subiectului, dar se oprește înainte de un deznodământ explicit, prin acest final eliptic implicând cititorul în „ingineria” textului.

Poeta din fința autoarei nu se dezmințe, îi reușește pe deplin arta conciziei, are capacitatea de a reda laconic lumea omenescul, nepătrunsul existenței.

„Om în intersecție” e un semn al spiritului creator fixat la o răspântie de drumuri, la întâlnirea dintre epic, liric și dramatic.

Despărțirea

Iată că pe durata a 12 ani Decebal-Alexandru Seul, pe care l-am supranumit „maestrul prozei scurte”, a pus pe masa cititorilor un număr de 18 cărți. Aceasta, la care facem referire, este a optsprezecea. Dar eu nu pot avea încredere în autor, care tot mi-a spus, după apariția fiecărei cărți, că „aceasta este ultima carte pe care o mai scriu”. Dacă mi-amintesc bine, acest lucru mi l-a spus cam de unsprezece ori.

Volumul de față l-a scris cu un prilej de tristă, dar și de pioasă amintire. După cum afirmă autorul pe coperta a patra : „La 28 martie 2018, orele 14 și 15 minute, se vor împlini șapte ani de la călătoria sufletului său spre Cer. Și, ca tată, nu pot rămâne nepăsător la o asemenea pierdere.

De aceea, în această carte voi prezenta cititorilor o serie de întâmplări nefericite care, în final, au concurat la pierderea fiului meu, Ovidiu-Alexandru. Dacă voi tăinu adevărul, Dumnezeu nu mă va ierta!”

Aceeași însemnare este reprodusă și în interiorul cărții, prin aceasta autorul arătând că este ferm hotărât să arate publicului aceste lucruri. Știu că este foarte dureros să zgândărești sufletul omului, pentru a-i readuce în față acele mărturii foarte dureroase din viața lui Alexandru-Decebal Seul. Dar am reținut că autorul este de acord să se discute despre acest lucru și-atunci mi-am propus să scriu și eu despre acest lucru. Știu ce-nseamnă să treci prin asemenea momente, pentru că acum aproape o jumătate de secol am pierdut și noi o fată, la doar o zi de la naștere, dar tot din vina cuiva, mai precis a medicului de gardă de la maternitate.

Volumul de față se deschide cu lista volumelor pe care le-a publicat autorul în intervalul 2005-2017, fiind urmată de articole pe care le-a publicat în ziarele și revistele din țară.

Cu nedisimulată mândrie prezintă lista personalităților literare care au scris despre cărțile sale și lista este destul de lungă, spre cinstea autorului. Afirm acest lucru pentru că, printre aceste personalități, se numără, printre altele: Alex Ștefănescu, George Dumitrescu,

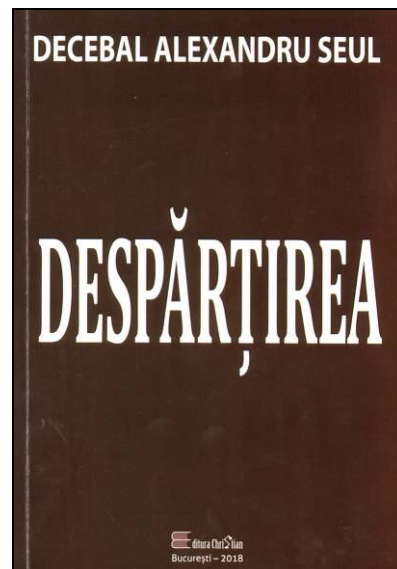
Dumitru Teodorescu, Doina Cernica, Mălina Anițoiaie, Ion Prelipcean și altele, iar pictorul Vasile Hutopilă, consătean de-al său, care a asigurat desenele în câteva din cărțile sale.

Urmează apoi lista premiilor, care i-au fost acordate autorului pentru diferite cărți, premii acordate de diferite instituții și fundații din România. Menționez doar Societatea Scriitorilor Bucovineni și Liga Scriitorilor din Vrancea.

De-abia acum autorul a intrat în miezul problemei. Este reprodus portretul copilului său, iar apoi motivează de ce a hotărât să scrie această carte, urmând portretul fiului său, care a fost realizat de pictorul Hutopilă.

Continuă povestirea calvarului prin care a trecut familia sa. Începe cu acea zi nenorocită din viața sa, seara zilei de 2 iunie 2003, care ar fi trebuit să fie o zi fericită, pentru că fiul său și-a văzut visul cu ochii, era în posesia unui autoturism pe care și-l procurase încă de la finele lunii martie a aceluiași an. În ziua fatidică plecase, la îndemnul unui prieten, să treacă muntele cu autoturismul. La întoarcere a avut un moment de ezitare, autoturismul a părăsit șoseaua și s-a înfipt între doi molizi. Nu l-a putut scoate în acea seară. A urmat o căutare frenetică a unui TAF, care să scoată de-acolo autoturismul și să-l aducă acasă pentru reparație. Dar nu l-a găsit, iar suflele haine au devastat autoturismul și i-au dat foc. Acest incident a avut un impact nefast asupra sufletului tânărului.

La această suferință, s-a adăugat și cunoașterea Mihaelei. Tânărul trăgea nădejde din partea fetei. Se pare chiar că de 1 martie aceasta i-ar fi trimis un măștișor. Dar Mihaela n-a stat în sat, ci a plecat în Italia, la una din surorile sale, și tânărul a rămas cu inima îndurerată. Vorba autorului „Ce ți-e scris în frunte ți-e pus”. Și câtă dreptate are! Dar el n-a cedat în fața sorții. A făcut absolut tot ce trebuie pentru a-și salva fiul. Dar peste el s-au abătut alte nenorociri: o operație pentru extirparea ganglionului la Spitalul Suceava, plecarea la București, la recomandarea medicului curant pentru tratarea de un „abces Brody”, alergarea prin București, pe la toate farmaciile, pentru a găsi un antibiotic rar, punerea piciorului în

ghips, calvarul tânărului cu gipsul, care-l strângea, tăierea parțială a gipsului, la recomandarea medicului ș.a. Dar tata trăgea nădejde, pentru că au intervenit două momente în viața fiului: pătrunderea unei vrăbiuțe în camera fiului, înflorirea unui zâmbet pe fața acestuia și cositul ierbii. Acestora li s-au adăugat vizionarea, împreună, a meciurilor campionatului european de fotbal transmis la televizor. Dar...Timpul nu-l iartă pe fiu.

La 22 de ani, a suferit de o adenopatie inghinală la un ganglion pe partea stângă, fiind operat pe 30 ianuarie 2002, cu rahianestezie și evidare ganglionară cu drenaj, iar în octombrie 2008 a fost operat de apendicită, iar în 2010 a fost suspect de hernie abdominală, dar nu i s-a făcut o ecografie, ci numai a fost pipăit în zona respectivă. Suferind, a fost la medici. Un medic i-a spus că nu are nimic, dar la Câmpulung i s-a găsit stomacul alungit. Doar atât, deși tatăl, fost asistent medical, știa ceva mai mult decât un om care nu muncise în branșă. Astfel, el și-a dat seama că unii medici lucrează cam... superficial. Dar soarta omului...

„Pare de necrezut că până la vârsta de 32 de ani să fi avut atâtea operații. De aceea și Ovidiu, dar și noi, părinții lui, presimțeam că îngroșarea aortei și cea de hernie n-au fost diagnosticate corect”, lucru care s-a adevărit, pentru că Ovidiu se îndrepta repede spre sfârșitul lui.

Tata a presupus că operația de hernie nu fusese așa de reușită, deși medicul chirurg îl asigurase de →

PROF. GH. DOLINSKI

acest lucru, deoarece el nu credea „în profesionalismul chirurgului”. Se gândea la faptul că din tăietura operației, nu mai mare de 10 cm, se mai scurgea un lichid, chiar și după continuarea injecțiilor prescrise. Dar totul a fost în zadar...

„Adevărul afirmat de părinți” este capitolul în care părinții vor să elucideze care este adevărul în legătură cu iubitul lor fiu. Acesta a ingerat antigel, dar ei nu cunosc, deși bănuiesc, care a fost motivul ingerării acestuia. Redau doar că fiul a sunat-o pe sora lui și i-a spus „că în câteva ore va muri”. Dar tata a spus că în urmă cu câteva zile a avut o discuție cu acesta, care i-a spus că și-a trăit viața până la 32 de ani și că vrea să fie internat în spital, lucru care nu s-a întâmplat, pentru că medicul le-a spus că n-are pat liber.

După ingerarea antigelului, a fost dus cu ambulanța la spital, i s-a acordat primul-ajutor și-a rămas la spital peste noapte. Dar, după spusele asistentei, după orele 12 noaptea, a intrat în comă incompatibilă cu viața, fiind dus la Spitalul din Suceava. Părinții și cu fiica au plecat imediat la Suceava, au putut să-l vadă, dar era cu masca de oxigen pe față. Erau orele 14. După încă 15 minute, inima i s-a oprit. Medicii i-au confirmat că fiul le-a murit din cauza unui blocaj renal. Ce-a scris presa despre moartea lui au fost niște aberații, nu s-au documentat deloc. I-au tras cu... presupunerile.

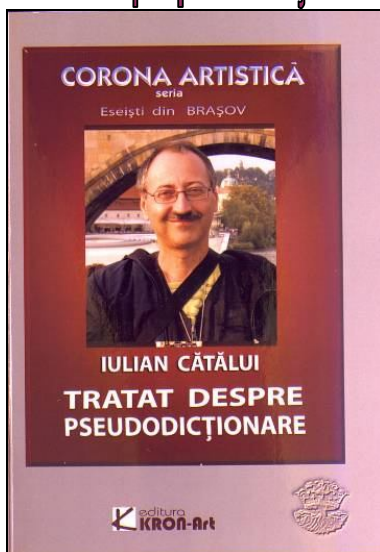
Cartea se încheie cu arborele genealogic după tată, Costișevschi Eugen, și după mamă, Reisig Olga, precum și cele scrise, în memoriam, de Constantin Bazgan, soțul verișoarei soției autorului. Sunt date interesante despre familia autorului. Cartea are coperțile de culoare neagră, lucru lesne de înțeles, se bucură de desenele făcute de Hutopilă, pictorul local.

Autorul acestor rânduri îl apreciază pe autorul cărții pentru că-a avut puterea de-a ne pune în palmă această carte a suferinței sale și a familiei sale. Consider că este singurul mod de-a prezenta lumii calvarul pe care l-a trăit și-l trăiește câte zile va avea.

Domnule Seul, să-ți dea bunul Dumnezeu putere să-l poți pomeni toată viața pe Alexandru, iubitul vostru fiu!

A scris cu mare durere, prof. Gh. Dolinski.

Tratat despre pseudodicționare

Interesantă, amuzantă până la un punct, acaparatoare în rest, quasi-academică în fond, documentată fără egal, polemică la modul superior, în fine: necesară și totodată riscantă această ultimă carte a lui Iulian Cătălui, *Tratat despre pseudodicționare*, tipărită la Editura „Kron-Art” din Brașov în 2018. Te absoarbe și cucerește aproape prin fiecare pagină a ei. Lucru rar, dacă nu cumva nemaiîntâlnit, autorul este, între copertele aceleiași cărți, o personalitate solid documentată și deopotrivă un spirit polemic. Și nu sunt prea dese cazurile în care documentaristul și polemistul să-și găsească frățeste loc sub aceeași pană și în aceeași pagină scriitoricească.

Nu evenimentul-izvod, acele mult țint(u)ite și ca atare trâmbițate cărți-dicționar ale unui poet și „istoric literar” taxat drept complexat și fâfnos, trece în prim plan. Au fost momente așa-zis (sau care pot fi considerate ca) literare ce au tulburat apele arealului nostru cultural cu vreun deceniu în urmă, și care, pesemne, ar fi putut fi uitate, slavă Domnului, căci secvențe cu Caioni și caionerii au fost și vor mai fi. Și binecunoscutul orgoliu al mânuitorilor peniței, pixului sau tastaturii a fost, este și va exista, scrisa marelui Will, „de-a pururea și-o zi”. Re-aducerea acelor „evenimente” cultural-literare în atenția publicului cititor și interesat, ca și a tagmei scriitoricești (mai ales) brașovene, dezgroapă, iată, un fel de secure polemică ce a fost, la vremea ei totuși, necesară, justițiară și absolut

justificată. Autorul cărții de față ne reamintește așadar că scrisul, scrisul adevărat, va dăinui oricum.

Iulian Cătălui, în lucrarea pe care o încredințează acum tiparului, manevrează deopotrivă paciența/sapiența documentaristului dimpreună cu învolburarea frenetică a polemistului. Așa că, mai întâi, scriitorul întemeiază maioreșcian suportul teoretic al expunerii sale – vezi prima parte a cărții acesteia, excelent documentată, o adevărată sinteză de curs universitar –, trece apoi în revistă momente-cheie ale impactului celor două așa-zise lucrări-dicționar cu lumea literară, brașoveană și nu numai, stupefiată de câte – Doamne, iartă-mă! – poate răbda hârtia, pentru ca, în fine, sistematic și imbatabil, să desființeze la modul polemic, însă cu argumente irefutabile, castelele de nisip ale presupusului critic și istoric literar – desigur cât (dar oare cât?) din castelele acestea nefericite îi aparține. Lui Vasile Șelaru, desigur...

Iulian Cătălui face teorie, istorie, critică literară folosind în fapt un stil polemic. El adnotează, completează, corectează textele vasileșelariene, le analizează amănunțit, demolând sistematic și proximalmente cinic nu veșmintele ironico-sarcastice ale acestora, ci însăși temelia lor. Cătălui este un vizionar. Le dă o importanță mult prea mare celor două așa-zise dicționare ale lui Șelaru, le (re)„ființează” în fond, pentru ca apoi să se apuce să le demonteze/desființeze metodic, cu o satisfacție pe care numai polemistul pur-sânge o poate dovedi. Și, în această privință, Cătălui e magistral. Polemistul a egalat documentaristul, ba chiar l-a și întrecut. Ca într-o atracție a contrariilor, polemistul și documentaristul și-au dat mâna, construind împreună o carte „așezată” care izbutește de minune să cultive extremele: documentarea trudnică și laborioasă deopotrivă cu agresivitatea poetic-polemică de cea mai pură calitate.

Și, dincolo de evenimentul literar, lucrarea lui Iulian Cătălui pune din nou, în profunzimea textului său, o adevărată și acută problemă a culturii și literaturii noastre: **responsabilitatea, competența, conștiința ce se cer asumate în abordarea actului literar-cultural cu tot ceea ce el incumbă.**

FLORIN ȘINDRILARU

DESPRE „LIBERTATEA DE A NE NOTA OPINIA”

După câteva fragmente de jurnal, gravitând în jurul experienței monahale a autorului, publicate în ultimii ani, **Cornel Galben** s-a prezentat la ediția din 2017 a Festivalului internațional de creație literară „Titel Constantinescu” de la Râmnicul Sărat cu o parte din notațiile diaristice din perioada comunistă – 8 ianuarie 1979-28 decembrie 1980. Puse sub titlul **Caietul negru** (negru o fi fost caietul, neagră perioada?), volumul a fost distins cu Premiul „Alexandru Deșliu” (Editura Rafet, 2017, 116 p.).

Fiindcă „gândurile trec și se uită”, pierzându-se, „chiar dacă ele ar putea deveni interesante în timp”, Cornel Galben își începuse jurnalul, așa cum ține să precizeze în cuvântul lămuritor, la Onești, în 1968, „în chiar prima zi de salariat al Uzinei de Cauciuc, imediat după absolvirea Școlii Profesionale”. Consemnările scoase acum la iveală dau seamă despre noul statut al diaristului, ajuns, la 28 de ani, familist, dar, mai ales, student în anul al IV-lea al Facultății de Ziaristică din București.

Necosmetizat, după cum ne asigură autorul, chiar dacă opțiunea i-ar putea atrage câteva inamiciții, jurnalul reamintește, celor mai în vârstă, și descoperă, celor mai tineri, adevăruri – unele dureroase, altele mai senine –, despre „epoca de aur” și despre omul trăitor în acea perioadă, „cu plusurile și minusurile” sale, „cu izbânzile și eșecurile inerente”, care au fost, în fond, ale întregii generații.

Trebuie spus de la început că, în acei ani, Facultatea de Ziaristică avea un statut special, dacă-mi aduc bine aminte nici nu figura „la vedere” în nomenclatorul instituțiilor de învățământ superior. Spre a deveni student aici nu era suficient să dai examen, tânărul trebuia mai întâi să fie *selectat* de partid din rândurile clasei muncitoare („de, partidul m-a crescut și eu trebuie să răspund prezent acolo unde mă cheamă”), selecție la care se ținea cont și de calitățile viitorului student (cadru de nădejde, în primul rând, dar și cu certe înclinații în domeniu), și de excepționala stare de sănătate a originii sale sociale („dosarul”).

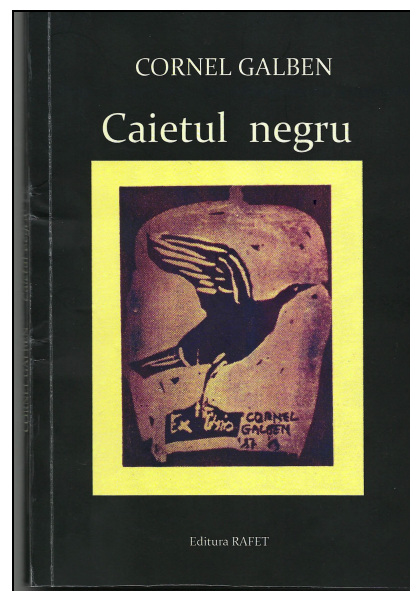
Deturnați de la traiectoria profesională inițială, odată ajunși studenți, viitorii ziariști erau obligați la eforturi (mai mari sau mai mici, în funcție de ambiția și de capacitățile fiecăruia) de depășire a deficitului inerent de instrucție.

De aici imperativul sub care stau consemnările tânărului student, apoi absolvent, autor al „Caietului negru”: *vreau! și trebuie!*: „trebuie să citesc volumul lui Genoiu”; „...până în 1990 trebuie să am cel puțin o carte pe piață”; „trebuie să ies în lume, dar mai ales trebuie să scriu”; „vreau să cred că până la sfârșitul anului voi scrie de-un volum”; „vreau ca anul acesta să fac mult mai multe lucruri, să-mi adun în sfârșit, manuscrisele într-un volum”; „trebuie doar să am răbdare și să fiu, cum se spune, pe fază”; „vreau să-mi reiau colaborarea, măcar lunar, la revistele bucureștene”; „trebuie să răspund prezent”; „vreau să scap de proiecte și să încep rubrica bilanșurilor”; „trebuie să bat fierul cât e cald” etc. etc. Mai pe scurt: „vreau și trebuie să izbândesc”!

Această recuperare presupune atât perfecționarea permanentă („am nevoie de un exercițiu zilnic”), formarea unor deprinderi de studiu („trebuie să trec și la un sistem de fișare, sistemul meu de lectură fiind defectuos în această privință”), ordonarea muncii intelectuale („numai luând-o sistematic, pe îndelete, poți duce la capăt un lucru”), cât și sporirea și diversificarea acumulărilor („încercarea de a pătrunde tainele literaturii universale”; „trebuie să-i caut volumele [lui Ioan Alexandru], să încerc să pătrund cu umilele mele resurse într-o lume clădită cu sudoarea geniului”).

Obsedat de acest efort recuperator, diaristul notează în jurnal orice titlu de carte citită, orice spectacol văzut, orice concert ascultat, orice expoziție vizitată, cu toate acestea, după un an, bilanțul nu i se pare cătuși de puțin încurajator: „am citit exact 40 de cărți, am văzut vreo 28 de piese de teatru, am participat la 4 concerte [...] Mare brânză!” Fiindcă ziua are totuși numai 24 de ore, diaristul constată la un moment dat că „prea puține sunt acumulările și prea multe zilele pierdute cu deplasările pe teren, cu transportul și cu tot felul de nimicuri...”

Idealul proaspătului ziarist, al în-

regii generații de publiciști, în fond, este apariția semnăturii în organul partidului, cotidianul „Scânteia”, apariție generatoare de mari bucurii, de confirmări, dar și de mici invidii în cercul cunoscuților („Faptul că am publicat în «Scânteia» îi face să plesnească de invidie, să scornească tot felul de minciuni gogonate”). Își monitorizează cu multă acribie articolele publicate aici: 23 martie 1979 este o „zi cu adevărat mare pentru mine: mi-a apărut primul articol semnat în «Scânteia»!” În luna următoare, aprilie, pe 8, a fost „fericit” datorită celei de-a treia apariții în „Scânteia”, eveniment cinstit cu o sticlă de șampanie, încă două fiind jertfite peste câteva zile (14 aprilie), când diaristul devine tatăl unui băiețel.

De fapt, ajuns deja la 30 de ani, tânărul se află în căutarea unui drum propriu, oscilând între gazetărie (unde „insatisfacțiile sunt din ce în ce mai mari”), poezie („greu e drumul spre poezie, dar cu multă muncă se poate ajunge la el”), cronică dramatică („dacă aș avea măcar ambiția lui Genoiu [...] în anul 2000 aș deveni critic de teatru”)...

Fiind vorba de un jurnal din perioada comunistă, prima întrebare ce se ivește în mintea cititorului este dacă avem de-a face cu o carte din seria așa-numitei *rezistențe prin cultură*. „Caietul negru” este și nu este un jurnal/o carte de sertar. Diaristul răbufnește în câteva locuri, căci „oricât de înțelegător ai fi, tot nu poți trece cu vederea că ceva e putred, că avem niște necazuri care se →

RODICA LĂZĂRESCU

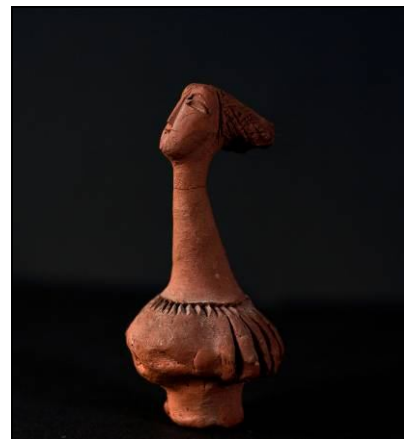
răsfâng asupra maselor”: „stațiile sunt ticsite de oameni”, „întreținerea s-a scumpit teribil”, „cartea la fel”, „piețele sunt goale, prin magazine bate vântul, totul s-a scumpit”, „în loc să mergem spre mai bine, ne îndreptăm spre tot mai greu”. Nu doar lipsurile materiale, ci – mai ales – îngrădirea unor libertăți, mimarea entuziasmului, cultul personalității în expansiune îl pun pe gânduri și îl înfurie: „Porcărie mare, ca tot acest entuziasm fabricat legat de noile măsuri, care, deși absolut necesare, numai la ridicarea nivelului de trai nu contribuie! Suntem noi un popor răbdător, dar n-ar fi exclus ca într-o anume zi să se umple prea mult paharul și să se producă o explozie. Oamenii [...] sunt nemulțumiți și nemulțumirea crește și mai mult când nu pot să și-o manifeste. De ce n-am spune odată lucrurilor pe nume? De ce atâta entuziasm de paradă când el nu există de fapt? De ce atâtea telegrame?”. Deși uneori e de-a dreptul exasperat („îmi vine să o dau naibii de viață, să mă retrag undeva și să trăiesc cum mă taie capul”), fiindcă „nu ne putem încă exprima deschis gândurile, suntem siliți să ne autocenzurăm până la desființare. Altfel, riscăm să ne pierdem pâinea, să ne distrugem «viitorul» sau să-i facem pe copiii noștri să sufere. Când se vor desființa dosarele? Când vom putea spune ceea ce simțim?”, totuși dintre rânduri răzbate dramul de speranță că, în cele din urmă, partidul va găsi resursele interioare de îndreptare a situației.

Cu siguranță, nu i-ar fi fost tocmai comod autorului dacă însemnările sale ar fi căzut sub ochii cuiva: „...dacă cineva ar pune mâna pe acest caiet, nu mi-ar fi prea ușor. Și, totuși, cineva trebuie să spună adevărul. Dacă nu o putem face altfel, măcar să avem libertatea de a ne nota opinia”.

În schimb, aspectele senine, de care pomeneam la început, nu sunt aduse, ostentativ, în prim-plan, ci ele formează un fel de fundal. De pildă, cititorul mai tânăr (intoxicat cu formula „deșertului cultural” antedecembrist) află cu surprindere despre numeroasele spectacole puse în scenă în multe orașe și orașele de trupe locale sau de marile trupe din Capitală aflate în turneu („Ieri am văzut cea de-a patra premieră a teatrului băcăuan...”; „un concert simfonic extraordinar al Orchestrei

Simfonice din Bacău...”; „actorii Teatrului Popular de Comedie din Slănic Moldova „au pregătit o nouă premieră...”), despre existența caselor de cultură sau a căminelor culturale (transformate postdecembrist în discoteci, cârciumi sau lăsate în paragină ori demolate), unde se desfășurau „întâmplări” culturale de înaltă ținută – întâlniri cu scriitori, spectacole, lansări de carte... Dese referiri se fac la Festivalul Slănicului, care era, la acea dată, un fel de gală a teatrelor populare și a formațiilor teatrale de amatori (găsim menționate, de pildă, Casa Municipală de Cultură Dej, Casa Municipală de Cultură Slatina, „Căiuții” din Vorona etc.).

Aflăm printre consemnările autorului notații despre „colegii” de breaslă consacrați, în cărțile cărora caută modele de publicistică (unii îl fascinează, precum C. Stănescu, pentru care are un adevărat cult, Mircea Radu Iacoban ori Cornel Nistorescu ce „are un condei sigur, o imaginație fabuloasă, merge într-un fel numai al lui pe urmele evenimentului”, alții îl decepționează iremediabil – după două lecturi dezamăgitoare, reportajele lui Florentin Popescu îi par „stângace și forțate pe alocuri”, „deziluzia a fost totală [...] reportaje școlărești, cu fraze forțate, trase de păr [...] a treia oară nu mai pierd vremea cu ce scrie stimabilu”). Dintre marii scriitori ai momentului, e captivat de Romulus Vulpescu, „un poet din înalta societate”, de Ioan Alexandru, care are „o memorie fantastică și, pe baza

Grigore Bradea

ei, o cultură ce n-am mai întâlnit-o la niciunul dintre cei cu care am intrat, direct sau indirect, în contact. Știe, vorba românului, și toaca din cer”, de Al. Philippide și de Marin Preda, căruia îi apăruse romanul „Cel mai iubit dintre pământeni” și a cărui moarte, în mai 1980, o consemnează îndurerat.

Rar dăm peste mici cancanuri din urbea lui Bacovia – de pildă, diaristul notează că Elvira Enea, văduva pictorului băcăuan Nicu Enea, începuse, la doi ani de la moartea acestuia, să țină un jurnal, a cărui scriere a fost însă întreruptă „la sugestia Agathei Bacovia. Cred că a fost la mijloc o mică răutate feminină, poeta și memoria lista neadmițând să aibă rivală, deși pentru pictura băcăuană, Enea este ceea ce este Bacovia pentru poezie”. Nefiind bârfitor din fire, rare sunt și notațiile privind micile frecșuri, răutăți inerente dintr-o redacție („...iar am intrat în «gura» șefilor și a câtorva colegi [...] încep iar să scornească tot felul de minciuni...”).

Una peste alta, „Caietul negru” este o „dare de seamă” de tinerețe, alcătuită cu naivitățile începuturilor, cu elanul „viselor transformate sau nu în realitate”, într-un cuvânt, cu entuziasmul și curățenia sufletească a celui pornit să răstoarne munții, dar care, după primul an de jurnalism, constată plin de amărăciune că „să miști într-un an de gazetărie câteva fire de nisip nu-i mare chilipir!”. Abia peste mulți ani (în 2014), „Iehamitea pentru tot ceea ce se întâmplă în jur” îl va determina să se retragă la o mânăstire, unde însă nu va sta decât doi ani și jumătate, căci, în fond, Cornel Galben, scriitor, istoric literar, publicist, editor de marcă, este un etern nemulțumit de sine în căutarea perfecțiunii...

Grigore Bradea

O decodificare a Japoniei

Cartea Milenei Munteanu, "Din Țara Soarelui Răsare" (Târgoviște, Editura Singur, 2016), ne propune o interesantă și originală decodificare a Japoniei. Volumul beneficiază de o redutabilă escortă critică și de pertinente evaluări. În opinia prefațatorului, scriitorul Ștefan Dumitrescu, "ne aflăm în fața unei autoare înzestrate și a uneia dintre cele mai bune cărți de reportaj din literatura română". Pe de altă parte, în postfață, scriitoarea Cezarina Adamescu aduce argumente ce învederează că avem de a face cu "o carte atât de plăcută și atractivă!".

În ordinea realului, autoarea (actualmente rezidentă în Toronto, Canada) a fost în două rânduri în Japonia. Prima vizită a fost una de luare de contact. Cea de-a doua este una de descifrare și interpretare. Aceasta din urmă constituie background-ul volumului. Nu avem de a face cu o colecție de impresii disparate de călătorie ori cu o anexă la un ghid turistic al Japoniei de azi, ci cu o percepție proaspătă și cu decriptarea uneia dintre țările solemne ale lumii noastre.

Dintru început ni se spune că pentru Japonia nu există elemente prealabile de decodificare. Nu te poți pregăti pentru vizita în Japonia: "indiferent ce-ți imaginezi, la fața locului găsești altceva decât te aștepti." Înțelegerea acestei țări se poate realiza numai prin experiență directă, numai prin rulajul experiențelor.

În general vorbind, doar patru lucruri avem de făcut în existența noastră efemeră de călători: să ne cunoaștem pe noi înșine, să cunoaștem alți oameni, să cunoaștem alte locuri (culturi, tradiții) și să ne impregnăm de cunoașterea din lume (educație, cercetare).

Din această perspectivă, pentru cunoașterea de sine a autoarei reținem două elemente: a) descoperirea propensiunii spre șintoism: "religie fără cărți de învățături sau convertire, dar spre care mă simt înclinată în mod natural" (p. 29); b) dorința de de-occidentalizare: "mi-aș dori să îmi încetinesc ritmurile, să mă pot de-occidentaliza" (p. 87).

Cunoașterea oamenilor, a japonezilor în speță, și a ceea ce este de învățat de la aceștia constituie nucleul faptic al cărții: "cel mai tare m-au mirat oamenii.

Se vede la ei rafinamentul, politețea, hotărârea, disciplina" (p. 123). Japonia îi relevă "mai clar ca niciodată numitorul comun dintre oameni" (p. 121).

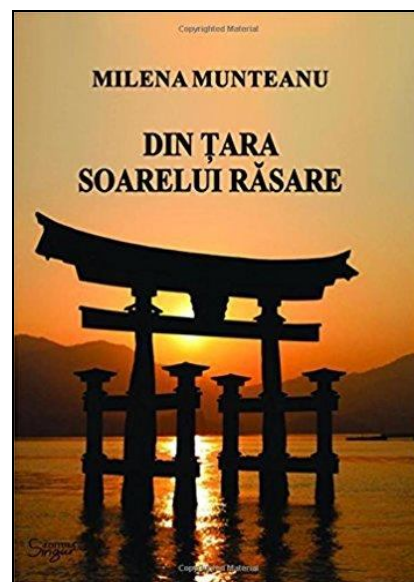
Sistemul de coordonate în care este integrat setul de experiențe japoneze este alcătuit din trei instanțe.

Prima instanță este una de ordin paremiologic nipon: fiecare dintre cele 44 de texte ce formează cartea, inclusiv prefața și postfața, se deschide cu un proverb japonez de relevanță pentru subiectul abordat.

A doua instanță este aceea a magiei locului.

Călătorul nu face doar experiența faptului de a fi fost acolo, de a fi fost în locul acela. În plus, el caută, descoperă și se impregnează de magia locului, de povestea, de legenda, de zicala locului.

Călătorul identifică Arcadia în locurile magice. În fragmentele "Nikko" și "Locul de refugiu", de exemplu, se vorbește direct despre "magia locală" și despre "locurile magice": "Oare de ce părăsește lumea locurile magice? Nu de alta, dar am și eu oful meu, căci și eu părăsisem locurile mioritice să mă duc cât văd cu ochii" (Milena Munteanu a copilărit în Oltenia și în Mărginimea Sibiului). În Japonia se trăiește "experiențe memorabile", "experiențe culinare", "experiențe japoneze", "experiențe interesante" (sigur că există și unele de evitat, p. 67). Experiențele majore sunt legate de locurile magice. La Hiroshima, de exemplu, se merge cu "o strângere de inimă" la locul exploziei nucleare ce a avut loc într-o zonă "de civili nevinovați", după cum se precizează. Locul este resuscitat și resemnificat acum prin magia poveștii lui Sadako. Este povestea fetei ce a supraviețuit bombardamentului atomic de la Hiroshima, decedată ulterior de leucemie și care a sperat că dacă va împături o mie de păsări de hârtie colorată, va trăi încă o mie de ani. Când a ajuns la șase sute de cocori fetița s-a stins, dar alți copii au continuat tradiția artei origami. Așadar locurile magice sunt impregnate de povești. Parte din

magia lor vine și din poveștile însoțitoare și întemeietoare. Milena Munteanu face experiența locurilor magice ale Japoniei: muntele Fuji, Nikko, Kyoto, Kanazawa, Matsumoto, Hiroshima etc.

Cea de-a treia este instanța românească: cel mai profund model, elementul major este de tip românesc. Cursa Toronto-Tokyo aterizează pe aeroportul Narita: "În drum de la aeroportul Narita spre capitala niponă erau case mărunte ce mi-au amintit de cele de pe lângă gara din Sibiu. Cu țigla, vopsite în portocaliu și obloane de lemn, precum casele din Mărginime." Instanța românească este textualizată și în alte șase situații: paginile 41, 44, 54, 73, 84 și 120 și reprezintă ancorarea în lumea cunoscută, asociată cu valori certe, verificate acasă.

Per ansamblu, Japonia înseamnă oamenii ei, locurile magice și îmbogățirea de sine în Țara Soarelui Răsare.

Milena Munteanu scrie cu talent și spirit de observație. Cartea ne-o arată atașată de Japonia, precum și de copilăria în Mărginimea Sibiului: "Știu că un pic din inima mea rămâne în Țara Soarelui Răsare, alături de versiunea japoneză a văii Săliștii, care nu mi-a lipsit nici aici" (p. 73).

În mod remarcabil, autoarea interpretează original și incitant lumea niponă. Această explorare a locurilor magice ale lumii noastre de călători merită a fi continuată

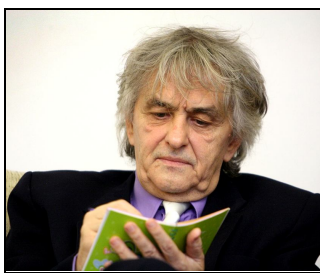
Prof. dr. ȘTEFAN VLĂDUȚESCU,
membru USR

BALADII

din mormânt

din mormânt până diseară
după ce m-aniversară
lăzărică tămăioară
soare de Bârsești că ară
Gheorghies fete-l dansară
grigorească mama mară
spre Marin din Gâltofani
dorule de la mulți ani
Felix ne simeze fani
nemâncăți și marocani
ah berberii măciucani
pe ladino dacosani
hăț hățiș hoțiș soprani
de la Athos nu din gruz
peron unu doi Vaduz
oblic pas din văi de cer
pe obrazul semincer
Tudore de ce-am mai fi
și rămas nici morți nici vii
capră-n Râmnic și Găești
cu maeștri măgărești
picătură ne exiști
scot umbrela mână briști
mântuie Elisaveta
clanareta alfa veta
pe o trecere în treacă
ne descuie taica lacăt
pe ostatici verzi țipari
pescărușii lapidari
rugăciune de ne pasă
cale pe tăiș de coasă
să vedem la-ntoarcere
parcele în carcere
stronțiu pe afacere
de la Houston la mormânt
pe pământ peste pământ
poate mă închid temei
suflet inimii corei
una două nu mai plouă
ba mai rouă peste nouă
de câte ori cerul mic
înfășoară borangic
al pământului buric
ce ne cade cade neaua
să ne piște piteșteaua
corectată tată steaua
tătă mare grinda sare
peste val de neagră mare
întreruptu-ne-am de neam
canto catalan flancam
Zanto imn poesc cathar
dau numai de nor și zar
darurile din Cioflec
ferite de piteștec
sârbularomânogrec
totdeauna luna duna
Argeșului cataluna
cargosonului șaguna
țandără de totdeauna

micii macilor miceni
poate în știință sceni
negri delureni pesceni
lăstărite crengi albandre
în atingeri salamandre
fundul puțului Lisandre
ne ardea verde mixandre
că să nu zici că să Nae
iar nu Nae ba Danae
ci calcanu încovoae
înverziri același mic și
mare până-n zarzăr lincșii
că topologanții icșii
cimitirului distinșii
ce mi-ai viață ce și-am mort
norul cerului consort
croncănește sortul ort
tot din raven prin Newport
traista trust aer contrast
zala pâlcului albast
clăile d'iconoclast
surlele fără surlast
înainte ne vedeam
că vă interviewam
cât să nu-mi ajung coment
tatuaj arborescent
tușului constituent
copie nepergament
doar nu-mi pare rău c-ajung
pe ce dungă pe ce jung

sariul

sariul oarbei comprabil cu al reginei
de kuchipudi dansatoare pe tavă
virtuozitate de spaime în neștire
fericit te-ar mai face o depresie
că de nenorociri n-ai mai avea parte

ce-o fi făcut fata sudică din aviație
cu gândul ei de ziua conservării
plin de grijă pentru plante și ființe
umane
pusesem în discuția tuturor tema ei
ne-om reuni în râuri maimuțăreala

cheremul pascătoarelor maimuțe
sângele nu mi-l înșfacă poate
bananele afine galbenului hepatic
crucea creștinei atamnă de gravitație
prelungindu-ne fasonul inconștientiei

m-aleg praf pe cărți cenușă pe Șiva

verzilor zburătorilor dumbrăvenilor
mai scriu în clipele rămase fetei
noastre
adânc o fi gâtlejul orizontului
de nu mai vomită în secundă amurg

budiștii mănâncă stând jos jainii în
picioare
omul nostru din munți iubind Kallati
mare mi-e păcatul să te văd astfel
trăind
singur pe țarm între vânători sălbatici
dumnezeule ești culoarea amurgului

nu m-ai lăsat

nu m-ai lăsat să mă gândesc la tine
te uit de cum mi te aduc aminte
îmbrăcat în sfântă albă cenușă
am venit să privesc dansul tău
Doamne Șiva
nu știu tamila pură cerul cutremură
munții

gât negru de otravă trup alb de cenușă
păr de Gange jumătate femeie
nenăscătoare
ucigaș de moarte linga al ei munte
Venus
de-l vezi dansând sărăntocule
credincios
făcând jainii stupizi și budhiștii
împuții

îmbrăcat în cenușa crematoriului m-ai
sedus
răsună brațări întru Dumnezeu
jumătate femeie
cinci dușmani intră în întruparea plină
de găuri
la ce bun trupul nepreumblat prin
templul lui Șiva
opt brațe trei ochi cântăreț din Veda
primul din zei

drag prieten înțelept etern dumnezeu
sfânta cenușă mantra tantra credința
păunii dansează la cântecul cucului
piesa șaivitolui convertit la jaini
ispașă
lăsând iepurele să alerge după ciori

nu suntem criminali doar căutăm
veseli
Sadașiva înfinit la ce-am papagalisi
nume de draci
prietene m-ai ajutat în multe crime
dumnezeiești
ochi ucigaș lui Kama și pe mine
orbindu-mă
în tine căzând ca vițelul vacii orb
pășind în abis

GEORGE ANCA

(IX)

Faptul a fost posibil nu doar datorită vecinătății și dominației politice, ci și prezenței de câteva secole a elementelor etnice slave alături de români și între români. Treptat, aceste grupuri slave au fost asimilate, nu înainte de a lăsa importante urme în limba și cultura românilor. Cu alte cuvinte, elita românească (formată până în secolele XII-XIII dintr-o mixtură de elemente etnice românești, slave, pecenegocumane etc.) a adoptat liturgia slavă, limba de cancelarie slavă, tradiția slavă. Faptul acesta de spiritualitate nu s-a putut realiza nici el instantaneu, ci pe parcursul câtorva secole, probabil cu intensitate mai mare în secolele XII-XIII.

La un moment dat, în jurul românilor și printre ei, în secolele XI-XIII, erau state puternice, organizate formal și sub aspect bisericesc. Predominau cele de tradiție și de orientare bizantină și de limbă slavă, precum Bulgaria, Serbia, Rusia. Ungaria și Polonia, deși legate de papalitate, aveau o puternică ierarhie bizantină și o numeroasă populație ortodoxă. Toate acestea i-au influențat puternic pe români, care au trecut treptat la liturgia slavă.

Cultura scrisă în limba slavonă

Cum s-a ajuns de la liturgia slavă la cultura scrisă în limba slavonă? Destul de ușor! În evul mediu – cum se știe –, mai ales în Răsărit, nu se poate imagina cultura scrisă în afara bisericii. Biserica era marea patroană a culturii, a tuturor compartimentelor sale. Odată adoptată liturgia slavonă – adică limba slavonă ca limbă a cultului –, și celelalte produse scrise s-au adaptat modelului slavon. Așadar, deși slavonismul etnic dispărea la nord de Dunăre în secolele XII-XIII, românii au păstrat ca pe o prețioasă tradiție cultura bisericească și politică a slavilor încă vreo patru secole, iar alfabetul chirilic, până pe la jumătatea secolului al XIX-lea. O mărturie impresionantă a acestui dualism medieval al românilor, cu o

limbă cultă scrisă (slava) și o limbă vernaculară vorbită (româna, de origine latină), datează de dinainte de 1473 și aparține lui Nicolae, episcop de Modruša, un apropiat colaborator al papei Pius al II-lea (9). Pe când Enea Silvio Piccolomini (viitorul papă menționat) își redacta vasta sa scriere geografică în care expunea pe larg teoria originii romane e românilor (însoțită și de unele deducții etimologice fanteziste), Nicolae de Modruša, în lucrarea *De bellis Gothorum*, nota: „Românii aduc ca argument al originii lor faptul că deși se folosesc cu toții [în scris] de limba moesilor, care e ilirică, totuși ei vorbesc din leagăn o limbă populară, care e latina, al cărei uz nu l-au părăsit deloc; și când se întâlnesc cu necunoscuți cu care încearcă să intre în vorbă, îi întrebă dacă nu știu să vorbească romana” (10). Mărturia lui Nicolae de Modruša (care a călătorit în Europa Centro-Orientală, a vorbit personal cu episcopul de Oradea, umanistul Ioan Vitez, și l-a cunoscut la curtea regelui Matia Corvinul, la 1463, pe principele român Vlad Țepeș, viitorul Dracula!) este importantă cel puțin din două motive: 1) ea arată că unii români aveau conștiința romanității lor în evul mediu și 2) că aceștia constatau ei înșiși deosebirea dintre funcția limbii române (latina) folosită de popor (loquuntur) și cea a limbii slave (moesice), utilizată ca instrument de exprimare a culturii scrise (utantur) (11).

Limba slavonă se învăța ca limbă cultă în mănăstirile din Țările Române și era o limbă moartă, cu anumite influențe ale limbilor slave vii (bulgară, sârbă, rusă) și ale limbii române. Limba slavă bisericească la români era limba în care Chiril și Metodiul traduseseră cărțile bisericești cu ocazia creștinării slavilor. Principalele texte bisericești scrise de români și pentru români datează din secolele XIV-XVII, perioadă din care s-au păstrat și texte de cronici (istoriografie), cărți de legi (literatură juridică), povestiri și acte de cancelarie (mai ales documente de proprietate), porunci princiare, corespondență diplomatică și particulară. Existau centre ale scrisului slavon în mănăstiri și pe lângă biserici, dar și în cancelariile de la curțile domnești și din orașe. Slavona se învăța și la curtea

domnească și la unele curți boierești. Ulterior s-au creat și academii princiare în limba slavonă. Există încă din secolul al XVI-lea importante biblioteci, mai ales la mitropolii, episcopii, mănăstiri și biserici. Tiparul, introdus la români în 1508, a fost și el inițial în limba slavonă, trecându-se abia după câteva decenii și la cărți imprimate în românește (dar tot cu litere chirilice). În secolul al XVII-lea se produce o adevărată „renaștere ortodoxă” în Țările Române, însoțită de tipărirea unor valoroase cărți în limba română, dar și în slavonă, prin eforturile principilor Matei Basarab și Vasile Lupu, sprijiniți de Petru Movilă, mitropolitul de origine română al Kievului (oraș aflat atunci în Polonia).

Interesant este faptul că și elita românească din Transilvania și Părțile Vestice – formată din mărunți feudali numiți cnezi, din clerici și puțini orășeni – avea ca limbă a cultului și a culturii tot slavona. Faptul este evident din cărțile care circulau, se scriau ori se tipăreau aici, din pisanile bisericilor și mănăstirilor ortodoxe, din atelierile de copiiști, din arhivele și bibliotecile păstrate.

Acad. IOAN AUREL POP

9. Șerban Papacostea, *Geneza statului în Evul Mediu românesc. Studii critice*, Cluj-Napoca, 1988, p. 227.

10. „Valachi originis suae illud praecipuum prae se ferunt argumentum, quod quamvis Mysorum lingua, quae Illyrica est, omnes utantur, vernaculo tamen sermone hoc est latino haud prorsus obsoleto ab incunabulis loquuntur; et cum ignotis congressi, dum linguae explorant commercium, an Romane loqui nolint interrogant” (Giovanni Mercati, „Notizie varie sopra Niccolò Modrusiense”, în *Opere Minori*, IV, Città del Vaticano, 1937, p. 247).

11. Ș. Papacostea, op. cit., p. 228.

Puncte de vedere

Ungaria Mare - incurabila obsesie

Între 1 Decembrie 2017 și 24 Ianuarie 2018, un duplicat al coroanei maghiare a Sfântului Ștefan a poposit la Muzeul de Istorie Națională al Transilvaniei în Cluj-Napoca. La prima vedere gestul guvernului de la Budapesta s-ar putea subsuma unui schimb cultural. În realitate, din cauza tensiunilor crescânde în relațiile româno-maghiare de la 1989 încoace, expunerea coroanei în capitala Transilvaniei, între datele cardinale ale celor două Uniri ale națiunii române, are o încărcătură ofensivă, este o sfidare. Sacra Coroană este "personificarea Ungariei Mari", care a înglobat în perioada medievală, pe lângă Ungaria propriu-zisă, Serbia, Croația, Slovenia, Bosnia, Transilvania, Ucraina subcarpatică și Galiția. În momentul formării dualismului austro-ungar (1867) teritoriile Sfintei Coroane s-au restrâns la Ungaria și Transilvania, anexată împreună cu Banatul și Voivodina, Crișana cu Sătmarul și Maramureșul. Croația și Slovenia formau o uniune sub aceeași coroană maghiară.

Ungurii folosesc acest artifact medieval ca o atestare incontestabilă a dreptului lor de dominație asupra unor teritorii care au stăpâni istoric dovediți. Să subliniem ridicolul nesfârșit al iluziei ungurești. Suntem cu totul de acord cu Ion Coja că "*Ungaria așa zis Mare a fost un artificiu administrativ [...] decizie luată în 1867, de azi pe mâine, într-un birou, în urma unor intrigi și aranjamente de culise*" (ioncoja.ro/ungaria-mare-nu-a-existat). România Mare s-a creat prin jertfa a sute de mii de români, jertfa consfințită la 1 Decembrie 1918. Justificat, se întreabă autorul, unde este jertfa ungurească la 1867, când în armatele imperiale austriece care au eliberat Budapesta de ocupația turcească nu s-a aflat nici măcar un combatant ungar. Acelora dintre unguri care deplâng așa zisa nedreptate de la Trianon, profesorul Ion Coja le dă peste nas, amintindu-le că "*la Trianon, în 1920, s-a decis crearea statului Ungaria! Budapesta nu mai fusese capitala unui stat adevărat, suveran, încă din 1527, după dezastrul de la Mohaci*" (*idem, ibidem*). Dar această așa zisă Ungarie Mare a fost, s-a terminat, s-a consumat. Ceea ce nu s-a consumat și care rămâne este continuitatea poporului român în

Dacia Felix, adevăr pe care maghiarii din Ungaria, sau, cel puțin oficialitățile lor nu vor să-l accepte. Este de neînțeles ca un neam care a imigrat din Asia și s-a așezat în Panonia să conteste dreptul la patria lor a românilor și din când în când să le amintească de o dominație nejustificată decât de dreptul forței nu de forța dreptului.

Toate teoriile scornite, dintre care cea mai cunoscută, cea a unei Transilvanii nelocuite de nimeni la venirea ungarilor sunt pure fantasmagorii, contrazise de atâtea dovezi arheologice, pe care vecinii noștri le ignoră cu încăpățănare, reiterând din când în când aceleași idei răsuflete, revizioniste. Ei tot repetă o eroare în speranța că doar, doar prin perseverență vor reuși să impună falsul istoric, vor reuși să copleșească adevărul și vor găsi audiență la Marile Curți. Ei interpretează Pacea de la Trianon ca o pierdere tragică a ceva care li se cuvine, ca și când ar fi o posesiune naturală. Ungaria nu înțelege că tragică nu este pierderea Transilvaniei, care a revenit la populația majoritară românească, stăpâna de drept a acestui teritoriu, consfințindu-se astfel o realitate istorică. Tragică este persistența maghiarilor în eroare și iluzie, fapt ținând, până la urmă, de domeniul tratamentului freudian. Fiind studentă la Cluj între 1960-1965, îmi amintesc perfect de lupta Academicianului Constantin Daicoviciu, Rectorul Universității Babeș-Bolyai cu pretențiile absurde ale Ungariei, animată mereu de revendicări revizioniste. Au trecut cincizeci și opt de ani de atunci și iată-l pe actualul Rector al Universității clujene, Profesor Dr. Ion Aurel Pop confruntat cu același război psihologic. Domnilor este prea mult deja! Am ajuns noi români să ne justificăm continuu vietuirea pe teritoriul străjuit de arcul carpatic numai pentru că urmașii unor triburi migratoare, care au înspăimântat Europa prin sălbăticia lor, flutură aberații, formulează pretenții, râvnesc la

ceea ce nu este al lor? Dovezile arheologice sunt zdrobitoare că Transilvania este a românilor și va fi atâta vreme cât vor mai fi români.

Guvernul de la Budapesta practică războiul asimetric atât de la modă în zilele noastre, înverșunarea fiindu-i cu atât mai mare cu cât rezultatele întârzie să se arate. Că obsesia Transilvaniei pare a fi incurabilă în conștiința maghiarilor ne-o arată stăruința lor revizionistă, care apare la suprafață ori de câte ori contextul social politic în România devine tulbure, adică exact cum s-a întâmplat de la lovitura de stat din 1989 încoace. Închămarea lui László Tökes la carul falsei revoluții, implicarea lui în scenariul scris de marile puteri a anunțat clar întregul cortegiu de lucrături iredentiste, cu care se confruntă românii de atunci până astăzi. Frații maghiari se află în așteptare, doar, doar se va suci istoria în favoarea "recuperării" Transilvaniei. Trebuie să fii orb să nu constăți zvârcolirile extremiste maghiare din Transilvania, încurajate de tendințe similare din Ungaria. Vezi activitatea paramilitarilor din Garda Maghiară din partidul lui Jobbik.

Cât de neîntemeiată este revendicarea autonomiei ținuturilor secuiești, când majoritatea zdrobitoare a locuitorilor din această zonă se declară maghiari la toate recensămintele populației. Să ne întoarcem la 1910, la legile de deznaționalizare forțată prin educație și cultură ale ministrului învățământului Albert Apponyi (1846-1933). Nu este o taină că în Europa politica maghiară de deznaționalizare a fost cea mai atroce. A fost atât de atroce încât nu i-a exceptat nici pe secuii din comitatele lor. **Corneliu Florea în cartea sa *Călător prin felurite lumi (Bistrița, 2016) insistă asupra unui adevăr trecut mereu sub tăcere și anume că între 1848 și 1918 secuii au fost maghiarizați. În 1910 se declarau secui 400.000, iar în 2012 sub 1.000. Concluzia este limpede: cu o mie de secui nu se poate forma un ținut secuiesc, dar domnii Iliescu, Năstase, Severin, Băsescu, Ponta sau nu știu asta sau se fac că nu știu, fiind "niște hiene politice jegoase" (op. cit., p. 177) la cheremul străinilor.*** Minoritatea maghiară din România, cea mai zgomotoasă dintre minorități, s-a dus cu jalba-n proțap mereu pe la forurile internaționale, plângându-se de atentatul politicii românești la identitatea ei etnică. Toți maghiarii din România își vorbesc limba maternă, dar nu toți cunosc limba oficială. →

SILVIA URDEA

Cât de zguduitoare este însă mărturisirea IPS Arhiepiscop Ioan Selejan că în unele sate *"sunt români care vorbesc limba română numai cu Dumnezeu"* (op.cit., p. 189). Toleranța românilor față de fenomenul udemerist este vecină cu prostia, iar miopia politică voită a multor guvernanți români se numește trădare națională. Putem afirma, fără să greșim, că implicarea pastorului Lászlo Tökes în lovitura de stat de la 1989 a fost semnalul declanșării mișcării revizioniste maghiare în Transilvania. Agitația stârnită de revendicarea autonomiei secuiești este susținută de mișcarea tinerilor din cele 64 de comitate (HVIM), de postul de radio *"Radio Sfânta Coroană"*, de asociația *Karpatia*, toate acestea animate de mesaje șovine, antiromânești.

Sfânta Coroană a Ungariei, simbol al extremismului, trimisă la Cluj-Napoca în anul jubileului Marii Uniri este un afront la adresa României, o provocare, o jignire a românismului. Prin acest simbol ungurii vor să se legitimeze ca europeni și asta n-ar fi nimic dacă ideea "teritoriilor Sfintei Coroane" n-ar fi parte integrantă a simbolului. În 2003 Lászlo Peter în studiul său *Sfânta Coroană a Ungariei - Vizibil și Invizibil* arată că în 1790 nobilii maghiari au lansat ideea că Transilvania este parte a Ungariei *"ca teritoriu al Sfintei Coroane"*. În conștiința maghiară a avut loc un proces de mistificare a simbolului coroanei, care prin ea însăși ar fi acordat ungurilor dreptul la dominație a popoarelor din jur. După 1920 doctrina Sfintei Coroane a început să câștige din nou teren în conștiința maghiară, devenind ideologia oficială a regimului și bază pentru pretenții teritoriale susținute până în prezent. Abandonată în timpul comunismului, doctrina a reapărut după 1989, unii politicieni cerând chiar să fie inclusă în constituție.

Ce este de fapt Sfânta Coroană, care nu părește niciodată clădirea parlamentului din Budapesta? La Cluj-Napoca a fost adus un duplicat pentru care românii au trebuit să plătească 50.000 de lei asigurare. Asigurare la afront! Coroana este atribuită eronat lui Ștefan cel Sfânt, care ar fi primit-o de la papă în anul 1000, când a avut loc creștinarea ungurilor. Documentele din Arhivele Vaticanului nu fac nici o referire la acordarea coroanei de către papă regelui Ștefan, canonizat în 1083. Cercetătorii au arătat că nu ne aflăm în fața unei coroane catolice, ci a unei coroane bizantine, informația fiind oferită chiar de inscripția de pe spatele

coroanei grecești care compune, alături de cea latină și de cruce, ansamblul numit Sfânta Coroană. Pe verso-ul coroanei grecești sunt reprezentate împărații bizantini Mihail Dukas al VII-lea și Constantin Porfirogenetul, iar alături de ei găsim reprezentarea regelui maghiar Geza I cu inscripția *"Lui Geza I, credinciosul rege al turcilor"*, izvoarele bizantine numindu-i pe maghiarii turci. În concluzie, nu este vorba despre papă și Sf. Ștefan, ci de regele Geza I, loial Bizanțului, căsătorit cu o prințesă bizantină. Diadema grecească a aparținut, de fapt, prințesei, deci coroana este femeiască, intrând în posesia casei regale maghiare la căsătoria regelui Geza I. Istoriografia maghiară evită acest adevăr că primii regi maghiari au fost supuși Bizanțului. De dragul afirmării ideii integrării europene a ungurilor se preferă varianta falsă a relației cu lumea catolică, de unde ar fi provenit Sfânta Coroană. (cf. <https://io.wp.com/www.certitudinea.ro/fisiere/mage/parlament-budapesta.jpg>).

Critici aspre trebuie adresate guvernului de la București, care se prefacă a nu vedea impertinența și ostilitatea administrației ungurești din județele Covasna și Harghita. Până când vom tolera situația absurdă a persecutării românilor în propria lor țară? IPS Arhiepiscopul Ioan Selejan din fruntea episcopiei înființate la Covasna în 1994 i-a mărturisit lui Cornel Florea că cimitirele românești sunt profanate, pridvoare de biserici sunt atacate cu pietre, iar românii sunt discriminați cu dușmănie ca să fie forțați să părăsească aria. (Vezi Corneliu Florea, *Călător prin felurite lumi*, Bistrița, 2016, p. 177, 189). Din

Grigore Bradea

Grigore Bradea

cauza unor aranjamente electorale cu UDMR-ul guvernării români își bat joc de suferința unui popor, care a îndurat opresiunea națională pe pământul pe care l-a apărât secole de-a rândul cu sacrificiul vieții. Cei care îndrăznesc să trădeze acest popor astăzi vor da seama la judecata istoriei. La presiunile iredentei maghiare s-a pus problema votării zilei de 15 martie ca sărbătoarea națională a maghiarilor din România, ea fiind și ziua națională a Ungariei. Conotațiile lui 15 martie 1848 sunt funeste pentru români, amintind de ura nestăvilă a lui Kossuth Lajos, care a trecut prin foc și sabie zeci de sate românești, de tragedia lui Avram Iancu, de întreaga dimensiune a durerii românești. O asemenea hotărâre ar fi antiromânească și antinațională. Academia Română s-a pronunțat într-un comunicat împotriva unei asemenea nesăbuite din partea guvernanților români: *"A vota ziua de 15 martie ca zi a maghiarilor din România înseamnă o ignorare flagrantă și vinovată a memoriei istorice a românilor ..."*.

Minoritatea maghiară din România nu formează un stat în stat, ceea ce s-ar consfinți însă prin votarea unei zile naționale speciale pentru această comunitate. Să ne amintim de confruntările de stradă de la Târgu-Mureș, cauzate tocmai de aprobarea tacită de către guvernul Iliescu a sărbătoririi de către minoritatea maghiară a zilei de 15 martie, insultă majoră la adresa românilor. Nu ne este greu să înțelegem azi că impunerea acestei zile în calendarul sărbătorilor naționale ale României face parte din agenda iredentei maghiare, care își urmărește planurile pas cu pas. Credeți cumva că pastorul Lászlo Tökes s-a înhamat degeaba la echipa putchistă din 1989? Scenariul impunerii lui 15 martie a fost deja jucat și încercat la Târgu-Mureș în 1990. A fost unul sângeros, tragic.

Nu încercați domnilor să-l mai repetați ca să nu pățiți ca măgarii care pășteau liniștiți pe Vezuviu tocmai când vulcanul începea să clocotească.

Delray Beach, 16 februarie 2018

Regele Mihai și Țara Hațegului, o călătorie în istorie...

La sfârșitul anului 2017 Regele Mihai I de România a dat oamenilor o imagine despre o lume pierdută și greu de regăsit. Decesul său la o vârstă venerabilă, martor al marilor evenimente din secolul al XX-lea, mai ales ale ultimului război mondial, au impresionat pe mulți români. Cetățenii simpli au redescoperit simbolurile unei națiuni în plină globalizare: armata și biserica lângă rege. Funeraliile sale au început printr-o slujbă religioasă și au declanșat emoții intense, militarii care au însoțit sicriul prin gesturi solemne și rânduială, au dat semnalul încheierii unui ciclu în istoria României. Imaginile, uneori, transmit idei mai multe decât discursurile.

Iancu Badiu a preluat aceste simboluri și mesaje, unele subliminale, și le-a convertit într-o carte de suflet: *Regele Mihai și Țara Hațegului**, carte apărută la Deva: Editura Karina, 2018.

Bun cunoscător al zonei, autor al multor monografii despre acest ținut de excepție, o țară în țară, el ne oferă o istorie a istoriei moderne prin scrierea sa, un text valoros prin potențarea memoriei celor care nu vor să-și uite trecutul.

Deși adept al unui stil frust, cu accente academice, bazat pe documentare serioasă, autorul se lasă furat de emoții inerente, preluate din societatea în care trăiește. Pasiunea pentru Țara Hațegului și simpatia pentru personajele istoriei, au dat argumente pertinente pentru coagularea unei viziuni asupra monarhiei și legătura acesteia cu poporul, plus simbolica relație cu divinitatea.

Iancu Badiu își începe demersul cu o scurtă introducere în temă, o recunoaștere a valorilor pierdute și a faptului că manipulările politice pot afecta generații de cetățeni. El reține: „Mai târziu, si din spusele părinților, am înțeles că tânărul Rege, contrar celor afirmate de propaganda oficială comunistă, fusese cunoscut și iubit de întreaga țară” (*Introducere*).

Mama face legătura cu vatra, cu pământul care ne susține existența, ea

biruie asupra ideilor impuse, ea oferă placenta plină de căldură în care mintea oamenilor este formată corect.

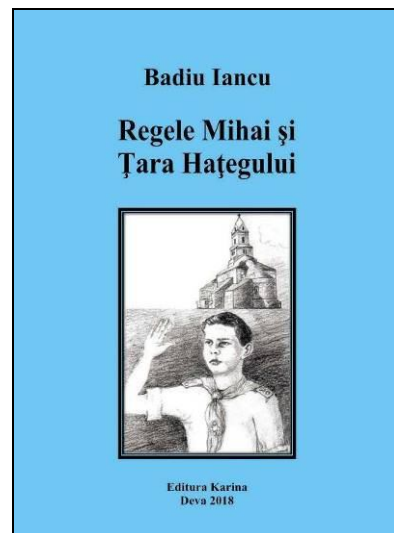
Cu tact, cronicarul prezintă regii României, viața Regelui Mihai I de România, și intră în zona de educație a unui monarh, zona aceea menită să formeze un conducător apt să adune oamenii în jurul ideii de patrie. Face o analiză a *clasei palatine* care i-au oferit Voievodului ocazia să prindă marile paradigme care susțin un popor. Se concentrează pe esența educației de nivel înalt, atât teoretic și practic, cât și uman. Sigur, de o astfel de educație ar trebui să beneficieze mulți români, din păcate, în modelul clasei palatine, avem doar un model. Educația profundă necesită resurse, oameni, deschidere. Numele profesorilor fostului rege sunt importante și au făcut carieră în epocă. Oare timpurile moderne, cu modul de comunicare rapid, pot oferi astfel de resurse? Rămâne modelul care poate fi implementat în orice formă.

Iancu Badiu prezintă Țara Hațegului ca un ținut special, unul care cuprinde în miniatură întreaga țară. Autorul preia ideile sale și temele care l-au preocupat în monografiile anterioare referitoare la ținut și ne oferă o scurtă sinteză despre lumea românească în secolul al XX-lea, deceniul al patrulea, dens și tensionat, cu frământări în cadrul societății, a sistemului monarhic, a credințelor și speranțelor care modelau o țară.

Putem citi despre călătoriile Regelui în Țara Hațegului, autorul insistă asupra vizitelor făcute de Marele Voievod Mihai la, Sarmizegetusa, în

ISBN 978-606-8888-24-8

locul vatră de istorie și suferință. Sunt redată cu emoție întâlnirile Regelui cu oameni simpli care îl admirau, implicarea lui în viața acestora în mod concret prin activitățile practice, prin donații, prin încurajare. Există o legătură a oamenilor cu pătura celor conduceau țara, o relație bazată pe simpatie și încurajare reciprocă.

Desigur, autorul ne poartă prin istorie, ne readuce aminte de actul decisiv de la 23 august 1944, unul de cotitură, curajos și controversat. Un act care a permis ca țara să-și recapete ritmul pentru o vreme, să-și mai vindece rănille lăsate de războiul mondial. Apoi istoria se frânge monarhul este obligat să abdice la 30 decembrie 1947 și să intre într-o zonă a destinului tragic, un rege fără de țară, un om în plină furtună. Revenirea lui după anul 1989 în România, sub alte simboluri, după ce istoria își făcuse jocul tragic, a reaprins simpatia pentru instituția monarhiei ca formă de conducere, vremurile însă erau marcate de alte tendințe. Toate acestea au lăsat amprente în mințile oamenilor din Țara Hațegului, pe principiul vaselor comunicante, mișcările din istorie afectează toate straturile societății.

Iancu Badiu prezintă tragedia suferită de fostul suveran, explicând-o prin acțiunea fostului sistem comunist care a cuprins țara după 1948 până în 1989 (de fapt, începând cu anul 1944), cu principii sociale dure și inflexibile. Nu ne prezintă aranjamentul și înțelegerile dintre marile puteri mondiale legate de România, pacte care au produs multe drame, mulți cetățeni fiind afectați de acestea. →

CONSTANTIN STANCU

Factorul extern având un rol important în modelarea societății românești, la fel de puternic precum factorul intern. Este uitată scrisoarea Regelui adresată conducerii Statelor Unite ale Americii despre situația din țară, scrisoare care nu a mai primit răspuns și care nu este abordată, în general, de istorici.

Cartea se bazează pe o bogată bibliografie, pe anexe, pe date preluate din presa vremii, pe cărți care s-au scris despre viața fostului rege. Monografia de față capătă astfel consistență și credibilitate.

Implicarea foștilor regi ai României în marile evenimente istorice ale țării, modul cum au condus țara sunt rediate corect, echilibrat și oferă o imagine curată despre vremuri care au contat în coagularea identității românești.

Iată ce scrie Badiu despre clasa palatină care i-a oferit Regelui suportul necesar în vederea formării sale ca om: „Călătoria de sinteză a clasei regale se făcea pe baza unui plan ce conținea: traseul, scopurile călătoriei printre care se numărau <<a completa cunoștințele Măriei Sale despre țara și poporul român, metodele din care: observația, excursia, „reflexiunea personală”>>. Cursurile bazate pe materii particulare erau înlocuite prin grupe de materii...” (*Cursurile de sinteză ale clasei palatine*).

În pagini de suflet sunt prezentate aspecte și imagini din orașul Hațeg în anul 1935: „În dimineața zilei de 11 iunie 1935, clasa regală pornește din gara Hațegului, trecând spre nord printr-o stradă nouă care purta numele voievodului Mihai Viteazul, apoi a traversat râul Galbena pe un pod de fier. Aici au văzut clădirea <<Școlii Comerciale Superioare>>, unul dintre edificiile de seamă ale localității. Apoi elevii și profesorii au străbătut piața centrală a orașului, care este destul de largă. Aici se desfășura în fiecare luni un târg, deosebit de animat de forfota românilor. Târgușorul era împodobit de patru biserici, două românești: ortodoxă și greco-catolică; și două ungurești: catolică și reformată” (*O plimbare în Hațeg la anul 1935*).

O imagine mai pertinentă despre prezența Regelui în Țara Hațegului este prezentată în capitolul inedit intitulat *Regele Mihai în memoria*

locuitorilor Țării Hațegului, din care reținem: „C.I., pensionar din satul Plopi din apropiere de Hațeg, relatează: <<Eu trăiesc datorită Regelui Mihai. Tatăl meu, învățător în sat, s-a născut în același an cu Regele, astfel că în timpul celui de al Doilea Război Mondial, a fost lăsat la vatră în Slovacia, alături de alți tineri soldați născuți în același an. După plecarea tatălui meu, întreaga companie a pierit în lupte>>”.

Momente tragice s-au petrecut în zonă după abdicarea Regelui. Unii oameni au fost bulversați de schimbările brutale din istoria noastră, alții au profitat promovând în posturi cheie din noua structură socială, controlată de puterea comunistă de inspirație sovietică. Cei care au s-au opus au intrat în atenția organelor de Securitate. Iată cum reacționau cetățenii de aici: „Drăgulescu Petru, plugar din Vâlcelele Bune, dă o declarație la Biroul de Securitate Hațeg, la 5 ianuarie 1949, prin care neagă că într-o discuție cu mai mulți consăteni, ar fi spus vorbe împotriva P.R.M. El mai declara că nu știa cine a scris cu creta pe pereții caselor <<Trăiască Regele Mihai>>. Plugarul Tiroi Ioan din Vâlcelele Bune, participant la discuție, declară că a auzit când consăteanul Drăgulescu Petru ar fi strigat <<comuniștii bat și noi oameni liniștiți stăm la masă>>” (*După alungarea din țară a Regelui Mihai*).

Cititorul cărții va putea afla în concret date despre viața Regelui

Grigore Bradea

Grigore Bradea

Mihai dintr-un capitol dedicat acestuia, istoria se împletește cu evenimentele care i-au marcat existența, un destin marcat de tensiuni, tragedii și călătorii forțate pe alte meleaguri. Și totuși, el a rămas legat de Țara Hațegului pentru că aici a cunoscut oameni și zona i-a oferit momente speciale, încărcate de semnificații și bucurii.

Rămân clipele unice, care fac legătura dintre trecut și viitor. Profesorul Constantin Daicoviciu le-a prezentat elevilor din școala palatină monumentele de la Sarmizegetusa: „Sub îndrumarea profesorului Daicoviciu, elevii trec în clădirea muzeului unde se cercetează: statui, obiecte de ceramică, monede, statuete, obiecte de lut ars etc. (...) Rezultă că romanii de aici erau militari din tată în fiu fără întreruperi, semn al puternicei romanizării a orașului și a provinciei”. Așa a fost la data de 13 iunie 1935...

Cartea lui Iancu Badiu se citește cu interes, aventura spirituală atrage atenția prin legăturile care se formează între imaginea unui rege și oamenii unei țări. Între simbol și semnificație, între viață și moarte, sub aripile negre ale războiului, urii și refuzului. Fotografiiile din anexă refac atmosfera în care fostul suveran era dinamic și se preocupa de țară.

Numai iertarea poate duce noi deschideri...

*Badiu Iancu, *Regele Mihai și Țara Hațegului*, 105 pagini format A4, Deva: Editura Karina, 2018.

MIHAIL SĂULESCU, SCRITORUL - EROU

Născut în București la 23 februarie 1888, mai exact acum 130 de ani, într-o familie cu oarece pretenții intelectuale, fiul lui Nicolae Săulescu, ofițer și pictor, și al Ecaterinei, Mihail Săulescu va împărtăși un destin poetic apropiat prin sensibilitate și prin coșmarul unor experiențe biografice de al altor poeți născuți sub aceeași zodie a nenorocului. S-a spus că totul, în existența poetului sugerează ritmul alert. După studii liceale la „Sf. Sava” și „Matei Basarab” din București (1898-1903), urmează, fără să termine, Conservatorul de Artă Dramatică, arătând, în schimb, o tot mai stăruitoare preocupare în a se impune în plan literar. Mihail Săulescu își începe activitatea literară pe fondul cunoscutei dispute de la începutul secolului XX între simbolism și tradiționalism, rivalitatea dintre moderni și sămănătoriști reușind să imprime o structurare adâncă a culturii române în secolele XIX-XX. Volumele de versuri tipărite la scurt timp după debutul cu versuri în revista „Sămănătorul” (1906), de la *Versuri* (1906), renegat vehement de autorul însuși prin retragerea acestuia din librării, până la *Departee...* (1914) și *Viața* (1916), sunt în măsură să contureze pe deplin imaginea unui poet de o sensibilitate exacerbată în neliniște și manifestări insurgente, pentru care descoperirea unui ideal superior „e însăși esența poeziei”. Legate printr-un număr variabil de motive și simboluri, versurile lui Mihail Săulescu împărtășesc, la o lectură integrală, o experiență estetică a unui poet la care trimiterele spre „virtuțile bătrânilor” și spre „datinile strămoșești” se intersectează cu tendințele relativ discrete spre poezia modernă, neliniștea și setea de absolut fiind traduse în „partituri de aspect simbolist”.

Tot mai dinamic și acaparator, poetul este prezent peste tot, trece de la o revistă la alta, dominat de o remarcabilă dorință de împlinire, atât pe plan literar, cât și pe plan etic-uman. Spirit romantic, fiul viitorului general N. Săulescu arde într-o tensiune continuă, „muncit de-aceeași veșnică-ntrebare”, de „exclamații

frecvente, note joase acompaniind o tristețe devenită reflecție și cântec, ochii căutând, într-o febră continuă, orizonturi inaccesibile” (Const. Ciopraga). Trece adeseori pe la reviste de felurite orientări, de la „Luceafărul” și sămănătoriștii G. Tutoveanu, G. Rotică și A. Cotruș poetul devine foarte activ în primul an al „Convorbirilor critice”, alături de o pleiadă de poeți (Cincinat Pavelescu, Ion Minulescu, Al. T. Stamatiaș, D. Nanu, Corneliu Moldovanu, M. Codreanu, Barbu Nemțeanu, N. Davidescu, Emil Isac și Mihail Sorbul), trece pe la „Facla” lui T. Arghezi, colaborează la „Flacăra”, dimpreună cu Adrian Maniu și N. Davidescu, dar și la modernista „Insula”, poetul apărându-i lui Camil Petrescu – „boem, violent, impulsiv, sceptic, entuziast și religios”. Publică sporadic la „Minerva literară ilustrată”, o revistă-magazin editată de Institutul de editură „Minerva”, trece pe la „Ramuri”, unde simboțiștii erau doar obiect de parodie, prezența lui Mihail Săulescu fiind înțeleasă aici doar prin orientarea spre modernism a acestuia. Situația nu era diferită nici la revista „Arta”, unde, cu toate adversitățile, prezența simboțiștilor era o realitate ce nu putea fi ignorată. Mai mult decât atât, încă din primul an al secolului al XX-lea, pe la 1901, prin retragerea lui I. Al. Brătescu-Voinești, mai vechii conducători ai „Convorbirilor literare”, P. P. Negulescu, Mihail Dragomirescu, I. Bogdan, D. Evolveanu, A. Naum și D. Onciul, istorici, juriști și oameni de știință, îl

cooptează în comitetul de conducere al revistei, alături de nou veniții N. Valenti și I. A. Basarabescu.

Dincolo de solitudinea citadinului, legate printr-un număr variabil de motive și simboluri, versurile lui Mihail Săulescu împărtășesc, la o lectură integrală, o experiență estetică a unui poet care „fructifică atitudini și motive din fondul comun al simbolismului: mirajul «departelui» și al «zărilor albastre», marea, corăbiile, «insulele stinghere», ce «zac necunoscute» în Pacific, peisajele exotice, parcul autumnal, ploaia, solitudinea, reclusiunea, nevrozile și *morbidezza*, dar și marele oraș” (Nicolae Mecu). Studiat din perspectiva unor etape biografice, poemul *Războiul* este reprezentativ pentru ansamblul de mijloace de expresie și procedee prin care Mihail Săulescu definește, „cu o sinceritate viscerală” și cu vibrație cvasi testamentară, neliniștea socială a lumii moderne, universul războiului „ca destin implacabil” și viața individuală consumată pe un fond de nevroză și oboseală: „Parc-am trecut prin viață de zeci de mii de ori! / Parc-am trăit, cu *umul*, în zeci de mii de inși! / Parc-am cules din parcuri cu zeci de mii de flori! – / Parc-am suit toți munții, prăpăstioși și ninși!” (*Nevroză*). Poet grav, cu o mare capacitate de a specula în imagini, Mihail Săulescu găsește mereu pretexte de meditație, într-o manieră în care îl putem descoperi pe P. Cerna, după cum, în altă parte, diverse fenomene ale naturii, vântul apele, devin metafore și simboluri, vehiculând reflecții. Deși mai puțin reușit artistic, poemul *Războiul* confirmă prin tematică și structură expresia artistică a sentimentului jervei „pentru un pământ mai fericit”, posibil de integrat în atmosfera altor poeme scrise pe această temă în preajma Primului Război de reîntregire a neamului românesc. Trecând de pe câmpul literar pe cel de luptă, ultimele sale poeme, gândite probabil în uniformă, poartă pecetea atmosferei războiului, emblematic rămânând, în acest sens, poemul *Războiul*, cuprins în volumul din 1916, sinceritatea accentului alternând aici cu unitatea viziunii unor poeți de un remarcabil simț plastic. Impregnat de conștiința jervei „pentru un pământ mai fericit”, →

MARIN IANCU

Soldatul Mihail Săulescu

RĂZBOIUL (Fragment)

Trec batalioanele spre munte,
și peste munți, și peste ape
Trec batalioanele, și-n mers,
Avântul lor pornit ca să înfrunte
Abia își face loc, abia încape
Sub cerul strâmt, de iarnă, șters.
Trec batalioanele spre munte,
Și peste munți și peste ape.

Pe-ntinsele șosele-ndepărtate,
Alunecă cu arme și fanfare,
Cu cai aprinși, cu lănci înflăcărate,
Cu baionete spintecând în zare,
Cu cântece de luptă și cu goarne,
Cu tunuri grele și uruitoare,
Cu gloanțe, cu obuze și cu
Came:
Se văd trecând, și nu știu până unde!
Pe drumuri parcă veșnic neoprite
Pământul este zgomot de pași și de

copite
Și aerul e ceață de gândire,
Iar cerul strâmt, de iarnă, nesfârșire
Se duc purtând în ele un nou simbol
de viață,
În lăncile ce se aprind de soare.
În ranițele pline de gloanțe-
ucigătoare,
În tunurile mute, cu gurile deschise,
Spre cine știe care dimineață
.....

Dar, în mormântul vostru, voi nu veți
fi uitați!
În visul către care neîncetat a mers,
Va reîncepe lumea, din nou, mai mult
să creadă
Cu cât, mai depărtată, umilă de-azi
cireadă,
Va-mpodobi pierdutul ei strop de
univers,
Cu neînchipuită
Iubire, -abia visată,
Spre care totuși mergem și-o vom

ajunge-odată
Iar voi, în groapa voastră „comună”
de departe,
Voi veți simți, desigur, că peste-a
voastră moarte.
Și peste tot ce ochii v-au plâns către
sfârșit,
E gândul c-ați murit,
De mult, pentru o
Țară
Ai cărei fii, odată, vor ști și ei să
moară
Ne-nfricoșați de moarte, tăcuți pân-la
sfârșit -

Așa, ca voi, acuma - și nu doar pentru
Ea,
Dar pentru
Lumea nouă, pe care alții-abia,
În urma tuturor, târziu, o vor vedea.

1916-1918. „La praznicul Unirii
tuturor românilor”

→poemul este proiectat pe refrenul „trec batalioanele spre munte, / Și peste munți, și peste ape (...) cu muzici și cu arme, drapele și fanioane, / Înaintați senine și largi batalioane (...) / În noile hotare”. Dincolo de sinceritatea și autenticitatea notației, imaginile din *Războiul* se vor regăsi mai târziu în sugestiile apocaliptice din creațiile celorlalți reprezentanți ai generației sale. Printre scriitorii combatanți pe frontul războiului pot fi pomeniți, cu deosebire, D. P. Perpessicius, care, mobilizat pe front și rănit la Turtucaia, rămâne invalid de brațul drept, G. Topîrceanu, combatant la Turtucaia, pe urmă prizonier 2 ani în Bulgaria, până în 1918, Octavian Goga, înrolat ca simplu soldat pe frontul din Dobrogea, Camil Petrescu, rănit în Ardeal, la Cincu, apoi la Mărăști și Cașin-Oituz, luat prizonier la unguri până la 10 aprilie 1918, scriitorul fiind mult timp considerat mort la datorie. Printre aceștia, scriitorul Ion Grămadă, înrolat voluntar la Vânători de munte, moare eroic în timpul unui asalt la Cireșoia, după cum, împărțășind același destin tragic, poetul Constantin T. Stoica cădea eroic în ziua de 23 octombrie 1916, în urma unui bombardament de artilerie, pornit vijelios în aripa stângă a poziției de pe înălțimea Spinul, de lângă Titești de Vâlcea, pe care o

apăra subunitatea condusă de el, adjutantul de batalion.

Structură contradictorie, combinație dintre predispoziția spre visare a unui boem fără complexe și înclinația spre sacrificiu a unui temperament vitalist, poetul se arată capabil de hotărâri dintre cele mai temerare. La douăzeci și opt de ani, încă din primele zile ale campaniei din 1916, Mihail Săulescu se înrolează voluntar de îndată ce România declară război Austro-Ungariei, pornind la data de 27 august 1916 spre câmpul operațiunilor în regimentul 46 al Diviziei IV. Se știe că haina militară l-a atras dintotdeauna, tatăl său, maiorul Nicolae Săulescu, i-a oferit în familie acest exemplu, dar s-a și împotrivit atunci când, în campania din 1913, a celui de-Al Doilea Război Balcanic, pentru care tânărul literat cere să fie trimis pe front, acesta intervine și îl demobilizează din regimentul 21 infanterie. Pe la sfârșitul lunii septembrie, probabil pe 30 ale lunii, angajat în cele mai periculoase acțiuni de luptă, viața soldatului Săulescu este frântă brutal de aripa nemiloasă a morții în luptele de pe șoseaua Predeal-Timiș. La ieșirea din Predeal spre Brașov, în apropierea locului în care a căzut, la inițiativa Societății Scriitorilor Români a fost înălțat un impresionant monument al eroului, realizat de sculptorul Oscar Han, un grup statuar

ridicat la 5 septembrie 1930, cu inscripționarea „POETULUI EROU MIHAIL SĂULESCU - CĂZUT ÎN LUPTELE DE LA PREDEAL - SOCIETATEA SCRITORILOR ROMÂNI”, mărturie și astăzi, la peste o sută de ani de la tragicele evenimente, despre eroismul și măreția jertfei aduse de Mihail Săulescu, asemenea altor poeți-eroi de aceeași factură spirituală, precum Constantin T. Stoica, Ion Trivale, Ion Chiru-Nanov, Andrei Naum sau Ion Grămadă. „Împrejurările exacte în care a murit poetul nu se cunosc nici azi”, relatează Jebeleanu, cel care i-a îngrijit ediția de „Opere. Mihail Săulescu”, apărută în 1947 la Fundația Carol al II-lea pentru literatură și Artă: „Se știe doar că – prevăzând o zi de luptă grea – comandantul companiei din care făcea parte Săulescu, vrând să-l scoată pe poet din linia de foc, i-ar fi ordonat să ducă un raport la Divizie. «E atât de frumos!», ar fi exclamat Mihail Săulescu, privind primejdioasele jocuri luminoase ale grenadelor și ale obuzelor ce explodau – și s-a rugat să fie lăsat acolo, în tranșee. Când ofițerul, într-un târziu, avu răgaz să privească în juru-i, îl zări pe nefericitul poet, moale și cald încă, cu ochii pe jumătate închiși și cu zâmbetul neșters pe buză, ca în luminișul unei supreme inspirații”.

SENTIMENTUL ROMÂNESC AL FIINȚEI

Am reacționat fără reținere la ideea realizării unei antologii lirice circumscrise unor evenimente esențiale pentru „devenirea (noastră) întru ființă”: Războiul de Reîntregire a Neamului și Marea Unire, ajunse, pe rând, la moment centenar.

O selecție pentru o astfel de antologie (Editura Vatra veche, 2018) este, fatalmente, subiectivă, dar nu poate fi pusă sub semnul îndoielii buna credință, nevoia de a recupera/restitui gesturi poetice ale unor angajamente patriotice. Și când spun patriotice exclud orice conotație ideologică prin care s-au compromis, prin abuz de uz și deturnare, sentimente fundamentale care țin de ființa neamului, de devenirea națională.

Criza literaturii, de care s-a vorbit cu mai multă sau mai puțină îndreptățire, are în lirica patriotică o victimă majoră. Aproape că s-a indus un soi de vinovăție, de compromis pentru orice tentativă de reabilitare a unui gen liric, poezia patriotică.

Am spus-o întotdeauna, e convingerea mea intimă, că sentimentul patriotic nu exclude altitudinea estetică, nu salvează o temă, oricât de înălțătoare e, poezia. Cu atât mai mult în cazul poeziei patriotice, în care adevăratul patriotism vine și din exigența axiologică.

Războiul de Reîntregire a Neamului a avut poezia lui, angajantă, mobilizatoare, plină de speranță, dar și de suferință, de durere, pentru că orice război are vămile lui, rănile lui.

Marea Unire, în entuziasmul înfăptuirii ei, nu putea să nu declanșeze trăiri lirice.

Există o mare poezie a celor două evenimente? Fiecare poate să-și formuleze propriul răspuns, din perspectiva în care o astfel de poezie e supusă judecății de valoare.

Una dintre semnificațiile acestei lirici, deloc de neglijat, este dimensiunea importanței sale ca document, ca radiografie a unei stări de spirit în care au fost antrenate energii nebănuite și în numele cărora s-a plătit cu jertfe mari de sânge.

Ambele evenimente însă au probat eroismul la români, unul care are temelie istorică, probat în atâtea alte momente cruciale pentru păstrarea ființei naționale.

Cărturarul Marin Iancu, ardelean confiscat de munteni, în misiunea sa de dascăl, nu putea să stea deoparte în a argumenta și cu lirica patriotică legată de cele două evenimente, că oricâte păcate i s-ar găsi poporului român, nu-i pot fi contestate credința sa, conștiința sa de neam, curajul său, demnitatea sa, măcar în momente decisive.

Poate fi această antologie și un manual pentru învățarea sentimentelor patriotice de către cei care nu le-au perceput/avut încă, dar și pentru a renaște orgolii naționale la cei la care acestea au căzut în adormire.

Antologia profesorului Marin Iancu, cărturar angajat pe frontul limbii și literaturii române, ne propune acest sumar. Criteriile după care și-a selectat autorii și textele lor nu sunt exclusiviste și limitative. Ba chiar a renunțat la strictete tematică, incluzând texte dintr-un orizont mai larg.

Autorii antologați sunt de toate calibrele și de cele mai diverse situații în istoria literaturii române.

Lipsit de prejudecăți, prof. dr. Marin Iancu ne propune această antologie (Editura Vatra veche, 2018). Bună sau rea, rămâne să judece cei care o vor parcurge. Dar cine are porniri de contestare a ei mai are o variantă de lucru: să purceadă el însuși la realizarea unei antologii mai bune.

Nicio antologie nu o va putea exclude însă pe alta. Fiecare își va găsi locul ei acolo, în raftul de bibliotecă sau în colțul de inimă cu care dăm seamă pentru trecerea noastră prin lume.

NICOLAE BĂCIUȚ

Basarabia, iarăși și iarăși

Înainte de toate, de ce **Basarabia iarăși și iarăși**? Pentru că aceasta a fost și este încă *”...Trecută prin foc și prin sabie,/ furată, trădată mereu,/ ești floare de dor, Basarabie,/ ești lacrima neamului meu”*, după cum spunea poetul și patriotul român basarabean, Dumitru Matcovschi în poezia intitulată *”Basarabia”*.

Și pentru Ilie Șandru, Basarabia este *”lacrima neamului meu”*, căreia acesta, prin această carte, îi închină *”un monument”* de cuvinte bine strunite, format din informații istorice documentate, informații recente, multe luate pe viu prin trăiri personale, prin stări de fapte la zi și, tot la zi, aspirații și lupte pașnice, pentru libertate și autodeterminare, pentru a fi Basarabia ceea ce a fost cândva, parte a *”României dodoloațe”*.

După *”dezghețul”* din fosta U.R.S.S., realizat de Gorbaciov prin *”perestroika”* și *”glasnost”*, dezgheț început înaintea evenimentelor de la noi, din decembrie 1989, și spațiul fostei Republici Socialiste Sovietice Modovenești, fost cândva pământ românesc, locuită în majoritate de români basarabeni, a fost martora și protagonista încercării regășirii identitare și, ca atare, a câștigării libertății de decizie, pe toate planurile. Ilie Șandru s-a conectat atât fizic, prin participare la evenimente, cât și emoțional, la această luptă a românilor basarabeni pentru câștigare de drepturi civice și mai ales naționale, pentru a îndrepta nedreptățile istoriei. Martor a tot ce a fost bun și mai puțin bun, după 1990, Ilie Șandru aduce sub manta unui titlu inspirat, o serie întreagă de materiale publicistice, subsumate aceleiași teme, care au apărut în timpuri reali, în presa vremii. Este istorie, documentarism, poveste, jurnal, atitudine scrisă, mărturie, confesiuni, toate într-un melanj fericit, care dau o imagine a ceea ce a fost Basarabia, ce s-a vrut, imediat după 1990 și ceea ce este în prezent, *”prezentul”* oprindu-se undeva pe la anul 2006-2007.

Tomul de 347 de pg., conține trei mari capitole, fiecare capitol cu materialele lui de interes. În capitolul I, intitulat *”Basarabia noastră este o țară românească”* și în textul *”Când a pus muscalu` piatră de hotar la* →

RĂZVAN DUCAN

Prut”, autorul ne introduce în istoria acestui pământ românesc: „...intrarea trupelor rusești în Basarabia, în urma ordinului primit, la 22 noiembrie 1806, de generalul rus Michelson, de a ocupa Principatele Române; ”Trebuie precizat faptul că nici Moldova, nici Țara Românească nu au opus rezistență la intrarea trupelor rusești, acestea fiind socotite ca o armată eliberatoare a unei puteri creștin-ortodoxe..” (noi eram atunci sub ”Papucul” Imperiului Otoman - n.m.) ”...în ziua de Crăciun rușii ajunseseră la București”; ”După cum se știe, în cele din urmă, turcii au fost înfrânți. Pacea ce s-a încheiat la București, în 16/28 mai 1812, prevedea ca hotarul dintre cele două imperii să fie stabilit pe râul Prut, de la pătrunderea acestuia pe teritoriul Moldovei, până la vărsarea sa în Dunăre, apoi pe brațul Chilia. Totodată, teritoriul dintre Prut și Nistru (Basarabia) urma să între în posesia Rusiei”. Mai spune Ilie Șandru, în materialul de început al cărții, și ca o introducere a cititorului în istoria acestui spațiu: ”Cedarea Basarabiei era cea de a doua ticăloșie pe care turcii au comis-o față de români. Prima fusese cedarea Bucovinei către austrieci, în 1775. Și în 1812, ca și în 1775, Turcia nu putea oferi nimănui ceva ce nu-i aparținea”; ”Din păcate, stăpânirea rusă asupra Basarabiei va dura ”provizoriu” mai mult de o sută de ani”. (O statistică rusească din 1817, consemna că 86% din populație este format din români și doar 6,5% din ruși.); ”Puternica acțiune de deznaționalizare a populației românești autohtone și de strămutare a acesteia, dublată de o masivă colonizare a altor populații (ruși, bulgari, găgăuzi, germani etc.) au început să dea roade, astfel că într-un interval relativ scurt, de nici trei decenii, populația românească a Basarabiei mai reprezenta doar 66,4%, rămânând totuși majoritară”; ”Între acțiunile inițiate de autoritățile țariste pentru rusificarea românilor basarabeni s-a înscris actul samavolnic din 1867, prin care limba română a fost scoasă din toate școlile din Basarabia, astfel încât învățământul s-a desfășurat numai în limba rusă”. Straniu este faptul că în același timp, în Transilvania românească, pe atunci în Imperiul Austro-Ungar, administrația ungară trecea în urma ”dualismului” la maghiarizarea populației majoritare

românești, inclusiv prin învățământ. Să se fi înțeles atunci rușii cu ungurii? Posibil, ca și acum, de altfel, ei, rușii și ungurii, purtându-ne mai mereu, ”sâmbete”.

Purtând titluri care esențializează explicativ conținutul, autorul continuă cu materialele sale publicistice periplul istoric, cu Basarabia ca studiu de caz. Citez: ”În contextual istoric al vremii, determinat de desfășurarea războiului, în urma prăbușirii Imperiului Austro-Ungar și de victoria Revoluției bolșevice în Rusia, lupta pentru unitatea națională a tuturor românilor a intrat într-o fază finală, antrenând toate forțele sociale, atât din Țară, cât și cele din provinciile aflate sub stăpânire străină. Conștiința națională a românilor basarabeni și voința lor de a se uni cu România au fost stimulate chiar de urmările Revoluției ruse, din februarie 1917.”... ”La 27 martie 1918, Sfatul Țării, dând glas opiniei exprimate de populația Basarabiei, a adoptat hotărârea de unire a Republicii Moldovenești cu România”, În anul 1940, ”Basarabia a fost din nou ruptă ”de la sânul mamei sale”, nu de țarismul rus, ci de stalinismul roșu, sovietic, ce s-a dovedit la fel de rapace”.

Următoarele eseuuri sunt cele ale ”podurilor de flori”, de la cel mai entuziast, din mai 1990, când marele poet basarabean (deci român) Grigore Vieru spunea ”Eu cred că astăzi Dumnezeu a fost puțin român”, până la cel (cele) din ultimii ani, devenite, în mare parte, (doar) ”poduri de carte”, datorită pierderii din entuziasm a populației românești din Basarabia, și chiar din România, totul pe fondul regroupării și ofensivei rusofonilor, având sprijin de ”toate culorile” de la ”maica Rusie”. Sunt rânduri, de la bucurie la tristețe, sunt materialele unui început fulminat al apropierei Basarabiei de România, și invers, până la materiale în care și-a făcut loc deznădejdea. Sunt scrise cu multă simțire, autorul folosind persoana întâi, singular, fapt ce denotă și implicare afectivă. Sunt unele rânduri extraordinare, și aici mă refer, printre altele, la fapte și spuse mai puțin știute, despre Grigore Vieru. Sunt și interviuri cu o serie de personalități basarabene. Sunt amănunte ce țin de istorie culturală, inclusiv cele privitoare la înființarea la Chișinău al unor biblioteci, cu sprijinul unor biblioteci din România,

o notă aparte fiind înființarea Bibliotecii ”Tg.Mureș”. Ilie Șandru a trăit pe viu o parte din aceste realizări românești din Moldova de peste Prut, acest ”hotar croit din lacrimi și sânge”, fiind de nenumărate ori în vizită la frații ”întru limbă și trăire românească”.

Capitolul al II-lea, intitulat sugestiv, și ca un deziderat, ”Dă-ne, Doamne, înapoi Basarabia în Țară”, este de asemenea incitant întru cunoașterea realităților, continuând ”povestea” României de dincolo de Prut și a hărții ”care (încă) doare”. O confesiune emoționantă este cea cu referire la ”muntele” de la Pererita, luptător cu condeii și fapta pentru idealul unirii, poetul Grigore Vieru. Spune Ilie Șandru într-un spirit de confidență: ”Mă leagă de Grigore Vieru multe și frumoase amintiri. Poate chiar cele mai frumoase. Ele încep cu momentul istoric din 6 mai 1990, de la podul de Flori de pe Prut, când l-am luat în brațe, ajutându-l să urce pe ”malul românesc... din barca care l-a adus peste apa râului ce ”curge printre țări române”, și se sfârșește odată cu dispariția sa atât de dureroasă și de neașteptată, în ianuarie 2009. Am petrecut în acest răstimp de două decenii momente de neuitat alături de el.. În 1995, la împlinirea a 60 de ani de viață, Consiliul Local, prin Hotărârea nr.22/115, i-a acordat înaltul titlu de Cetățean de Onoare al orașului Toplița”, fapt, menționez eu, datorat în mare măsură, d-lui Ilie Șandru. Spunea Vieru cu acel prilej: ”Este pentru prima dată când un oraș din România îmi acordă acest titlu, care mă onorează. Cred, sunt convins, că prin orașul Toplița, am devenit acum Cetățean de Onoare al →

țării mele, România”. De altfel, pe soclul bustului lui Grigore Vieru, din Parcul Central al orașului (se pare, tot la propunerea lui Ilie Șandru) sunt înscrise și alte cuvinte memorabile, amintite în carte: *”Faptul că sunt membru al Academiei Române și Cetățean de Onoare al orașului Toplița valorează pentru mine mai mult decât Premiul Nobel!”*.

Capitolul al III-lea este intitulat **”Jurnal de Basarabia”** și este în aceeași notă cu anterioarele capitole.

”În loc de Prolog”- ”BASARABIA. Nume voievodal al vechilor Basarabi, cei dintâi ”descălecători de țară, dătători de legi și datini”. O port de multă vreme în suflet. Poate așa m-am născut cu ea.”, se confesează Ilie Șandru. Cartea e *”o replică la palavrele debitate de un ins cocotat, întâmplător, în vârful unei piramide de coceni (președintele Voronin-n.m.)...”*, după cum spune autorul. *”Poate nu aș fi scris aceste rânduri dacă nu aș cunoaște bine realitățile social-politice și starea de spirit ce domnește în rândul mării majorități a populației românești din Basarabia...”*.

Pe parcursul întregii cărți, Ilie Șandru, încearcă să răspundă, argumentat, la o serie de aberații, precum că moldovenii sunt *”un popor sovietic de origine latină”*, că există o *”națiune moldovenească”* și o *”limbă moldovenească”*, aducând în discuție inclusiv *”Dicționarul moldo-român”*, în aceeași idee vehiculată în trecut cât și în prezent, de forțele ostile României și românilor, cum că moldovenii nu sunt români. Printre ei și fostul președinte al Moldovei de peste Prut, Mircea Snegur, căruia i s-a pus o snegură pe ochi, cu spusa sa *”să ne ținem de neamuri”*, adică doar *”două țări și două popoare: Moldova cu ”moldovenii”, România cu românii!”*.

Cartea este o călătorie în istoria trecută și în istoria recentă al acestui colț de Românie, denumit Basarabia. Este o călătorie în stări de fapte și în aspirații. Cartea este modul de-a se închina a lui Ilie Șandru unui spațiu românesc, încă neadus acasă, dar și unor oameni din acest spațiu, care nu au încetat nicicând să viseze românește, deziderat pentru libertatea și unirea de mâine.

Basarabia, iarăși și iarăși, Ilie Șandru, Ed. Vatra veche, 2018, ed. a II-a, revăzută și adăugită

Mitropolia Ortodoxă Română a Basarabiei

Câteva considerații istorice – trecut, prezent și perspective – 25 de ani de la reactivare...

(III)

7. Despre integrarea Basarabiei în cadrele Ortodoxiei românești - expresie a voinței poporului

Scrisoarea Patriarhului Tihon a fost privită de către basarabeni drept semnul prin care Patriarhia Moscovei deschidea posibilitatea reunirii bisericești a românilor. În schimb, partea rusă va interpreta în mod diferit gestul. Loviturile primite de Biserica Rusă în acei ani din partea bolșevicilor au împiedicat continuarea dialogului, fapt interpretat ulterior de Moscova drept o ocazie pentru români de a acționa fără a ține seama de Patriarhia moscovită. De fapt, în toți acești ani, au existat numeroase adunări și întâlniri prin care românii basarabeni și-au exprimat în mod limpede voința ca Biserica Ortodoxă a Basarabiei să devină parte integrantă a Bisericii Ortodoxe Române. La 14 și 16 iunie anul 1918, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române emitea două documente istorice: o "hotărâre" privind afacerile bisericești ale Basarabiei și o "carte pastorală" către "clerul și norodul Basarabiei", consfințind, pe de-o parte, revenirea bisericii basarabene în sânul Bisericii-mamă și constatând, pe de altă parte, părăsirea scaunelor episcopale de către episcopii ruși, care au refuzat să recunoască autoritatea Sinodului român, plecând în exil. Pentru o perioadă, treburile bisericii din Basarabia au fost girate de Episcopul de Huși, PS Nicodim Munteanu, pentru ca în următorii ani să se organizeze alegeri episcopale, iar viața bisericească a Basarabiei să se desfășoare firesc în cadrele Bisericii

Ortodoxe Române. Din 19 februarie anul 1919 scaunul arhiepiscopal este ocupat de Gurie Grosu, iar la 30 decembrie Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române realizează unitatea bisericească "pe întreg pământul României reîntregite, într-o singură Biserică Autocefală Ortodoxă".

În anul 1922, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a înființat încă două eparhii în Basarabia – Episcopia Hotinului, cu reședința la Bălți și Episcopia Cetății Albe, cu reședința la Cetatea Albă. Ridicarea la rang de Mitropolie a avut loc în anul 1927, Arhiepiscopia Chișinăului fiind ridicată la rang de Mitropolie și având ca eparhii sufragane episcopiile menționate mai sus. Acestea li s-a adăugat, în anul 1941, din rațiuni pastoral-misionare (ținând seama de persecuția stalinistă împotriva Bisericii Ortodoxe din zonă), Misiunea Ortodoxă Română pentru Transnistria, cu statut de eparhie. În iunie anul 1940, ca urmare a Pactului Hitler-Stalin (Molotov - Ribbentrop) încheiat la 23 august anul 1939, Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța au fost invadate și anexate la Uniunea Sovietică. Mitropolia Basarabiei a fost deființată și întreg teritoriul ei a ajuns sub jurisdicția Patriarhiei Moscovei. În 1941 Basarabia revine la sânul României, Mitropolia Basarabiei cu cele patru eparhii sufragane ale sale menționate mai sus funcționând până în anul 1944, după care a fost forțată de către regimul comunist sovietic să-și întrerupă activitatea. Primii mitropoliți ai Basarabiei, până la ocupațiile sovietice din anii 1940 și 1944, au fost Gurie Grosu și Efreem Enăchescu.

8. Lupta pentru recunoașterea Mitropoliei Basarabiei

La 14 septembrie anul 1992, un numar însemnat de preoti si credinciosi ortodocsi, constituiti într-o Adunare eparhială, au decis reactivarea Mitropoliei Basarabiei, drept pentru care au trimis la Bucuresti o delegatie pentru a adresa Patriarhiei Romane rugamintea de a primi Mitropolia sub jurisdicția sa canonica. Existența Mitropoliei si apartenența ei la Biserica Ortodoxa Romana au fost recunoscute prin „Actul Patriarhal si Sinodal” al →

Material documentar întocmit de Dr. STELIAN GOMBOȘ

Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române de la 19 decembrie 1992¹. De remarcat aici că *Patriarhia Română este singura entitate bisericească și persoană juridică din lume care putea beneficia de dreptul de succesiune pe linie ascendentă în raport cu Mitropolia Basarabiei*. Legea Republicii Moldova cu privire la proprietate nr. 459-XII din 22.01.1991, Articolul 30 (Proprietatea organizațiilor religioase) prevedea ca „...După încetarea activității organizației religioase chestiunea folosirii bunurilor care s-au aflat în proprietatea ei este rezolvată de către organele de conducere ale acestei organizații sau de către organizația religioasă ierarhic superioară, cu participarea organelor locale ale puterii de stat.

Bunurile care s-au aflat în proprietatea organizațiilor religioase, după încetarea activității lor, trec către organizația religioasă ce le-a format...”².

Patriarhia Moscovei a acuzat Patriarhia României că se amestecă în treburile canonice ale Bisericii Rusiei și într-o scrisoare către Patriarhia Română a făcut și puțină istorie, cu interpretări cel puțin forțate ale datelor istorice, vorbind de drepturile canonice ale Bisericii Ruse asupra Bisericii Basarabiei, care de fapt au fost, necanonice, urmări ale diferitelor ocupații armate ale Basarabiei³.

Ce ar trebui să știe Patriarhia de la Moscova? Că în canonul 34 apostolic se spune limpede: „fiecare episcop și credincioșii săi, vor asculta de cel mare din neamul lor”⁴. Ori moldovenii sunt români și Patriarhul românilor este la București. Biserica rusă și-a arogat de la sine putere jurisdicția canonică asupra Basarabiei, în urma unui fals istoric, pactul Hitler-Stalin. Mai mult, ocupația politică a însemnat și ocupația canonică, chiar și fără un tratat, fie el legal sau mai puțin legal. Oare așa cum Patriarhia Română și-a menținut jurisdicția în Banatul Sârbesc, în fosta Jugoslavie, în Ungaria, în Basarabia de ce nu a putut sa o facă? Pentru că Biserica Ortodoxă Română nici nu a fost

întebată, nu i s-a cerut permisiunea, orice i-a aparținut de drept fiindu-i confiscat cu arma în mână. În perioada anilor 1992-2002 Mitropolia Basarabiei a dus o luptă acerbă cu instituțiile din Republica Moldova pentru recunoașterea dreptului de succesiune⁵.

La 8 octombrie anul 1992, Mitropolia Basarabiei solicita Guvernului Republicii Moldova să fie recunoscută, dar nu primește răspuns.

La 16 octombrie anul 1992, Ministerul Culturii și Cultelor cere Guvernului un aviz favorabil recunoașterii Mitropoliei Basarabiei. Guvernul refuză să dea acest aviz, deși Ministerul de Finanțe (la 14 noiembrie 1992), Ministerul Muncii și Protecției Sociale (la 8 februarie 1993), Ministerul Învățământului (la 8 februarie 1993) și Departamentul de Stat pentru Privatizare (la 15 februarie 1993) comunică Guvernului și Președintelui Republicii Moldova că nu au obiecții în legătură cu recunoașterea Mitropoliei Basarabiei. Chiar și Comisia pentru Cultură și Culte a Parlamentului Republicii Moldova face cunoscut la 11 martie anul 1993 (în urma unei scrisori a Episcopului de Bălți Petru Păduraru) că statutul și activitatea Mitropoliei Basarabiei sunt în conformitate cu legislația statului și cere Guvernului să recunoască noua Mitropolie pentru a nu agrava situația socială și politică din Republică⁶.

La 8 august anul 1995, Mitropolitul Basarabiei și Exarhul Plaiurilor Petru Păduraru, invocând articolul 235 al Codului de Procedură civilă, referitor la recursul judiciar în privința unui act al administrației, contrar unui drept recunoscut, reclamă Guvernul în fața Judecătoriei de circumscripție a sectorului Buiucani din Chișinău. El a solicitat anularea deciziilor de refuz în recunoaștere. Judecata a satisfăcut cererea lui și a emis la 12 septembrie anul 1995 o hotărâre prin care se dispunea *recunoașterea Mitropoliei Basarabiei*.

La 15 septembrie anul 1995 procurorul de Buiucani a introdus un recurs împotriva hotărârii Judecătoriei Buiucani din 12 septembrie anul 1995

Grigore Bradea

iar la 18 octombrie anul 1995, Curtea Supremă de Justiție a anulat hotărârea din 12 septembrie 1995, pe motivul că judecătoria Buiucani nu era competentă să examineze cererea de recunoaștere a bisericii petiționare.

În urma reformei sistemului judiciar moldovenesc, dosarul Mitropoliei Basarabiei a fost expediat la Curtea de Apel a Republicii, care a dat dreptate Mitropoliei, însă la 9 decembrie anul 1997, Colegiul civil al Curții Supreme de Justiție a pronunțat o hotărâre, prin care a refuzat să admită cererea Arhiepiscopului Chișinăului și Mitropolitul Basarabiei Petru Păduraru, și altora de a obliga Guvernul Republicii Moldova să recunoască această Biserică și să aprobe statutul Mitropoliei Basarabiei.

La 3 iunie anul 1998, Mitropolia Basarabiei, reprezentată de Mitropolitul Petru Păduraru și alți 12, a depus o cerere la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CEDO).

La 13 decembrie anul 2001 Curtea Europeană a Drepturilor Omului a condamnat Republica Moldova pentru violarea drepturilor prevăzute de articolele 9 și 13 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale, în urma refuzului de a repune Mitropolia Basarabiei în legalitate.

¹ http://www.dejure.md/library_upld/d22.txt

² http://www.law-moldova.com/laws/rom/o_sobstvennosti_ro.txt

³ Patriarhia Română, *Op. Cit.*, p. 106.

⁴ *Ibidem*.

⁵

http://www.observatorul.com/articles_main.asp?action=articleviewdetail&ID=6546

⁶ Hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului la Cererea nr. 45701/99, 13.12.2001.

PENTRU UN STUDIU ANTROPOLOGIC AL MESCHINULUI ÎN LITERATURA POPULARĂ (I)

Motto: ”Linguşeala niciodată nu izvorăşte din sufletele mari, e apanajul sufletelor mărunte ce izbutesc să se facă şi mai mici pentru a intra mai bine în sfera vitală a persoanei în jurul căreia gravitează.” (Balzac, *Eugénie Grandet*)

1. Pentru o decodare a înţelegerii conceptului *meschin*

Omul e un produs al lumii, al acestei ademenitoare existenţe a încercărilor de a pătrunde din necunoscut în cunoscut sau, acceptând sfera de studiu a spiritualului, din întuneric în lumină, din vis în realitate, din adevăr în minciună. Pe parcursul acestei lucrări vom identifica stările de fapt care se găsesc în interiorul minţii noastre pe care profanii le sfidează în atitudini ca mărci distincte ale caracterului individului total. Cum definim individul total sau cum am putea crede că poate exista în noi un total al facerilor, al transformărilor caracteriale în timpul fiindului? Fiindul rezidă din tot ceea ce individul acumulează ca suport educaţional evident, în limita puterii lui culturale de a înţelege acţiunea ca fapt conştient sau spontan, săvârşit prin însăşi mărginirea lui intelectuală. Omul împlineşte faptele unor ritualuri conştient moştenite genetic: ”Se spune că strămoşii noştri daci se năşteau cu privirea îndreptată spre înaltul cerului, pentru a lua cunoştinţă, încă din prima clipă a vieţii, că acolo, Sus, sălăşluia puterea divină care îi veghea, muştrându-i cu secete sau cu boli, când uitau uneori de vechile datini, dar şi cu ploi şi lanuri mănoase de grâu, cu sănătate în trupurile lor viguroase şi cu bogăţie în case, când vocile acestora înălţau imn de mulţumire zeului suprem” (Mureşanu, 2015:13). Farsa existenţei lui este tocmai falsă înţelegere a menirii telurice, este neputinţa explicării înseşi a ceea ce există. Omul este un mit al propriei neînţelegeri însă o reuşită a întregului sistem energetic al pământului. El îşi simte fiinţa legată de pământ şi trăieşte în întregul lui în ritualul datinilor, fără ele nu ar fi existat satul, iar vatra nu ar fi menţinut cu nimic nucleul familial treaz tradiţiilor. Satul a fost şi va fi istoria arhivată a tuturor

celor care au existat ca oameni într-o lume trăită care se pierde în fără de marginile timpului.

Dacă bunătatea ar fi dominat creierul fiindului teluric, mintea atât de necuprinsă a faptelor noastre pe care, pe unele dintre ele le materializăm conştient, pe altele le lăsăm aparent să se manifeste în tumultul energetic al nevoilor vieţii, am fi putut menţine pe Pământ ordinea iubirii de început a omului pentru oameni. Am fi fost detaşaţi de lumesc, de tot ceea ce s-a realizat ca fapt distrugător al sinelui nostru prin propria impresie a încrederii în trăirea egoului ca stăpân deplin al întregului trecător al vieţii: ”Clasificarea marilor simboluri ale imaginaţiei în categorii de motivaţie distincte prezintă într-adevăr mari dificultăţi prin însuşi faptul nelinearităţii şi semantismului imaginilor. Dacă pornim de la obiecte bine definite prin cadrul logicii ustensilitare precum o făceau clasicele *chei ale viselor*, cădem degrabă, din pricina masivităţii motivaţiilor, într-o confuzie fără ieşire.” (Durand, 1998:30)

Omul este un sistem de fapte, faptele sunt rezultatul dezvoltării educaţionale şi evoluţiei culturale a individului. Un om se naşte cu deprinderi însă scopul familiei este acela de a urmări cu mare atenţie evoluţia acestuia, inducând în conştientul tânărului binele ca fapt al deplinului respect faţă de semenii.

Satul s-a născut ca o nevoie a omului de a trăi în comunitate, de a socializa şi de a se întrajutora, când trebuinţele dovedeau această stare de fapt. La început, ca o aşezare în care membrii acesteia, nu numeroşi, socializau ca o familie distinctă prin

legături de sânge sau prin încuscriri, se distingea ca un loc sacru. Hotarele imaginare erau cele care necesitau o supraveghere şi, în caz de încălcare a acestora de către intruşi, o mobilizare totală pentru apărarea a tot ceea ce constituia proprietatea comunităţii satului, materială sau spirituală:

”Teritoriul satului era consacrat. (...) la întemeierea unui sat se adunau toţi oamenii pe locul acela şi, după sfinţirea lui *ciobanii satului pregăteau masa*. După masă, toţi jucau *jocul băţut*, de la un loc de casă la altul, zicând că *au băţut parii satului*. Ciobanii erau cei care cântau din cimpoi, bucium şi fluier.” (Cojocaru, vol.I, 2008:394)

Se educă şi îşi impuneau întru totul respectarea cu stricteţe a riturilor de trecere, a datinilor şi obiceiurilor locului, de aceea creau cutume ce deveneau legi ale satului şi se cereau necondiţionate cu toată stricteţea.

De multe ori, în timpul care a trecut, generaţiile noi ale satului au mai încălcat tradiţiile, minimalizând importanţa şi respectarea întocmai a datinilor strămoşeşti, considerându-le depăşite de timpul în care ei se educă şi evoluau în societate. Aceste manifestări, considerate tradiţii, au început să înceteze odată cu migrarea tinerilor satului spre oraş, acceptând noua formă de viaţă urbană, aceştia se desprindeau de tradiţii şi evoluau într-un demers al dorinţei poziţiei sociale sau se aplecau spre activităţi intelectuale care le încetina dispoziţia meditării asupra conservării datinilor şi obiceiurilor arhivate în teritoriul lumii satului. La oraş, tânărul sătean era dispus să discearnă între imaginar şi real. Unii dintre aceşti călători, care porneau spre noul mod de viaţă al oraşului, mai rebel şi mai necuviincios faţă de toate cutumele satului, cădeau spiritual lumii angrosiste a năravurilor, a neputinţei reţinerilor pornirilor viciilor cu care se năşteau, dar pe care le poticneau la hotarul bunului simţ şi al respectului omului social de la sate. Credinţa însuşi de la naştere în tot ceea ce însemna pornire religioasă înfrâna, cu bună ştiinţă, orgoliile şi întrema bunul simţ. Totuşi, într-o astfel de societate a satului în care oamenii se cunoşteau îndeajuns de bine, tradiţională fiind evoluţia familiei şi a modului cum aceasta a contribuit la dezvoltarea armonioasă a comunităţii, apăreau →

ŞTEFAN LUCIAN MUREŞANU

și elemente care tulburau spiritele vieții satului respectiv. Erau situații în care rebelul îns câștiga adepți cu ajutorul cărora se impunea, perturbând întregul mecanism conservator de conducere și de apărare a satului. Astfel de elemente destabilizau, frângeau pentru perioade de timp mersul evolutiv al comunității pentru că trebuiau să gândească moduri de apărare a tradițiilor lor. În DEX 1975:541, conceptul de meschin este definit ca o stare de fapt a unei persoane cu preocupări mărunte, definind profanul, lipsit de generozitate, de noblețe sufletească, egoist, josnic, murdar sufletește. Am putea spune, un om lipsit de importanță prin preocupări, la prima vedere, dar nu prin planurile pe care le gândește meticolos de sfidare a tot ceea ce este *bun simț*, unul care, în timp, devine agresiv, avar, împușinat la minte și stăpânit de vicii: ”Badea numa cizme are/ Și se ține gazdă mare./ De-ar ave și cioareci noi./ Nici n-ar vorovi cu noi!” (Antologie, Lirica, 1953:201)

Cât de subtil este prezentat, în versurile citate mai sus, meschinul. Întregim portretul acestui fapt social caracterial cu versurile ce urmează, implicând, de data aceasta, fata meschină, versuri conservate în arhiva de folclor a Academiei Române, culese de I.I. Stoian în zona Râmnicu – Sărat și publicate în revista de folclor „Grai și suflet” an II, p.111, 1920: ”Ce ești fat-așa jucată?/ Cum n-aș fi dacă-s bogată?/ Ce ești fată așa fudulă?/ Cum n-aș hii dacă-s chiabură?/ Ce ești fată așa de slută?/ Că n-am dat cu pudră multă. (Antologie, Lirica, 1953:201)

Psihologia meschinului a fost studiată și reprezentată în artă din cele mai vechi timpuri, de când omul a început să conștientizeze faptul că lumea este sumă de caractere, de gândiri și de încercări a unora de a domina pe celălalt prin false manifestări de afecțiune. Afecțiunea a fost și este un mod de a se exprima a omului însă niciunul dintre noi nu ne putem da seama, dintr-un început, de ceea ce ascunde starea aceasta a interpretării prieteniei. Prietenia, care se împarte în sinceră sau din interes, a fost modul prin care unii, caracterizați ca naivi, au căzut în plasa ademenitoare a subjugării sentimentelor în interesul unuia sau altora cu interese meschine.

Meschinul este foarte greu de depistat pentru că în componența sa caracterială domină moșicia, interesul dezgustător al distrugerii semenului, prin orice mijloace, pentru realizarea scopului său de a supraviețui. Meschinul, pentru scopul său, se lasă de multe ori doborât în noroi, cade, se ridică, zâmbește și caută să sărute mâna care l-a împins și i-a respins dorința-i insistență de a se apropia de persoana respectivă. El nu gândește decât mărșav să își atingă scopul. Meschini sunt și cei doi frați ai Prâslei din basmul popular românesc ”Prâslea cel voinic și merele de aur”. Într-atât de coborâtoare în existența fluidală a omului este meschinăria celor doi, încât ei ajung să își trădeze fratele mai mic, în grota zmeilor, Tărâmul Celălalt, în dorința stăpânirii împărăției tatălui lor. Existența unor astfel de interese meschine a coborât în neantul vrajbei și a chinurilor persoane ale lumii care au fost și care vor fi și de acum încolo în societățile unde gradul de cultură și credința au rămas fără importanță în evoluția lor. Să nu credeți că este o întâmplare, ci o dorință a unora care, în vremuri tulburi, asced la putere și produc grave căderi psihice ale membrilor societății prin proliferarea mediocrității. Mediocritatea este un fapt cunoscut al pseudointelectualității membrilor unei societăți. Nu ne-am propus, în această lucrare, să analizăm doar situații în sens declarativ, ci depreciativ, și ne vom continua cercetarea acestei stări de fapt în creațiile populare ale timpurilor istorice ale dezvoltării și evoluției societății omenești și vom studia meschinul ca produs al unei astfel de societăți în care moralitatea nu se situa pe un plan important al vieții sociale respective. Înseși împărățiile din basmele populare sau din poemele medievale demonstrează imposibilitatea expunerii unui astfel de deziderat ca acela al evitării meschinăriei, când este vorba de obținerea unor favoruri personale sau de grup. Astfel de situații, pe care le-am putea defini ca o neputință a unora de a înțelege că atunci când se află la conducerea unor sisteme instituționale în care viața unor oameni depinde de deciziile lui, viața lor este mai presus decât orice față de funcția pe care o are, acestea le regăsim, în manifestarea lor, în creațiile literare populare, ca de

exemplu, basmul popular ”Prâslea cel voinic și merele de aur”, în care vom observa toleranța nechibzuită a împăratului de a-i accepta pe cei doi fii mai mari fără să cerceteze minuțios moartea suspectă a mezinului lui. Nici când a aflat proveniența morții lui Prâslea, împăratul, puterea supremă în împărăția pe care o avea, nu a hotărât singur împotriva gravității faptei, lăsând, la latitudinea mezinului, soarta celor doi vinovați:

Atunci împăratul, supărat, chemă pe feciorii lui cei mai mari; dar ei, cum văzură pe Prâslea, o sfecliră. Iară împăratul întrebă pe Prâslea cum să-i pedepsească. Viteazul nostru zise: - Tată, eu îi iert și pedeapsa să o ia de la Dumnezeu” (Ispirescu, 2010:63)

Nu trebuie să înțelegem în atitudinea împăratului o stare de fapt a milosteniei, ci o neputință de a ști ce să facă în momentele cheie ale poziției lui de conducător. El solicită participarea mezinului de a lua decizia hotărâtoare la pedeapsa ce urma să se aplice celor doi făptași, în basm frații lui și, deci, fiii celui care trebuia să pronunțe pedeapsa, ca o slăbiciune a împăratului, o atitudine care îi minimizează poziția de conducător al obștei. E o altă fațetă a meschinului, chiar dacă acesta ocupă, la momentul respectiv, funcția supremă de decizie într-o comunitate, pe care o afișează într-o manifestare de lipsă de atitudine, rezultat al caracterului său dominat de indecizie. Nu trebuie să vedem în basme, întotdeauna, fagurele bine-lui, o școală în urma căreia cititorul trebuie să vadă numai fapte bune, ci să discernem, comparând acțiuni, întâmplări, moduri de viață ale personajelor create de poporul aparent naiv al timpului în care creația literară respectivă a fost concepută: ”Teama poate fi învinsă prin curaj și autoritatea curajului stă în capacitatea noastră de a învinge teama. Curajul dezvoltă în psihicul nostru vitejia, act conștient al menirii noastre, mai bine spus a unora care știu să gândească pozitiv...” (Mureșanu, 2015:36). Să nu neglijăm modul transmițerii acestor creații literare și nici participării creatori, cu toate manifestările lor atitudinale dominate de talent. Fiecare dintre acești creatori au adăugat acestei lucrări, care a circulat oral, până la culegerea și așezarea acesteia în pagină, din simțirile lor și din informațiile primite, adevărate sau neadevărate.

† Ioan al Banatului

„Iertarea aduce sănătate trupească și sufletească”

L. C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, vă propun să facem un popas duhovnicesc, în călătoria spre porțile Cerului, cu rugămintea de a ne oferi un cuvânt de învățătură la Evanghelia despre *Vindecarea slăbănogului din Capernaum* (Marcu 2, 1-12).

Îps. Ioan: Cetatea Capernaum este locul unde Hristos a făcut atâtea și atâtea minuni. Numele cetății Capernaum, în limba aramaică, un substantiv propriu, este compus din două cuvinte „capar”, care înseamnă sat, și Naum, nume propriu, încât traducerea ar fi „satul lui Naum”, de acolo provenea Naum.

Această cetate se află pe malul Mării Tiberiadei sau Galileii, pe malul Iordanului, apă dulce. Mai mult, Capernaumul se afla pe unul dintre cele mai importante drumuri comerciale din lumea vremii aceleia. Toți negustorii care plecau din nordul Africii și se îndreptau spre Extremul Orient, până spre India, treceau prin această cetate, prin Capernaum, ducând cu ei mărfuri. Dar nu duceau numai mărfuri, ci duceau cu ei, dintr-o parte în alta a lumii, cultură și religie.

Caravanele care treceau nu rămâneau în Capernaum doar câteva ore și plecau mai departe. Ele rămâneau câteva zile, deoarece aici erau în siguranță, aici era apă dulce, pentru ei, pentru cămilele lor. Așa se face că, în Capernaum, poposeau mai mult timp, se refăceau după ce străbătuseră mii de kilometri prin pustiu și deșert, unde nu era nicio picătură de apă.

Apoi, orașul Capernaum, în vremea Mântuitorului, era sub ocupație romană. Acolo se afla un sutas, adică un ofițer roman care avea

sub stăpânirea sa o sută de ostași, deci cetatea era în siguranță și pentru negustori.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, cum a ajuns Mântuitorul Hristos în Capernaum?

Îps. Ioan: Hristos a ajuns în Capernaum fiind izgonit de consătenii săi din Nazaret. Întru-una din zile, Hristos a intrat în sinagoga din Nazaret și a citit acolo din cartea *Isaia*, în care se spune „*Duhul Domnului peste mine*” și era acea profecie a lui Isaia despre Hristos. Mântuitorul citește textul acela și spune: „*Aceste cuvinte rostite de Profetul Isaia sunt despre mine*”. Cei din sinagogă L-au luat frumos de mână și I-au spus: *Ieși din sinagoga noastră! Ieși din satul nostru!* și L-au dus până la marginea satului unde era o mare prăpastie. Am fost în urmă cu câțiva ani, când am revenit în Țara Sfântă, și am văzut, acum, cum stâncile acelea sunt zguduite de dinamită și se exploatează de acolo piatră, ca niciodată să nu mai fie aruncat nimeni în prăpastia aceea. Așa a ajuns Mântuitorul în Capernaum.

Dar oare scoaterea afară din sinagoga din Nazaret a lui Iisus s-a întâmplat fără voia Tatălui Ceresc?! Oare nu putea Tatăl cel Ceresc, când a pus primul nazarinean mâna pe El să-L scoată afară, să trimită o legiune de îngeri și să-L fi ucis pe omul acela?!

N-a făcut, pentru că aceasta a fost rânduiala lui Dumnezeu, ca Iisus să meargă să locuiască în Capernaum. Nazaretul, în vremea aceea, era un sat mic care avea între 30-40 de familii, un sat mic, izolat. Însă venind în Capernaum, toate învățăturile și minunile săvârșite de Hristos erau preluate de negustori și duse de la o margine până la alta a lumii.

Vă rog să vă uitați pe hartă, de la nordul Africii, de la Strâmtoarea Gibraltar, până spre India, pe toată calea aceasta, învățăturile Lui erau duse de negustori, pentru că ei culegeau, din toate cetățile pe unde umblau, faptele mai deosebite, și, mai ales, minunile pe care le făcea Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Iată deci cum, cu îngăduința Tatălui Ceresc, a ajuns Hristos în vadul acela de oameni, ca să audă cât mai mulți de învățăturile Sale.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, să trecem la cele petrecute cu slăbănogul din evanghelia amintită, vă rog cu smerenie.

Îps. Ioan: Unde credeți că-și pleca Hristos capul, seara, în Capernaum? Unde dormea? Sfântul Apostol Petru și fratele său Andrei erau pescari și trăiau și ei în Capernaum. Eu cred că în casa lor își pleca capul, pe o rogojină, Hristos, Fiul lui Dumnezeu.

Când mă aflam la studii, la Ierusalim, profesorii m-au dus în această casă, care a fost descoperită în anul 1968 - până atunci nu s-a știut de ea, pentru că toată cetatea a fost demolată. Când am pășit pragul acestei case - se păstrează doar zidurile, până la cam 1,70 m - deci când am pășit pragul acestei case am plâns văzând pragul casei, care era din piatră, dintr-o singură piatră, și era tocit de către persoane l-au trecut în decursul timpului. Am intrat în casă și m-am uitat și-am zis: *Doamne, cum te vei fi aplecat cu capul în casa aceasta?!* Și m-am uitat către un colț și am zis: *Cred că aici S-a odihnit Dumnezeu, în casa aceasta.*

E posibil ca și minunea cu slăbănogul să se fi petrecut în casa aceasta sau într-o altă casă din vecinătate. Ne mărturisește, în Evanghelie, Apostolul Marcu cum patru bărbați, auzind că Hristos s-a întors din nou în Capernaum, au zis: *Să-l ducem la Hristos!* Probabil fuseseră cu el pe la toți medicii din vremea aceea, nimeni neputând să-l vindece. Era ținut la pat. Cum era patul din vremea aceea? Nu era ca astăzi. Nu se inventase încă nici patul, nici masă, nici scaunele, de aceea el zăcea pe o rogojină. Acea era patul lui. Când îi spune Hristos: *Ia-ți patul tău și mergi la casa ta!* pare a fi simplu, să ia rogojina aceea și să meargă la casa lui.

Fiind casa plină de cei care-L ascultau pe Hristos, nimeni nu se dădea nici într-o parte, nici în alta, să-i facă loc. Atunci au desfăcut bârnele din acoperiș. Zidurile nu aveau o înălțime mare, iar acoperișul era făcut din bârne, unele lângă altele, nu erau bătute în cuie. Atunci au zis: *Ca să ajungem cu el la Hristos, desfăcem câteva bârne și-l lăsăm cu rogojina în fața lui Hristos, crezând că-l va vedea Hristos.*

L.C.: Oare care va fi fost reacția oamenilor din casă în momentul în care oamenii au început să desfăcă acoperișul? Nu pare a fi fost ceva obișnuit. →

**A consemnat
LUMINIȚA CORNEA**

Îps. Ioan: Ca să înțelegi ce s-a întâmplat în rândul celor care-L ascultau pe Hristos, când s-a desfășurat acoperișul, am putea să facem o experiență. Oare ce-am face, cum am reacționa noi când, la Sfânta Liturghie, cineva s-ar duce să desfășure acoperișul bisericii? Ce ați face? Așa s-a întâmplat și acolo, însă, noi am fi în stare toți să ieșim din biserică, să-l certăm pe cel care desfășure acoperișul. Hristos însă a intervenit cu blândețe și le-a spus: *Lăsați-i să desfășure acoperișul, pentru că ei au să-mi aducă mie un dar.* Și toți s-au mirat: *ce dar să-I aducă prin acoperiș?! Nu poate să-i dea când iese afară din casă, în alt loc?!* Apoi cei patru bărbați au lăsat slăbănogul pe rogojină în fața lui Hristos.

Unde ai mai văzut în biserică, în viață, decât la înmormântare, când patru bărbați lasă încet, încet, sicriul în pantecele pământului. De data aceasta, cei patru bărbați nu l-au lăsat pe omul acela paralizic, slăbănog, nu l-au lăsat în groapă, ci l-au înălțat la cer. L-au înălțat în fața lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu. Văzându-l, Hristos i-a zis: *Fiule, iertate îți sunt păcatele tale!* (Marcu 2, 5)

Ce am face noi dacă ne-am întâlnit astăzi cu Hristos? Cred că, primul lucru, ar trebui să ne mărturisim păcatele și să-I spunem: *Doamne, eu sunt un om păcătos, iartă-mă!*

Slăbănogul însă n-a putut să-I spună nimic lui Hristos. Poate că era atât de grav bolnav, încât avea și vocea stinsă și Hristos îi spunea: *iertate sunt păcatele tale!* Vedem că slăbănogul, nici prin grai, nici prin mână, nu-L contrazice pe Hristos. Nu-I spune: *cum îmi spui mie că sunt păcătos, când de atâția și atâția ani eu zac, murind.*

Vedeți el și-a recunoscut păcatele, și-a asumat păcatele și recunoașterea păcatelor i-a fost socotită de Hristos ca mărturisire. De aceea vă îndemn, până mai puteți veni la sfânta biserică, până mai puteți grai, spuneți-i duhovnicului și mărturișiți înaintea lui Dumnezeu: *Am greșit, Doamne, până la cer și înaintea Ta! Iertarea aduce sănătate trupească și sufletească, aduce mântuirea cea veșnică a omului.*

Vedeți, Mântuitorul nu îi dă acestui bolnav niciun medicament, nu se atinge de el. Ce înseamnă lucrul acesta? Înseamnă că boala pe care o

avea se datora păcatelor săvârșite de el. O, câți bolnavi nu sunt astăzi pe pământ! Boala lor și necazurile lor sunt în urma păcatelor săvârșite de ei.

Ce credeți că s-a întâmplat cu omul acesta când s-a dus acasă? Cei din familie au rămas uimiți, vecinii și toți ceilalți. El le-a mărturisit cine l-a făcut sănătos - Hristos. De atunci, el a rămas ucenic anonim al lui Hristos. Nu vom ști decât în cer cine a fost omul acela. El probabil că a suferit din partea iudeilor din vremea aceea, pentru că peste tot spunea că pe el l-a vindecat Hristos. Și ei vor fi spus: *noi suntem ai lui Moise și tu ești al Nazarineanului!*

L.C.: În încheiere, vă rog, Înaltpreasfințite părinte, să ne spuneți o concluzie sau mai degrabă niște sfaturi pe care să le urmeze credincioșii care vor citi aceste rânduri.

Îps. Ioan: Credincioșii care vor citi aceste rânduri vor fi auzit cumva, vreodată, spunându-se despre ei, de către vecini sau de trecători, pe ulițele acestei cetăți: *Iată un frate, iată o soră a lui Hristos!* Ce bine ar fi dacă am fi arătați cu degetul prin cetate și să se spună despre noi: *Iată un om cinstit! Iată o soră cinstită! Iată o mamă a adevărat creștină care-și crește copiii în lumina Evangheliei lui Hristos! Iată un frate milostiv! Iată un frate făcător de pace, înțelept!* Să dea Dumnezeu ca mii și zeci de mii de degete să se îndrepte către frații lor, să audă îngerii lui Dumnezeu ce mărturisesc oamenii despre ei.

Slăbănogul le-a spus celor din casă cum s-a întâlnit cu Hristos și l-au crezut. Oare v-ați pus întrebarea ce zic cei din familia dumneavoastră, care nu au fost la biserică, când ajungeți acasă, oare ce vor spune despre dumneavoastră?

Vor spune oare: *văd pe mama, văd pe tata care s-au întâlnit astăzi cu Hristos la biserică?* Vor zice așa

Grigore Bradea

PSALM SPRE CUIB DE RÂNDUNICĂ

De-nsămânțat păstrează, din toate, doar pe-acelea
Ce-i știu, cărării morții, prin bob înșăilatul.

Rup de pe mine timpul, cum șerpilor își rup pielea
Pe unde piatra mușcă-n amnar cu scăpăratul.

Ne vindecă nămolul ce-a fost mormânt de nufăr!
Ce ai de gând cu mine? Toți cedrii Tăi mă ceartă
Că văd în fiecare copac doar lemn de cușar
În care ne vom duce spre fluviul fără hartă!

Bocească-mi Râul Noptii podgoriei rotundul!
Ce umbră-ar putea duce de i-aș fi lumina?
Și-n ochi de n-ar fi lacrimi cin!
Ți-ar cânta străfundul?
Pietrișului de stele, prin mine, bănuți vina.

Mi-e lutul bun de străchini și cuib de rândunică!
Vom sta la masa nunții, de ce să-mi fie frică?

DUMITRU ICHIM
Kitchener, Ontario

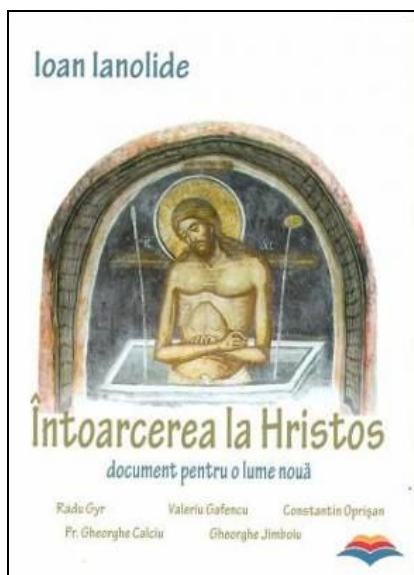
dacă, intrând în casă, vei intra cu duhul păcii, vei intra cu duhul înțelepciunii. Dacă te va vedea mai senin, mai iubitor, fiul, fiica ori alte persoane vor spune: *Cu adevărat, mama sau tata s-a întâlnit astăzi cu Hristos!* Deci spun credincioșilor noștri să ducă această mărturie și în familiile lor, dar și în lumea pe unde umblă!

Fiți lumina lumii! Fiți lumină în lume și fiți sare a pământului, sare binecuvântată în societatea aceasta destul, destul de depărtată de Dumnezeu!

Să rânduiască Dumnezeu să fiți arătați cu degetul că îl urmați pe Hristos, chiar dacă cineva vă va batjocori, vă va denigra și va spune despre dumneavoastră cuvinte josnice – lăsați-i chiar să dea cu piatra în frații voastre pentru învățătura și pentru Evanghelia lui Hristos!

Oglinda martiriului (blestemul durerii)

Priveam în jos prin hubloul deschis din burta păsării de oțel lăsând pentru o clipă cartea *Întoarcerea la Hristos* de Ioan Ianolide deschisă, pe poalele rochiei mele de lână roșie. Mă întorceam din România după o scurtă vizită acasă. Trecusem cu ochii minții prin „documentul pentru o lume nouă” trăind cu sufletul fiecare durere a oamenilor ce l-au apărât pe Hristos cu prețul vieții pe timpul regimului comunist din anii 1941-1964. Acolo în temnițele securității de la Aiud, Pitești, Târgu-Ocna, Țurcanu „trebuia să le curețe creierul bucată cu bucată” oamenilor iubitori de Hristos, Ioan Ianolide, Radu Gyr, Valeriu Gafencu, Constantin Oprișan, Pr. Gheorghe Calciu, Gheorghe Jimboiu, prin metode Marxist-Leniniste în domeniul „reeducării” de către oameni ca Țurcanu care au chinuit și torturat sufletește, criminali comuniști hrăniți cu gustul sângelui izvorât dintr-un munte de monstruozițatăi ale arhivei comunismului creat de cei ca Ana Pauker și Teohari Georgescu, oameni stăpâniți de ură ce și-au dus „experimentele” terorii până la flăcările iadului, deschizând porțile infernului oamenilor nevinovați ce le-au căzut pradă colților însetați de suflete după cum spune și Radu Gyr în „Scrisoarea tatii”: „Fiule, fiule, ce lungă e calea!/Ca-n basm, pân' la tine sunt mări și țări./ trenuri, păduri, jandarmi și ocări/ și stele ce nu ne știu jalea” om de cultură condamnat la moarte pentru poezia, „Ridică-te Gheorge, ridică-te Ioane” poezie socotită manifest anticomunist, Radu Gyr mărturisind, strângând cu putere zăbrelele temniței: „m-am pipăit și, pe mâinile mele, am găsit urmele cuielor Lui” sau Vasile Blănaru Flamură în „Celula Zero”: „Câte înfrângeri, câtă trudă, câți fiori/ pentru noi ce-am fost ucși de mii de ori!”. Oameni de cultură obligați să renunțe la Hristos în schimbul vieții ca Nichifor Crainic, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Petre Țuțea, Petre Pandea, Vasile Voiculescu, George Manu, Dinu Pillat, Alexandru Mironescu, Virgil Carianopol alături de oamenii lui Dumnezeu, preoți și călugări supuși regimului de exterminare, închiși în

temnițe sau deportați, unii dintre ei ca Părintele Cleopa Ilie ascunzându-se în munți pentru a putea lupta alături de părintele Arsenie Papacioc ce spunea: „Noi înfruntăm atei la ei acasă”. Multe poezii scrise în temnițele comuniste au rămas mărturii vii: „Mi-s ochii triști și fruntea obosită/ de-atâta priveghere și-așteptare/ Mi-e inima bolnavă, istovită/De grea și îndelungată așteptare/ și plânge ca o pasăre rănită”(Poezie), sau: „Nu plângeți că mă duc de lângă voi/ Și c-o să fiu zvârlit ca un gunoi/Cu hoții în același cimitir... Luându-l pe Iisus ca Împărat/ Năvalnic am intrat pe poarta strâmtă/ Luându-mă cu deavoli la trântă” (Rămas-bun) - Valeriu Gafencu, aceste poezii au trecut în eternitate scrise pe foaia de pergament a sufletului, fiind interzisă în pușcării au fost memorate și transmise prin viu grai în secret, temnițe în care se spunea: „Aici s-a terminat cu Hristos!”, deci, orice formă prin care dragostea față de Dumnezeu era promovată trebuia să supra-viețuiască doar prin puterea credinței și prin mijloace miraculoase. La satoriul de la Tg. Ocna erau întemnițați toți cei ce căpătaseră bacilul tuberculos după torturi îngrozitoare, înfometare frig și teama terorii. Acolo viața părea mai bună alături de moartea ce le șoptea înfiorător zi de zi la urechi. Radu Gyr făcea „Mătâni” cu genunchiul plecat și cu privirea plină de îndumnezeire astfel: „Doamne fă din suferință/ pod de aur, pod înalt/și din lacrimă velință/pentr-un pat adânc și cald... Din veninul strâns în cană,/ fă miresme ce nu pier/ și din fiecare rană/o cădelniță spre cer” alături de Demostene Andronescu

care care-și stăpâna „Îndoiala” prin versurile: „De-atâta vreme urc târâș, pe coate/ Și-am smuls prin cățărare-atâți luceferi/ Că de-o mai ține mult urcușul, poate/ Doar cei prea-nalți să mai rămână teferi/ Târâș, pe brânci, cu sufletul la gură/ Urc muntele cunchipuite creste;/ Din tot ce-am fost mai sunt o picătură./Mai este Doamne, Până-n pisc... mai este?!”. M-am oprit undeva printre pagini la cazul M, unde Hristos este sacrificat de din nou prin tânărul ce renunță la el de teama morții, ajungând în barca diavolilor, torturând la rândul lui martirii neamului, dar fizia punând stăpânire pe trupul lui firav ajunge aproape de patul de chin al lui Valeriu și revine în brațele binelui fiind pătruns de sentimentul de vinovăție, iar atunci când mâinile-i sunt spălate de către Ioan Ianolide, mâini pline de mizerie și sânge, cu o privire tristă spune că nu merită să fie spălat, că acele mâini poartă sângele fraților și prietenilor, mâini cu care i-ar fi ucis și pe ei, fiind sfătuit să se roage pentru păcatele lui el sărută mâna celui ce-i spală rănile asemeni scenei de pe Golgota murind frumos, fiind pătruns de rugăciunea îndreptată către el de prietenii din temniță, murind cu puterea iertării semenilor. Mă întrebam dacă această „sfântă nebunie”, aceste sacrificii umane au fost de folos acestei țări când toate conducerile ministeriale jertfesc prin temnițe spital suflete nevinovate. Priveam în gol prin același hublou, undeva mai aproape de cer, undeva unde nici păsările cerului nu au forța de a ajunge, norii parcă mă chemau undeva în trecut, iar un sentiment de durere mi-a stors o lacrimă pe care am șters-o cu dosul palmei lăsându-mi gândul hoinar undeva în trecut când lucram la un spital în cadrul secției de Pneumoftiziologie. Acolo trăisem secvențe oarecum asemănătoare, unde oamenii distrofici, cu ochii afundați în orbite, veneau cu speranța vindecării. Unii aveau caverne uriașe, pline de puroi bacilifer, alții aveau pleurezie sero-fibrinoasă, chinuți de tuse seacă uneori sfârșind prin hemoptizie. Unii dintre ei murau în mâinile noastre asfixiați de sângele ce țășnea inundându-le căile respiratorii găsindu-și sfârșitul în mâinile noastre neputincioase cu ochii ieșiți din orbite de teama morții ce-i secera fără milă în fața noastră. Eram o mână de oameni, iubitori →

ANA PODARU

Patru elemente

Efemeride în chihlimbarul inelului
tău
Sunt zilele în care
Văd vulcanul
Cum se întoarce
Spre celălalt sân al țărânei.
Pompeii este numele meu,
Așa
Contorsionat, răsucit după degetele
Care iau mereu mulajul
Pântecului gravidei.
Se va naște o eră nouă!
Mă entuziasmez,
În timp ce magma
Din ceaunul cu maruntaiele
Mielului
Dă peste margini de lume.
Se zguduie,
Cade peste noi turla bisericii,
Apele-și mână țiparii spre munte...
Dar amanții dorm
Somnul de după facerea lumii
perfecte.
In conacele părăsite de vulturi
pleșuvi,
Zugravul finisează fresca murală,

Și... alte mâini
De diferite culori,
De diferite măsuri
Se adună la firimitura căzută
De la masa rotundă.
Nu doar unul singur dintre noi-toți
Ne va vinde pentru farfuria cu linte.
Peste amintirea tăcerii fără nici o
culoare
Ae scutură spinii coroanei fără
regină.
Pe sub piele, oase și carne umană
Aerul, pământul, apa și focul
Sunt mașinuțe într-un parc de
distracție
Ce s-au pus din greșeală
În mișcare.

Ghetuțe fără șireturi

Îmi notez prioritățile
Pe manșeta ziarului de ieri
dimineată.
În orașul de beton-armat
Suntem doar miere și felii de
lămâie bio;
Egal, științific, calculat,

Am cam umplut paharul
În care se odihnea soarele.
Am mai inventat o roată perspnală
și fără trebuință,
Trasez linii fluorescente între
mine
Și vecinii de vise...
Alerg pe nisipul
Cu urme de pisici sălbătice.
Sunt doar o pereche de ghetuțe
roase și fără șireturi,
M-am aliniat pe linia vieții.
Premiul maratonului se anunță din
megafoane.
Vedetele rock, infirmierele abia
scăpate din tura de noapte,
Pantofii cu toc cui cu un număr
mai mic,
Corbii din poemul Lui Edgar Poe...
Toți vrem un loc
Pe pagina a treia, sus, în dreapta,
Pentru fotografia trucată.
..3, 2, 1!
Start!
Miliarde de ghetuțe fără șireturi
Ne-am luat zborul fără nicio
direcție!

MELANIA CUC

OGLINDA MARTIRIULUI...

→de oameni, lucrăm în condiții
mizere, fără a ne proteja de bacilii
tuberculoși răspândiți peste tot. Eram
sub presiunea sistemului și a șefului
nostru ce lucra de mulți ani în sistem,
demonizat și fără milă-i chinuia psi-
hic, torturându-le mintea și semănân-
du-le frica în suflet. Era o strategie
prin care storcea bani pe foile de
boală, internându-i în repetate rânduri
chiar dacă nu mai erau contagioși
smulgându-i din viața de familie,
întemnițându-i asemeni deținuților de
la Tg. Ocna, nu, nu exagerez pentru
că acești oameni ce aveau nevoie de
hrană cu conținut ridicat caloric
rămâneau uneori nemâncăți fiind
lipsiți de suplimentele ridicate de la
bucătărie, suplimente ce plecau spre
cabana doctorului pentru muncitorii
ce săpau în piatră, muntele dându-i
loc unde să-i ducă pe acești oropsiți ai
sorții, bolnavi ce abia puteau respira,
erau urcați în mașini și duși la muncă
sub privirile noastre. Uneori aveam
mâinile încleștate de furie, munceam
sub teroare, scriind sute de scrisori
medicale, condici, epicrize, urmărind
cu atenție evoluția fiecărui bolnav.
Eram o echipă tânără, asistenți bine
pregătiți ce cunoșteau protocolul in-
ternațional de administrare a medica-

mentelor antituberculoase, eram tero-
rizați psihic, amenințați că ne vom
pierde serviciul dacă nu ne ținem gura
și dacă nu-i facem treaba celui ce
jurase hipocratic că-și va dedica viața
bolnavilor. La fel ca și-n „Întorcerea
la Hristos" de Ioan Ianolide aveam și
noi cazul X, Y... oameni ce-și pier-
deau viața prin neglijența acestui doc-
tor, el fiind interesat de îmbogățire,
nu de salvarea vieților acestor sufer-
rinzi. Infirmierii nu mai aveau timp să
se ocupe de bolnavi fiind obligați să
spele mașina lui în plină iarnă, sau pe
timp de ploaie, fiind obligați să calce
toate lenjeriile venite de la cabană.
Saci întregi veneau zi de zi, erau
spălate și călcate de personalul
medical, iar dimineța erau urcate în
mașina lui, apoi urmau drumul,,
crucii" către cabana doctorului.
Acele lenjerii, pături de lână fiind
luate din magazia spitalului pentru
secția de tuberculoși, dar nu ajungeau
pentru mult timp în magazia secției,
dispăreau în mod miraculos bolnavii
fiind înveliți cu zdrențe, cearceafuri
rupte, pături roase de molii, rupte,
vechi de când lumea. Totul pleca spre
cabana doctorului, chiar și paturi
primite de la ajutoare, marginile de
inox erau tăiate cu flexul și saltelele
noi erau urcate în mașini și părăseau

incinta spitalului într-o liniște de
mormânt. Nimeni nu reclama, doar
șușoteli pe la colțuri. Să luăm cazul
Z... un domn adus pe o targă de la un
alt sanatoriu, cu insuficiență renală
cronică, sub dializă, internat în
salonul cu 8 paturi undeva la perete.
După vizita medicală, după discuția
cu medicul, bolnavul nu mai reușește
să-și controleze mental pornirile și la
prima vizită a unui membru al
familiei cere un cuțit pe care și-l
înfinge în inimă de față cu ceilalți
bolnavi, întors cu fața spre perete.
Este luat de urgență cu targa de către
personalul de urgență, sub privirile
îngrozite ale colegilor de salon și
moare în ambulanță către alt spital de
hemoragie... Caz închis, ca multe alte
cazuri, fără anchetă, fără vinovați...
Fac această paralelă între viețile
acestor oameni chinuți nevinovați, un
timp al terorii comuniste și un timp
contemporan cu noi și mă regăsesc în
cuvintele de început ale lui Sergiu
Mandinescu despre „această carte
mare și sfântă": „De-aș avea o aripă
de înger/și cerneală de besne,/poate
că atunci mi-ar fi lesne/să mă adun
din toate risipirile,/ să-mi scriu
amintirile/și să spun tuturor de ce
sânger..."și cred că ne urmărește
blestemul durerii.(...)

CALITATEA EXPUNĂRII ȘI RESPECTUL DE SINE

Din cînd în cînd lumea începe să fie foarte preocupată de soarta limbii române. Încă nu s-au stins ecourile spaimelor provocate de teama că limba română se află într-un iminent pericol din cauza invaziei de anglicisme, unele justificate, altele, de multe ori, nu. Teama părea justificată pentru că intrușii ar fi putut pune în pericol structurile limbii române. De fapt, agresarea privea, și încă mai privește, în primul rînd lexicul, compartimentul cel mai mobil al limbii, și în al doilea rînd fonetica, prin preluarea unor rostiri englezești ale numelor de persoane și de locuri străine, ba chiar și a unor cuvinte comune, în manieră englezească. Sînt aspectele cele mai vizibile, care pot cel mai ușor impresiona. Vechile rostiri sînt abandonate, cel mai adesea, din cauza necunoașterii tezaurului limbii române și conduc la un amestec ciudat de cuvinte sesizat de multă vreme de Caragiale, care își boteza unul dintre personaje Edgar Bostandaki, zis Turturel, iar pe Madame Esméralde Piscopesco o pune să organizeze *five o'clock tea tous les jeudis*. După cum se vede, fenomenul nu e deloc nou, iar limba română a rezistat agresivităților, preluînd și încorporîndu-și ceea ce i se potrivea, îmbogățindu-se, sporindu-și posibilitățile de a răspunde nevoilor societății.

Cînd limba română a devenit limbă oficială în Moldova și Țara Românească (Valahia), prin folosire în redactarea documentelor de cancelarie și în oficierea serviciului religios, ceea ce reclama traducerea cărților de ritual, s-au preluat din limba slavonă „întunecate” de cuvinte și expresii, așa de multe, de păreau să întunece fața limbii române. Dar nu a durat mult. Cînd cunoașterea virtuților limbii române și osîrdia celor ce scriau au crescut, limba română se înfățișa altfel. Limba textelor din secolul al XVIII-lea, ca să nu mai vorbim de a celor din secolul al XIX-lea, nu pune probleme deosebite de descifrare, dacă facem efortul de a alătura aceste texte cu cele scrise astăzi în limba populară, limba literară făcînd progrese profunde, mult mai rapid¹. O cercetare atentă ar putea proba că textele românești din secolul al XVII-

lea, în ciuda numeroaselor slavonisme, elementele moștenite din latină erau mult mai bine reprezentate decît astăzi. În secolul al XVIII-lea era de bon ton (era să zic cool!) să se vorbească grecește, iar în secolul al XIX-lea franțuzește. Sîsîiala grecească a trecut repede, dar reorientarea românilor spre apus, cum a fost numită schimbarea din cultura românească din secolul al XIX-lea, a făcut ca împrumuturile din celelalte limbi romanice, în primul rînd din limba franceză, să schimbe fața limbii române. Statisticile constatau la 1958² că 38,42% din vocabularul limbii române era reprezentat de cuvinte de origine franceză. Chiar în vocabularul reprezentativ³ al limbii române, considerat cel mai important pentru stabilitatea limbii, elementele franceze ocupă locul al treilea, cu 22,12%, după cele moștenite (30,33%) și creațiile interne (24,78%)⁴. Din nou limba română a ieșit victorioasă, toate exagerările, de orice fel, fiind trecute la capitolul „în trecere”.

Schimbările petrecute astăzi în vocabularul limbii române nu diferă prea mult de cele din alte limbi. Orientarea societății actuale către modul de viață american reclamă din capul locului schimbări în limbă. Cine își poate imagina astăzi un specialist în informatică sau mass-media necunosător al limbii engleze? Să mai avem în vedere și numărul impresionant al lucrătorilor din firmele transfrontaliere, a căror comunicare se bazează tot pe engleză, iar atunci fenomenul va fi nu numai de înțeles, ci și explicabil. Că s-a ajuns la exagerări, era de asemenea de imaginat, pe de o parte din cauza slabei cunoașteri măcar a uneia dintre limbi, pe de alta din cauza lenei sau a

grabei, care limitează accesul la resursele limbii române. Pentru corespondenții de presă de la Bruxelles, de pildă, e mult mai simplu să folosească termenii din documentele UE decît să afle corespondentul românesc. Aflăm astfel că deasupra capului guvernanților români plutește, ca sabia lui Damocles, *infringement-ul*. Cine vrea să știe ce e și să se informeze! Cuvîntul are numeroase posibilități de echivalare în limba română: *fărădelege, nelegiuire; încălcare, nerespectare, nesocotire; înrîngere, nereușită, eșec; contravenție, atît în sensul încălcării unor norme convenite, cît și al sancțiunii pentru abaterea produsă* etc. Se procedează exact cum procedau traducătorii din secolul al XVI-lea: în lipsa cuvîntului românesc care să corespundă exact celui slav, se folosea cel slav, contribuind astfel la creșterea, în mod artificial, a slavonismelor. Toate cele care nu s-au dovedit utile limbii române au dispărut însă așa cum apăruseră. La fel se va întîmpla și cu destule dintre cuvintele englezești. Să ne gîndim doar la cuvinte ca *wow* [uău], care azi nu poate lipsi din vorbirea cuiva care se dorește a fi *cool*.

Limba română are, însă, a se lupta, din păcate, nu de azi de ieri, ceea ce îi face lupta mult mai grea decît pare, cu abateri apărute în interiorul ei, din necunoașterea și nerespectarea normelor ei interne de funcționare. Unele abateri sînt de înțeles, căci limba română, ca orice limbă naturală, este în permanentă schimbare, reclamată de identificarea modalităților cele mai potrivite momentului comunicării. Doar varianta literară, numită și exemplară sau academică, este normată prin standardele academice, însă chiar și aceasta este unitară doar în scris, datorită caracterului oarecum diferit față de limba vorbită⁵. Normele ortografice, de pildă, sînt foarte stricte, mult mai stricte decît cele ortoepice⁶, mai îngăduitoare. Și nici nu ar putea fi altfel cîtă vreme se spune că limba literară este incoloră, inodoră, insipidă, că vorbește literar (în sens strict!) cineva despre care limba nu ar putea furniza nici un fel de informații, nici despre cultură, nici despre vîrstă, nici despre sex, nici despre regiunea de proveniență... →

GHEORGHE MOLDOVEANU

Dar prin natura lui, omul dorește să-și personalizeze enunțurile; în condițiile în care puteri creatoare au numai puțini, omul se mulțumește cu valorificarea personală a modelelor deja existente în limbă.

Nimeni nu-l suspectează pe Eminescu de încălcarea normelor, aparentele abateri fiind valorificări ale valențelor cuvintelor în forma aleasă. Își intitulează poeziile *Sara pe deal* și *Fiind băiet, păduri cutreieram* nu din necunoașterea variantelor considerate azi corecte, *seara, băiat*, ci pentru puterea evocatoare a variantelor moldovenești, absentă la variantele munteneste, literare, dar reci, nesugestive; el fusese *băiet*, în Moldova, și să-l (să ne) ducă cu gândul la dealul Țicăului și al Șorogarilor putea să o facă *Sara pe deal*, nu *Seara pe deal*. Să-l asculte cineva pe Mihail Sadoveanu recitând *Sara pe deal* și să-i reproșeze nerespectarea normelor literare!

Observația aceasta are în vedere nu numai limba textelor poetice, ci vorbirea oricui. Pronumele de politețe are pentru pers. a II-a singular formele *dumneata, mneata, mata, matala*, de la forma din urmă creîndu-se altele. Gramatica precizează că *mata* e formă de N-Ac, iar *matala* de G-D, conform evoluției celor două forme de la *dumneata* și *dumitale*⁷. În practică *mata* și *matala* au devenit invariabile; se spune *mata ce faci?*, dar și *copiii mata ce fac?*, precum și *copiii matala ce fac?*, dar și *matala ce faci?* Folosirea acestor forme e de înțeles cît timp contextul comunicării le reclamă. În comunicarea mea cu mama, femeie simplă de la țară, am încercat o dată să folosesc *mata*, ceea ce a atras după sine riposta: *Adică pentru tine eu sînt mata?* Explicațiile mele nu au convins-o. M-am tot întrebat cum ar fi reacționat dacă m-aș fi folosit de *dumneata*.

În comunicarea oficială este însă cu totul altceva; variantele neliterare sînt permise numai în anumite contexte, pentru care conlocutorii trebuie să fie cumva avertizați, căci altfel se încălcă trăsăturile despre care vorbeam: incolor, inodor, insipid. Aici este important ceea ce se comunică și, în al doilea rînd, cum comunică vorbitorul, dacă nu cumva organizarea comunicării poate afecta conținutul comunicării⁸.

Deloc lipsit de importanță se dovedește a fi statutul social al celui

care vorbește sau scrie. Latinii ziceau, acum ceva vreme în urmă, *non idem est si duo dicunt idem* „nu e același lucru dacă doi spun același lucru“. Una e ca în caietul unui elev să găsim o greșală de ortografie ce-i aparține și alta e să găsim observația profesorului *î-ți scad un punct pentru ortografie*, chiar dacă specialitatea celui profesor nu e limba română. Într-un fel cîntărește greșala unui funcționar mărunt și altfel cîntărește aceeași greșală la un ministru, pentru simplul fapt că se asociază funcția cu valoarea, în ciuda faptului că realitatea a dovedit de prea multe ori că asocierea îl privește doar pe comentator. Dar la fel de bine trebuie știut că nu toate abaterile de la normele literare sînt la fel de grave. Dacă unele se explică prin folosirea unor forme populare⁹, altele probează slaba cunoaștere a semanticii cuvintelor folosite¹⁰, iar altele probează confuzii între paronime¹¹ și ignoranță, pentru că folosirea unuia în locul celui alt dovedește necunoașterea ambelor.

Ar părea că atenția acordată exprimării persoanelor cu înalte funcții în stat este exagerată, pentru că acestea făceau aceleași greșeli și înainte de a ocupa funcțiile respective. Dar exprimarea lor e pe drept cuvînt mai atent cenzurată, întîi din cauza confundării funcției cu valoarea. Ca atare are de suferit în primul rînd valoarea, amputată de calitatea limbii folosite. Valoarea ar putea fi salvată într-un singur fel;

Grigore Bradea

Grigore Bradea

eliminarea celor care o compromit. Din păcate, pentru promovare pe funcții înalte par a fi căutate persoane deja compromise, ca să nu fie nevoie să se mai compromită după. Limba, precum văzurăm, se poate apăra singură sau prin slujitorii ei credincioși; poate avea însă de suferit doar în al doilea rînd, nu direct, căci greșeli fac mulți, ci prin intermediarii care, luînd ca model modul de comunicare al „șefului“, vor contribui la răspîndirea greșelii și chiar la acceptarea ei ca normă, cum s-a întîmplat nu o dată. Odată valoarea restabilită, limba va fi mai puțin amenințată.

Cititorii vor fi fiind poate mirați că într-un text despre corectitudinea limbii apar abateri de la normele academice; folosesc ortograma *sînt*, în loc de *sunt*, și litera *î* în toate cuvintele, indiferent de poziția din cuvînt, afară de *român* și familia lui de cuvinte. E o abatere de la norme, nu o greșală. Consider că greșala s-a produs cînd s-a impus scrierea și pronunțarea *sunt*, fără vreun suport științific; istoric nu se justifică, iar în pronunțare era mult prea rar prezent¹². Revenirea la *ă*, după ce în 1953 fusese șters din alfabetul românesc, s-ar putea explica doar pentru cuvîntul *român* și familia lui¹³, în celelalte cuvinte nejustificîndu-se științific, ci doar politic, supralicîndu-se ideea că litera *î* ar avea iz comunist¹⁴.

Recenta luare de poziție a unui membru de partid din opoziție pentru apărarea intereselor limbii române, →

masacrată de proaspătul numit la conducerea Ministerului Educației Naționale l-ar putea onora dacă nu ar avea în spate poziția politică. Aș vrea să-i spun că chiar „marele” Lenin atrăgea atenția că limba nu are caracter de clasă și, ca atare, nu este armă politică în slujba vreunui partid. I-aș fi fost recunoscător dacă ar fi venit cu propuneri concrete pentru „creșterea limbii române”, prin revigorarea învățămîntului, instituția cea mai de seamă pentru formarea oamenilor de mîine sub toate aspectele. Iar intervenția aceasta trebuie făcută cît nu e prea tîrziu, în arealul extrem de vast ce condiționează funcționarea, de la asigurarea unor spații de școlarizare decente, la proiecte și programe vizînd performanțele mult dorite și asigurarea unui corp profesoral bine pregătit și plătit corespunzător cerințelor sistemului, mereu declarat de prioritate națională.

Și ar mai fi ceva: în locul testării orale pentru bacalaureat, inutilă, din moment ce simpla prezență asigură promovarea, de ce nu s-ar testa cunoștințele de limbă română la admiterea în orice instituție de învățămînt superior, cum se făcea cîndva și cum încă se face prin alte locuri, înțelegîndu-se că numai o bună stăpînire a limbii poate asigura accesul la informație și valorificarea ei? În Bucovina de acum un secol ocuparea oricărei funcții era condiționată de cunoașterea limbii germane (chiar dacă limba română era acceptată ca limbă oficială, alături de germană!), așa că am propune domnului parlamentar apărător al cauzei limbii române, să solicite în Parlament testarea capacității de folosire a limbii române pentru orice funcție de mare răspundere în stat?

Suceava, februarie 2018

¹ Vorbind despre limba folosită în romanul *Un om între oameni*, Camil Petrescu aprecia că poporul „a vorbit și în 1500 limba pe care o vorbește azi, mai puțin termenii noi introduși”.

² Pe baza *Dicționarului limbii române moderne*.

³ După M. Sala, coord., *Vocabularul reprezentativ al limbilor romanice*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1988.

⁴ Analiza vocabularului poetic al lui Octavian Goga a scos în evidență că cele mai multe cuvinte sînt formate în limba română (38,5%), urmate de cele moștenite din latină (32,98%); cînd e vorba despre frecvență, pe primul loc sînt, de departe, cele moștenite (68,67%). Se probează astfel că B.P. Hasdeu și Al. Graur avuseseră dreptate în privința importanței pe care circulația o dă cuvintelor. În Transilvania și Bucovina locul elementelor franceze îl luau cele germane.

⁵ Sextil Pușcariu considera că limba scrisă este limba în haine de sărbătoare, iar Camil Petrescu mărturisea că scrisese *Un om între oameni* cu gîndul că limba scrisă, redusă la limba textelor beletristice, e „un ritual în care cel care scria scria în mod voit [s.n.], din considerații estetice, altfel decît vorbea”.

⁶ E nevoie să facem precizarea că ortografia și ortoepia nu reglementează toate aspectele limbii. Lucrările normative *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație* sau *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române* nu se preocupă și de sintaxă sau lexic, cu partea semantică a cuvintelor. Ar fi nevoie de lucrări mult prea extinse, iar semantica este în permanentă devenire.

⁷ La rîndul lor, *dumneata* provine din locuțiunea *domnia ta* și *dumitale* din *domniei tale*, din care a rezultat și

dumnitale, în circulație regională azi, uneori invariabil după caz.

⁸ Este suficient să amintim de interpretarea avertismentului prim-ministrului Tudose „dacă steagul secuiesc va flutura pe instituțiile de acolo, toți vor flutura lîngă steag”, din cauza decodării diferite a cuvîntului *flutura*.

⁹ Prezența formei verbale *făcém* într-un enunț al prim-ministrului Ungureanu a făcut ca atenția să fie deturnată de la ce spre cum se spunea. Îndreptățiți pentru abaterea de la norma literară, comentatorii ar fi trebuit să știe însă că în toată Moldova acest verb, ca și *ține, rămâne* etc., a trecut de la conjugarea a III-a la conjugarea a II-a, așa cum *complăcem, prevédere, întrevédere*, cu migrarea de la conjugarea a II-a la a III-a, sînt așa de frecvente în Muntenia, încît nu mai sînt luate în seamă de veghetorii la calitatea limbii române.

¹⁰ Vezi nota 8.

¹¹ Rămînînd la nivelul guvernului, să amintim cerința unui ministru ca persoanele să fie înregistrate cu *numele și pronumele*.

¹² Pentru prima dată se recomanda scrierea cu *u* în 1932: „de la verbul *fi* prezentul este: *sînt, ești, este* (scurtat *e* și enclitic *-i*), *sîntem, sînteți, sînt*. În rostirea obișnuită se aud formele cu *î* în loc de *u*” (Sextil Pușcariu, Teodor A. Naum, *Îndreptar și vocabular ortografic după norma oficială, pentru uzul învățămîntului de toate gradele*, București, 1932, p. 65), fără ca recomandarea să aibă girul Academiei. Ideea că *sînt* s-ar justifica prin etimologie e falsă.

¹³ Subscriem la afirmația lui Titu Maiorescu, *Critice. 1866-1907*, vol. al II-lea, ediție completă, București, 1915: „Numele *român* este indisolubil asociat cu numele *Roma, Roman*, și scrierea *romîn* cu *î* nu este firească pentru dezvoltarea culturii noastre”. Afirmația lui Maiorescu a folosit ca argument pentru scrierea *român* și familia lui chiar în timpul comuniștilor; în numele țării cuvîntul se regăsea doar ca adjectiv, *Republica Populară Romînă*, cînd numele nu apărea doar ca *RPR*.

¹⁴ v. Gheorghe Moldoveanu, Niculina Iacob, *Principii de scriere românească*, Editura PIM, Iași 2006.

Grigore Bradea

Nuntă în Cetatea Alba Iulia

Sunt motive multe însă revăd azi
Pas de murg pur sânge lespeda lovind
Crupa lui purtându-l pe cel mai Viteaz
Urcând în cetate, țările unind

Pietrele Moldovei, ape Transilvane
Și Muntenia-ntreagă îl recunoșteau
Chiar de-i fu domnia scurtă, în canoane
Din trei principate stelele strigau

Sunt motive multe de-au ales cetatea
Arde Scorușetul din munții Gilău
Galbenii trădării nu le-au ținut partea
Horia și Cloșca și-au găsit călău

Moșilor obrazul prinde a rușine
Să îmbătrânească-n Dealul Furcilor
Lacrima s-o plângă nu mai are cine
Și-n cetatea Alba leșezile dor

Pe sub poarta-n care ieri Mihai Viteazu
Aduna lumina pentru mai cândva
Pe câmpul lui Horia, ridicau grumazu'
O mulțime-ntreagă de români sadea

Niciodată țara n-a fost mai frumoasă
României iarna parcă i-a priit
Transilvania noastră deveni mireasă
În unire trupul și-a desăvârșit

24.11.2017

Sens giratoriu

Uite, pleacă bătrânii pe rând
pudrați la tâmpole, eleganți,
ca mieii plecând la tăiere
și ne amăgim în urma lor
că vor crește copiii noștri înțelepți
și vor conduce lumea
cu dreptul, cu dreapta, cu dreptate.

Copacii îmbolnăviți de var
și de omizi aparent gingașe
se mulează obedienți

după sufletele fiecăruia dintre noi

Sub staniolul acestor cuvinte
se-ascunde totuși disperarea mea
trezită cu regrete-n păr
în diminețile acestea premature.

Nimic nu e mai grav
decât un sens giratoriu,
teama că viața
se succede la fel
ca-ntr-un carusel,
că părinții ne cred fericiți
și preoții cred că-i ajută pe oameni
să-și mărturisească păcatele.

Pocnesc năvoadele întinse de
Mântuitor,
tristeți se zbat
sub plasturii intențiilor cumsecade
și bătrânii părăsesc lupta
trag obloanele și dezertează,
unul câte unul
și degeaba îi plângem
nimic nu-i mai aduce înapoi,
deși sub speranța sensului giratoriu
ai zice că doar ne dau prioritate
și ne privesc și ne petrec
și totul va fi bine

Nu e nimic mai grav
decât să rătăcești singur pe drum
ca-ntr-un sens giratoriu
și să nu știi cum să potrivești
cerul în fereastră!

Sub cercul ce se-închide

Și crește întrebarea din floarea de
sub sân,
Iar inima-mi turbată ce rupe ziua-n
două,
Mă-îndeamnă să te-adulmec,
înfometat, hapsân
Și să te sorb, iubito, ca pe un pumn
de rouă.

Din singura iubire în care-am locuit,
O noapte cât o viață, mă hăituește
încă.

Nu ți-am fost niciodată nici mire,
nici iubit,

Grigore Bradea

Te port ca pe o rană frumoasă și
adâncă.

Pecetea gurii mele pe talpă ți-a
crestat
Sărutul de sub maluri de caldă-
îmbrățișare
Și cum te poartă viața, perfid,
neașteptat,
Iubita mea, ai grijă pe unde-ți faci
cărare!

Și grâul tău în palme l-am semănat
arzând,
Sub patimi și sub creste de dor și-
încrâncenare
Și te-am purtat pe brațe și te-am
văzut plângând,
Sub cercul ce se-închide, iubito, cu
mirare!

Întâlnire cu un lup singuratic

Privesc
amiaza cuvintelor,
curcubeul amețit
de așteptare și
oceanele stinghere
din bobul de rouă
nenunțit încă în
pâinea mirării mele.

Rămân goale
în urma noastră
peșterile desenate
la intersecțiile memoriei
și sub zăpada
ce ni se dăruiește,
colecția mea
de cărămizi și pași pierduți
rămâne desperecheată și ea

În visul verde al ierbii
tremură spaimile
că iar voi scăpa cerul din mâini
și înlăuntrul cărnii mele
se scurg toate râurile
de lumină pe care le-am păstrat
și năvoadele toate
au ochiuri tot mai rare.
Zidurile cad pe rând
decojind clipele,
sălbăticia și respirațiile
tuturor femeilor adunate
în mine.
Câte dintre noi
s-au întâlnit cu tine
câte ți-au recitat din sângele lor
Lup singuratic ?

05.noiembrie 2017

CAMELIA FLORESCU

MIHAIL DIACONESCU

TENDINȚA SPIRITUALĂ ÎN CULTURA ROMÂNĂ DE AZI

(IV)

- *Bănuiesc că i-ați mulțumit domnului profesor Ilie Bădescu pentru acest volum.*

- Bineînțeles... Am încercat de câteva ori să-i mulțumesc domnului profesor Bădescu pentru acest volum. De fiecare dată el a rețezat scurt elanul recunoștinței mele, spunându-mi că a scris cu bucurie despre romanele lui Mihail Diaconescu. De fapt, recunoștința mea față de marele savant și omul exemplar Ilie Bădescu nu poate fi cuprinsă în cuvinte.

Aș mai adăuga și faptul că domnul Ilie Bădescu este un mare creator de școală științifică în sociologie, așa cum în cultura noastră au mai realizat Hasdeu în filologie, Iorga în istorie, Nae Ionescu în filosofie, Dimitrie Gusti în sociologie, Sextil Pușcariu în lingvistică, Francisc Rainer în anatomia funcțională, Nicolae Paulescu în diabetologie, Gh. Marinescu în studiile dedicate celului nervoase, Nichifor Crainic și Dumitru Stăniloae în teologie, Gheorge Țițeica în matematici și alți mari învățați, fără de care evoluția și gloria culturii române nu pot fi înțelese.

Discipolii domnului profesor Ilie Bădescu sunt activi în diferite sectoare ale societății românești actuale, respectiv în învățământ, administrație, economie, politică, cercetare științifică teoretică și aplicativă, în structurile militare, în diplomație, în presă etc.

Pentru discuția în care D-Voastră, stimată doamnă Rodica Subțirelu, m-ați atras, important este faptul că monumentală operă a profesorului Ilie Bădescu are o riguroasă fundamentare realistă, respectiv în deplin acord cu realitățile sociale de la care pornește, și totodată spiritualistă.

El e un mare apologet al Ortodoxiei noastre strămoșești, al valorilor nemuritoare impuse de ea, al creațiilor patrimoniale, tradiționale și istorice în care în mod firesc ne regăsim.

Personalitatea polivalentă a profesorului și marelui savant Ilie Bădescu ilustrează în variate moduri, totdeauna însă puternic, într-un mod deosebit de elocvent, tendința spiritualistă în cultura română de azi.

Țin să subliniez în mod deosebit faptul că el este un cunosător profund al vastei opere teologice și filosofice a Părintelui Dumitru Stăniloae. Cunoaște, de asemenea, foarte bine opera teologică a Părintelui Constantin Galeriu.

Părintele Dumitru Stăniloae, filosoful și teologul George Remete, sociologul și antropologul Ilie Bădescu vin în cultura română de azi din lumea ideilor de maximă generalitate, a teoriilor și a demersurilor speculative.

Cărțile și demonstrațiile lor pornesc de la lumea înconjurătoare, respectiv de la diversele aspecte ale existenței, proiectându-ne însă în mod consecvent în transcendent.

Înțelegem astfel motivele pentru care *transcendentul* este țelul cel mai înalt al teologiei, filosofiei, științei și artei. Este, de asemenea, bine cunoscut faptul că și logicianul Alexandru Surdu a vorbit despre transcendent ca țel al filosofiei.

- *Solicitându-vă acest interviu, eu nu doresc însă un schimb de idei pe seama unor tendințe actuale în teologie, filosofie și știință... Tema mi se pare dificilă și copleșitor de vastă... Prea vastă pentru puterile mele. Pe mine mă interesează altceva. Mă interesează să evocăm împreună actuala tendință spiritualistă, de care ați amintit în emoționantul elogiu public pe care l-ați dedicat poetului de strălucită vocație lirică Nicolae Băciuț la ultima serată **Eminescu Jurnalistul**. Mă interesează, pentru că această tendință este, într-adevăr, importantă, dar, după câte știu eu, ea n-a fost încă analizată în mod adecvat în debateri publice sau în lucrări științifice de sinteză. Mai precis, mă interesează modul cum această tendință se manifestă în operele unor scriitori, muzicieni, pictori, sculptori, arhitecți.*

- Ați amintit de Nicolae Băciuț, poetul „*taclalelor cu Dumnezeu*”, al purității, al luminii și al zăpezilor imaculate („*A nins dar nu pentru a fi iarnă/ Ci doar lumina-n noi s-aștearnă*” în *Alb de Ierusalim*).

El este un „*scriitor integral*” în sensul pe care G. Călinescu l-a dat acestei sintagme. Este poet (în primul rând un mare poet, la înălțimea la care înaintea lui au ajuns Blaga, Argezi, Ion Barbu, Ion Pillat, Vasile

Voiculescu), prozator, critic literar, gazetar (revista lunară *Vatra Veche* este creația unui jurnalist de mare autoritate și de imens prestigiu intelectual, civic și moral, așa cum în cultura noastră au mai fost Ion Heliade Rădulescu, Mihail Kogălniceanu, Mihail Eminescu, Nicolae Iorga, Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Cezar Petrescu, Liviu Rebreanu, Eugen Barbu, Adrian Păunescu), eseist, activist cultural, organizator al unor evenimente artistice de neuitat, muzeolog și muzeograf interesat în mod special de starea caselor memoriale, critic de teatru, critic de artă plastică).

Cultura română actuală are în opera vastă a lui Nicolae Băciuț (peste 100 de volume publicate) un important punct de sprijin și referință.

Datorită acestei opere, îndeosebi atmosferei speciale pe care ea o degajă, Nicolae Băciuț este admirat, preamărit și, mai ales, iubit de cei ce sunt devotați culturii române și valorilor ei.

Nicolae Băciuț are, desigur, și adversari. Ei nu contează însă, pentru că autoritatea lor intelectuală, civică și morală este discutabilă și, uneori, nulă.

Prin tot ceea ce a creat, poetul, prozatorul, jurnalistul și criticul literar Nicolae Băciuț aparține galeriei ilustrate de mari scriitori precum Hölderlin, Eminescu, Rilke, Paul Claudel, Argezi, Vasile Voiculescu, Crainic, Ioan Alexandru, creatori de capodopere lirice, evocatori ai diverselor ipostaze ale sacralului, ai spiritualității și valorilor creștine îndeosebi.

Este foarte important faptul că, deși sub aspect tematic poezia lui Nicolae Băciuț poate fi asociată cu capodoperele unor mari creatori →

R. SUBȚIRELU

lirici orientați de valorile spirituale creștine, sub aspect expresiv, respectiv stilistic, ea nu seamănă cu nimic din ceea ce ei au creat.

Uimitoarea originalitate a poeziei lui Nicolae Băciuț își are sursa în brevilocvența compunerilor pe care ni le propune. Imaginile, strofele și versurile sale sunt supraconcentrate.

Brevilocvența, înadins căutată și realizată de poet, ne descoperă strălucitoare diamante lirice.

Ele ne amintesc de originile depărtate ale creațiilor lirice, când poezia era *strigăt, șoaptă, țipăt*, exprimare scurtă dar excepțional de intensă a unor stări sufletești copleșitoare, a unor reacții prompte, a unor entuziasme, a unor dureri, a unor uimiri.

Aceste origini îndepărtate ale lirismului au devenit obiectul unui special interes teoretic și practic pentru poezii expresioniști, îndeosebi pentru cei de limbă germană. Pentru ei poezia era *Schrei (strigăt), Qual (tortură, chin, suferință, durere), Brülen (urlat), Atmen (respirație)*.

Și pentru Nicolae Băciuț poezia este o sumă de respirații lirice. Este o exprimare intensă a unui prea plin sufletesc care nu mai poate fi dominat.

Supraconcentrarea (brevilocvența) poeziei sale este asociată însă în mod paradoxal cu dispoziții sapiențiale, cu reflecții de maximă generalitate asupra lumii în care trăim, a existenței în general.

Poezia reflexivă pe care Nicolae Băciuț ne-o propune are originalitate expresivă, dimensiune filosofică, puterea de a ne emoționa și, mai presus de toate, forță revelatoare.

În istoria filosofiei, a teologiei și a poeziei lirice există numeroase momente ale punctelor de contact și ale influențelor reciproce.

- *Despre ce momente vorbiți?*

- Un astfel de moment este întâlnirea filosofului Martin Heidegger cu poezia lui Hölderlin. De mai multe ori Heidegger, cunoscător profund al filosofiei universale, a mărturisit că Hölderlin i-a influențat și chiar i-a tutelat opera.

Nu întâmplător Heidegger a scris *Hölderlin și esența poeziei (Hölderlin und das Wesen der Dichtung, 1936)* și *Lămuriri cu privire la poezia lui Hölderlin (Erläuterung zur Hölderlins Dichtung, 1944)*.

Mai mult, Heidegger a declarat că operele unor poeți din diverse epoci i-au fost de mai mare folos în elaborarea propriei creații, decât diversele sisteme filosofice pe care, în cursul carierei sale intelectuale, s-a apropiat în mod evolutiv și sistematic.

În cultura română o situație asemănătoare găsim în opera lui Lucian Blaga, care, după cum se știe, este, în egală măsură, un mare filosof și un mare poet. Este sigur faptul că viziunea lirică comunicată de Blaga în poezii a susținut și a dat o atmosferă aparte creației sale filosofice.

Tot în cultura română ceva asemănător găsim în opera lui Constantin Noica, admirator al lui Eminescu, a cărui operă i-a servit drept model sublim și sursă de inspirație. După cum știți, desigur, Noica a dedicat mai multe lucrări filosofice lui Eminescu.

Raportându-ne la personalități ca Heidegger, Blaga și Noica putem înțelege faptul că operele unor poeți pot avea o excepțională relevanță filosofică.

În acest sens creația lirică a lui Nicolae Băciuț are o arhiabundentă încărcătură filosofică, morală, civică și patriotică.

Are, mai presus de toate, o importantă dimensiune religioasă și sapiențială. De aceea spunem că ea ilustrează tendința spirituală în literatura noastră de azi. și tot de aceea spunem că Nicolae Băciuț, apologetul credinței noastre și al valorilor nemuritoare ale Ortodoxiei, este un demn continuator al marilor poeți religioși Nichifor Crainic, Ion Pillat, Vasile Voiculescu, Radu Gyr, Ioan Alexandru.

Grigore Bradea

Psalmi

IV Psalm fără titlu

Din miezul celui mai înfierbântat abis
Opun, Vierule, împotriviri
Îți las un colț de inimă întredeschis
Ca semn de sincere învinuiri.

Toți munții mei duhovnici se răscoală
Suind din Gheenă clocotit de lavă,
Și de-ar putea lumina ei opală
Ar preschimba această vie-n pleavă.

Nu te-nțeleg Vierule cuminte
Cum poți iubi pe cel ce-aruncă piatra?
Cum ai nădejdă spre cel ce pururi
minte
Și cum Te-ncrezi tâlharului de-a
dreapta?

Nu-mi pare sincer, taina ne-nțelegă,
Ci deșuetă, tristă, caraghioasă.

11 aprilie 2017

V Sublima cutezare

Vreau să Te-ating cu rațiunea pură
Și să-Ți pătrund misterul infinit
Vreau să-Ți cuprind Cuvintele din
Gură
Și-n carne să Te simt nemărginit.

Ca Voiculescu, într-un fapt de seară
Cer să Te pun în templu Prizonier,
Vreau să Te pipăi pentru-a doua oară
Fără să urlu „Este!” către cer.

Rog să mă îmbeți cu dulcele sărut
În care nu încap fărdelege,
Extaziat atunci, cu glasul mut,
Putea-voi liniștit a Te-nțelege.

Să Te cunosc – sublimă cutezare
Cu cât Te-apropii, inima mă doare!

12 aprilie 2017

CĂTĂLIN VARGA

Marginalii

ANATOMIA UNUI FALS

(VIII)

«Martinismul creat de el, a devenit un **Ordin inițiativ** ce dăinuiește și în prezent. Inițial sediul a fost la Lyon, fiind condus de un „Filosof necunoscut” ai cărui frați, din cele trei grade, purtau în timpul ședințelor o mască de mătase neagră, o sabie și o robă (purpurie, neagră sau albă) și diverse însemne. La **Congresul spiritualist**, ținut la Paris în 1889, au luat parte delegați a **trei sute treisprezece grupuri de martiniști** din lumea întreagă».⁷

Ordinul Vechi și Mistic al Rozacrușienilor, cunoscut pretutindeni sub egida **AMORC**, revendică faptul că **Maestrii Cosmici** se află în slujba ei. Iată ce scriu rozacrușienii despre acest lucru: «În fond, ei (*n.n.*: **Maestrii Cosmici**) constituie **Marea Lojă Albă**, adică **Guvernul Ocult al Lumii**. În misiunea lor, ei primesc ajutorul **Marii Fraternități Albe**, ce cuprinde **toții inițiații**, care, **independent de religii și tradiții**, au fost misionați de ei pentru a opera una din cele douăsprezece căi despre care vom vorbi mai jos. Trebuie să precizăm că **acești inițiați se află în permanență încarnați** pentru a-și duce cu bine munca lor, ceea ce nu este cazul pentru toți Maestrii Cosmici. Datorită importanței în evoluția oamenilor, **Ordinul Rosi-Crucian** dispune de o ierarhie proprie, care, **pe plan invizibil**, îi include pe **Maestrii Cosmici a căror sarcină esențială este de a veghea ca Tradiția Rosicruciană**, așa cum **AMORC** o aplică în zilele noastre, **să rămână identică** ei înșiși și să fie apărată de orice influență susceptibilă de a compromite opera ei culturală, spirituală și umanitară.

În Tradiția Rosicruciană, Maestrii Cosmici care lucrează în serviciul Ordinului nostru au fost desemnați întotdeauna sub numele de ROSE-CROIX. Marea majoritate dintre ei **au fost Rosicrucieni în toate încarnările** care au precedat-o pe cea în care au primit iluminarea. Este motivul pentru care ei au ales să se consacre **AMORC-ului** căci trăind **în spiritul Rosicrucianismului** ei au atins starea de perfecțiune la care

aspiră fiecare dintre noi. Din acest punct de vedere, e important să înțelegem că **termenii de Rose-Croix și Rosicrucieni nu sunt sinonimi**, căci primul desemnează starea Maestrului Cosmic, în vreme ce al doilea se raportează la condiția elevului, studentului, discipolului. Pe de altă parte, **un Rose-Croix încarnat în planul terestru** nu face niciodată mențiune la ceea ce este el sau la ce a făcut. (...)

Multe dintre persoanele care se preocupă de viața Maestrilor Cosmici gândesc că aceștia au fost întotdeauna perfecți. (...) **Vreme de un număr de vieți ei au fost ființe umane, supuse greșelilor și slăbiciunilor care ne caracterizează.** Ca și noi, ei au fost obligați să-și asume Karma lor negativă și au suportat încercările la care ne supune viața zilnică. În final, prin forța voinței, au ajuns să-și stăpânească propriile imperfecțiuni și să dobândească cunoașterea legilor care acționează asupra evoluției lumii terestre. Această măiestrie și această cunoaștere a făcut din ei **Maestri Cosmici** și cu acest titlu, **agenți intermediari între oameni și inteligența Universală.** Ei **nu trebuie în nici un caz să fie asimilați cu îngerii** (*n.n.*: Maestrii Cosmici corespund **demonilor**) pe care îi găsim în unele religii. Cu alte cuvinte, **ei nu corespund nicidecum îngerilor sau arhanghelilor**, aceste ființe pur spirituale».⁸

Și în România se organizează cursuri de **ROZACRUCIANISM.** În acest sens redăm articolul intitulat „**Facultate de Masoni**”

Grigore Bradea

și *itinerarii inițiatice de la CISCE*” publicat de Tiberiu Hrihorciuc: «Centrul Independent de Studii și Cercetări Ezoterice (CISCE) vor organiza începând cu toamna acestui an primele cursuri ale unei facultăți populare de masonerie din România. Gazeta de Cluj vă prezintă în premieră care sunt cursurile din cadrul acestei facultăți, dar și alte evenimente organizate pentru cunoașterea culturii masonice.

Centrul Independent de Studii și Cercetări Ezoterice organizează, începând cu 1 octombrie, un sistem coerent de studiere a Tradiției Ezoterice Occidentale, după modelul universităților populare (învățământ pentru adulți). Oferta cuprinde 9 cursuri, însă numărul lor va crește în viitorul apropiat, promit oficialii CISCE.

Reduceri de până la 100%

”Persoanele care se înscriu la mai multe cursuri, primesc reduceri de taxă, în funcție de numărul de cursuri la care s-au înscris. Dacă aduceți cu dumneavoastră mai mulți cursanți, beneficiați de reducerea taxei de participare la curs pentru dumneavoastră, proporțional cu numărul de cursanți aduși (până la 100% dacă aduceți 10 cursanți). Pentru detalii, puteți suna zilnic între orele 10.00 și 18.00 la telefonul 0744 535 097 sau trimiteți mail pe adresa vsauciuc@yahoo.com”, arată oficialii CISCE.

Cine sunt profesorii de masonerie?

EUGEN MERA

⁷ *Ibid.*, p.148.

⁸ *Ibid.*, p.268-269..

Starea prozei

Generalul și bicla

Când a aflat după un secol de lăncezeală că urma să aibă vizitatori, s-a bucurat. A ieșit din cavou și-a lustruit cizmele și s-a uitat la bicicleta pe care o capturase de la Johannes von Eben. Rușii se bolunjiseră cu totul. Voiau revoluție. Nu mai ascultau de ofițeri.

- Măi generale!, îi zise căpitanul Ignat cu o nedisimulată răceală. Parcă ne spuneai că „Pe aici nu se trece”, rosti el influențat de zurba rusească.

- Domnule căpitan, îți interzic să fii obraznic și să răstălmăcești spunea mea de acum o sută de ani! Acum vor trece strănepoții noștri pe bicicletă!, preciză generalul Eremia Grigorescu, așezat pe marginea sarcofagului din care abia ieșise.

Praful fin se împrăștiase de jur împrejurul său ca aură de sfânt. Căpitanul Ignat își reprimă pornirea de care se molipsise în tranșeele aliaților ruși.

- Domnule căpitan, sunt convins că acum după ce-au trecut o sută de ani de când l-am bătut pe Curt von Morgen cu toată artileria lui cu tot, îmi pot permite să trec și pe la Măriuca! Iar faptul că vin o samă de tineri pe bicicletă ca să ne viziteze mă face să mă simt responsabil în calitate de gazdă. Te rog să vorbești și cu Alexandru pentru că am de gând să-i duc și pe la el, pe la Mărăști!

- Vă referiți la generalul Alexandru Averescu?

- Păi, la cine altul domnule căpitan?

Ignat făcu stânga împrejur și ieși din Mausoleul de la Mărășești. Se îndreptă spre muzeul din apropierea mausoleului. Încă de la intrare zări într-o vitrină de sticlă telefonul de campanie. Nu era timp de tăgadă. Sparse vitrina, luă telefonul și începu să învârtă la manivelă.

- Alo, domnule căpitan Miclescu, din dispoziția domnului general Eremia Grigorescu, vă comunic următoarele:

1. Pregățiți traseul care duce până la Mărăști.

2. Anunțați-l pe domnul general Alexandru Averescu să fie gata să-i primească pe bicicliștii de astăzi.

3. Participanții vor face un popas și la mormântul Ecaterinei Teodoroiu. Poate se mai rujează și ea cu această ocazie, că prea era ca o măicuță sme-

rită în tot felul de filme.

4. Rog să dați dispoziție ca autoritățile contemporane să fie prezente cu pâine și sare, iar popii să-și facă datoria.

- Bine că nu veniți cu niște rockeri sataniști!, se auzi de la celălalt capăt al telefonului vocea căpitanului Miclescu.

- Domnul general vă mai roagă să vă faceți rost de-o bicicletă pentru a-i însoți pe organizatori pe tot traseul.

- Domnule Ignat, am un pluton de bicicliști îngropați aici lângă mine cu mitralierele din dotare, ce-l pot mobiliza să însoțească pe tinerii bicicliști mioritici.

- Nu știu ce să spun!, zise Ignat descumpănit de amploarea propunerii. O să-l întreb pe domnul general!, zise căpitanul Ignat închizând telefonul

Rămas singur, generalul Eremia Grigorescu își privi carâmbul cizmelor lustruite cu admirație. Până și tureatca lucea oglindă. Își mai plimbă odată buricul degetelor peste teaca oțelită a săbiei, ieșind în fața mausoleului. Se urcă pe bicicletă și pedală puțin prin fața treptelor ce străjuiau intrarea. „A dracului industrie germană?”, își zise el admirând felul în care bicicleta de captură – Bicla cum îi spunea el – se comporta sub trupul lui. „I-a uns bine lanțul ordonanța!”, își zise generalul mustăcînd. Îl stânjenea puțin sabia atunci când ridica piciorul stâng pe pedală. Pe poarta împrejurii imense ce străjuia curtea interioară a mausoleului, pătrunseră bicicliștii. Unii erau trecuți de prima tinerețe, alții încă mai aveau caș la gură. Din muzeu căpitanul Ignat veni să raporteze. Alerga.

- Domnule general, ordinul a fost îndeplinit. M-a răspuns căpitanul

Miclescu, care s-a angajat să-l anunțe pe domnul general Averescu și pe Ecaterina. În plus ne mai oferă și un pluton de bicicliști cu mitraliere să-i însoțească peăștia care vin. Știți că mitraliorii din compania mea s-au jertfit cu toții.

- Bine, bine, să-i întâmpinăm pe urmași urmașilor noștri ce vin acum călare pe bicicletă!, zise el, scoțându-și pieptul înainte plin cu decorații strălucitoare.

Bicicliștii au trecut pe lângă ei, fără să-i zărească. Ajunși în fața sarcofagului s-au mirat de faptul că au găsit capacul mișcat de la locul lui. Apoi după ce s-au distrat citind numele ciudate inscripționate pe plăcile de marmură, s-au îndreptat hăhăind spre muzeu. Muzeograful îi aștepta plin de nerăbdare. Tremura de emoție. Se pregătise îndelung să dea piept cu acești vizitatori de soi.

- Domnilor, am aflat că ați venit să ne cinstiți eroii după o sută de ani! Sunt convins că dumneavoastră ați auzit de jertfa intelectualilor români în Primul Război Mondial cum ar fi Dumitru Panaitescu care și-a pierdut brațul pe dealul de la Muratan!

- Care Panaitescu domnule?, ricană un tânăr biciclist.

- I se mai spunea și Perpessicius și a scris volumul **Scut și targă**, pe lângă o sumedenie de poezii!

- N-am auzit!, se auzi același glas cu un ton vinovat!

- Dar de George Topârceanu care a stat tot timpul războiului prizonier după ce-a fost luat la Turtucaia!

- De acesta am auzit! Era un poet dulce, dar de Turtucaia n-am auzit!, se auzi glasul unei fete ce descălecuse cu greu de pe bicicletă. Își freca fesele amorțite. Un hândrălau cu o cască albastră pe cap o ciupi vartos. Ea nu reacționa.

- Haideți domnilor participanți, n-ați auzit nici de Goga care tot la Turtucaia și-a găsit pe fratele Eugen grav rănit. Uite, aici avem un exemplar din *Gazeta Ostașului*, unde semnau Iorga, Sadoveanu, Ghibu. De ce vă spun asta?, își continua ghidul conversația. Pentru că o să dați de mormântul generalului Prezan care a dat ordin ca soldatul Goga să nu mai fie dus pe front pentru că scrisul lui și a celorlalți era mai valoros când lupta cu penița decât cu baioneta pe front.

Tăcerea se lăsă grea și →
GHEORGHE ANDREI NEAGU

apăsătoare asupra participanților. Ședeau mișcându-se de pe un picior pe altul stingheri și mofluzi. „*Ce bine era pe bicicletă?*”, gândeau ei sub soarele arzător. Nimeni nu era stresat de asemenea chestii.

- Domnule muzeograf sunt ceva pokemoni prin zonă?, întrebă cu haz și tupeu cu tupeu cel ce părea a fi organizatorul lor, stârnind hohote de râs.

Muzeograful înghiți în sec. Se prefăcu că nu auzi întrebarea. Dacă le-ar fi răspuns așa cum meritau, s-ar fi trezit cu cine știe ce sancțiuni. Organizatorul îi era șef, ce naiba. Ar fi vrut să le dea exemplu de poezi militari de dinainte de război, de la *Cârlova*, *Alecsandri* și *Pruncul*, de la *Coșbuc* și mulți alții, care au făcut cinste neamului românesc cu îndemmurile lor puse-n vers spre a stârni în piepturile ostașilor români vitejia și eroismul necesare zdrobirii dușmanului. Nu mai îndrăzni să le vorbească nici despre *Liviu Rebreanu* de teamă să nu-i jighească și mai mult. Îi lăsă să se holbeze la vitrinele pline cu decorații, la mitralierele și puștile așezate de dușumeaua muzeului...

- Dar vitrina asta de ce-i spartă?, căzu ca un trăsnet întrebarea unuia dintre bicicliști.

Luat prin surprindere, muzeograful mormăi ceva ce semăna cu un fel de scuză nedeslușită. Nici cel care pusese întrebarea nu înțelese prea bine de ce era vitrina spartă.

Au trecut peste moment de stânjeneală și s-au îndreptat spre bicicletele lăsate la ieșire. S-au urcat nerăbdători în șaua bicicletei și au ieșit pe aceeași poartă pe care intraseră cu câteva clipe mai înainte fără să le pese de general. Din înaltul treptelor mausoleului, generalul Eremia Grigorescu îi privi cu amărăciune. Cizmele văcsuite lună, încă îi mai străluceau în lumina soarelui. Sabia la fel. Enervat de nepăsarea bicicliștilor, generalul aruncă bicicleta și se întoarse spre căpitanul Ignat, care încremenise în poziția de drepti cu sabia ținută pentru în dreptul frunții pentru primirea oaspeților cu onor.

- Ești liber!, rosti generalul.

Căpitanul coborî sabia și o băgă în teacă.

- Să trăiți domnule general!, zise el făcând stânga împrejur depărtându-și Generalul își duse mâna la mustață,

râsucid colțul ei așa cum obișnuia în momente de stânjeneală și se retrase înăuntrul Mausoleului spre sarcofag. Regretă că-l mai anunțase pe Alexandru Averescu despre eveniment. Bicicliștii ăștia nu știau ce-i acela respect cu adevărat. Călcau în picioare noblețea unei jertfe militare care ar fi meritat mai mult decât o simplă pedalare pe cauciucurile roților, ce aveau să treacă într-o secundă în nemurire de înaintașii neamului românesc.

Punctul final

Ne naștem fără garanția vieții, fragili, visători, deschidem ochii precum nuferii petalele-n soare fără să avem dreptul de a ne alege părinții, frații, pentru că fiecare dintre noi suntem pumnul de lut din mâna olarului. El ne plămădește și ne dăruiește viața. O viață pe care nimeni nu ne învață cum să o prețuim, cum să o gestionăm. Suntem ignoranți cu propria noastră ființă, alergăm după iluzii încă din copilărie. Alergăm prin iarba udă, desculți, fără să-i cunoaștem menirea, ne avântăm în întuneric căutând lumina fără să ne asigurăm că avem ulei deajuns pentru candelă. Nu înțelegem rostul ploilor de vară sau puterea distrugătoare a furtunilor. Uneori băjbăim prin întunericul ce se așterne peste noi în plină zi fără să știm a ridica ochii spre Dumnezeu, fără să știm că rugăciunea este salvatoare. Ne rugăm mecanic, nu avem rugăciuni individuale, avem nevoie de rugăciuni create de alții, nimeni nu ne învață că cea mai puternică rugăciune vine din adâncul inimii, atunci se ridică rugăciunea la cer când lacrima izvorăște din

adâncul ființei noastre. O privire răstignită are puterea rugăciunii, creatorul știe suferința ta și nu va ezita să-ți trimită forța necesară de a te ridica din mlaștina neputinței. Nu realizăm cât de fragili suntem, decât atunci când suntem la capăt de drum, atunci când visele noastre mor înainte să se îndeplinească. Nu știm să apreciem frumusețea acestei lumi în care suntem pelerini, suntem trimiși cu un scop, fiecare este creat pentru a lăsa ceva pe acest pământ, avem aptitudini creatoare, purtăm esența celor șapte arte. Puțini dintre noi realizăm cât de frumos suntem creați, cât de perfecți suntem la naștere, rătăcim prin labirintul universului mai orbi decât orbii, mai surzi decât surzii, iar liniștile ne învăluie în fiecare zi lumina ochilor înaintând cu mâinile întinse pipăind zidurile propriilor noastre închisori. Suntem binecuvântați cu har divin, ținem în mâini uneltele cu care ne putem ridica altarele sufletului, unelte ce-au devenit distrugătoare, dăruim într-o clipă cât am clădit într-o viață. Ajungem părinți, dar nu știm să deschidem porțile universului în fața copiilor noștri, fiecare copil are aripi de înger, aripi ce pot cuprinde întreg orizontul, aripi ce pot îmbrățișa cerul și pământul, aripi pe care le smulgem cu mâinile noastre umplând iazurile de lacrimi ale pământului cu morminte de pene de înger. Ar trebui să învățăm de la păsări cum să ne întindem aripile, cum să ne apărăm puii, ar trebui să învățăm de la izvoare cum să ne purificăm sufletele. Suntem captivi într-o bulă de săpun, în vidul vieților noastre din care nu putem evada, atingem pereții bulei otrăvitoare, ne ogindim în oglinda mincinoasă de pe acei pereți iluzorii, atingem cu un deget și bula se sparge. Universul ne inundă, dar nu mai suntem în stare să-i absorbim energia vindecătoare pe care o ignorăm fiind atrași de mirajul ambalajului tririlor de moment. Învățăm, ne abandonăm în muncă până la epuizare, ne mulțumim cu atât de puțin, omul nu a fost creat pentru iluzii, a fost creat să trăiască bucuria acestui pământ, să primească și să dăruiască iubire. Uitarea de sine, uitarea pasului pe prima treaptă a spiritualității este primul pas spre autodistrugere. Nu ar exista boală dacă ne-am hrăni sufletele flămânde cu frumusețea →

ANA PODARU

univerului, dacă ne-am scălda privirile în oglinda lacurilor, dacă am lua energie de la soare, dacă ne-am înfunda picioarele în lutul moale, dacă am cânta alături de păsările cerului, dacă ne-am uda buzele cu roua de pe frunze, dacă noaptea nu ne-am culca atât de obosiți încât să uităm să spunem mulțumesc inimii ce bate-n noi, să mulțumim cerului pentru fericirea ce ne-a inundat sângele doar cu o mângâiere, cu un sărut, cu gingășia din privirile unui copil, al unui miel abia făt. Sănătatea este o o comoară neprețuită pe care o îngropăm în adâncul trupului cu rănilor sufletelor noastre. Când ea se sufocă, inima se zbate ca o pasăre rănită în mâna sufletului. Avem forța cu care să ne dezbrăcăm de leșurile ce ne-au invadat spiritul, avem puterea de a ne scutura rănilor sufletelor și rănilor trupului. Conștientizarea forței interioare este primordială când trupul nostru nu mai are energie vindecătoare. Lupta nu trebuie abandonată, mintea coordonează uneltele în mișcare ce vor reclădi ruina trupului. În jurul nostru materia se învâрте precum planetele în jurul soarelui, important este să captăm ceea ce ne lipsește, materia sau energia ce ne poate astupa găurile auri afectate. Lumina din jurul nostru ne reflectă interiorul, de aceea puterea rugăciunii este vindecătoare. Inima și sufletul, ca două diamante ce-și revarsă strălucirea în exterior este coordonată de puterea minții. Sănătatea trupului trebuie să fie egală cu sănătatea spiritului, altfel dispare echilibrul interior și se instalează puterea distrugătoare a bolii. (FRAGMENT)

Grigore Bradea

BIBLIOTECA BABEL

LILIYA GAZIZOVA

Să nu dormi

Ca o bestie roșcată
Să te furișezi
De-a lungul cartierelor
Nocturne din Kazan.
În noaptea
Destrăbălată și rea,
Și să privești fețele
Trecătorilor, în ciuda șoferilor
Care se uită pofticioși la mine.
Unde și de ce
Merge această femeie obosită
La ceasul când chiar
Păsările dorm?
E necuvincios
Să dormi în zori,
Ca popândăii în vizuine.
Ca o bestie roșcată trebuie
să te furișezi
De-a lungul cartierelor
Nocturne din Kazan.
Se poate și trebuie
Să faci multe lucruri în zori,
Dar să nu dormi,
Numai să nu dormi.

Străzile din Kazan

Mergeam pe strada Kirov...
traversând micul careu,
Am ocolit clinica veterinară,
Cu nostalgie am deschis ușa școlii de
muzică:
Aici am primit notele mele de opt cu
minus.
Ce nesuferită era uneori Polina
Siemionovna –
Nu-i plăceau mâinile mele.
Uitați-vă: ce ciorchini încordați,
Prea tare strângi arcușul.

Întorcându-mă, m-am bucurat de
viață
Și de atlantii care susțin globul

În dreptul micului careu.

II

Mergeam pe strada Tukay.
Acolo era școala.
Stă acolo și azi.
Aici a învățat
Sora mea mai mică,
Aproape fără note de șase.
Se îmbolnăvea des
Și de aceea părinții
Nu o pedepseau.
O așteptam după lecții,
E adevărat, nu întotdeauna.
Pe strada Tukay circulau tramvaie.
Iar în stație se vindea înghețată.
Cumpăram câte patru:
Două pentru sora mea, două pentru
mine.
Pe drum mai vorbeam cu trecătorii.
Și atunci ea m-a întrebat:
“Ești atât de frumoasă,
De ce nu se uită toți după tine?”
Nu-mi amintesc
Ce i-am spus atunci,
Dar era plăcut.
Acum zâmbesc.
Uimitor,
În orașul meu
Totul este legat de Tukay –
Copilăria,
Tineretea
Iar în curând, și bătrânețea.

Nesăbuit și trist

Au intrat în mine cu mașina din
dreapta.
Vina a fost a mea.
Din curte ieșise o volgă,
Iar eu mergeam cu mașina pe stradă,
Dar intersecția
S-a dovedit a fi fără prioritate.

Iar acum merg cu mașina lovită
Prin oraș –
Precum un cerșetor
Într-un palton găurit.

Mașina – la reparat.
Iar eu – pe jos.
Nesăbuit și trist.
Fără frumoasa mea prietenă
Mașina – merg greu pe străzile din
Kazan.
În jur trecătorii,
Aproape că se freacă de mine
Și au niște fețe tare ciudate.

Cum să deosebești un maniac
de un huligan de rând?

Traducere a de
ELISABETA BOȚAN

BIBLIOTECA BABEL

PARISUL MEU

Francezii

Fostul meu coleg de breaslă, Jean-François, se pensionase în calitate de șef al Inspectoratului școlar. Era un bărbat frumos, masiv, deși de talie mijlocie, cu părul alb, rar, pieptănat cu grijă spre spate. Cu vorba cumpătată, nu răspundea niciodată fără a-și lăsa mai întâi o clipă de gândire. Obrazul îi era rumen și plinuț, aborda un zâmbet malițios și privirea-i era vie, glumeață, când te fixa de după ochelarii cu ramă aurie, gata oricând să lanseze o năzbâtie. Spiritual din fire, ar fi fost mai nimerit să trăiască în vremea Regenței, a serbărilor galante. Era un umanist erudit și, lucru rar la francezi, vorbea italiana, spaniola și germana fără niciun accent. Schimbam între noi misive amuzante, iar când ne întâlneam de-adevăratelea, mă strângea la piept și mă săruta cu foc pe ambii obraji.

Într-o zi, a venit la mine însoțit de un tânăr tomnatic, înalt și firav, de parcă era opusul imaginii lui, deformată într-o oglindă de bălci.

- Te rog frumos să-l iei la tine pe fiul meu și să te ocupi de el.

Evident, era un copil făcut la bătrânețe.

- Mă numesc Jean-Emmanuel, îmi spune acesta.

Un nas lung, o calviție avansată, ochelari cu ramă neagră groasă, pe care-i tot împingea ca să nu-i alunece pe nas — tânărul era vizibil neobișnuit cu ținuta civilă, la care urma totuși să se limiteze de-acum încolo, căci fusese lăsat la vatră.

- Nu m-am așteptat ca odrasla ta să urmeze o carieră militară, îi zic.

- Am vrut să calc pe urmele tatii, îmi spune băiatul.

Ceea ce-am aflat atunci mi-a sporit și mai mult uimirea.

Cu șaptezeci de ani în urmă, la 6 iunie 1944, avea loc Debarcarea, iar Jean-François lua parte la Ziua-Z în calitate de inginer genist.

După ce aliații ocupaseră un prim cap de pod pe fâșia de coastă situată între Le Havre și Calais, se punea problema consolidării poziției prin aprovizionare în masă, pentru care era

nevoie de un port de adâncime, destinat navelor de mare tonaj. Politehnician precoce, Jean-François trecuse la englezi în urma apelului generalului De Gaulle și fusese înrolat în echipa de ingineri care au conceput „cele mai mari porturi plutitoare din lume”, faimoasele *Mulberries*.

Un port a fost construit de britanici și canadieni, iar celălalt de americani. În acest scop, au fost mai întâi sacrificate prin sabordare câteva sute de nave, ca să se creeze o primă împrejmuire în larg, apoi au fost aduse chesoane⁹ de beton care, legate între ele, au creat un dig în formă de arc de cerc, în interiorul căruia s-a realizat portul, constituit din platforme de acostare. O veritabilă șosea¹⁰, pe pontoane, lega portul de țarm. Jean-François participase la ancorarea pontoanelor din portul „englez”. Locuia pe un vas-dormitor și avea sarcina să verifice zi și noapte soliditatea ancorajului.

O furtună¹¹ care a bântuit timp de patru zile a distrus portul american, dar nu și cel „păzit” de Jean-François. În schimb, furtuna a avariat vasul care-i servea drept adăpost. Rănit fiind, a fost dus în Anglia. A revenit în Franța în ajutorul Crăciunului, îmbarcat la Southampton pentru Cherbourg pe vasul *Léopoldville*, alături de 2 200 de soldați americani. La intrarea în port, vasul a fost torpilat de un submarin german. Vor fi salvați doar 800 de oameni.

- Moțaiam pe puntea din față, cu vesta de salvare sub cap în loc de pernă, povestește Jean-François. Se înserase și ninge și vedeam portul Cherbourg profilându-se în zare. Vasul a fost lovit la pupa. Am resimțit o zguduitură, un zgomot asurzitor și au început să pice fragmentele azvârlite de explozie. Am fost înecați în fum și întuneric. S-a dat ordinul de evacuare. Vesta de salvare pe care dormisem nu mai era la locul ei. Am pipăit în jur, s-o caut. Am apucat-o, dar o altă mână trăgea de ea. Nu știu cine a fost și nici de ce a cedat, dar jur că nu eu i-am smuls vesta, ci el e cel care a renunțat. În învălmășeală și din cauza mării

⁹ 230 chesoane de beton, legate între ele, au format un dig de 7 km lungime.

¹⁰ De 15 km.

¹¹ La 19 iunie.

agitare, un vas britanic venit în ajutor a strivit cele câteva bărci în care se salvaseră deja o parte din oameni și, ciocnindu-se de vasul nostru, i-a grăbit scufundarea. Eram încă pe punte și am alunecat dintr-odată în marea înghețată. De câte ori reușeam să scot capul din apă, un val imens mă acoperea iar. Am avut norocul că, de pe țarm, ne-au venit în sprijin câteva bărci de pescari, iar eu am fost recuperat de una dintre ele...

Îmi mut privirea de la Jean-François la progenitură. Pe vestonul civil se vedeau, discrete, două barete de decorații.

- Ce-s astea?

- Erou al Războiului din Bosnia și al Războiului din Afghanistan!

Azi nu se mai numesc „veterani”, ci, direct, „eroi”, constat eu.

Jean-Emmanuel avea picioarele subțiri, cutia toracică părea strivită spre înăuntru, tot corpul îi era parcă dezlânat.

- Ai luat parte la lupte? îl întreb neîncrezător.

- Nuuuu!

- Și-atunci?

- În Bosnia am fost, efectiv, pe o navă de război, eram la intențență. Pentru Afghanistan, în schimb, am rămas la Statul-Major, furier...

Mă uit întrebător la taică-său.

- A avut norocul să aibă un tată bun, care a pus o vorbă pentru el!

La care Jean-Emmanuel, mucalit, mai adaugă și el:

- Și de-aș fi fost fată, de-i ceream tatei să mă facă popă, popă ar fi făcut din mine!

HOREA PORUMB

Starea prozei **DE UNUL SINGUR**

Mă pornisem dintr-un oraș sau localitate și trebuia să ajung în altul dar m-am uitat cu milă spre pingelele mele și am constatat că nu îmi ajungeau pentru așa drum așa că se ivi nevoia să trec pe la un atelier auto. Nu, nu puteam încă să parcurg traseul fiindcă era duminică și angajații se găseau pe la casele lor, sălașuri cărora nu le știam adresele.

În plus, plecatul în marș într-o astfel de moment aducea a ghinion, unul care urma să mă răsstoarne în prima groapă disponibilă. M-am ridicat cu greu în picioare, însoțit de un tremur evident al ghenunchilor pe care nu puteam să îl opresc. Dar nici să îi aflau cauza.

Mai trebuia să ies din casă și să aleg o direcție pe care să o fi apucat, să circul, ce pisici. Chiar dacă ar fi fost mai bine să fi rămas pe scaun, cu pipa în gură.

Curând ușa avea să se deschidă singură, să îmi lase nevasta să intre și să mă întrebe cu voce ascuțită motivul pentru care nu plecasem încă deși eu aș fi preferat să îmi fi dat motive să mai rămân. Nu mai îmi aduceam aminte de câtă vreme o luasem dar nici unul dintre prieteni nu vroia să facem schimb.

Cu gesturi nădușite mi-am băgat pipa în buzunar după care m-am ridicat fără să îi răspund vrăjitoarei, gata de despărțire.

În loc să fi tors și ea niște lână, venise cu aparatul de măsurat tensiunea și cu glucometrul de parcă aș mai fi avut chef de așa ceva. Nu i-am făcut nici măcar semn de LA REVEDERE și am părăsit de primă urgență băătăura. După ce am făcut prima dreaptă, am uitat până și numele matroanei. Ar fi trebuit să îmi iasă înainte și să mă roage cu lacrimi în ochi să rămân dar cutra n-a făcut-o. Probabil că se îndesase într-una din camere, privind pereții cu creierul gol, ca să-i fie mai ușor. Nu îmi simțeam pașii fiindcă mă depărtau de o situație care devenise disperată. Și poate și din cauză că făceam ceva interzis.

Încetul cu încetul părăseam satul și îmi doream ca toți câinii să doarmă, uitând că mă cunoștea fiecare în parte. Îmi luasem costumele cel bun și păream un orășan rătăcit printre colinele alea care nu mă salutau niciodată.

Dar nici eu nu urcam vreodată pe ele și asta ca să le fac în ciudă și celor din localitate, cei care m-ar fi dat de-a dura tot timpul. Nevasta mă privea cu ochi lungi și își ținea mâna la gură de parcă s-ar fi aflat la slujbă.

Mama ei de zi că nici de sărbători nu puteai să fi stat liniștit în casă. Se ducea vestea de la una la alta după care soția intra în mine și mă determina să mă duc la biserică, locul ăla unde statul pe scaune se dovedea un chin fiindcă șezutul îmi era menținut doar de vreo cinci centimetri de lemn.

De fiecare dată mă juram să nu mai trec pe acolo. Dar acum scăpasesm fiindcă pantofii mă purtau deja în afara satului și dacă nu eram atent, puteam să nimeresc în următorul.

Mi-am băgat mâinile în buzunare și am constatat că prin ele fluiera vântul a pagubă dar asta nu mai trebuia să o știe nimeni.

O clipă m-am gândit să iau rata dar m-am uitat la Soare și mi-am zis că nu era o propunere prea interesantă de vreme ce poziția astrului zilei îmi spunea că mă aflam între două curse.

Și încă nu obosisem, puteam să mai umblu, să fac distanța aia care mar fi scos din orice pericol matrimonial.

La plecare nu fusesem convins că mă păștea vreo năpastă dar fiecare pas pe care îl făceam se pune cumva la baza stării respective, senzație care se ridica tot mai sus și mai departe de mine. Ținutul pe unde umblam părea abandonat de ființele vii cât despre cele moarte nu întreba nimeni. Ar fi trebuit să dau măcar de vreo doi, trei țărani care să se fi cocoțat pe o palmă de pământ situată în pantă, la coasă. Dar nici vorbă de așa ceva și lucrul ăsta mă făcea să mă întreb dacă nu fuseseră anunțați din vreme de trecerea mea. Muierea mea putea să fi aranjat ceva, ca să nu mă mai bucur

de nimic. Parcă o și vedeam călcându-mi pe urme, fără zgomot.

Copacii începuseră să se înde-sească în jur și mai aveau doar să treacă prin mine.

Erau cu toții în floarea vârstei, chestie pe care o puteam afirma și despre mine fără a fi exagerat prea mult și mai ales fără asistență. Nu știa nimeni că plecam pentru totdeauna și lucrul ăsta mă liniștea în bună măsură. După vreo doi kilometri urma să ajung la stația de autobuz pe care nu o văzusem înainte prea des. Femeia mea semăna cu toate muierile din comună, motiv pentru care nu am avut niciodată pornirea să o înșel, să o schimb măcar temporar cu alta. Toate erau alcătuite și arătau la fel, așa că mai bine mă duceam la cârciumă.

Dar către seară, trebuia să ies de acolo și să revin acasă pe mai multe cărări, fiecare ducând prin apropierea pervazului pe care își rezema Viorela țâțele. Însă eu nu o băgam în seamă, fiindcă era de la oraș și pe deasupra mai era și cam grasă, nu subțirică ca a mea.

Dar de a mea trebuia să mă rog câte o săptămână până să vină la pat și să îmi fi făcut loc și mie.

Nu mai trebuia să mă rog de ea și de acum înainte nu avea decât să facă tot ceea ce vroia cu aia a ei. Să o fi dat în dreapta și stânga, nu mai conta pentru mine.

Stația era deja aproape și un iz ușor de benzină îmi umplea nările. Ți parcă ar fi trebuit să țin pe cineva de mână. Așa era la oraș. Nu mă mai consideram legat de arie.

La un moment dat, l-am văzut pe EL, cel care mă purta prin locurile lipsite de imaginație, cel care îmi ușura viața considerabil. Nu puteam să îi văd fața fiindcă era puțin prea departe dar îi intuia esența, o zeamă asemănătoare cu a mea. Dacă încercam să mă apropiu de EL, dumnealui devenea invizibil și transformarea asta mă făcea să cred că mi se datora exclusiv. L-am lăsat în plata Domnului și după o vreme nici măcar nu l-am mai simțit umblându-mi prin minte. În curând urma să apară și autobuzul și asta după ce avea să circule o distanță suficientă prin mine.

De stație nu se mai apropie nimeni și asta mă bucură cu totul fiindcă în mod sigur aveam să găsesc loc de stat pe scaun. Stârnea praf încă de la distanță. Opri în dreptul meu →

FRANCISC PAL

și deschise ușa din față, ca o invitație la dans. Dar câteva fire nevăzute mă mai legau de sat și parcă însăși consoarta le manevra.

Păi dacă le ținea ea, de ce nu protestase la plecare?

Am luat o foarfecă, le-am tăiat și le-am lăsat să cadă fără să mai fi privit nici măcar orizontul.

Între timp copacii se răriseră ca firele de păr iar eu aveam în sfârșit loc să respir de unul singur. Șoferul îmi tăie biletul după care mă invită să iau loc puțin mai în spate.

Avu grijă să închidă ușa după care o pornirăm către oraș, trecând mai întâi printr-o pădure de care lumea zicea că era ne bună. Dar eu îmi vedeam de ale mele și nu îmi păsa de tovarășii de călătorie care stăteau pe scaune asemenea unor saci de cartofi.

Ce puteam să vorbesc eu cu un sac de cartofi?

Erau de preferat ființele vii și de fapt nu plătisem și pentru așa ceva.

Plecând de acasă, făcusem istorie. Le și vedeam pe femeile satului, adunate câte două, cu mine în gură. Ce mai, urmau să mă bage în manualele școlare, cu scurte notițe biografice. Aș fi preferat să le fi scris eu, să fi fost mai aproape de adevăr. Tot prin real circula și mijlocul de transport în care călătorii nu scoteau nici măcar o vorbă, situație în care conducătorul auto dădu drumul aparatului de radio ALBATROS pe care îl purta în permanență cu sine. Eu nu avusesem decât un NEPTUN nenorocit dar scăpasem și de grija lui.

PAUZĂ PENTRU URINAT, urlă șoferul după care trase în apropierea unui han dar pe mine nu mă apucase încă așa că am rămas nemișcat pe scaunul meu. Au coborât doar câteva femei cu fețele aproape acoperite, să nu fie recunoscute. Dar celorlalți nu le păsa că dumnealor nu își puteau stăpâni bășica.

-Măi nene, întrebă un isteț, mai avem mult până departe?

Tot departe mergeam și eu dar șoferul nu binevoi să răspundă așa că urmă să rămân și eu în necunoscut. Nu mai mergea să îl fi întrebat și eu același lucru fiindcă două babe din apropiere ziceau că avea o burtă imensă. Caracteristică mai tuturor șoferilor.

-Nene, dar ți-e rușine să răspunzi?

-Băiete, dă-te jos că poate te taie și pe tine.

Împricinatul coborî repede și dispăru de pe scenă. Ochii șoferului se bulbucaseră de parcă venise ziua de sacrificiu.

-Gata, în două minute plecăm. Doar n-o s-aștept după toți mutălăii. Nu avea importanță dacă vreo câțiva pasageri aveau să rămână pe jos de vreme ce la el toate se măsurau în minute. Închise ușa și dădu să pornească motorul. Vreo trei femei se strânseseră în afara ușii și începură să bată dureros cu degetele. Marele conducător oftă adânc și din rărunchi și își făcu pomană cu ele deschizând ușa.

-Altădată să nu se mai întâmple.

Sigur că nu, domnu', dar ce credea? Mi-am dus mâna la gură ca să nu mi se reverse vorbele până la el. Conducea foarte concentrat și cute neașteptate i se desenau pe frunte. Eu continuam să mă îndoiesc de faptul că ar fi avut așa ceva. Adică ceva sub frunte. Dar l-am lăsat în durerea lui iar eu m-am retras în mine, la o parolă cu eul meu căruia nu îi venea să creadă că devenisem liber.

Ne apropiam tot mai tare de oraș la care eu mă întrebam unde avea să ne debarce grasul. De fapt nu avea nicio importanță de vreme ce reluasem totul de la început. Mă gândeam că poate urma să dorm pe sub poduri dar nu îmi păsa fiindcă mă obișnuisem cu așa ceva. Din vreme în vreme fusem nevoit să fiu paznic pe arie, cu bățul pe care ar fi trebuit să îl folosesc împotriva hoților. Dar somnul era mult mai dulce decât umblatul prin

Grigore Bradea

noapte de colo-colo.

Gumele autocarului continuau să se învârtă în vreme ce o părere de seară începuse să se aștearnă în jur.

-Mai avem un sfert de oră, fraților.

Nu îi răspunse nimeni fiindcă nici unul nu vroia să își riște drumul rămas.

Ne băgă într-o piață imensă după care deschise ambele uși.

-Gata, până aici ați plătit, până aici v-am adus. O bătrânică mai firavă se opri în dreptul lui și îl amenință cu pumnul. Era părerea tuturor celor care mai rămăseseră în mașină, curioși să îi vadă reacția.

-Hai, mamaie, du-te și dumneata acasă că te-or fi așteptând nepoții. Bătrâna își băgă oasele în chimir și coborî iute cele câteva trepte care o separau de peron, fără să îl mai privească pe malac. Individ cu care eu nu aveam nimic de împărțit.

Cerul se revărsă deasupra capului meu și îmi înlătură repede toate amintirile legate de drum. Parcă nu aș mai fi călătorit niciodată cu rata. Șoferul își aprinsese o mahorcă ieftină și în mod sigur că în câteva minute firele de tutun aveau să îi umple gura și să îi taie din plăcere. Vreme în care eu eram sigur că dacă îmi întindeam aripile, aveam să zbor.

Ca de fiecare dată, mi-am lăsat pașii să mă poarte în voie. Aveam să mă ducă spre un final neașteptat de care să nu mă fi mirat prea tare.

Un colț de lume pentru prima mea noapte nu avea să îmi fie greu să găsesc.

Se lăsase seara și cred că avea de gând să îmi umple chiar și gura. O bancă de lemn mi se propti înainte și îmi dădu de știre că ajunsese la locul care îmi fusese destinat.

Afară nu era prea rece așa că am tras haina peste mine și am continuat să ascult sunetele ciudate scoase de metropolă.

Neștiindu-i dimensiunile, aveam impresia că era imensă, ceva care nu se mai sfârșea niciodată.

Dar gândurile mi se muieră și încetul cu încetul am adormit în pantofii mei personali, nu ai nevastei.

-Domnule, ia fă bine și eliberează banca pentru publicul călător. Purta uniformă, voce aspră și o mătură imensă cu care m-ar fi putut înlătura de pe locul menționat fără prea mari eforturi.

Asterisc

TIMPUL, ȚELUL

TIMPUL vine, trece, aprobă schimbarea la toate, ne măsoară șansele, ne permite uneori să-i dezlegăm din etape, din energia ce ne-o putem apropia. .

Dezlegarea integrală nu se poate arăta, trebuie să recunoaștem că nu dor milenii, anii dar chiar toate clipele sunt în în marea lucrare cu materia, mișcarea, cu o voință ce ne depășește înțelegerea.

Cronos are pentru noi marele rol, de izvor de informare, învățatură... Câte s-au spus, se pot spune despre trecut, toate stau ca modele de inspirație pentru viitor, de negare în diferite grade, a unor căi ce-au dus la eșec, toate erau imposibile înafara timpului.

El aduce prin palierul lui eroic grațitudine, măsurate mulțumiri, alteori nostalgii.

Trecutul este o viață uscată, dar de atâtea ori actuală, o haină veche, însă în lipsa uneia noi e purtată cu speranță, în așteptare, (în câte feluri nu i se mai spune?) este și o întindere a prezentului, pe care o arată cel puțin frunțile brăzdate, părul alb.

Drepturile timpului. Dreptul de a ne imagina, personifica timpul, ne aduce gândul justeței inalienabile a acestei realități zeești, deschisă creativității omenești. Ești îndrituit să naști, să schimbi, să aduci dispariția a ceea ce ai schimbat. La moartea definitivă a toți și a toate, pentru totdeauna, nu ai aprobarea, pentru a nu te trezi cu sfera goală. Te susținem, noi puterile celelalte în a-ți aduce tovarășia formelor vieții obligatorii, pentru a omorî plictiseala și a nu face de râs la tot pasul veșnicia.

TIMPUL și deciziile sale. Se spune că timpul le rezolvă pe toate. Poate, dar nu în interesul nostrum, nu pentru noi. Ar fi adevărat dacă : și-ar acomoda soluțiile, nu s-ar grăbi, uitând sa mai revină, nu ar întârzia prea mult.

Consumarea timpului, (sigur că și locul rezervat visării face parte din întrebuintarea dictată de marile legături ale vieții), împărțirea principalelor preocupări în orare, toate se par a ne chema odată cu cunoașterea predispozițiilor pe care le-am dobândit, la atingerea țelului, a

șanselor cu care intrăm în lupta pentru valorizare.. Urmează examenul scadenței

Toate lucrările se fac pe horizontalele și verticalele timpului. Un ciclu distorsionat, neinspirat poate să surprindă în fazele necoapte rodul ce-si așteaptă împlinirea.

Pentru a se ridica spre bolțile înalte voința, acțiunea și simțirea așteaptă pentru a ne mulțumi dintre angajamente, orele în care să fie țesute în medalii convingerile pricepuților.

Viitorul și dreptul competenței. Viitorul este și nu este previzibil, rationalizabil, fiindcă în lumea ce mereu vine apar noi împrejurări date de carta (numărul) convergenței dintre necesar și întâmplător.

Viitorul și trecutul își dispută dreptul competenței, pentru un nou viitor. Pământul se tulbură ca la începuturi, puterea-i între viață și moarte, iar moartea vede chibzuința pierdută pentru totdeauna și nu înțelege destinul. Timpul care a văzut multe se consolează în indiferență.

Nimic nu se poate ține în ascuns, vrem timpul lung, c-a sosit scurta plăcere, îl vrem scurt, durerea ne sfârșește. El, timpul rămâne același, iar noi suntem mereu cu trăiri schimbătoare.

Marele nostru pictor Nicolae Grigorescu mărturisea că adesea își propunea să revină a doua zi pentru a immortaliza un loc încântător. Revenea și lumina, umbra copacii erau la fel, dar eu eram altul.

Strigă voci din depărtări, clipă de clipă,

Cronos lungește, scurtează timpul, ești unul, ne spune legenda, dintre cei doisprezece titani!). Vă spun, eu Cronos, că sunt unul dintre cei trei titani, fiindcă am alături de la începuturi țărâna și mișcarea...

Puneți-vă în locul meu, cum să fie veșnicia

totul și nimicul, o veghe din care lipsește clipa, ori clipa-i și veșnicie, rămân toate cum au fost date, acestea se potrivesc doar pe alocuri cu firea omenească, măsura cade în răspunderea celui mai mare dintre toate, pe care ni-l închipuim mai cu seamă după cum ne îndeamnă viețuirea. Nu ne putem juca de-a liberul arbitru.

DANIEL MUREȘAN

Pridvorul cu lacrimi

În partea asta ruptă de lume e altfel îmi spun. De-o parte case ochioase cu irizații albastre de cealaltă colibe înghesuite în pîntecul unui timp scorojit de amînări. Pe la ferestre mușcate zîmbind îmi amintesc de mama și parfumul ei nemaîntîlnit.

Toate mamele au un miros dumnezeiesc de lacrimi și rai de lut și cireși înfloriți în crăpăturile din palmele bărbaților care le-au iubit.

Pe ulițe latră pustiul și un cîine. Oamenii sunt ca un buchet de margarete agățat la zăvorul unor uși închise... rari dar buni de bătut ca icoanele în cui.

Nu se plîng. N-au cui. N-au cum... Le-au secat fîntînile de cînd li s-au rătăcit copiii prin lume pentru o bucată de pîine amară ca un ceai de pelin bătut cu înghițituri mici mici...

Cerul crește direct din ochii bufniței sub care morții se odihnesc. La adăpostul ierburilor oftează o flăcără.

Aceeași de ieri, de azi de mîine... Prin ea se rostogolesc inimi cînd pe o parte cînd pe alta.

Oamenii ăștia modești cu privire de prunci au ridicat din dureri un turn fără să cadă în genunchi. În fiecare vineri prin el urcă și coboară îngîndurat Dumnezeu în timp ce la biserica dintre ruine bătrînii satului spun în șoapta neamului uitat Tatăl nostru...

MIHAELA AIONESEI

A poezi

A poezi e verbul ca o oază,
De mă-ntrebați ce-nseamnă, vă voi
spune,
Veniți, aici, cu toții la amiază,
Cu mere, struguri, piersici, pere,
prune.

Vom face o salată minunată,
Vom poezi, și-apoi o vom gusta,
Ne vom simți sublim, ca niciodată,
Vom râde, vom dansa și vom cânta.

Spre seară, vom fi gata de plecare
C-un singur tren, în lumi de peste
zări,
Spălați de ploii și mângâiați de soare,
Vom poezi din noapte până-n zori,

Iar când cocoșii se vor deștepta,
Ne vom retrage-n peșteri părăsite,
Un somn adânc, tăcuți, vom aștepta
Să cadă peste inimi fericite ...

Acesta e poemul

Acesta e poemul:
mușcata înflorită
la fereastra unei case
din satul în care
a mai rămas un singur locuitor –
Veșnicia

Soarele a plecat într-o altă galaxie

Când închid ochii
se deschide o poartă
în dreptul inimii
Soarele zâmbește peste Lechința de
ieri
și urc din nou
dimineată de dimineată
drumul spre școală
cu gândurile și amintirile
parcă
dintr-o altă viață
cu lacrimile ochilor nedormiți ai
mamei
care îmi spunea
de fiecare dată

că va fi soare și pe strada noastră
cândva
Și a fost
dar nu pentru mult timp
nimic nu durează o Veșnicie
aici
Azi
Soarele a plecat într-o altă galaxie

Prin inima mea curge Dunărea

Prin inima mea curge Dunărea
mi-ai spus într-o joi
fără să-mi dai alte explicații
bănuiesc doar
că în vara aceea
când ai ajuns în Tulcea
Dunărea
această ființă măreață și firavă
în egală măsură
s-a îndrăgostit
cine știe cum
de buclele tale irepetabile
de râsul tău de culoarea viului
de visurile tale înaripate
de gropițele din obrajii tăi trandafirii
și ca să nu te piardă
ți s-a ascuns în inimă
fără să știi asta
o vreme
până când
ai văzut pescăruși zburând
zi de zi
deasupra inimii
până când
ai auzit glasurile luntrașilor
chemând asfințitul
până când
ai simțit podurile de gheață
strivindu-ți iubirea
și ai înțeles că de atunci
din vara aceea
tu nu mai ești tu
tu ești un întreg bazin hidrografic
cu toate râurile și pâraurile
ghețarii, ploile și zăpezile
cu toate orașele și satele
respirând aerul răcoros al fluviului
cu toți oamenii
care s-au născut
au visat
au iubit
au suferit

Grigore Bradea

pe malurile Dunării
și ale afluenților ei
de la naștere până la capătul drumului
lor
Prin inima mea curge Dunărea
mi-ai spus într-o joi
iar de atunci
când mi se face dor
de o ființă măreață și firavă
în egală măsură
îți ascult bătaile inimii

Pe tărâmul cuvintelor

scriitorului Ionel BOTA

Pe tărâmul cuvintelor
fiecare nouă primăvară
e o declarație de dragoste
ca o explozie de petale
în zarzării copilăriei
ca o lacrimă
în colțul ochiului mamei Celui
răstignit
Pe tărâmul cuvintelor
fiecare nouă vară
e un cântec de ciocârlie
țâșnind din auriul holdei nesecerate
ca un izvor cu apă rece
în drumul celor însetați
ca mireasma merelor coapte
sub soarele Gustarului
Pe tărâmul cuvintelor
fiecare nouă toamnă
e o cană cu must dulce-acrișor
ca o beție de frunze
în vârtejul amintirilor
ca zborul spre necunoscut
din vremea abecedarului
Pe tărâmul cuvintelor
fiecare nouă iarnă
e omul de zăpadă din curtea bunicilor
ca o revărsare de colinde pe ulițele
satului
ca florile de gheață
din diminețile geroase
la geamul căsuței din lemn
Pe tărâmul cuvintelor
nimeni nu se rătăcește
fiindcă El
Meșterul cuvintelor
cunoaște
toate cărările
toate răscrucile
toate ascunzișurile
și-i însoțește cu Lumina Inimii
pe toți căutătorii de Frumos
până în punctul în care fiecare poem
și fiecare poveste
se înalță
tainic și dureros
prin înțelegerea și acceptarea senină
a anotimpurilor Ființei

CORNEL C. COSTEA

Despre cel mai bun prieten

Mario a murit în ziua în care oamenii trăiau sentimentul că sunt mulțumiți de ei înșiși. Era cea mai frumoasă zi de iarnă, de 6 decembrie, când a nins prima oară, în acel an. Pomii din micul oraș ridicaseră crengile sus, sus să primească zăpada și pământul mustea încă de ploaia din ajun, scotea aburi și clipea din bălțile lăfite pe lângă drumuri. Nu mai țin minte cum era în apartamentul nostru în acea duminică, doar mama mi-a zis atunci:

- Nu mai avem cafea. Să mergi să ieși...

N-am apucat pe drumul cel mai scurt, am ocolit prin parc și am evitat centrul și am știut că eu voi pleca de acolo definitiv, pentru că era ceva în aerul acela cu gheață, care mă făcea puternică.

- Tu ce făceai, atunci, când a murit Mario?

- Eram preocupat să te înșel, iubit. Avusesem un meci greu, am luat bătaie și am ieșit din Sala Sporturilor, pe faleză. Am găsit-o acolo, venise să aștepte ninsoarea și ne-am întâlnit. Era o profesoară de spaniolă, interesantă, dar ne-am despărțit repede, pentru că avea o obsesie pentru fostul soț: mereu se trezea noaptea că vrea să-l omoare. Mi s-a făcut frică, te-am sunat, dar, după cum am aflat, plecasei. M-am înșurat cu alta, de necaz.

Așa era Mario, schimba destinele tuturor.

Pe drum, începeau să se vadă dărele negre lăsate de mașini și zăpada apoasă se prindea repede la loc și le ștergea. Până am ajuns la contrabandistul de cafea, orașul se albise. Am intrat în casă din curiozitate. Totul respira ordine. A venit cu cafeaua din bucătărie și mi-a spus că era ultima dată când ne mai aducea, de aceea nu ne ia banii. Mi-am amintit că așa face de fiecare dată când vrea să scape de niște clienți nedoriți. Cine știe cu ce l-am supărat? Am vrut să fac o glumă și l-am rugat să ne pună mai multă, dacă tot e gratis și e ultima oară, dar se prefăcuse că nu înțelege și chiar mi-a pus mai multă cafea. Punga de hârtie mirosea frumos.

- Îți mai amintești de Mario?

- Da. Toate fetele din oraș l-au dus la cimitir, unele așteptau câte un copil de la el. Toți copiii care s-au născut atunci s-au numit Mario.

Oricum, nu conta ai cui au fost, în anul acela copiii din flori au avut un tată. Mi se apre că tu ai plecat de la nmormântare, nici nu scosesei sicriul din casă și tu deja te duceai prin zăpadă, exact pe partea de trotuar unde se strânseseră nămeții mai mari. Te-am strigat și parcă am văzut un băiat în urma ta, pășea exact pe urmele tale. M-am mirat, pentru că știam că tu așteptai pe cineva în iarna aceea, care venea de la malul mării și el trebuia să vină mai târziu. În noapte, ai sunat la noi și ne-ai spus că ți-e frică să dormi, mama ta plecase, în casă aveai doar un reșou și nimic de mâncare. Ar fi trebuit să te invităm la noi, dar n-am făcut-o. De atunci, nu ne-ai mai căutat. Când am aflat că ai plecat, fără să-ți ieși la revedere, chiar am fost dezamăgiți... Dar tu chiar n-ai avut nicio legătură cu Mario! Nu-i așa?

Am ajuns cu cafeaua acasă și mama rămăsese cu mine, ca niciodată, duminica. Nu cred că mi-a făcut nimic de mâncare. Gătea foarte prost. Însă prezența ei în casă a fost neprețuită! O auzeam în camera ei cum se întinsese pe canapea și se uita la televizor. Nu îndrăzneam să intru acolo, de teamă să nu rup vraja și mama să dispară. Ea se afla acasă și eu eram sigură pe mine. A doua zi a plecat și n-am mai văzut-o ceva timp. Tata o înșela și ea aflase cam atunci. Eu nu voiam să merg unde lucra tata, mi se părea umilitor să locuiesc într-o zonă muncitorească, iar mama a avut de ales între noi doi. De frica singurătății, a optat pentru tata. Mama mi-a dăruit o singură duminică din viața ei, când a murit Mario.

- După 37 de ani, ce-ți mai amintești de Mario?

- O, nu mare lucru. Chiar în ziua aia, femeia cu care locuiam, o știi pe Dana, a plecat la părinți. După-amiaza a

început o ninsoare deasă și eu încă nu mă hotărâam să ies la cheful cu Mario și cu băieții lui sau să aștept telefonul Danei. Mi-a bătut în poartă prietena Danei, chipurile nu știa că ea e plecată și am invitat-o la cafea. N-am mai scos-o din casă o săptămână! Măi, înțelegi? N-am văzut așa femeie! M-a istovit. Nici la înmormântare n-am fost. Pe urmă, a aflat Dana, ne-am despărțit, ne-am împăcat, dar tot n-am rămas împreună.

Dacă spun că a fost cea mai liniștită zi din viața mea, 6 decembrie, acum 40 de ani, nu exagerez. Am dus cafeaua acasă, am intrat în camera mea, încălzită doar de un mic reșou. Am ascultat cum zăpada se prindea de pământ și am rasuflat că nu eram invitată la petrecere. M-am împăcat cu mine, am știut că mereu va fi așa, au urmat ani mulți de singurătate, în care nimeni nu m-a invitat nicăieri și seninătatea mea, în fața unei realități care pe mulți i-ar fi făcut să moară de durere, se trage din tihna acelei după-amieze.

- Tu mai ții minte ziua în care a murit Mario? l-am întrebat la întâmplător pe Hans, inginerul care proiecta cavouri.

- Nu a fost ziua, a fost noaptea. Cheful începuse ziua, dar noaptea se încinseseră toți. Cine să mai plece acasă? Știi cum ninge? Și-am rămas fără țigări. El a plecat cu motorul, prin oraș, să cumpere. Eu am rămas să le pun muzică. Dar de ce mă-ntrebi? Din câte știi, tu nu veneai niciodată la petreceri.

Când a sunat telefonul, am știut. A fost o bucurie otrăvită și tăioasă, bine ascunsă după aceea, rumegată domol și nemărturisită. Mama a ghicit-o. Se bucura, în secret, și ea. Eram copilul ei și trăiam. Asta conta. Chiar dacă urma să mă părăsească fără avertisment, așa cum și-a lăsat ceașca de cafea în chiuvetă, mama sârbătorea viața mea searbădă, fără prieteni vii sau morți. Din acea clipă a simțit că puteam fi părăsită. Se elibera de mine.

La două zile după moartea lui Mario, *Europa liberă* vestea moartea lui John Lennon. Intram într-o nouă epocă, generația mea devenea „generația pierdută”. Pentru mica lume, în care trăiam, Mario era un reper, și nu poate fi refăcută atmosfera aceluși timp întrebând pur și simplu de Lennon. Eu întreb de Mario, ca și cum era cel mai bun prieten. Dar eu pe Lennon l-am iubit.

MIHAELA BAL

Tu ești departe...

Râurile lacrimilor sufletului meu
Le voi pune în cala vântului,
Le voi usca în vis de curcubeu
Peste întinderile pământului..

Mă voi acoperi cu aduceri aminte
La beții bărbătești de frumos,
Tu ai să treci minunat prin cuvinte
Și eu după tine la fel de duios.

În dureroasa, singurătatea mea,
Voi căra amintirile-n spate,
Tu ești departe, departe-i steaua ta
Ce mă sângerează în fiecare noapte...

Nu pot...

Nu pot mângâia Pegasul tristeții,
Între piept și crupă e ca o clepsidră.

Șeaua lui lucioasă-i ca un fierăstrău
Pe care îngerii decapitează-o hidră.

Nu-mi încredințez singurătatea
Vântului cu aripi lungi de muguri,

În însângerarea mea s-adăpostește
Visul tău, să mai adune struguri!

Ascultători în hățișul iubirii

Rătăcesc în hățișul iubirii
Cu inima-ncărcată de vise,
Tu ascunzi puzderii de stele
În săruturi de lună aprinse.

Lumina ochilor dulci
Curge în vraja fierbinte,
Unde cerul pune sub aripi
Zborul de-a merge-nainte.

O rugă pătrunde-n eoul
Ce vine din ceruri spre noi,
De la Marele Preabunul,
Să-mpărțim iubirea în doi.

Ascultători, în hățișul frumos,
Dăm glas încercării mereu,
Dacă dorești, îngenunchez,
Să intri-n sufletul meu!

Timpul trece, clipa se oprește

Timpul pornește
Și nu obosește,
Noi trecem prin viață
Și iubim orbește.

Soarta stă la pândă,
Pe-ascuns ne ochește,
Timpul trece-n șoapte,

Clipa se oprește!

Nu am trădat și n-oi trăda iubirea

Nu am trădat și n-oi trăda iubirea,
Nu am umblat și n-oi umbla aiurea,
La pieptul tău, rămân. Ești fericirea!

Prin ochii tăi privesc stelele-n zori,
Sorb al poeziilor dulceturi și flori,
Oricât de-ntunecat ar fi cerul cu nori.

În cruda primăvară ești florilegiul
meu,
Ești aripă de înger, ești un semizeu,
Torsul de femeie ți-l mângâi mereu.

Șlefuiam steluțe, punem cuvinte-n
flori,
Iubindu-ne profund suntem
nemuritori,
Vopsim nemărginirea cu proaspete
culori.

Pășim spre Creatorul în momente
crude,
În inimă viața prinde limpezi unde,
În clepsidra vremii sporim clipe
profunde.

Și ne sfințim, firește, cu lacrimă din
flori,
Să fim frumoșii lumii în prag de
sărbători,
Să ne-ntălnim și-n vise și să fim
iertători!
Mai spune ceva...

Mai spune ceva, mai spune
O glumă-n momentele bune,
Vreau clipa fericirii minunată
De lacrimi curate crestată.

Vreau dezrobirea din vise
În himere de zboruri aprinse,
Vreau furia de dor, descompusă,
De-un înger pe buze adusă.

Vreau să-mi salvezi ocna-nserării
Prin iubirea din roua așteptării
Când inima fericită, ah, spune:
Ne topim în clipele bune!

Negru în pieptul dorului

Câinele rău este negru în cerul gurii,
Stelele sunt lătrate până în cerul
cerului...

Dumnezeu vrea să se convingă
Dacă cerul este negru în întregul lui
Și tu îmi spui că merg cu capul în
nori

Și mă mai întrebi: de dragul cui?

Stelele cad ploaie în poezia mea
Și-i fac, frumos, din lumină gurgui!

Câinele rău, negru în cerul gurii,
Lătră pe litere în pieptul dorului!

Jertfa-ntregului popor

Mi-am pus sufletul în palme
Și l-am presărat cu sare
Pentru vremurile calme
Unde dorm moșii la soare.

Pe-un vechi petic de hârtie
I-am brodat cu inima
Și i-am pus în poezie
Ca stemă în țara mea.

Un stejar întrece timpul
Scrijelat în nord și sud,
În Carpați crește Olimpul
Unui mare începăt.

Nimeni nu va fi pe lume
Moș mai moș decât toți moșii,
Sângele îmi face spume
Când sfinții botează hoții.

Sunt și ei românii noștri,
Nu-și pun sufletul în palme,
Ei deșteptii, noi în drojdii
Îi stimăm și cu sudalme.

Ei ne mint, tot ei se cred,
Ei promit, noi îndurăm,
Din cer cade un profet,
Într-un punct îl proiectăm.

Punctul este în stejarul
Moșilor, în imnul lor,
Unde-au înălțat altarul
Jertfii-ntregului popor!

MARIN MOSCU

Starea prozei

Baladă pentru un leu

MOTTO:

„ORICÂND E PREA DEVREME SĂ SPUI CĂ-I PREA TÂRZIU”

„Gând întors, copil pribeag al minții, n-ai cum să-l cerți și de ce să-l chinui ținându-l închis în cutia-ți minunată ce-și spune craniană. M-ai înțeles? Lasă-l să umble, trimite-l și-ntoarce-l, strigă-l și șoptește-i doar ultima silabă. Ea să fie și prima din cuvântul ce se dorește spus. Acum ai înțeles? Joacă-te singur și umple-ți universul cu legătura de chei a ideilor. Ia cheia pe care crezi c-o vei potrivi unui semn grafic, răsuțește-o în fibra fosforului și observă-i culoarea, vezi dacă luminează. Abia atunci poți spune că „ai venit acasă. Dacă m-ai urmărit cu atenție, atunci sigur m-ai înțeles: una fără alta nu se poate. Este ca bumerangul aruncat în toiul nopții în cea mai deasă pădure: tot ți se va opri odată în mână.

Încerc acum, oare pentru a câta oară, să-i aprofundez cuvintele, să-i interpretez virgula și să-i înțeleg punctul. Mă uimise prima lui scrisoare și, pe toată perioada concursului epistolar, pe care-l lansasem în paginile unui cunoscut cotidian local, îi urmărisem, nu atât forma de exprimare cât mai degrabă veșmânul ideii. Verbalism inutil și amalgam în exprimare în detrimentul unei idei bine conturate și redată, iată capcanele în care au căzut pe rând mulți dintre cititorii mei. S-au eliminat „din mers”, cum s-ar spune. Lucram de câteva săptămâni doar cu 5-6 cititori și-ntindeam cât se putea de mult plasa: doar doar o mai cădea vreunul în ea. Mă uimea însă acel scris care continua să-mi trimită cele mai încheiate idei. La început, doar niște inițiale încheiau scrisoarea, ca, în finalul ultimilor săptămâni, un nume scurt (un diminutiv bănuiam) și-un pronume aveau să semneze scrisorile pe care le selectam cu cea mai mare grijă pentru „marea finală”. A fost la început o joacă, dorisem în felul acesta să măresc tirajul cotidianului și să-i asigur un loc mai confortabil în această nebulie a presei, dar experiența pe care mi-o servise viața, îmi transformase, nu numai concepția despre lume, dar mai ales ideea despre oameni. În acea perioadă, îmi amintesc, îi căutam de fiecare dată, febril, scrisul în acele

câteva zeci de scrisori pe care le primeam săptămânal, desfăceam nerăbdător scrisoarea, parcurgeam literele ușor rotunjite, frazele care curgeau lin.

„...Copil nebănuț al timpului și-al vremii, veșnicia sculptează permanent în noi, înlăturând prisosul, lăsând doar grăuntele de fosfor și sămburele cugetării. Mănâncă fructul, dezghioacă sămburele și urmărește-i forma. Nu ți se pare că seamănă cu o amforă? Acolo se păstrează cuminiți și proaspete ecurile lui „DA” și „NU”, de acolo vine gândul întors, acolo-și are locașul zgomotul liniștii și de acolo vine spre noi zenitul. Le auzi, domnule redactor, sau măcar le vezi toate câte-ți sunt date?

Hai, că te-am speriat din nou, domnule redactor, și mă treci iar la rubrica „Loviți la creier”, așa-i?”

Puteai să te superi pe aceste gânduri? Mi-ar fi plăcut să ies din perimetrul cotidianului, să-i răspund mai mult, îmi dădeam seama că ea merită mai mult, dar nici o adresă, nici un semn distinct care să-mi încurajeze inițiativa. Nu-mi rămânea decât să aștept până când se-ndura din nou să scrie, pentru că uneori n-o înțelegeam: leneșă la scris sau doar timp limitat pentru așa ceva? Îi răsfoiam scrisorile seara, înainte de culcare, răstălmăceam, îi întorceam pe toate fețele frazele și încercam să formez o lume a ei, imaginară pentru mine, dar cât se poate de reală în alt timp. Jurasem să nu-i mai răspund în paginile cotidianului, dar...

„Hei, ai obosit, stimabile?” – mă soma ea după câteva săptămâni de tăcere. „Hai, ridică-te că mai avem mult de mers. Ce te-ai oprit în mijlocul drumului și te joci cu cutia de chibrituri? Dorești foc? Atunci, foc să fie, domnule redactor!”

Frânturi de idei, joc al imaginației și un veritabil dans epistolar mă prinseseră iar în acea vârtoare și, una câte una, scrisorile ei deveneau de-a dreptul tulburătoare. Fraze pe care nu reușeam să le detașez unele de altele, erau un tot compact și scoase din context, anulau din start frumusețea și originalitatea scrisorii.

„Clipa, mai bătrână decât veacul are uneori menirea să rumenească merele pe ram și să-ntoarcă la origini gândul. Trimite bumerangul secunde și scutură petalele de liliac, răsuțește firele izvoarelor și adună lacrimile norilor, prinde-n brațe soarele și-l întoarce cu fața spre picătura de eternitate, prinde a gănguri și-ntinde mâinile spre rodul timpului. Fărâma de eternitate, pe care o aștepți, are obrazul trandafiriu și buzele de cireșe pârguite, ochii meniți să te pierzi în adâncul privirii lor, zâmbetul asemenea bobocului de magnolie...”

Apoi o liniște deplină de câteva luni, nici un rând măcar...A, ba nu, mint. Mi-a trimis pe la începutul iernii un plic în care, pe-o singură foaie mare de hârtie era scris ușor tremurat...„EU”. Am recunoscut scrisul, era oare un semn, dorea să-mi spună ceva? De unde s-o iau? Nici o adresă, un număr de telefon, ceva, acolo, un capăt de drum...Găsisem și răsfoisem în schimb o altă scrisoare, ceva mai veche, o recitisem pe aceea în speranța că, printre rânduri, voi găsi un semn, o frază, ceva care să-mi deschidă o cale, dar...Nimic din ceea ce doream eu, doar puritatea cuvintelor și finețea frazelor:

„...Vezi, aici te contrazic. Ai două elemente distincte în „Balada” lui Ciprian Porumbescu: ai melosul doinit de la începutul lucrării, ca, apoi, partea a doua a „Baladei” să fie, de fapt, o suprapunere a altui cântec doinit din Moldova. O înrudire cu un cunoscut cântec din partea locului „Munților cu brazi înalți” parcă se numește și care i-a servit drept schelet al portativului pentru această minunată lucrare. Încearcă să despartii, să desfaci într-un fel această lucrare portativ cu portativ și ai să observi ritmul trenar al ei, suprapus parcă pe un ritm safic de patru pătrimi, specific folclorului nostru moldav. Variațiunile interpretative îi dau un ușor caracter doinit, asociind-o cu un cântec lung, foarte lung. Ei, iar aici auzul nu te duce cu gândul →

NICOLETTE ORGHIDAN

la „Coloana Infinitului” a lui Brâncuși? E sunet lung la „Baladă”? Este element înalt la „Coloana...”, modulul, ca formă de redare a abstractului? Are „Coloana...” pedestal, soclu sau vârf? Are „Balada” un început distinct față de linia melodică, care-și urmează cursul? E înaltă „Coloana...”? E sunetul lung și melodios la „Balada”? De câte ori se repetă tema muzicală în „Balada” lui Ciprian Porumbescu? Spune-mi, câte module are „Coloana Infinitului”, domnule redactor? Vezi vreo similitudine între cele șaisprezece module și ritmul de patru pătrimi al „Baladei”? Cifra patru îți sugerează ceva? Hai că te-am trimis cu totul în ceață, te mai las puțin să-ți revii, dar singur ai dorit acest lucru când ai lansat această temă. Chiar, oare ce-ți veni? “

Și oare ce fusese în mintea mea când întrebam în acele zile cititorii rămași în concurs, care ar fi originea „Baladei” lui Ciprian Porumbescu? Se apropia anul aniversar și doream să-l marchez într-un fel. Nu mă așteptasem însă să primesc din partea ei o veritabilă pagină de analiză și critică muzicală.

*

- Ce îmi spui tu este în alt plan și-n alt domeniu, prietene. Luminează doar fața nevăzută a Lunii și nu oricine-i poate vedea imaginea reflectată într-o oglindă concavă. Ei, ce vezi tu în adâncitura aia concavă? Așa-i că vezi timpul ca absență a spațiului și spațiu ca imens surplus al timpului? Secunda ca măsură a pasului, metrul ca trecere a orelor nu-ți spune nimic? Poate mă iei drept nebun, dar abstractul este punctul forte al conversației noastre, ne mângâiem reciproc circumvoluțiunile și ne limpezim privirile. Crede-mă, în felul acesta nu simți când trece timpul, mai ales aici nu trebuie să simți când trece timpul. Și chiar dacă trece, lasă-l să treacă, ce-ți pasă? Doar nu-i la tine-n curte! Zâmbești? Vezi tu, transformarea personalității se produce la unii indivizi treptat, la alții răsucirea miraculoasă poate veni în fracțiuni de secundă. Eu, eu trebuia să fac ceva și nu știam ce. Am modelat timpul în toate felurile posibile, am pierdut tren după tren și-am încercat să ies din Eul care începuse să mă strângă. De multe ori, pentru a simți viața, Eul trebuie să-l înlăturăm de tine. Șansa-ți vine o dată, cel mult de două ori în viață, și se uită

la tine; n-ai văzut-o, n-ai fost pe fază, atunci, la revedere, ne-ntâlnim în altă lume și-n alt timp. Ei, vezi, așa a fost și cu mine în urmă cu câțiva ani: am reușit s-o văd și să prind șansa. Am fost norocul EI, a fost minunea mea.

Îmi prinse umerii și mă conduse ușor în fața unei uși. O întredeschise și-mi șopti:

- Uite, privește acolo, spre dreapta și nu mă judeca greșit. O vezi? O cunosc de șase ani, de fapt de când am început cursurile celei de-a doua facultăți. N-ai știut că între timp, ca să-mi umplu golul lăsat de Adina, m-am apucat de Psihologie. Acolo am întâlnit-o pe EA și crede-mă, a reușit să mă facă să văd altfel lumea, să accept la alte dimensiuni viața. A fost mâna care m-a trecut timpul și m-a ajutat să pășesc în altă dimensiune a existenței umane. Mi-a arătat viața din oglindă, mi-a oglindit cum nu se poate mai bine clipa. Nu pot lăsa, mai ales acum nu pot lăsa această mână.

Caut să urmăresc discret ființa firavă pe care mi-o arată prietenul meu. Se răsuțește, se piaptână cu o singură mână, încercând să-și prindă părul. Nu reușește; mai încearcă, scapă pieptenele, dar se ajută de umăr să-și fixeze puțin agrafa.

- N-o analiza și n-o judeca greșit. Nu știi prin ce-a trecut și este un miracol c-a rămas în viață. După o săptămână de comă superficială, pareza care i-a afectat partea stângă, este poate cel mai fericit (dacă se poate spune așa) lucru care i se putea întâmpla. Am păzit-o, crede-mă, am păzit-o zi și noapte, am tremurat pentru orice semn vital revenit. Atât a putut face natura, cu atât a putut medicina s-o ajute. Mulți credeau că nu mai scapă, dar nativii din zodia Leu au firi tenace. Dacă ai fi cunoscut-o înaintea acestui accident vascular!

Tace. Încerc să-l privesc, dar nu vreau să pierd din ochi nici făptura care, iată acum se sprijină încet de noptieră și face câțiva pași sprijinindu-se de cotiera aflată lângă ea. Merge pe lângă perete și ajunge la fereastră. Vreau să-i spun ceva, dar Dan își trece mâna prin păr și nu-mi dau seama dacă și-a șters fruntea sau pe furiș o lacrimă.

-Știu ce vrei să mă-ntrebi, îți citesc în priviri și-ți aud murmurul buzelor: dacă o iubesc? Nu-mi dau seama și nici nu m-am gândit încă la așa ceva. Știu că, odată plecat de lângă ea, mă simt debusolat, îi simt

căldura privirilor urmărindu-mi pașii, doresc mereu să-i aud vocea. Simt nevoia să-i văd zâmbetul, aștept căldura mâinii ei să-mi mângâie părul. Nu știu dacă o iubesc, dar ea este prea plinul sufletului meu, timpul lângă ea nu mai are noțiune, iar spațiul își pierde dimensiunea. Cine știe, poate c-ar fi trebuit ca până la această vârstă să mă fi căsătorit, să fi avut deja o familie, dar însăși prezența ei alături de mine îmi dă sentimentul familiei împlinite.

Îmi strânge discret mâna și, cu o mină complet schimbată intră în salon.

-Ce face leoaica mea? A pornit singură în recunoaștere? Unde te duci fără mine, pui mic?

Mă cutremur. Mă scutur și mă uit. Mă uit și nu-mi dau seama dacă și văd. Îl privesc și nu-l recunosc pe Dan, idolul fetelor din facultate, terroarea băieților și spaima profesorilor. Nu știai niciodată când va termina o expunere, nu-l puteai surprinde cu nimic, dar reușea să te surprindă oricând.

-Mâncăm ceva, leu voinic?

Aud o voce firavă dar nu înțeleg ce spune, îl văd pe prietenul meu pregătind măsuta lângă pat și, discret, îmi aruncă o privire. Plec, dar nu văd pe unde calc; calc și parcă nu-mi simt picioarele.

O zi, două, trei și nu mai rezist: mă-ntorc în fața salonului și întredeschid ușa. Dan o ajută să îmbrace o bluză subțire, îi mângâie părul și, ridicându-i ușor bărbia, îi sărută buzele. Arunc o privire în încăperea și văd că încă mai dorm celelalte paciente. Aș fi dorit să mai vorbesc cu Dan, dar încerc să nu fac zgomot. Las ușa așa, puțin întredeschisă și plec. Mă-ntorc însă după câteva ore, dar găsesc patul gol, lucrurile răvășite, salonul ca niciodată gol. Am o strângere de inimă, dar totuși intru și mă apropiu de noptiera ei. Mă uit mai atent la cărți: *Dreptul roman*, *Finanțe și Contabilitate*, *Lumea ca viziune asupra lumii*. Cine le-o fi citind? Și când?

-A, mă cauți pe mine, așa-i?

Dan mă surprinde răsfoind o carte și-și continuă ideea:

-Te uiți la manuale. Da, mai avem doar licența de trecut și-am scăpat.

Ochii-mi întrebători găsesc parcă terenul pregătit:

-Ea, nu eu. Eu am terminat acum un an. O ajut însă să-și termine →

***

frigul incendia rozul rece din apa
stâmpărată
umbra pleca din umbră
în pustiul vecin un gol nelocuit
jumătate realist jumătate nerealist
jumătate suprarealist
zidea tăceri în cruce

***

întrebarea despre om
despre ce face ființa în om
întrebarea adevărată din arborele
genealogic
nu a fost dezvăluită în temporalitate

vorbind la psihic privitor
nici psihologii nu cunosc
nu poți să crezi în omenescul lor
orice întrebare de tine
te (în)depărtează

și ca răspuns
mă obligă

cred cred numai în mine

și scriu
să mă aflu cum sunt
pe lume

cred
cred numai în Mine

***

eram la cina cea de taină
trăiam misterul suplu elegant
pașeam maiestuos firesc peste masă

eșarfa flutura în vânt și-mi aducea
puterea bobului de grâu
sub zăpadă
zâmbești?

eram gata pentru alchimie
unu
una-n spirit și simțire
și ce schimbare în foamea de lumină
ne transformam în apă vie

***

din oul sângelui
cu inima geamăna mea
pasărea pătrunde în viață numai pene
și os
și se îndreaptă
încearcă văzduhul
dar în cap are creier nu avioane
și în așteptatul vis rebel de unde să
știe zborul?

cu spirit masculin în aripi
mi-e dragă
se reinventează prin aer

***

tu
pândești în ureche
Regina Noptii împodobește cu păsări
auzul
de dincolo de tăcere panglici de
senzații și fășii de somn
cum la răscrucea dintre stele
luna strivește în mângâieri de lumină
trupul
și dumnezeiesc înflorește până la
claritate
pe amintiri flămânde
supraomenești

***

în foșnetul crinilor
sub observație în amurgul de la
endocrinologie
prin sita lămpii
neprevăzut duh peste glanda tiroidă
cerul se strecoară cu soarele captiv în
filamentul incandescent
și coboară până la capătul vrăbiei
presimțind astrologic tăcerile mov în
care mă ascund
se îndură pentru pace
îndură sub ochii tăi
și înghite la lumina becului
roșu întunecat
pentru doctor sunetul
pentru astronom
asteroizii fluturul și ghiociei

IULIA PAȚIU

→

facultatea. Iau notițe de la cursuri, i le sintetizez, i le citesc. Are o memorie de invidiat, crede-mă, pentru ea expunerea temei este floare la ureche, îi lasă mască pe toți. Așa cum o vezi tu, cu vorba-i domoală și mersul împiedicat, nici o restanță sau vreun examen amânat.

-Cum reușește, frate?

-Ca orice student în fața unei comisii de examinare: scris și oral, de ce te miri? Acum am lăsat-o la E.K.G pentru un control de rutină și-n câteva zile suntem acasă.

-Și acasă?

-Și acasă tot eu. Eu și ea într-un univers detașat de lumea din jur. Traversez orașul până la ea acasă și o ajut la ce are nevoie. A învățat să se miște printre lucrurile din casă și, mai ales a-nvățat să supraviețuiască sub crucea fixă pe care i-a dat-o destinul. Zodie tenace și greu încercată-n viață, Leoica asta a mea! Se agață cu

disperare de brațul invizibil al providenței, dar prezent în viața fiecăruia și, împreună învățăm să ne mișcăm într-un univers propriu; îndepărtăm starea de inerție ca lege a firii și încercăm să remodelăm omul. Doar așa supraviețuiești și nu lași să te-nghită abisul care se cascadează sub tine. Nu mă judeca și nu o compătimi. Analizează-o însă și vei fi tentat să faci totul așa, la fel ca mine: în numele copilăriei și-al adolescenței, în numele unei tinereți mutilate nu spune, mai ales în asemenea situație nu spune niciodată nu se poate.

Mă privește o clipă, apoi îmi întinde un mic pachet.

-Uite, am aici niște scrisori. Cineva din redacția cotidianului vostru, în urmă cu ceva timp, a avut ideea unui concurs. O bună perioadă de timp scrisese și ea, apoi neșansa a ținut-o departe de orice activitate. Acum văd că a început din nou să scrie. Știi cât de mult se liniștește

când se așează în fața imaculatei pagini?! De câteva zile îmi propun să ajung, dar n-am mai avut timp, să trec pe la cotidianul vostru. Îmi faci tu, te rog, serviciul să le duci la destinatar?

Strâng uimit ca pe o comoară cele câteva plicuri pe care mi le dă Dan și recunosc scrisul ușor aplecat spre stânga: acum parcă ceva mai tremurat, cu litere mai mari...

O frântură de lume, de viață, care, iată mi-a oferit cea mai ciudată experiență din profesia mea de ziarist. Am realul în palmă și povestea-n minte, eroii fapte muritoare mă leagă cu fire nevăzute d povestea lor de dragoste: platonice sau nu, tumultoasă sau nu, mai reală decât însuși irealul care ne-nconjoară. Reuși-voi oare vreodată să așez toate acestea pe hârtie? Gândul întors cum îi spune ea, voi reuși oare să-l fac și altora cunoscut? Găsi-voi oare, pagina care să-l cuprindă?

Ancheta „Vatra veche”

Prima casă

Inevitabil, mă las furată de primul gând care alunecă năvalnic spre locul acela numit casa părintească...

Locul acela, luminat de duiosie, care în copilărie părea a fi un loc de poveste, un loc ce părea a fi mărginit de eternitate. Un loc unde timpul păstrează cu sfințenie, ceva din lumina copilăriei, a primilor pași făcuți, ale primelor cuvinte rostite și a icoanei părintești: mama și tata. E locul acela ce pare a fi centrul universului și unde mă întorc mereu cu drag. E locul acela în care am văzut pentru prima dată cireșii înfloriți. E casa din câmp, prima casă a părinților mei, care mai târziu, când ei au construit casa din sat, a fost transformată în grajd pentru animale, pe când mai rămăsese din ea doar o încăpere. Îmi plăcea să urc în pod unde se găseau tot felul de lucruri și unelte vechi. După ce mai crescusem, mă ascundeam acolo și citeam sau îmi lăsam imaginația să zboare învăluită de trilul păsărilor. Casa era înconjurată de o livadă imensă cu cireși înalți, sădiți și altoiți de tatăl meu, și o mulțime de alți pomi fructiferi, tot felul de soiuri de pruni, meri, peri, vișini, nuci, aluni, caiși și piersici. Astăzi, acelui loc îi spunem ”la casa veche”.

Îmi amintesc, ca și cum s-ar fi întâmplat ieri, de prima zi când mama m-a dus acolo. Mama mergea să le ducă prânzul tatei și fraților mei la deal, iar pe mine mă pusese, încă dormind, în căruciorul de lemn – aveam în jur de 5 ani, nu mergeam la școală – ... M-am trezit cam pe la jumătatea drumului, am privit în jurul meu uimită și am întrebat-o pe mama:

– Mamă, unde mergem?

– La deal, venise răspunsul prompt al mamei.

– Ce e deal?

– Las`că vezi tu...

– Dar, unde e dealul?

Mama nu avea timp de vorbă, se grăbea să ajungă cu mâncarea la câmp, la tata și la frații mei; era la începutul lui iunie și era vremea coasei.

Am ajuns repede și la deal, și aveam să descopăr singură

răspunsurile la întrebările pe care i le pusese mamei.

Dealul acesta era un loc de poveste, un colț de rai, și era numai al meu. Îmi amintesc cum mă împiedicam în iarba care era mai înaltă decât mine, dar asta nu mă făcea să renunț să culeg flori, să caut frăguțe sau să alerg după fluturi. Câmpul plin de culori mă ademenea să-l explorez: flori albe, galbene, roz, albastre și nuanțele de verde îmi vrăjeau privirea. Toate mi se strecurau, ca o taină, în suflet, alături de cântecul greierilor, învăluit de mireasma florilor de salcâm. În aceeași zi am urcat și în cireș, ajutată de frații mei... locul acesta, căminul copilăriei mele avea să-și lase amprenta peste sufletul meu. Acolo am scris prima poezie, și acolo mă întorceam când mă simțeam vlăguită, locul acesta îmi dădea mereu putere. Oriunde aş merge în lume, o parte din sufletul meu rămâne acolo, aparține acelui loc, pentru totdeauna.

Locul acela s-a schimbat după moartea tatei și a plecării mele în străinătate; nu mai avea cine să lucreze pământul și să îngrijească pomii; sălbăticia a pus stăpânire pe el. Doar în sufletul meu îi mai păstrează cu sfințenie icoana, aceea unde printre amintiri o copilă rebelă mai aleargă, să prindă căprioarele care ieșeau din pădure, să atingă infinitul albastru al cerului care se strecura printre florile de cireș, care se încăpățânează să zboare cu aripi de fructe pe firul poveștilor spuse de tata la lumina stelelor, pe câmpul acela care mai păstrează toate miresmele copilăriei și zâmbetul luminos al tatei ce răsare dintr-un buchet de flori de câmp.

Prima casă... Oare în câte case am mai locuit de atunci? Multe, nenumărate, unele în țări străine; am

locuit câteva luni în Ungaria, iar de 15 ani locuiesc în Spania. Spania e pentru mine a doua patrie. Aici mi s-au oferit șanse mai bune de trai și aici mi-am împlinit multe vise. Uneori, am senzația că am trăit aici într-o altă viață. Aici mi s-au întâmplat cele mai nefericite lucruri - am simțit îmbrățișarea morții și-am început să nu-i mai port frica - , când a trebuit să mă reconstruiesc din nimic, să-mi caut reperele într-o cultură al cărui grai nu-l cunoșteam. Apoi au venit și lucrurile minunate, mi-am cunoscut soțul și s-a născut fiica noastră, Bianca. Am început să îndrăgesc locurile acestea, cu tot ceea ce îmi oferă cultura și graiul lor, locurile pe care fiica mea le numește ”acasă”.

Pot să spun că sunt o norocoasă pentru că am două patrii, faptul că trăiesc prinsă, oarecum, între cele două culturi, română și spaniolă, în care mă simt la fel de ”acasă”, mă face să mă simt mai bogată. Prima, pentru că e cea care mi-a dat viață, iar cea de-a doua pentru că m-a primit ca o mamă, cu brațele deschise, astfel că nu mă simt o pribeagă.

Peste tot pe unde am umblat, alături de icoana căminului părintesc, am păstrat în suflet o altă icoană, cea a bunicii Floarea – mama mamei mele – care avea o vorbă: <<”Acasă” e acolo unde trăiești>>. Acest ”acasă”, pentru mine păstrează mereu ceva din pacea și lumina casei părintești, care mă face să mă simt din nou ca un copil care descoperă lumea.

ELISABETA BOȚAN

Teatru

Striptease la Bazin

(Comédie horror sau oroarea de comedie)

(II)

Scena 5

(Babu)

Babu (*se plimbă iarăși agitat, raționând cu voce tare, gesticulând și parcă certându-se cu el însuși*) – Și ce mă fac acum?... Să mă duc până în fundătura lui Cufurilă și să o iau iute pe Babă de acolo, ar fi încă o pierdere de timp și o oboseală în plus, având în vedere ce drum ne așteaptă... Colac peste pupăză, o să mă fac și de răs, pentru că nu am stat să ciocnesc un pahar în cinstea mirilor proaspăt întorși de la groapă... iar, dacă o să stau, atât o să-i trebuiască Babei, ca să mai tragă un toi - două - trei..., și apoi să zbiere ca din gură de șarpe când o fi să o iau pe sus (*Babu iar maimuțarește cu ar striga cu voce pițigăiată Baba*): „Săriți, oameni buni, că mă ia nebunu’ cu japca!”. Acu’, nu că ar avea careva curajul să mi se pună de-a latul în drum, dar mi-ar ieși vorbe cel puțin un an de acum încolo. Mai întâi, că eu sunt acela de o oropsesc pe biata Babă și-i mănânc zilele, nu invers... și, mai apoi, că (*a-ici, parcă citește de pe o lozincă*): „nu încurajez promovarea și emanciparea femeii în societate,... tovarăși!” (*Se oprește în dreptul geamului, privind pierdut afară înspre un punct fix. Momente de pauză și concentrare... Pe maxilar se vede cum îi joacă un mușchi de enervare*)

Scena 6

(Babu la telefonul cu fir)

(...pe acest fundal, sună telefonul ascuns în niște baloturi de paie. Babu tresare și sapă după el. Trage de fir, după care ridică receptorul. Nu se înțelege se spune interlocutorul, dar se distinge un fundal sonor de sporovăială atunci când acela vorbește când răstit, când îngrijorat. Din replicile lui Babu trebuie să se presupună cam ceea ce ar trebui să i se spună)

Babu – Alo!?

– ...

– Da, eu!

– ...

– Bună-ziuă! Să trăiți!... adică, vreau să spun, „Bună-seară?”, ba

– chiar... „Noapte bună!”, că e foarte târziu...

– ...

– Nu, nu,... vai de mine, cum o să încerc tocmai eu care vă respect să evit acum o discuție?!...

– ...

– Ă... Ă..., păi nu am pornit încă să urcăm...

– ...

– Știu... Nu trebuie să-mi spuneți că sunt în criză de timp! Dar uite că sunt legat în treaba asta păcătoasă de Babă...

– ...

– Nu, nu... ea e bine, ba chiar îi e prea bine pe unde e...

– ...

– Păi, încă nu a ajuns acasă de la un bocit.

– ...

– Nu, nu a murit nimeni, dar au chemat-o la Cufurăi să le bocească la o nuntă în coșciug.

– (*exclamațiile sunt aici aproape auzibile*)... !!!

– Nu, nu mă ascund după deget și nici nu vreau cumva să vă forțez să-mi plătiți ceva... Doar am promis că mă ocup de situație de dragul aceleia care a fost Iada... și, desigur, din considerație pentru dumneavoastră.

– ...

– Uitați, să știu că plec de unul singur cu „onstromnetele” la deal și tot mă duc! Jur! Și la mine cuvântul e cuvânt!

– ...

– Bine. Numai să stea cineva de veghe la capul copilului și la noapte. Și să-mi dați un telefon apoi să-mi spuneți dacă s-a mai întâmplat ceva... nenatural...

– ...

– Nu, nu așa cu noaptea-n cap, ci ceva mai spre... prânz, să am și eu timp să mă dezmeticesc... Și nu uitați să... (*Pârâituri... și o pocnitură*) Na,... că s-a întrerupt! (*Tot bate în furca telefonului. Degeaba. Babu bombăne nemulțumit, uneori distingându-se fragmente din ceea ce ar putea fi înjurături la adresa Poștei-Telegrafului, a acelora care*

le-au făcut și, mai ales, a celor care îți iau banii degeaba pe abonament)

Scena 7

(Babu din nou la telefonul cu fir)

Babu – Dacă de la telefon ni se trage necazul, ia să-l rezolvăm tot cu telefonul și să încercăm să dăm astfel de Babă (*la din nou telefonul la rând și încearcă de mai multe ori să ia contact cu centrala*) – Alo!... Alo!... Alo?... Centrala?... (*La un moment dat, izbucnește iritată Vocea centralistei care de data aceasta se aude în clar și chiar răcnit. Babu chiar trebuie să depărteze receptorul de ureche*) Măi nene, mai lasă receptorul ăla jos, că m-ai înnebunit!

Babu – Dar e vorba de o criză de timp și doream...

Vocea telefonistei – Doreai... Îți spun eu ce doreai: doreai să te potolești odată!

Babu – Măi fată, vezi cum vorbești cu mine, că-s mai bătrân ca tine și apoi, să știi, că o să mă duc să te reclam la șefi!

Vocea telefonistei – Ba, nu o să te duci de loc, pentru că la prânz am primit chiar de sus un ordin expres - și aici citez, ca să nu avem vorbe la proces: „se sistează până la noi instrucțiuni orice legătură telefonică în zonă, exceptate fiind cele spre și dinspre posturile Ministerului de Interne”. Ai tu caz de infracțiune sau incendiu?...

Babu – Aă... păi... Nu!

Vocea telefonistei – Vezi, vezi!... Atunci, bagă la cap: nu mai încerca să suni pe nimeni cu probleme de astea... civile!

Babu (*oarecum spășit*) – Și asta... până când?

Vocea telefonistei – Până când nu trimit patrula să-ți tăbăcească spina-re! Auzi acolo la el: „Până când?”!... Până când nu s-or potoli „evenimentele”? Iar acu să nu mă întrebi care, că explodez! O țară întreagă o știe, tataie, chiar dacă nu o spune nimeni!

Babu (*spășit de-a dreptul*) – Nu, fata-tatii, nu te mai întreb așa ceva, doar că...

Vocea telefonistei (*țâfnoasă*) – Doar ce?...

Babu – Atunci, cum de am primit telefonul de mai înainte?

Vocea telefonistei (*complice*) – Păi, apelul acela venea de la o unitate specială... cum crezi altfel că se putea? (*Se aude un declic și apoi un țuiit prelung...*)

Ocean întors

OIDIU IULIU MOLDOVAN - 66/10

Pare aproape neverosimil – au trecut zece ani de la moartea lui Ovidiu Iuliu Moldovan, actorul inegalabil, pe scenă și în cinematografie, „purtătorul de cuvânt” al lui Eminescu, prin arta cu care ni-l aducea mereu în orizontul de întâlnire pe cel care a pecetluit soarta limbii și a poeziei românești. Nu l-a recitat pe Eminescu, cum se mai spune, ci l-a interpretat.

De altfel, Ovidiu Iuliu Moldovan a plecat de pe lumea aceasta (la 66 de ani, în 12 martie 2008), după ce cu două zile înainte de a se prăpădi, a susținut, alături de Valeria Seciu și Ion Caramitru, un recital din poezia eminesciană pe scena Naționalului bucureștean. Atât cât e permisă legătura, am spune că „a murit de Eminescu”.

Firește, ne punem câteva întrebări legitime: ce s-a ales de posteritatea operei teatrale și cinematografice a marelui actor? Care sunt așteptările, care neîmplinirile, pentru cei care îl percep pe Ovidiu Iuliu Moldovan ca pe un om viu, prin toată viața sa, prin întreaga sa operă, în special prin cea cinematografică, dar și prin teatrul de televiziune, prin recitalurile poetice rămase pe peliculă? Dar și pentru cei care îl au într-un colț de inimă din care nu-l vor putea scoate niciodată.

N-aș putea spune că moștenirea artistică a lui Ovidiu Iuliu Moldovan nu s-a bucurat de interes, că n-a fost descoperită și redescoperită în ultimul deceniu, cel din viața postmortem. Nu știu dacă în suficientă măsură, nici dacă la altitudinea operei actorului. Am revăzut spectacole teatrale, recitaluri, e prezent în spațiul virtual chiar și cu filme.

L-am evocat în fiecare an la Sârmașu, la Vișinelu, locul nașterii sale. Am vorbit despre el la Cinematograful „Florin Piersic” din Cluj-Napoca, unde Florin Piersic și-a amintit de întâlnirile lor de tot felul, proiectându-i-se și un film de referință: „Horia”, rolul Crăișorului fiind memorabil interpretat de Ovidiu Iuliu Moldovan.

Dacă e să vorbesc însă de așteptări, de lungi și nepermis de mult amânate proiecte, atunci trebuie să spun că ar fi fost un gest de mândrie locală înființarea la Sârmașu a Centrului de Cultură „Ovidiu Iuliu Moldovan” (fostul Cinematograf), în fața căruia să ne întâmpine în strălucirea bronzului Actorul. Nici casa natală de la Vișinelu nu a devenit ceea ce ar fi fost normal să devină: o casă memorială – ar fi fost prima din spațiul mureșean. Câtă vreme casa mai e pe picioarele ei și câtă vreme ar mai putea fi puse în ordinea memoriei mărturii în care să-l regăsim pe Ovidiu Iuliu Moldovan.

Până și proiectatul Festival de Film „Ovidiu Iuliu Moldovan” de la Sârmașu n-a fost decât o slabă pâlpare.

În privința unei răni deschise, pe care a încercat fără succes să o vindece, se află și finalizarea monumentului dedicat victimelor nevinovate ale horthysmului, din Sârmașu, prin înscrierea numelor celor care au avut o singură vină, aceea de a fi fost români, printre care se înscrie și tatăl actorului, care a lăsat vără voia lui orfan, un copil de nici trei ani...

Alături de Ion Fiscuteanu, Ovidiu Iuliu Moldovan se numără printre numele grele ale artei teatrale și cinematografice românești, legate prin ființa lor de spațiul mureșean.

Încă mai sper că se vor găsi energii pentru o gală a filmului care să-i aibă ca protagoniști pe cei doi mari actori. Nu doar pentru memoria lor, ci și pentru noi, cei care mai avem pretenția că mai credem în valorile acestui neam.

Cineva spunea că Ovidiu Iuliu Moldovan și-a sacrificat toată viața pe altarul actoriei – o formulă care mistifică realitatea însă, pentru că Actorul nu și-a sacrificat, și-a dedicat viața, s-a dedicat cu tot ceea ce a avut mai bun artei teatrale.

NICOLAE BĂCIUȚ

Literatură și film

Porumbel și porumbei

Recitesc *Porumbelul* de Patrick Süskind (Humanitas, 2001, traducere de Daniela Ștefănescu) ca să-mi amintesc cum se poate clătina rutina, ce ravagii poate produce un eveniment minor neprevăzut. O frică irațională, o fobie vecină cu vulnerabilitatea, dar și spaima în fața bătrâneții. Jonathan nu suportă evenimentele, astfel că un porumbel apărut la ușa lui răstoarnă toate prioritățile, ajungându-se la o angoasă patologică. Autorul construiește magistral o fabulă existențială pigmentată cu absurd. Porumbelul! Porumbelul! – am exclamat. Mereu asociații, desigur, de aceea revăd filmul *Amour* de Haneke, că doar acolo apare alt misterios porumbel. Georges și Anne au 80 de ani. Bătrânețea vine cu mlăștinoasa degradare fizică. După paralizie, Anne se deplasează cu un cărucior. Începe un fel de *huis clos* fără speranță, cu cruzimea stearpă ce controlează emoțiile. O briză de Bergman. Un porumbel intră pe hol. Un mesager.

Georges îl scoate afară pe geam, însă la a doua apariție, la final, îl prinde într-o pătură, îl ține în brațe... Ce să cred? Că sufletul Annei s-a transferat în porumbel?

Mi-amintesc de filmul rusesc din 1986 – *Dragoste și porumbei* – regizat de Vladimir Menșov (care a luat un Oscar pentru *Moscova nu*

crede în lacrimi din 1980), unde porumbeii erau marea pasiune a lui Vasia și grație lor s-a întors la familia părăsită temporar pentru o aventură. Zborul porumbeilor era acolo tonic, luminos, dătător de speranță. Da, porumbel și porumbei...

ALEXANDRU JURCAN

FILM

„Ana, Mon Amour”

- un film de Călin Netzer

Filmul „Ana, Mon Amour”, semnat de Călin Netzer, debutează cu discuțiile filozofice ale lui Toma și Ana despre Nietzsche. Vezi în cei doi niște tineri promițători, între care se schimbă zâmbete, idei, ba chiar și scăpărări de minte.

Ana se dovedește instabilă psihic, are crize și atacuri de panică și o maladaptare la lumea ce o înconjoară. Ajungi să te întrebi care fusese influența *upbringing*-ului, a felului în care fusese crescută și cât este de vină boala ei psihică. Toma, coleg de facultate, i se dăruiește complet, cu altruism. Totuși, importanța și frecvența discuțiilor lor filozofice se pierde pe parcurs, cu cât cei doi se înfundă în prozaic, ba chiar în patologic.

Filmul este despre relația lor intimă, afectată de boala ei psihică. Despre cel ce se dăruiește și cel ce primește iubire, despre fragilitatea relațiilor umane în umbra suspiciunilor, ba chiar despre imposibilitatea fericirii în circumstanțele date.

„Ana, dragostea mea” este un film remarcabil, în care viețile celor doi tineri se împletesc, umbrite de un trecut puțin explicat, nebulos, pe care îl bănuiești abuziv. Vorbim despre doi tineri crescuți în case dezbinat – tatăl ei era plecat în Franța, iar mama lui fusese încurcată cu Hans, din Germania. În cazul Anei, amprenta tatălui adoptiv dă cel puțin de gândit, în perioada în care fata fusese de vârstă adolescentină. Trecutul nu se elucidează, ci planează, cumva neexplicat, deasupra capetelor lor, continuând să le întunece destinele. Ți se relevă fricile lor inexplicabile, ale căror cauze întrezărite rămân doar bănuieli, întrebări, sau subiecte de discuție pe canapeaua psihiatrului. Este *struggle*-ul lor de a trăi viața în același pas, de a-și sincroniza ritmurile, când fiecare este, în imediat, sub presiuni de tot felul. Filmul nu te lasă să ghicești nuditatea fizicului și nici al sufletelor lor. Nevoile omenești, cele psihologice, dar și cele fiziologice,

sunt clar explicate. Îți vezi ușurându-se în stradă, lângă un copac, îi vezi în pat, făcând sex sau echilibristică mentală... toate la pielea goală, la propriu și la figurat. Pe alocuri îi simți ieșiți de pe traiectoriile normale, dar te bucuri să observi că se ajută, ba chiar le ții pumnii, te apropii de povestea lor cu sufletul la gură, ești surprins de întorsătura lucrurilor, dar mai ales de complexitatea minților noastre. Înțelegi astfel cât de nevoiaș și doritoare sunt ele de iubire, de libertate, de acceptare și de siguranță că nimic nu le poate abandona sau înșela. Vorbim despre frumusețea de a fi om, în ciuda mizeriei de mașinărie disfuncțională, mai ales atunci când îi lipsesc ingredientele necesare unui mers normal. Mai întâi de toate, dragostea, dar și altele, de atâtea ori contradictorii, conflictuale și neînțelese. Aflăm astfel că propriile vieți ne sunt mistere, la fel de străine ca cele ale semenilor noștri.

„Ana, dragostea mea” te face să plângi și să râzi, dar mai ales să înțelegi, zguduit, fragilitatea relației tale cu lumea, dar și cu tine însuși. Relația cu Dumnezeu nu e nici ea uitată, iar pagina spovedaniei este, după mine, magistrală, antologică, să spun doar atât.

Filmul pare să fie despre căutarea rostului nostru în viață, într-o lume în care orice și oricine te poate înșela și părași, în care nu există certitudini de

nici un fel. Nici despre tine, nici despre alții, nici chiar despre Dumnezeu. Omul este în derivă totală, pendulând între mai multe stări - este și doct și semidoct, pierdut între filozofări și prozaic, între sublim și dezastru, între cer și pământ.

Fiecare pare să vrea să se înțeleagă pe sine, dar să se și regăsească în relațiile cu ceilalți, în special cu cei dragi ce-l înconjoară. În realitate însă individul are de-a face cu presiunile societății, ale familiei și cu nevoile altora și încearcă să le adreseze, cum poate, și pe ale lui însuși. Totuși, la sfârșitul zilei fiecare sfârșește singur chiar dacă făcuse tot ce putuse să fie iubit sau măcar acceptat. Noroc cu psihiatrului sau psihologului, ce acum țin loc și de preot și de familie și de iubit(ă), dar, care, din păcate, cronometrează timpul fiecărei sesiuni psiho-analitice. La sfârșitul întrevederii trebuie să te ridici să părăsești cabinetul și, din păcate, pleci exact cum ai venit. La fel de nelămurit. La fel de dezamăgit. La fel de dezorientat. La fel de singur.

Astfel căutarea echilibrului interior continuă, în ciuda trădărilor, dezamăgirilor și a eforturilor tale de a găsi sens în viață.

Oare filmul ce are în titlu numele iubitei, precum și eticheta „**mon amour**”, să fie chiar dovada că noi am fi, de fapt, condamnați la singurătate? Să fim, din acest punct de vedere, fără speranță?

Mă întreb dacă v-am făcut curioși despre întorsătura și deznodământul filmului. Dacă da, atunci va trebui să-l vedeți. Vi-l recomand cu toată căldura.

MILENA MUNTEANU

Evocare

Sculptorul Grigore Bradea

(n. 1 martie 1947 – d. 10 iulie 1998)

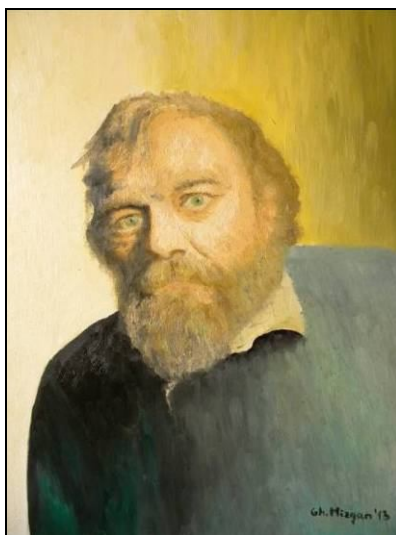
STRIGĂTUL PIETREI

Ajuns în Bistrița, doream, la fel ca la Timișoara, să cutreier în timpul liber prin locuri marcate de izul culorilor în ulei. Așa l-am întâlnit pe Grigore Bradea, consătean din Spermezeu, fost coleg la școala generală cu fratele meu Viorel, mai mare ca mine cu 12 ani. Acum, după atâția ani, când scriu aceste rânduri la masa de lucru din cadrul atelierului meu, simt privirile câtorva lucrări de sculptură și modelaj, primite de la sculptorul Grigore Bradea, aflate pe etajera bibliotecii din spate. În partea opusă, pe perete, la loc de cinste, se află două medalioane, unul din ghips iar celălalt din plumb, încercări turnate după modelul realizat de Grigore Bradea pentru mormântul tatălui meu, învățătorul Vasile Mizgan. Îmi amintesc că pentru cuprarea medalionului de plumb mi-am realizat o mică instalație pentru electroliză...

Îl găseam pe Grigore Bradea în atelierul lui amplasat în spatele Galeriei de artă „Arcade-24” ori sculptând într-un bloc masiv de piatră sub cerul liber. Privind îndelung comuniunea dintre piatră și sculptor, îmi astâmpăram setea de sculptură. Din puținele cuvinte, dar la obiect, ale sculptorului Bradea și dintr-o schiță realizată ad-hoc vedeam, parcă, finalul lucrării, opera care aștepta cu nerăbdare să fie dezvelită de surplusul de piatră din piatra trezită după milenii de somn:

Strigătul pietrei
captiv în coaja dură
cheamă muzele –
creator și operă
pe drumul nemuririi

Dalta lui Grigore Bradea, sub lovitură ciocanului, mușca ritmic din acoperământ, apoi într-o odihnă tăcută, acele amprente unice ale degetelor mâinilor artistului, mângâiau locul dezgolit din piatră. Această verigă faptică, de muncă asiduă și de noblețe, face parte din structura unui lung lanț temporal de trezire a operei ce marchează întreaga metamorfoză din momentul desprinderii din cariera de piatră de la Viștea și până la ridicarea în picioare pe postament,

Portret de Gheorghe Mizgan

scuturată de surplus și finisată în finalitatea formelor:

Amprenta dălții
în mimica iertării
atinsă tactil –
metamorfoza pietrei
în sublima operă

Din lut ori din surplusul de piatră din blocul masiv se nășteau, de multe ori, alte lucrări miniaturale pe care Bradea le oferea, cu dragă inimă, celor apropiați lui: Punând mult suflet asemeni lui Dumnezeu mâini creatoare – oprind timpul mișcării artistul modelează

Acum, peste ani, îmi dau seama că am avut privilegiul să trăiesc clipe de neuitat alături de maestrul și sculptorul Grigore Bradea, păstrând cu sfințenie cadourile, primite de-a lungul anilor, de valoare inestimabilă pentru sufletul meu.

Prin vara anului 1988 m-am hotărât să plec la Anieș unde, Grigore Bradea împreună cu sculptorii Maxim Dumitraș, Anton Tănase și Mircea Mocanu dăltuiau, după un desen tehnic riguros, în elemente din piatră ce intrau în componența coloanelor și a placărilor cu piatră la Casa Poporului.

Înarmat cu „o fele de pălincă” din livada de la Spermezeu, am ajuns la Anieș, aproape de dealul la care coama lui era trasată, parcă, de mâna unui copil după linia unui curcubeu:

Cerul sprijinit
pe căciula rotundă
din verdele crud –
întinsă spre curcubeu
mâna micului artist

Am apelat la tăietorii de marmură să-mi taie și mie un postament din delicata materie albă cu filoane gri-albăstrui. Grigore Bradea mi-a dat o bucată din piatră de duritate mai mică decât piatra de Viștea, o bucată din care, cu un ciocan și o daltă din arsenalul sculptorilor, în puținul timp rămas până la plecare, am scos un cap de față cu o privire olimpică. Eram foarte încântat de acest mod de integrare în cântecul sacadat al loviturilor de ciocane. Priveam bucata de piatră atent la sugestia temei dată de piatră, dar și la cuvintele lui Grigore Bradea: „piatra îți spune ce să faci!”

Peste ani, pietrele au devenit pentru mine cadouri date de natură, în care dalta timpului a lăsat să se întrevadă opera prin îndepărtarea, de multe ori doar la modul imaginativ, a superficialului ambalaj. Cuvintele lui Grigore Bradea, de multe ori spuse cu tâlc, îmi brăzdau câmpul avid de sculptură în ritmul decopertării capodoperelor:

Din somnul adânc
mesagerul trezirii
dălțuind forme –
lumina creației
atinge nemurirea

Postamentul din marmură, pe care l-am șlefuit cu multă trudă, a stat ani buni ca suport pentru lucrarea „Dansatoarea” din piatră de Viștea, realizată de Bradea, într-o încadrare ornamentală a bazei unui stâlp de susținere din apartamentul din Piața Morii, apartament unde am avut de multe ori bucuria vizitei domnului Grigore Bradea însoțit de doamna Floarea Bradea, soția sculptorului, mai ales cu prilejul sărbătorii de Sfântul Gheorghe. Întrebuințat ca postament pentru lucrarea „Cap de bărbat” în cadrul primei expoziții comemorative „Grigore Bradea”, care a avut loc în cadrul Galeriei „Arcade-24”, în anul 2002, acum paralelipipedul din marmură se află în grădina casei mele, încadrat de o arcadă din trandafiri, purtând amprenta energetică a întâlnirii de la Anieș.

Acasă la Grigore Bradea, pe Aleea Trandafirilor, stăteam de cele mai multe ori pe bancheta colțarului de la bucătărie. Bradea avea locul lui, cu spatele la geam. Doamna Bradea stătea de obicei pe lângă plită. →

GHEORGHE MIZGAN

Preot dr. Gheorghe Nicolae Șincan la cumpăna unei vârste

O lungă perioadă din viața mea, „pensie” era mai de grabă o noțiune abstractă, ale cărei sensuri nu le înțelegeam, totul reducându-se la aspectul lexical. Și „pensie” face parte din vocabularul limbii române și mi se părea ca la un capăt de lume momentul în care o să am percepția dimensiunilor profunde ale acestui concept.

„Pensie” e un termen pe care fiecare îl traduce inițial în dimensiunea pecuniară!? Cât voi avea pensie, o întrebare care se încarcă de frenezie, teamă, speranță. Ar fi poate foarte simplu dacă am reduce totul la bani.

Semnificațiile profunde ale cuvântului „pensie” sunt dincolo de partea financiară. Înainte de toate e o vârstă pe care trebuie să conștientizezi că o ai, că treci dintr-un capitol al vieții în altul, unul în care se poate schimba totul.

Pentru unii, pensionarea poate fi privită ca o condamnare – nu mai are nimeni nevoie de mine, sunt pus deoparte, sunt expirat, am ajuns la capătul termenului de garanție. Pentru alții, pensionarea e un moment de renaștere, de tentativă de recuperare a aceea ce nu s-a putut face înainte, când „criza de timp” era privită ca o ghilotină. „Acum voi avea tot timpul din lume”, vor spune acești optimiști,

aproape uitând că bătrânețea vine cu ale ei, că poate fi urâtă.

Părintele prot. Gheorghe Nicolae Șincan e acum într-un astfel de moment de cumpănă a vieții – luna nouă, cea care începe la 1 aprilie, și nu e vreo păcăleală, îl va găsi într-o nouă condiție, cea pe care o numim ironic-amar, de tânăr pensionar, aproape o contradicție într-o proiecție temporală. Adică cum să fii și tânăr și pensionar?

Știu, îl cunosc foarte bine pe pr. Gheorghe Nicolae Șincan – 1 aprilie nu va fi o închidere, ci o deschidere de orizonturi. Va mai sta, în nopți de veghe, să se sfătuiască cu preteasa sa, Maria, care i-a lăsat lui toate grijile. Va găsi mereu răgaz ca bunicul din el să fie la înălțimea așteptărilor.

Dar va fi și cel care nu se va putea despărți de cei pe care i-a slujit o viață, de credincioșii lui, care vor continua să-l caute și pe care nu va uita să-i întrebe de sănătate, de cele pământești, dar și de cele sfinte.

Știu, de asemenea, că va fi la fel de harnic ca în ultimele decenii și-și va confirma din toate puterile vocația de cărturar, făcând din scris nu doar un mod de a da sens clipei prezente, ci și durată, dincolo de timp și vreme.

Dupăm mine, sunt categorii sociale și profesionale cărora n-ar trebui să li se accepte pensionarea. Ce face un scriitor când iese la pensie? Nu mai scrie? E aproape un nonsens.

Tot la fel, cum să iasă la pensie un preot care are în spatele lui o viață din care a tras învățăminte și care așteaptă să fie transmise pentru mântuirea sufletelor?

Și totuși, formal, trebuie să acceptăm că pr. Gheorghe Nicolae Șincan a ajuns vârsta pensiei. Unii, din păcate, nu au o astfel de șansă.

Nu rămâne decât, în mod tradițional, să-i dorim să aibă o viață de pensionar cât mai lungă, cu sănătate, să trăiască cât mai multe clipe de fericire și bucurie alături de cei care-l înconjoară.

Și să fie sigur că se poate sprijini pe noi, cei care încă nu ne-am pensionat, care nu ne speriem de vârstă, pentru că cu cât ne îndepărtăm de lume, cu atât am putea să ne apropiem mai mult de Dumnezeu.

(Ultima liturghie oficială – duminică 18 martie 2018, la Catedrala Mare)

NICOLAE BĂCIUȚ

Sculptorul Grigore Bradea

→Scrumiera își avea locul ei privilegiat pe masa din bucătărie. Domnul Bradea avea o ținută impunătoare, dar un suflet bun, o atitudine conciliantă, înțelegătoare. Ochii adânci, sfredelitori, din a căror reflexii cu greu puteai defini culorile, aveau o strălucire aparte. Adeseori își masa nodurile mâinilor într-o formă de mângâiere, împăciuitoare în istovitoarea muncă cu dalta. Odată, mi-a povestit cum a mers la deschiderea anului școlar, după ce a fost admis la Liceul de Artă din Cluj, îmbrăcat cu cămașă albă din cânepă, cu curea lată și cu un clop negru, ciobănesc, cu boruri drepte:

Din marea albă
coama dealului rotund
brăzdează zorii –
pierdută în orizont
linia borurilor

Cu voia ori fără voia noastră, imparțial timpul își urmează cursul. După mai mulți ani, într-una din zile mă aflu cu Ani la doamna Bradea. Era văduvă de aproape zece ani. Ne-a povestit de costumul popular moștenit de la mama dănei, păstrat ca haine de înmormântare. În 25 septembrie 2008, printre coroane și buchete de flori, pe pieptul doamnei Floarea Bradea se zărea cămașă albă cu șiruri cusute de mână:

Portul popular
în zi de sărbătoare
odă trecerii –
pe cerul amintirii
de mână ființe dragi

Grigore Bradea

Dumitru D. Silitră* - ultimul poet boem

În spațiul literar mureșean, Dumitru D. Silitră (19 aprilie 1956 – 28 februarie 2018) era un autor care ieșea din tipare.

Înainte de toate, era singurul fotbalist (la Chimica Târnăveni) care și-a pus ghetetele în cui și apoi, după ce a mai driblat vreo două locuri de muncă, în care nu se putea regăsi, a ajuns ca în ultimii ani de viață, până la pensionare (2016), să accepte o slujbă aparent umilă, de portar/paznic la Primăria Târnăveni.

Paradoxal, se simțea în largul lui într-o astfel de ipostază. Mai ales în turele de noapte, când rămânea singur în primărie, iar în spatele ușilor închise ale acesteia, Dumitru D. Silitră citea, scria, se dedulcea la diferite licori mult râvnite!

În vremea în care numai cine n-a vrut n-a obținut o diplomă universitară, el s-a mulțumit cu ce-a agonisit – o școală profesională, și aceea pe repede înainte! „Cum să-mi stric eu biografia, spune poetul, cu o diplomă universitară? Așa cum sunt, sunt unic, dacă aș face o facultate aș intra în rând cu lumea, în timp ce eu mă mulțumesc cu ceea ce am – diploma de poet!”

Pe această diplomă a trecut 19 cărți, după debutul literar din 1985: *Teritorii licitate de cucii*, Ed. Litera, București, 1992, *Recurs la clipă*, Casa de Editură Mureș, Tg. Mureș, 1994, *Colecția de umbre*, Pleșea Design, Târnăveni, 1997, *Un nebun la domiciliu*, Pleșea Design, Târnăveni, 1999, *Țărnuț de la fundul mării*, Ed. Tipomur, Tg. Mureș, 2001, *La răsăritul de pământ*, Ed. Tipomur, Tg. Mureș, 2002, *În drum spre mine*, Ed. Tipomur, Tg. Mureș, 2004, *Dinastia clipei*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 2006, *Margini de timp*, Ed. Nico, Tg. Mureș, 2007, *Poeme de închiriat*, Ed. Nico, Tg. Mureș, 2008, *Vocea cuvintelor scrise*, Ed. Nico, Tg. Mureș, 2008, *Poeme fără giranți*, Ed. Nico, Tg. Mureș, 2009, *Printre ecouri*, Ed. Nico, Tg. Mureș, 2010, *Lupul de trestie*, Ed. Ansid, Tg. Mureș, 2010, *Ca și cum nu*, Ed. Nico, Tg. Mureș, 2011, *Pianul din cireș*, Ed. Literatura, București, 2012, *Noaptea draconidelor*, Ed. Nico, Tg. Mureș, 2013, *Anotimpul mireselelor de zăpadă*, Ed. Nico, Tg. Mureș, 2015, *Ieșirea din cântec*, Ed. Nico, Tg.

Mureș, 2016, *Chipul umbrei*, Ed. Nico, 2017.

Îi plăcea să se pună în vârful ierarhiei literare locale, agasând adesea cu această ipostază râvnită de mai mulți, nefăcându-și, totuși, mari iluzii că va intra în istoria mare a poeziei.

Parcă se resemnase gândindu-se că „Decât codaș la oraș, mai bine în satul tău frunțaș”. În „satul său poetic”, Dumitru D. Silitră nu se vedea decât foarte sus, trecând peste orgoliile altor poeți care, firește, aspirau fiecare să fie sus, pe culmi. Era greu să-ți dai seama dacă se alintă, dacă credea cu adevărat că e „primul”, ori era un joc al său în gâlceava lumii literare din provincie.

Nu știu cât preț pune el pe clasamente poetice, dar, oricum, poezia era colacul său de salvare, singura competiție în care mai era înscris.

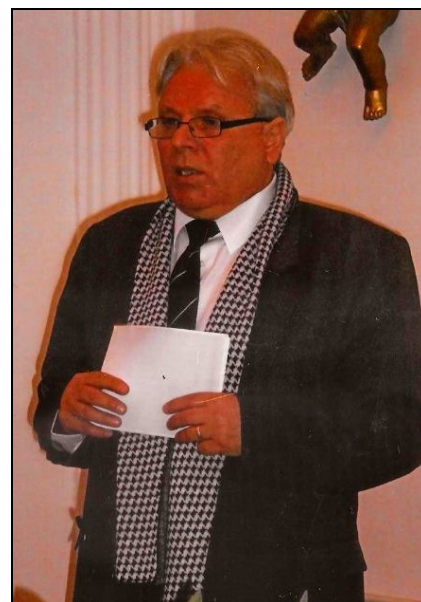
Dumitru D. Silitră era un boem în toată puterea cuvântului, ultimul boem, greu de îngenuncheat de convențiile sociale. Le sfida cu bonomie, reconfigurând după bunul plac normele care i-ar fi putut îngreuna elanurile lui existențiale.

Se conducea după propriile reguli, cu libertăți pe care și le îngăduia ostentativ, fără să accepte că ar fi putut fi înregimentat într-un fel sau altul.

Și atunci când sărea peste cal, contrariind, poate chiar iritând, el rămânea simpatic și nu prea puteai să te superi pe el. Trebuia să-l iei așa

Lazăr Lădariu, Nicolae Băciuț, Dumitru D. Silitră

cum e! Nu învățase, cred, nici să dactilografieze la mașina de scris, darmita să se lase sedus de computere, internet, facebook. El rămăsese un boem, un... tradiționalist, un... conservator, trăia în nostalgia altor vremi.

Își pregătea pentru tipar fiecare carte mai întâi într-un exemplar artizanal, pe care-l aducea să fie transpus în variantă electronică.

A crezut însă în salvarea prin poezie, de bună voie și nesilit de nimeni, cum spunea uneori. Mă vizita adesea, îi plăcea să tăifăsuiească și se dădea greu plecat. Avea o noblețea lui, bun simț și avea întotdeauna o ținută impecabilă, de sărbătoare, care parcă intrau în contradicție cu condiția lui boemă.

Pregătea pentru tipar o nouă carte. Scria pe îndelete, încrezător, nu se grăbea, căci poetul pensionar avea tot timpul la dispoziția lui.

N-a apucat să cuprindă însă această carte în rotundul imaginat de el. Ar fi fost a 20-a carte.

O să trebuiască să o ducă la capăt, acum, sub veghea îngerilor.

NICOLAE BĂCIUȚ

*SILITRĂ, Dumitru D., poet. N.19 apr. 1956, Târnăveni, jud.Mureș. Studii: școala elementară și Școala profesională de 3 ani la Târnăveni. Angajat la Combinatul Chimic din Târnăveni. Practică fotbalul ca sport de performanță. Muncitor la S.C. GECSAT SA din Târnăveni (1995-). Membru al cenaclurilor „Elena din Ardeal” din Târnăveni și „Târnava” din Târgu-Mureș. Redactor la ziarul *7 zile târnăvene* și consilier la

revista *Târnava*. Debutează cu poezie în *Steaua roșie* (12 sept. 1985). Colaborează la periodicele *Cuvântul liber*, *Reporter*, *Luceafărul*, *Suplimentul literar și artistic al Scânteii tineretului*, *Flacăra*, *Târnava*, *24 Ore mureșene*, *Ardealul*, *Gazeta de Mureș*, *Gazeta Reghinului*, *7 zile târnăvene*, *Vatra veche*. Premiul I pentru poezie la Concursul de creație literară „Tudor Arghezi” din Târnăveni (1985), premiul III (1987), mențiune (1989), premiul II (1991), pentru poezie la Festivalul „Mediaș - Cetate Seculară”; premiul I la concursul organizat de Studioul de Radio Târgu-Mureș (1991); premiul ziarului *Ardealul* din Alba Iulia la Festivalul Internațional „Lucian Blaga” (1993); mențiune (1994) și premiul III (1995) la concursul „La porțile visului”, Reghin; premiul III la concursul „Romulus Guga”, ediția a 4-a, Târgu-Mureș (1995); premiul III la Concursul Național de poezie „Lucian Blaga”, organizat de Radio Târgu-Mureș (1995).

AZI NOAPTE N-AI VENIT, IUBITO

Azi noapte n-ai venit, iubito,
deși ți-am inserat un vis
și-am despletit cărări
aprinse de luceferi.
De noi știa doar luna,
îți jur, și poate vreun gând ascuns.
Azi noapte n-ai venit, iubito,
deși ți-am inserat un vis.
La poartă am înflorit caișii
și-am înverzit țâțânie la uși.
Sub prag
ți-am pus inelul de logodnă
și-o sută, nu, o mie de sărutări
ți-am pus, să te călăuzească
spre sufletul ce așteaptă
o mângâiere, atât.
Deși ți-am inserat un vis,
Azi noapte n-ai venit, iubito.

ÎȚI Scriu Numele

Pe trunchiul unui mestecăc
îți scriu numele
cu unghia degetului arătător
îți scriu numele
alerg la un alt trunchi de mestecăc
și-ți scriu numele
cu unghia degetului arătător
și tot așa
alerg de la un mestecăc la altul
și-ți scriu numele
cu unghia degetului arătător
pe o pădure de mesteceni

îți scriu numele
cu unghia degetului arătător
însângerat deget arătător
însângerată pădure
flacăra de iubire
numele tău

LA TOT CE-I PĂMÂNTEAN ȘI VIU

La tot ce-i pământean și viu
o lacrimă am inserat
apoi târziu am întreat
dar tot și toate
mi-au răspuns
e prea târziu
Așa cum soarele iubește luna
Zadarnică-i iubirea ta
Minune de exiști te arată
Contrazicând și legile naturii
Te rog ajută-ne odată
Dar fă cum știi
Și dă-ne un alibi
E prea târziu?
Un straniu glas se aude
pretinzi că ești statornic în iubire
pretind și jur oriunde
Răspunsul, adevărul
e iubește
În dragoste
niciodată nu e prea târziu

COPACUL INVIZIBIL

Din urmă de potcoavă
răsare copacul invizibil
cu frunze invizibile
aici vin păsările neouate
să-și odihnească zborul
și să-și legene cântecul
umbra copacului invizibil
cu frunze invizibile
cuprinde foșnetul
cu brațele vântului
stârnit de o floare
de culoarea vântului
invizibilă și ea
urme
potcoave
copaci invizibili
frunze invizibile

DUMITRU D. SILITRĂ

**Sighișoara, 13 ianuarie 2018,
ultima apariție publică**

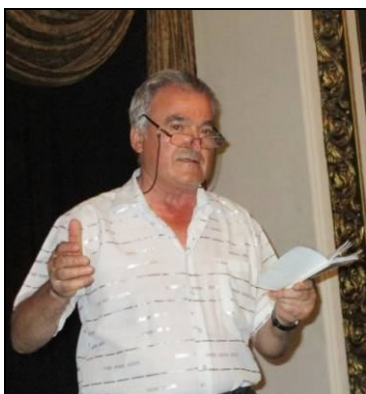
Mă preambul cu Silitră

Mă preambul cu Silitră
prin spatele grădinilor,
prin locuri bucolice, unde
buletinele noastre de orășeni
își pierdeau valabilitatea.
Amândoi hoți, amândoi
cu șterpelitul în sânge,
afișam masca clasică a nepăsării,
dar cu coada ochiului
dam valma în coafurile pomilor,
unde ne spălam creierii de gudronul
cotidian.
Cu foșnete de frunze-n mișcare
descuiam din noi fiara stresului,
mângâiam șolduri de fructe
să ne lepădam pentru o clipă de bloc
și apoi veneam îndărăt prin firidele
gardurilor,
cu setea sufletelor
potolită de foamea îndemnului.
Și, Doamne, frumoase erau locurile
acelea,
de unde izvora liniștea noastră,
bogată pradă fără de lipsa de-apoi.
De fiecare dată când ne vedeau
împreună,
proprietarii începeau să se agite,
fără să știe de ce;
își chemau crengile la raport,
verificau zahărul boabelor,
trimiteau santinele-n tre straturi,
urmăreau epurele clipelor
și-și duceau sperioși mâinile
la buzunarele egoismului,
unde le zornăia, doar de noi știuți,
mărunții micimii.
Și îi durea,
mai ales că noi nu fugeam.
Suspicioși, totuși, de lătrăturile
înroșite,
s-au apucat, ca să ne prindă,
să-nvețe, fără profesor,
limba câinilor.
Și uite așa, za cu za,
cămașa timpului
le-mbrăca fără de rostul.
Dar într-o zi, au recunoscut în ziare,
straturi de piele din palma locului,
și-au înțeles exfolierea de-ncântare,
ce nu și-o puteau revendica.
Și, ca măcar de atunci înainte
să-și protejeze ce le era de prisos,
s-au grăbit să așeze pe pari,
în mijlocul neștiutului lor Eden,
motoare de RABĂ,
pe post de sperietoare de poeți.

RĂZVAN DUCAN

2006

Lumea lui Larco

MARTIE

E luna-a treia-n calendar
Și-i prima cea de primăvară;
Vin berzele, cocorii, dar
Tinerii din țară zboară!

RONDELUL UNIRII

S-a alipit în primăvară
În martie, de mărtisor,
Prin voia-ntregului popor
Și Basarabia de țară.

Jurând sub fâlnic tricolor:
Credință, viață mai ușoară,
S-a alipit în primăvară
În martie, de mărtisor.

Dar, din păcate,- o dură gheară
S-a-nfipt în piepturile lor,
Le-au despărțit, iar azi cu dor
Plâng în acorduri de vioară:
S-a alipit în primăvară...

DIN BUCOVINA CĂTRE BUCOVINA

E despărțită-n două Bucovina
De o fâșie ce-i adânc brăzdată,
Azi peste care nu se trece, iată,
Decât prin vama rece, bat-o vina!

Aceeași mămăligă-i mestecată,
La fel de aurită e făina,
Cam la aceeași oră este cina,
Dar nu e toată lumea invitată.

E trist, mâncăm la mese diferite,
Deși ne-adună Creangă, Eminescu
Ori Putna, Ștefan Vodă, Porumbescu.

Cum azi nici moartea nu ne mai
dezbină
Și aburesc bucate felurite,
Poftim la masă-ntreaga Bucovină!

SOȚUL ERUDIT

Drept la inimă te unge,
Soțul multe limbi vorbește,
Dar acasă când ajunge
Tace mâlc în românește.

UNEI SULIMENTE

Laude vrea să adune,
Că-i frumoasă de minune,
Dar un sfăt i-ar prinde bine:
O minune mult nu ține!

DEMNITATE

Rezist când șeful se încruntă,
Suport să stau pe plita-ncinsă,
Accept și-o sărăcie cruntă...
Dar nu pot sta cu mâna-ntinsă!

OMUL INGENIOS

Fiind sărac, dar și abil,
Soluția-i interesantă:
Când vrea un telefon mobil,
Îl pune pe cel „fix” în geantă.

OAMENI ȘI LOCURI

În drum spre Europa ies în cale:
Păduri, livezi, coline și pâraie,
Ținuturi largi și munții de gunoaie
Postați pe câte-o-nmiresmată vale.

Iar *Spațiul Schengen* e un foc de paie,
N-or să mai fie semnele zonale,
Ce-s niște linii artificiale,
Greu dobândite după lungi războaie.

Egali am fost, născuți în pielea goală,
Am moștenit cuvântul, roata, focul,
Apoi, trecând și prin a vieții școală

Ne-am separat, dar cred c-o să
dispară
Dorința de-a pleca din țară-n țară,
Căci omul unde e, sfințește locul!

ELECTORALĂ

E clar ca Soarele și Luna -
O spun și nu e cu mirare:
Cu mâna lui, întotdeauna
Și-o face omul la votare.

ASIGURARE PENTRU UN FOTBALIST

Măr al discordiei e mărul
Ce poate declanșa scandalul,
Dar ce nu faci tu cu piciorul,

Va drege-arbitrul cu signalul.

ADAPTARE LA MEDIU

Chiar dacă-mi torc al vieții caier greu,
Că prețurile urcă azi mereu,
În piață nu înjur de cele sfinte,
Făcând economie. De cuvinte!

VASILE LARCO

De la un clasic citire:

GEORGE COȘBUC

(1866-1918)

Lui Guță

De zgârcit își pune Guță,
Când mănâncă, ochelari:
Micile-mbucături astfel
I se par grozav de mari...

Unui prieten

La mâncare tu ești iute,
Dar la mers ești cam lenos;
Mâncă, cu piciorul, frate,
Iar cu gura mergi pe jos!

Epitaf unui leneș

Doamne, piatra asta-i grea!
Dar nu-i grea că stă acuma
Ea pe mine, ci-i grea numa'
Că nu pot sta eu pe ea.

Despre timp

Credință-n zilele de apoi
E singura tărie în noi,
Că multe-s tari cum credem noi
Și mâine nu-s!

Selecție: Vasile Larco

DELICII EPIGRAM(AT)ICE

Drumul și fumul

O patrulă
Face fumuri:
Trei voinici
Pe patru drumuri.

Stihia și dibăcia

Șase luni pe-o barcă-n mare
Și n-au dat la pești mâncare.
Un voinic nicicând nu pierde,
Din pelin el face miere.

Voinicul și curnicul

Șapte vieți voinicul are
Când i-i țara la-ncercare.
Nu-l sperie pe-un voinic
Nicio muscă din curnic.

Verzișorul și frățiorul

Când ai toate adunate,
Atunci la toți le ești frate.
Când nu ai un verzișor,
Nici propriului frățior.

Venituri (negre) și icre (negre)

Dacă ai venituri grase,
Poți mânca icre cât șase,
Iar când ele-s mititele,
Mai oprește din măsele.

Banul și bogătanul

Banul, bani unde găsește,
La bani se rostogolește.
Marii noștri bogătani
Pe saltele dorm de bani.

Cicârăcul și parmaclăcul

S-a schimbat – nu poți concede! –
Pârghia lui Arhimede :
Banul este-o mică roată,
Care-nvârte lumea toată.

Bogatul și regatul

Credința săracului:
Banu-i ochiul dracului.
Deviza bogatului:
Banu-i tron regatului.

Cazemata lui Euclide

Banu-i cheia ce deschide
Orice ușă-n lumea toată,
Una, însă, niciodată:
Axioma Euclide.

Bogăția și înțelepția

Adevărul e de față,
Cât ai vrea să îl sulimeni:
Toți se plâng de bani, în viață,
Dar de minte încă nimeni.

Sihăstrie – sărăcie

Șters la față, fără vlagă,
Rușinat c-ar fi-ntr-o dungă,
Banul nu sună a blagă
Când e singur într-o pungă.

Spic la spic se face-un snop

Azi un ban, mâine-un bănuț,
Când un leu, când un leuț,
Știe punga, priceputa:
Din bănuți se face suta.

Hora și Pandora

Business vrei? Nu fi Pandoră.
Cântărește tot la rece.
Cu un ban te-ai prins în horă
Și nu poți scăpa cu zece.

Creditorii – debitorii

Creditorii se țin scai?
N-ai când sta să te chitești.
Banița cu care dai,
Tot cu-aceea și primești.

Fața, dosul și mirosul

Adevăr întors prin vreme
Și pe față, și pe dos
Nu trezește azi dileme:
Banii, sigur, n-au miros.

Banița și vorbnița

Când n-ai udătură-n torbe,
Întingi donțu-n solniță.
Banița n-o umpli cu vorbe,
D'aia nu e vorbniță.

Banul și gologanul

Ce-are moașa și cu banul
Și banul cu gologanul?
Moașa nou-născuți moșește,
Banul pe ban îl momește.

Gura și coifura

Sacul când îi plin coifură,
Doar atunci îl legi la gură.
Banul d'aia e rotund:
Să se dirige la fund.

Vitriolul și obolul

Nu pun paie cu toptanul,
Doar un strop de vitriol:
Omu-i cel ce face banul,
Dar, mai des, și el pe om.

Paraua și beleaua

Banul nu știe de glumă,
Cui i-i mumă, cui i-i ciună.
Banul n-are soră, frate.
În piezi răi și ochiu-ți scoate.

Contul și pontul

Toate-nvață a converge
Ca să nu te dai de-a dura:
Hainele te-nvață-a merge,
Banii – a deschide gura.

Creștere și descreștere

Banul – vrea – te urcă,
Nu vrea – te coboară.
Nu te mai aburcă –
Semn că te omoară.

Piste mii, finalul unul

Cap să ai să semeni bani,
Din răsad să crești alți bani,
Iar din bani să faci de toate.
Doar că mori de-aceeași moarte.

Totul și netotul

Drac al dracului, măi frate!
Banii drepti? El ia jumate.
Pe cei strâmbi, ca un netot,
Îi ia cu stăpâni cu tot.

Shekelii și grangurii

Când te-a înviat Iisus,
Fericite Lazăre,
Noi, cu bani, ți-am fi adus
Și lapte de pasăre.

Când o sută pare-o mie

Ierbi de leac de astm, de gută
I-au adus în pungă-o sută.
Celui cu economie
Suta-i pare că-i o mie.

NICOLAE MĂȚCAȘ

Calendar în 17 silabe: dialoguri senryu

Am primit cartea **Calendar în 17 silabe: dialoguri senryu**, apărută la Editura Ex Ponto, Constanța, 2017, a doi distinși epigramiști și haijini: Dan Norea și Eugen Deutsch, pentru care mulțumesc și pe această cale. Cei doi autori s-au alăturat într-un demers liric inedit, au pus mână de la mână, fiecare cu pana-i fină și ascuțită au trasat tușele unor poeme în stil nipon, într-un alcătuirea unui volum în contrapartidă. Care-i miza? Care-i scorul? Cine e câștigătorul? Sunt convinsă: Cititorul. Dar, mai bine să-i zicem competiție amicală, într-o sută de întâlniri sub cupola unui titlu de secvență a câte trei poeme, adunând fiecare câte 300 de căciulă. Un palmares frumos, o "afacere profitabilă", dumnealor crezând că le aparține întru totul, dar se înșeală amarnic: avantajul este în primul rând tot pentru onor, măria sa, Cititorul.

O carte scrisă la superativ, o invitație la "hai să mai și zâmbim!" în această lume gri în care trăim. Ne-am încălzit sufletul citind "**La gura sobei**": *la gura sobei – / moșul bea țuca rece, / nevasta fiartă* (DN), *la gura sobei – / soața vorbește cu foc / soțul n-o-nghite* (ED) ori ne-am

distrat hălăduind "**Pe cărări de munte**": *cărări de munte – / capra vecinei neagră / în cerul gurii* (DN), *cărări de munte – / Pietrele Doamnei râvnesc / Piatra Craiului, întâlnind și câte un "Pierde-vară": vară toridă – / în elementul lui doar / un pierde vară* (DN), *climă toridă – / mi-am pierdut toată vara / cu verișoara* (ED).

Ne-am uitat indiscreți și pe "**Gaura cheii**", descoperind intimități: *prins c-o bombă sexi – / soața cu capsă pusă / exploadează* (DN), sau un personaj derutat, obosit, turmentat (nu am înțeles bine nici starea și nici motivul); *gaura cheii – / un solist în dilemă : / unde-i la bemol?!* (ED), dar autorii ne oferă și "**Orizonturi largi**": *în jur doar deșert – / pentru un strop de apă mănșor cu / Fata Morgana* (DN), *orizonturi largi – / din pustiu se văd zăpezi / de-odinioară* (ED) pentru a învăța și câteva "**Lecții de viață**": *la o pastramă – / mustul cu cât e mai*

vechi / cu atât mai bun (DN), *lecții de viață – / păcat că le-ai învățat / mult prea târziu* (ED). Mărturisesc faptul că am învățat multe lucruri despre scrierea poemelor nipone de la autorii acestei interesante cărți de senryu, despre discreția umorului și finețea trimiterii spre ilar prin exploatarea sensurilor multiple ale cuvintelor și expresiilor (la propriu și la figurat). Am întâlnit în carte un fel de a glumi serios. Și în acest sens îl parafrazez pe maestru Dan Norea: pentru tot ce vă place în puținele cuvinte pe care le-am scris aici, este meritul meu. Dacă ceva nu vă place, este vina autorilor...

Sincere felicitări celor doi autori, Dan Norea și Eugen Deutsch, sincere felicitări autorului prefeței Corneliu Traian Atanasiu.

VASILICA GRIGORAȘ

Festivalul Internațional de Poezie „Brucla”

Primăria și Consiliul Local al Municipiului Aiud, Biblioteca Municipală „Liviu Rebreanu” Aiud anunță organizarea primei ediții a Festivalului Internațional de Poezie „Brucla” 2018

REGULAMENT

Festivalul Internațional de Poezie „Brucla” desfășurat la Aiud oferă șansa afirmării tuturor creatorilor și stimularea talentelor literare autentice, indiferent de vârsta pe care o au.

Festivalul Internațional de Poezie se află la prima sa ediție și se vrea un eveniment anual, reunind sub auspiciile lui creatori, oameni de cultură, specialiști, consacrați sau neconsacrați.

Participanții pot intra în concurs cu un grupaj de 5 poezii redactate în trei exemplare, sau cu volume de poezie publicate în perioada iunie 2017-mai 2018.

Grupajele de poeme vor fi semnate cu un motto, care se va regăsi pe plicul închis în care vor fi înscrise datele personale ale concurentului: nume, prenume, profesia, adresa, locul de muncă, telefon (obligatoriu), activitatea literară. Acest plic va fi deschis după jurizare și stabilirea premiilor.

Pentru concursul de poezie în volum vor fi trimise 3 (trei) exemplare însoțite de un plic pe care este scris titlul volumului și în care vor fi înscrise datele personale ale concurentului: nume, prenume, profesia, adresa, locul de muncă, telefon (obligatoriu), activitatea literară.

Lucrările, atât grupajul de versuri cât și volumele participante la concurs vor fi trimise prin poștă, pe adresa: Biblioteca Municipală „Liviu

Rebreanu”, Str. Transilvaniei Nr. 1, Aiud, Cod Postal 515200, Jud. ALBA până la data de 23 aprilie 2018 (data poștei).

Din juriu vor face parte scriitorii-critici literari, membri a trei filiale ale Uniunii Scriitorilor din România, oameni de cultură, și specialiști ai instituției organizatoare.

Festivitatea de premiere a laureaților Festivalului Internațional de Poezie „Brucla” va avea loc în perioada 7-9 iunie 2018, la sediul Bibliotecii municipale „Liviu Rebreanu”, în cadrul manifestărilor cultural-artistice organizate cu acest prilej.

La eveniment vor fi invitați câștigătorii concursului de poezie, organizatorii asigurând masa și cazarea acestora.

Telefon de contact: -Biblioteca Municipală „Liviu Rebreanu”: 0258-861300, sau 0731831587 dir. Alin Florea -Dorel Lazăr 0723919237

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Stimate maestre Nicolae Băciuț, vă informez că am primit anterioara revistă, mulțumesc și felicitări, iar acum:

E martie în calendar,
Iar eu prin *Vatra veche*-n dar
Ofer oricărui cititor
O epigramă-mărțișor!

Vasile Larco

(...) felicitări și pentru nr. 2/2018 al revistei **Vatra Veche**. Este o revistă de înaltă ținută.

Cu aleasă prețuire, al dvs.,
N. Suci

Stimate d-le Băciuț,
Foarte mulțumesc pentru numărul 2 al revistei. Bogat în conținut și, mai ales, în proiecte pentru Centenar!
Vă urez succes în toate!
Cu respect și aceeași admirare,

**V.P.L.
Canada**

Vă mulțumesc d-nule Băciuț pentru acest număr la fel de interesant, plin de literatură bună, cu adevărat dedicat culturii și pentru răspândirea culturii în lume, priorități ale realei reviste „Vatra veche”.

Nicolette Orghidan

Mulțumesc!!! Felicitări!!

Cornel Ungureanu

Mulțumesc mult pentru revistă!
O primăvară frumoasă, în suflet!

**Corina-Lucia Costea
(Timișoara)**

Ce frumos!... Fiți sigur ca pomii dumneavoastră vor face muguri, iar tăcerile vor fi condamnate la înflorire... Mulțumim mult!

Carmen Sima

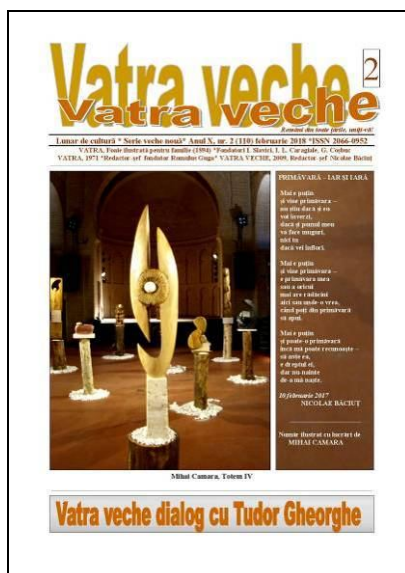
Mulțumiri, felicitări, a venit primăvara și în poemul tău de prima pagină!

Lucian Vasiliu

Mulțumesc din suflet pentru interesanta revistă. Mulțumesc de asemenea și pentru eforturile pe care le faceți în editarea revistei.

Cu stimă,

Vasile Mesaroș

Stimate Domnule Nicolae Băciuț, Toate felicitările mele sincere pentru „Vatra veche”, nr. 2/2018, în care am găsit și de această dată foarte multe lucruri de citit.

Și mulțumiri deosebite pentru formatul pdf pe care l-am primit.

Cu o deosebită prețuire,

Stan V. Cristea

Mulțumesc pentru revistă! Nici nu știți câți cititori ai căpătat în Voivodina.... Eu am primit o listă cu toți aceia cărora Lucian Marina le-a trimis numărul cu articolul despre "Logos".

P.S. Îmi place mult ilustrația...

E.Ț.

Domnule Nicolae Băciuț, am primit revista *Vatra veche* nr. 2/2018.

M-am delectat. Vă mulțumesc. Vă promit că într-un timp scurt vă voi trimite un grupaj din poeziile mele.

Cu îmbrățișări de suflet și urări de mult succes.

**Victor Gh. Stan
București**

Stimate dle Nicolae Băciuț, Vă mulțumesc din suflet pentru găzduire în paginile revistei. Vaămai trimit câteva însăilări de vorbe pentru sertar. Nu aş vrea să fac concurență nimănui, de aceea le țineți la răcoare până la prima ocazie sau când găsiți de cuviință, nicio supărare.

Nr. 2/2018 e la fel de condensat, după cum ne-ati obișnuit. Deocamdată (varianta online am primit-o chiar azi, 26.02.2018), am reușit să parcurg numai interviul cu maestrul Tudor Gheorghe, reflecțiile Domniei voastre pe marginea poeziei tinere, care dintotdeauna a tins cu orice preț

(chiar riscând să depoetizeze însăși poezia) să spargă tiparele, relatarea (mai veche) a dnei Nina Josu despre omagierea lui Grigore Vieru la „Casă limbii române” din Chișinău, notițele dnei Milena Munteanu despre călătoria din Alaska într-o întâmpinarea somonilor la izvoare și a ursuleților grizzly din captivitatea naturală, impresiile unei cititoare entuziasmata din Montreal (Violeta Necula) despre farmecul sonetelor lui Adrian Munteanu interpretate măiestrit de însuși autorul în periplul său canadian, tradiționalul pentru revistă interviu al dnei Luminița Cornea, epigramele inspirate ale dlui Larco. Nu am răbdare să reiau și să continui lectura. Plăcută zăbavă!

Vă mulțumim, în calitate de cititori, pentru efortul pe care-l depuneți într-o menținerea și apariția sistematică a revistei.

Spor la muncă!

N.M.

Bună dimineața, domnule Băciuț, Am primit revista. Vă mulțumesc pentru publicarea cronicii doamnei Catinca Agache. Felicitări pentru un număr bogat. Aprecieri și pentru celelalte reviste de care vă ocupați.

Sănătate și spor în toate.

Cu stimă,

Mihaela Aionesei

Mulțumiri multe, stimate dle Nicolae Băciuț,

Apreciez, la rândul-ne, completa Dumneavoastră preocupare literară și efortul de a ajunge revista *Vatra veche* în casele noastre.

Cu mult respect,

C. Sava

Vă mulțumesc, mult stimate Nicolae Băciuț. Mă bucur că sunt colaborator al revistei *Vatra veche*, cea mai bogată și interesantă revistă literară din România. Pentru mine e o mare cinste și plăcere.

Cu prețuire,

**Ognean Stamboliev,
PEN Bulgaria**

Vă mulțumim mult, dle Băciuț, pentru *Vatra veche* care, pe zi ce trece, devine una nouă, atractivă pentru gusturile tuturor cititorilor. Vă urez o nouă primăvară pentru a regenera tot ce-a fost vechi, devenind actual.

Cu respect,

**Ciorici E.,
prof. din R.Moldova.**

EXCELSIOR

6) *Vis de păianjen*

Am adormit.
Trei zile am călătorit deasupra
gândurilor
Încercând să strivesc aerul sticlos
Ce-mi perforează plămâni.
Tropăitul sfielnic al timpului m-a
ocolit
Dându-mi răgazul să privesc peste
aparențe
În surdină tonurilor boeme ale
sentimentelor.
Am simțit
Răsuflarea înghețată a amorțelii ce-mi
săgeta acțiunile
Cum se dizolvă în amintirea unui
ceas.
Am înțeles.
În așteptarea zvârcolirii se înghesuie
universul,
O mare de păienjeni neiertători
prelingându-se pe pânzele vieții.

7) *Ne vedem la infinit*

Nu te apropia.
simți cum aerul te împinge în afară
trupului tău?
simți cum cu fiecare răsuflare te
micșorezi?
Îndrăznești să descoși ață albă ce ți-a
perforat existența?

Suntem două linii paralele.
Când vibrezi, tremur, dar niciodată nu
mă clatin.
Port pe umeri destinul nedefinit,
Nu pot rămâne.
Ne vedem la infinit.

8) *Despre noi*

De seama-i albastra trecuturile-i
închină
De crestele-i răsfărante aminintiri se
agață
Pe sub cenușa amorfă seara se lasă
Și tu o vitrină

Din vremuri în vremuri un nor
ațipește
Și strigă din vine văzduhul zorit
Lumina încheagă apusului icnit
Și eu în poveste.

Dar totul se-astâmpără într-un vârtej
Neconținut de viață și de mâine
Apusul atârână de-un gâtlej
Tu și cu mine.

9) *Oglinda inversă*

Sub cărări încâlcite de mintea unui
strungar
Se înghesuie un surâs
Mai sincer decât urletul disperat al
unui nou-născut.

Cel dintâi zumzăie într-un sforăit
hoinar
Știe cum zorii lunii sunt un pretext
preconceput.

Bătăi fugare se izbesc de lacrimile
topite
În vremuri de prea înalt azur,
De asfalt se opreste un cetățean
Cuvintele nu-și poate opri un soi de
înțelesuri aburite
Căci inima-i tresară sub vederea
frumosului amalgam.

Dar ce înalte orizonturi se opresc
În vorbele stâlcite din vitrină
Căci limbile bat pe loc
O muzică în surdinaa o vioara, de-o
lebadă își amintesc
Și seamănă a melci de grădină.

MARA DIMOFTE

Mulțumesc pentru revistă, mulțumesc
pentru evocarea mea, felicit redacția
dv.

Guner Akmolla

Dragă Nic,
La mulți ani!
Mulțumesc mult pentru răsfațul
intelectual pe care mi-l oferi cu
revista *Vatra Veche*.
Nu știu dacă ți-am trimis vreodată
poză cu noi la Brașov!
Numai bine și senin,

Simona

Stimate domnule Băciuț,
Vă mulțumesc pentru răspuns și
pentru pdf! De asemenea, aș dori să
vă felicit pentru frumoasa revistă!
Cu deosebită recunoștință,

Ana Sultana

Stimate domnule Băciuț,
Mulțumesc pentru nr. 1 al revistei pe
2018, un cadou deosebit de prețios.
Mi-a însoțit zilele și nopțile pe un
parcurs mai lung, dat fiind lecturile

attractive din creațiile scriitorilor,
incluși în paginile revistei. Niciodată
o revistă ca *Vatra veche* nu este în
plus, ci minunatul prilej de reînnoi
legăturile literare cu lumea din vestul
cu cea din estul României. Vă doresc
că 2018 să vă adune toate bucuriile
sufletului, pe măsura versului
minunat ce ni-l dăruieți la început de
Carte.

Cu stimă!

Mara P.

Ce dimineată însorită de daruri. ...
Doar am răsfoit antologia.
Este în primul rând un tezaur de
suflet, apoi o lucrare literară
valoroasă care evidențiază talentul și
cunoștințele tinerilor. Cinste lor și
profesorilor.
O voi citi pe îndelete.
Felicitări și multe bucurii să aveți.
Cu stimă,

Mihaela Aionesei

Vă mulțumesc mult pentru revistă și
pentru articolul publicat! Mulțumesc,

de asemenea, pentru că citesc cu
regularitate, de atâția ani, această
revista absolut fascinantă!

Nu m-am grăbit cu recenzia cărții
Doinei Ruști, știind că aveți
materialul și pentru numărul lunii
martie.

Toate cele bune!

Roxana Ladunca

Mulțumesc pentru revistă. Excelent
supliment, îl așteptăm cu nerăbdare.
Acum câțiva ani, vorbeam în clasa d-
nei Ani Vanda, despre surpriza pe
care ai avut-o când cenaclul de la
Brăila a primit numele „Nicolae
Baciu”. M-am bucurat atunci și la fel
mă bucur acum când văd câtă muncă
și dăruire din partea unor oameni
minunați pentru educația tinerei
generații, pentru cultura noastră care,
din păcate, șchiopătează tot mai rău.
Felicitări, sănătate și putere să duceți
cât mai multe generații pe drumul
literei.

Viorica Șutu

Panoramic cultural

Târgu-Mureș, Conferință Ioan Aurel Pop

Simpozion "Vasile Netea", la Deda, Mureș

Târgu-Mureș, vernisaj expoziție Florina Breazu

Omagiu lui Ovidiu Iuliu Moldovan, la Vișinelu

Șezătoare literară la Dâmbu, Mureș

Șăulia, lansări de carte, Maria și Antonia Socol

Lansare de carte la Muzeul Etnografic Reghin

Sub semnul tradiției, în comuna Sânpetru, Mureș

OCHIUL CICLOPULUI

Grigore Bradea

Antologie „Vatra veche”

ANOTIMPURI

Și dacă, totuși,
vine primăvara,
și tu cu ea vei înverzi
și te vei înfrăți cu vara

și-n toamnă și tu vei rodi?

Și, dacă, totuși,
va rămâne iarna,
doar cu zăpezi de altădată,
vei fi și tu un anotimp
în alb și verde-nveșmântată?

Și dacă nu va fi nici iarnă,

nici primăvară nu va fi -
va fi doar vară care urcă-n toamnă
ca scară-n cerul care-n noi va
înverzi.

18 martie 2018

NICOLAE BĂCIUȚ

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
Acad. ADAM PUSLOJIC
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori: Cezarina Adamescu, Mihaela Aionesei, Florin Bengean, Diana Dobrița Bîlea, Sorina Bloj, A.I. Brumar, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Răzvan Ducan, Suzana Fântânariu-Baia, Marin Iancu, Alexandru Jurcan, Vasile Larco, Lazăr Lădariu,

Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Cristina Sava, Maria Dorina Stoica, Mihaela Malea Stroe, Valentin Marica, Nicolae Suciu, Titus Suciu, Ilie Șandru, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Flavia Cosma (Canada), Darie Ducan, (Paris), George Filip (Canada), Andrei Fischhof (Israel), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Dumitru Ichim, Veronica Pavel Lerner (Canada), Dalila Özbay (Turcia), Mircea M. Pop (Germania), Claudia Șatravca (Chișinău), M. N. Rusu (New York), Ognean Stamboliev (Bulgaria)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Iuliu Maniu nr. 14, România. • Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2018 • Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0365407700, 0744474258. • Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

